

JUSTITIEOMBUDSMANNENS
ÄMBETSBERÄTTELSE

AVGIVEN TILL LAGTIMA RIKSDAGEN

ÅR 1949

SAMT

TRYCKFRIHETSKOMMITTÉNS
BERÄTTELSE

STOCKHOLM 1949
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG
482612

INNEHÅLL.

Justitieombudsmannens ämbetsberättelse.

	Sid.
Inledning	7
I. Redogörelse för åtal, anställda mot nedannämnda tjänstemän:	
1) kommunalborgmästaren A. Hemminger för felaktigt förfarande genom införande i ortstidning av kungörelse om att vissa personer av honom anmälts till åtal för ordningsföreseelse (ämbetsberättelsen 1948 s. 36)	8
2) stadsfiskalen E. Gamstedt i fråga om felaktigt förfarande genom återkallande vid domstol av anhängiggjorda åtal m. m.	9
3) stadsfiskalen H. Odelmark för felaktigt förfarande vid utfärdande av intyg enligt 20 § 1 mom. c) motorfordonsförordningen	26
4) föreståndaren för priskontoret vid Jämtlands läns kristidsstyrelse C. Selin för felaktigt förfarande genom prövning av tvistigt rättsförhållande mellan parter i ärende rörande ersättning för utförda körslor	38
5) föreståndaren för priskontoret vid Malmöhus läns södra kristidsstyrelse E. Personne för kränkande uttalanden i tjänsteskrivelser	46
6) t. f. polischefen T. Widebeck för olaga kvarhållande	56
7) tingsnotarien B. Holmquist för felaktig handläggning av rättegångsmål	64
<hr/>	
II. Redogörelse för ärende, som föranlett åtgärd för disciplinär bestraffning mot nedannämnde tjänsteman:	
1) förste stationsskrivaren J. Bergwall för felaktigt förfarande vid expediering av tåg	73
<hr/>	
III. Redogörelse för vissa ärenden, som ej föranlett åtgärd enligt I eller II.	
1) Felaktigt utdömande av vederlag jämlikt 19 § och 24 § andra stycket kungl. kungörelsen den 17 juni 1943 med vissa bestämmelser angående handeln med ransonerade varor, m. m.	82
2) Fråga om den befogenhet, som tillkommer enskild ledamot av anstaltsnämnd vid fängvårdsanstalt i förhållande till nämnden och anstaltens styresman, m. m.	92
3) Felaktigt förfarande vid debitering av skatt	111
4) Lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga äger tillämpning jämväl å åtal, som tullåklagare ämnar väcka vid tullmålsdomstol	117
5) Olämpligt förfarande av fjärdingsman vid gripande av sinnessjuk person	127
6) Fråga huruvida, i strid mot tryckfrihetsförordningen, från administrativ myndighets sida lagts hinder mot spridande av tryckt skrift	136
7) Vid avgörande av mål rörande kristidsföreseelse åligger det domstol ex officio att pröva fråga om tillämpning av förverkandebestämmelse, som finnes stadgad beträffande föreseelsen	152

	Sid.
8) Felaktigt behandling av framställning till fängvårdsstyrelsen om inställande inför domstol av person, som under verkställighet av ådömt straff ställts under åtal för brott utan att häktas	167
9) Felaktigt förfarande vid handläggning och avgörande av mål angående hemskillnad	172
10) Utskrivning av person, som intagits å sinnessjukhus i samband med frigivning från straffarbete	179
11) Bristfälligheter i fråga om länsstyrelses förvaltning av värnpliktslån	188

IV. Framställningar till Konungen m. m.

1) Ang. betänkande med förslag till tryckfrihetsförordning	199
2) » upprättad promemoria angående införande av särskilda domstolsdräkter jämte ett därvid fogat utkast till föreskrifter angående användande av särskild domstolsdräkt	201
3) » ytterligare åtgärder för ernående av större snabbhet i fråga om avgivande av utlåtanden rörande häktade personers sinnesbeskaffenhet	201
4) » enhetliga bestämmelser rörande de kostnader, som må av överexekutor uttagas för exekutiv försäljning av fast egendom i stad	208
5) » förtydligande av det i 32 § lagen den 3 juni 1938 om rätt till jakt intagna stadgandet om utdömande i vissa fall av högsta fastställda jaktvårdsavgift eller avgift för jaktpass	216
6) » ändring av bestämmelserna i 60 § utsökningslagen om delgivning i vissa fall av underrättelse om sökt utmätning	228
7) » förtydligande bestämmelser i 3 § lagen den 11 september 1936 om förenings- och förhandlingsrätt för beredande av ökat skydd mot kränkning av föreningsrätten	233

V. Anmärkningar angående lagskipningen m. m.

1) Vid inspektioner gjorda iakttagelser rörande tillämpningen av den nya rättegångsbalken	234
2) Frågor rörande rättegångsbalkens bestämmelser om anhållande av för brott misstänkta personer samt angående förandet av liggare över anhållna	249

VI. Inspektionsresor under år 1948 253

VII. Under år 1948 handlagda klagomål och anställda åtal m. m. 254

Berättelse av tryckfrihetskommittén 256

Bilagor till justitieombudsmannens ämbetsberättelse.

I. Tabell över samtliga av 1948 års riksdag avlätna skrivelser m. m. i nummerföljd enligt riksdagens protokoll	257
II. Förteckning över de av 1948 års riksdag till Konungen avlätna skrivelser jämte uppgifter om de åtgärder, som under nämnda år vidtagits i anledning av samma skrivelser: 259	
1) Justitiedepartementet	259
2) Utrikesdepartementet	263
3) Försvarsdepartementet	267
4) Socialdepartementet	270
5) Kommunikationsdepartementet	276
6) Finansdepartementet	279
7) Ecklesiastikdepartementet	290
8) Jordbruksdepartementet	293
9) Handelsdepartementet	298
10) Inrikesdepartementet	303
11) Folkhushållningsdepartementet	306
III. Särskild förteckning över sådana i förteckningen under bilaga II upptagna ärenden, som vid utgången av år 1948 ännu voro i sin helhet eller till någon del på Kungl. Maj:ts prövning beroende	309
IV. Förteckning över ärenden, som hos Kungl. Maj:t anhängiggjorts genom skrivelser från riksdagen före år 1948 men vid samma års början voro i sin helhet eller till någon del oavgjorda, jämte uppgifter om den behandling dessa ärenden undergått under år 1948: 314	
1) Justitiedepartementet	314
2) Utrikesdepartementet	327
3) Försvarsdepartementet	327
4) Socialdepartementet	328
5) Kommunikationsdepartementet	335
6) Finansdepartementet	337
7) Ecklesiastikdepartementet	350
8) Jordbruksdepartementet	356
9) Handelsdepartementet	361
10) Inrikesdepartementet	366
11) Folkhushållningsdepartementet	375
V. Förteckning över ärenden, som hos Kungl. Maj:t anhängiggjorts genom skrivelser från justitieombudsmannen före den 1 januari 1948 och vari under år 1948 åtgärd vidtagits eller vilka vid samma års slut ännu voro på Kungl. Maj:ts prövning beroende, jämte kortfattad uppgift om ärendenas behandling	377

Till RIKSDAGEN.

Jämlikt 14 § i den för riksdagens justitieombudsman gällande instruktionen får jag härmed avlämna berättelse angående justitieombudsmansämbetets förvaltning under år 1948. Jag får därvid meddela, att jag dels på grund av sjukdom åtnjutit ledighet från ämbetets utövande under tiden den 4—den 28 februari och dels begagnat mig av semester under tiden den 26 juli—den 24 augusti. Under nämnda tider har min av riksdagen utsedde ställföreträdare hovrättsrådet Sven Romanus förestått ämbetet. Med stöd av 21 § andra stycket i instruktionen har jag uppdragit åt Romanus att under tiden den 1—den 27 november förrätta å justitieombudsmansämbetet ankommande göromål med undantag av ärende rörande klagomål mot statens handelskommission (nr 673/1947), vilket ärende jämte andra därmed sammanhängande ärenden handlagts av mig.

Berättelsen kommer enligt vedertagen ordning att först innehålla redogörelse för sådana mot tjänstemän för fel eller försummelse i tjänsten anställda åtal, vilka under året blivit slutligen avgjorda eller i någon instans prövade.

I. Redogörelse för anställda åtal.

1. Felaktigt förfarande av kommunalborgmästare genom införande i ortstidning av kungörelse om att vissa personer av honom anmälts till åtal för ordningsförseelse.

I 1948 års ämbetsberättelse (s. 36 o.f.) redogöres för ett av mig, efter klagomål av bankdirektören Erik Hallström, handlanden Erik Notting, löjtnanten Knut Landö, fru Julia Wester, packmästaren Axel Olsson, fru Nanny Thür och fröken Gertrud Rytter, alla i Borgholm, anbefallt åtal mot kommunalborgmästaren A. Hemminger för felaktigt förfarande genom införande i ortstidning av kungörelse om att klagandena av honom anmälts till åtal för ordningsförseelse. Av redogörelsen framgår, att Ölands domsagas häradsrätt i utslag den 25 augusti 1947 yttrat följande: I egenskap av kommunalborgmästare i Borgholm hade Hemminger utfärdat och i tidningen Ölandsbladet för den 21 november 1946 låtit införa en kungörelse, att han till åtal anmält sju namngivna personer för det att dem tillhöriga hundar i strid mot bestämmelserna i ordningsstadgan vistats å stadens planteringar vid Torget vid ett eller flera tillfällen under tiden 10—16 november. Uti en till landsfiskalen i Borgholms distrikt den 18 i samma månad avlåten skrivelse hade Hemminger anmält samma personer till åtal för i kungörelsen åsyftade förseelser. Sedan landsfiskalen ställt samtliga personer med undantag av en under åtal, hade fem av häradsrätten den 13 januari och den 10 februari 1947 samt en — efter av åklagaren anförda besvär — av hovrätten den 6 maj samma år ådömts böter för åtalade förseelser. Genom sin åtgärd att offentligen kungöra, att han till åtal för angivna förseelser anmält ifrågavarande personer, hade Hemminger överskridit sin befogenhet såsom kommunalborgmästare samt utsatt nämnda personer för onödigt obehag. På grund därav prövade häradsrätten jämlikt 25 kap. 17 och 22 §§ strafflagen rättvist döma Hemminger att för oförstånd i sin tjänst såsom kommunalborgmästare utgiva 25 dagsböter, envar å 6 kronor, till Kronan. Över häradsrättens utslag hade Hemminger anfört besvär.

Göta hovrätt har i utslag den 17 juni 1948 yttrat följande.

I målet är utrett, att Hemminger i en den 18 november 1946 dagtecknad skrivelse till åtal anmält sju personer för att dem tillhöriga hundar vid ett eller flera tillfällen under tiden den 10—den 16 november 1946 i strid mot gällande bestämmelser vistats i stadens planteringar vid Stora torget i Borgholm samt att Hemminger låtit i tidningen Ölandsbladet för den 21 samma november införa en "Kommunalborgmästaren" undertecknad annons, vari han, med namngivande av de till åtal angivna personerna, förklarar sig för kännedom meddela att han företagit nämnda anmälan.

Hemminger har genom att uppsätta och för publicering i tidning av-

lämna tillkännagivande av berörda innehåll visat oförstånd i sin tjänst såsom kommunalborgmästare.

På grund härav varder det slut överklagade utslaget innehåller av hovrätten allenast i så måtto ändrat, att hovrätten med hänsyn till omständigheterna i målet bestämmer det straff Hemminger jämlikt av häradsrätten åberopade lagrum förskyllt till 15 dagsböter om 6 kronor.

Om detta beslut voro tre av hovrättens ledamöter ense. En ledamot yttrade:

”Enär häradsrätten med hänsyn till bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen icke bort upptaga målet, prövar jag lagligt att, med undanröjande av häradsrättens utslag, befria Hemminger från honom ådömt ansvar.”

Hovrättens utslag har vunnit laga kraft.

2. Fråga om felaktigt förfarande av stadsfiskal genom återkallande vid domstol av anhängiggjorda åtal m. m.

Den 10 oktober 1946 handlades vid rådhusrätten i Halmstad under nr 1263—1268 i domboken sex av allmän åklagare instämnda mål angående olaga bil- eller cykelparkering, nämligen mot assistenten Erik Emil Hellström, lokbiträdet Karl Helge Georg Hallbäck, furiren Nils Lennart Börjesson och möbelhandlaren Axel Einar Pettersson, alla i Halmstad, boktryckaren Folke Valdemar Isacson i Göteborg och chauffören Martin Harry Ivar Karlsson i Vivljunga. Enligt domboken hade stadsfiskalen Erik Gamstedt, efter det svarandena personligen ingått i svaromål, avstått från fullföljd av åtalen, varefter målen avskrivits.

Med anledning av en av mig vid inspektion av rådhusrätten den 13 juni 1947 gjord anteckning att Gamstedt ofta avstått från att fullfölja av honom väckt ansvarstalan, sedan svaranden ingått i svaromål, därvid såsom exempel hänvisades till ovannämnda mål, avgav Gamstedt infordrat yttrande, däri han anförde följande.

De fall, där Gamstedt avstått från att fullfölja ansvarstalan, hade regelmässigt hänfört sig till mål av bagatellartad beskaffenhet, speciellt förseelser mot i Halmstad gällande lokala parkeringsbestämmelser. Trafikförhållandena i staden hade nödvändiggjort utfärdandet av ganska rigorösa bestämmelser för de centrala delarna av staden. Detta hade givetvis medfört, att antalet förseelser blivit mycket stort, i synnerhet den närmaste tiden efter bestämmelsernas ikraftträdande. Vid tillämpningen av bestämmelserna hade Gamstedt ansett det önskvärt, att i de fall, där vederbörande kunnat anföra godtagbar ursäkt för en förseelse, desamma ej skolat föranleda åtal.

För tillgodoseende av detta syfte hade Gamstedt i egenskap av polischef givit order om att envar, som gjort sig skyldig till parkeringsförseelse, skulle tillfrågas om anledningen till förseelsen. Därjämte hade Gamstedt lämnat direktiv om att vissa fall överhuvud ej skulle rapporteras t. ex. förseelser begångna av främlingar, som måste antagas sakna kännedom om de lokala föreskrifterna. Genom dessa åtgärder hade Gamstedt sökt skaffa sig garanti för att åtal ej komme att anställas i andra fall, än där åtal måste anses motiverat. Emellertid hade det visat sig, att många av de personer, som gjort sig skyldiga till parkeringsförseelser, ej brytt sig om att uttömmande redogöra för anledningen till förseelsen, sannolikt emedan de förväntat att ärendet ej skulle föranleda någon åtgärd utöver polisförhöret. Då de sedan efter stämning inställt sig inför rådhusrätten, hade de avgivit en fullständig berättelse i saken. I de fall, där denna berättelse innefattat en ur Gamstedts synpunkt godtagbar förklaring, hade han avstått från att fullfölja åtalet. Gamstedt hade nämligen ej ansett sig böra avvika från sin ovan nämnda princip att ej beivra ursäktliga förseelser. Såvitt Gamstedt förstått, hade denna princip även omfattats av rådhusrätten.

Sedan därefter vissa handlingar införskaffats rörande målen, inhämtades av dessa handlingar följande.

Enligt en å Hellström den 26 september 1946 av Gamstedt utfärdad stämning hade Gamstedt till den 10 oktober 1946 instämt Hellström med yrkande om ansvar jämlikt 2 § ordningsstadgan för rikets städer samt 14 § i magistratens i Halmstad den 1 mars 1944 utfärdade parkeringsföreskrifter för det han den 25 september 1946 klockan 19.30 "haft cykel parkerad å trottoaren efter Storgatan mellan Brogatan och Norre Port".

Vid upprop av målet hade enligt det vid rådhusrätten den 10 oktober 1946 förda memorialprotokollet Hellström kommit tillstådes personligen samt erkänt den åtalade förseelsen, varvid han tillika upplyst, att han vistats i Halmstad sedan våren 1946. Därpå hade Gamstedt avstått från åtalet.

Stämningen å Hallbäck hade utfärdats den 21 september 1946 av t. f. stadsfiskalen Arne Beskow, som yrkat ansvar å Hallbäck för enahanda förseelse den 20 september.

Memorialprotokollet för den 10 oktober 1946 innehöll i fråga om målet mot Hallbäck, att denne, som var personligen tillstådes, erkänt förseelsen med tillägg att han vistats i staden i tre månader samt att Gamstedt därefter avstått från åtalet.

Beträffande Börjesson hade stämningen å denne utfärdats av Beskow den 21 september 1946 och avsett ansvar för förseelse av samma slag som den, för vilken Hallbäck åtalats.

I memorialprotokollet hade gjorts samma anteckningar som i målet mot

Hallbäck med det undantag, att Börjessons vistelse i staden angivits till fyra månader.

Den 25 september 1946 hade Gamstedt utfärdat stämning å Pettersson med yrkande om ansvar för det han den 20 september haft en cykel parkerad å förut omförmälda trottoar.

Memorialprotokollet innehöll allenast anteckningarna "Se erkännandet" och "Åkl. avstår". Hänvisningen avsåg följande av Pettersson å en av honom för innehavaren utfärdad rättegångsfullmakt i målet med blyerts gjorda anteckningar, så lydande: "Är Nyinflyttad sedan Juli månad ej obs anslagstavlor ej heller på något annat sätt fått reda på bestämmelserna orsaken varför jag parkerat, var att jag spisar på Högvakten upphållet varar 20—25 min."

Enligt den av Gamstedt å Isacson utfärdade stämningen, som var dagtecknad den 19 september 1946, hade Gamstedt instämt Isacson med yrkande om ansvar för det han den 18 september mellan klockan 15.15 och 16 haft personbilen O 17775 parkerad å norra sidan av Brogatan mitt för huset nr 14, ehuru all parkering av motorfordon vid nämnda sida av gatan var förbjuden under september månad och skyltar utvisande förbudet å behöriga platser voro uppsatta. Ansvar hade yrkats jämlikt 2 § ordningsstadgan för rikets städer samt 7 § 2 mom. i magistratens den 1 mars 1944 utfärdade parkeringsföreskrifter.

I memorialprotokollet hänvisades till ett av Isacson å en stämningsavskrift den 26 september tecknat erkännande av förseelsen, vilket erkännande innehavaren av handlingen befullmäktigades att ingiva till rådhusrätten. Vid handlingen var fogad en så lydande skrift:

"Poliskammaren i Halmstad. Halmstad.

I anledning av stämning till Rådhusrätten beträffande felparkering i Halmstad översänder jag härmed fullmakt i ärendet, men vill i samband härmed andraga följande. Vid resa genom Halmstad stannade jag på ställe, som i stämningen angivits, omedelbart bakom en framförvarande bil och reflekterade av denna anledning tyvärr inte på parkeringsförbud. Anledningen till att jag där stannade bilen var, att jag tillsammans med min fru besökte därvarande konditori. Att detta var en förseelse, observerade jag inte förrän senare, då jag någon mil utanför staden på väg mot Falkenberg såg en liten lapp i sidrutån. I tanke att det var en reklamlapp tänkte jag kasta bort den, men läste i sista minuten att jag skulle sätta mig i förbindelse med poliskontoret i Halmstad. Jag fick långt om länge tag i en telefon och gjorde detta, men blev i skarp ton anvisad att 'omedelbart inställa mig å Poliskontoret'. Min förklaring att jag var på väg mot Göteborg ifrån Halmstad, avfärdades endast med 'det är bäst att göra som jag säger'. Jag infann mig alltså senare på Poliskontoret och blev där av en kommissarie, för övrigt väl emottagen, avfordrad diverse personliga upplysningar, körkort etc. Jag vill med ovanstående uttala den förhoppningen, att för denna

ringa oavsiktliga förseelse säkerligen ovanstående relaterade inställelse med alla de olägenheter den medförde var straff nog. Den hindrade mig ifrån att komma i tid till ett sammanträde i Göteborg. Jag vågar därför uttala den förmodan, att ärendet i och med denna förklaring bringas ur världen på ett förnuftsmässigt och i proportion till sin betydelse rimligt sätt.

Högaktningsfullt
Folke Isacson.”

Utöver vad ovan nämnts innehöll memorialprotokollet allenast, att åklagaren avstod från åtalet.

Stämningen å Karlsson, som utfärdats av Gamstedt den 25 september 1946, avsåg ansvar för det Karlsson den 24 september mellan klockan 16.15 och 16.35 haft lastbilen G 2434 parkerad å östra sidan av Köpmansgatan mitt för huset nr 10, ehuru all parkering av motorfordon vid nämnda sida av gatan var förbjuden under september månad och skyltar utvisande förbudet funnos uppsatta å behöriga platser.

I memorialprotokollet hade beträffande handläggningen av ifrågavarande mål, däri Karlsson, som var hemmahörande i Hinneryds socken, iakttagit personlig inställelse, antecknats följande:

”Svar erkänner. Haft två bilar tidigare å s:a plats. Kört bara 1 månad i H—d och mycket lite inne i staden.

Åkl. avstår.”

Med anledning av vad sålunda förekommit anmodade jag Gamstedt att, efter inhämtande av yttrande från Beskow i vad angick instämmandet av Hallbäck och Börjesson, till mig inkomma med yttrande angående Gamstedts åtgärder beträffande var och en av ovan omförmälda personer, i fråga om vilka han den 10 oktober 1946 återkallat de i stämningarna framställda ansvarsyrkandena, ävensom till mig överlämna samtliga rapporter eller andra handlingar angående de åtalade förseelserna.

I avgivet yttrande anförde Beskow, att han med hänsyn till innehållet i de polisrapporter, vilka legat till grund för de av honom utfärdade stämningarna, ansåge sig ha handlat fullt riktigt genom att utfärda dessa stämningar. Beskow hemställde förty, att ärendet ej måtte föranleda någon vidare åtgärd mot honom.

Gamstedt anförde följande: Inledningsvis ville Gamstedt med några ord beröra trafikförhållandena i Halmstad, när nu ifrågavarande förseelser enligt hans förmenande borde ses mot den bakgrund, som dessa lokala förhållanden utgjorde. Staden delades genom Nissan i två delar, vilka delar numera torde vara relativt jämnstora med hänsyn till befolkningssiffrorna. Förbindelsen över Nissan tillgodosåges genom tre broar, av vilka emellertid en endast vore upplåten för gångtrafik. Av de två andra broarna vore Österbro belägen i centrum av staden, medan den andra bron vore belägen i stadens ytterområde och utgjorde del av enskild väg. På grund av sist-

nämnda bro's belägenhet utnyttjades densamma endast i ringa mån. Genom staden framginge huvudleden för trafiken Malmö—Göteborg, av vilken huvudled Storgatan utgjorde ett avsnitt. Till följd därav komme såväl gång- som körtrafiken över Storgatan, vilken jämväl vore en av stadens största affärsgator och stadens "strög", tidvis att vara mycket stark. På grund av körbanans ringa bredd hade särskilda föreskrifter måst utfärdas för att förhindra, att parkeringen av fordon komme att ske på ett sådant sätt, att trafik hinder uppstode. Ifrågavarande bestämmelser hade utfärdats av magistraten i Halmstad den 1 mars 1944. Gamstedt ville särskilt framhålla, att bestämmelser finnes dels om cykelparkeringsförbud å Storgatan mellan klockan 19—6 och dels om växelsidig parkering för övriga fordon å Stor-, Bro- och Köpmansgatorna. Beträffande orsaken till förbudet att å Storgatan parkera cyklar mellan klockan 19—6 ville Gamstedt anföra följande. Å Storgatan hade staden låtit längs husväggarna uppsätta ett mycket stort antal cykelställ. Placerades cyklar i ställen, komme drygt en tredjedel av gångbanan att spärras för gångtrafik. Då Storgatan om kvällarna vore fylld av unga flanörer, skulle dessa, om förbudet mot parkering av cyklar ej hade införts, tvingats ut på körbanan till hinder för trafiken där. Då parkeringsföreskrifterna trätt i kraft, hade beträffande cykelparkeringsbestämmelserna, som då väsentligt skärpts, tillämpats ett varningsförfarande, bestående däri att patrullerande konstaplar å felparkerade cyklar utlade tryckta lappar, å vilka stått på ena sidan "Ni har parkerat cykeln fel" samt på andra sidan gällande bestämmelser för cykelparkeringen. Varningsförfarandet hade emellertid visat sig ineffektivt. Någon förbättring hade icke kunnat uppnås på denna väg. Till följd därav hade som remedium måst tillgripas åtalsförfarandet. Ett mycket stort antal personer hade till följd därav blivit bötfällda för felaktig cykelparkering. I samband med polisutredningen rörande förseelserna hade man konstaterat många fall, där vederbörande kunnat anföra ursäktliga skäl för sin förseelse. Så småningom hade vissa grupper av bärande ursäkter kunnat utkristalliseras, bland andra att vederbörande på grund av kortvarig vistelse i staden saknat kännedom om förbudet. Således hade sådana personer, som uppgivit sig icke känna till parkeringsförbudet, icke åtalats för det fall att deras vistelse i staden före förseelsen varat kortare tid än två månader. I detta sammanhang borde anmärkas, att parkeringsbestämmelserna i enlighet med ordningsstadgans föreskrifter kungjorts i tidningarna. Därjämte hade anslagstavlor om cykelparkeringsförbudet å Storgatan uppsatts på husväggarna vid gatukorsen. Dessa tavlor vore emellertid små och föga iögonfallande. Slutligen hade lokalpressen i samband med parkeringsbestämmelsernas ikraftträdande i olika artiklar behandlat dessa bestämmelser. Den publicitet, som bestämmelserna därigenom erhållit, hade trots allt visat sig otillräcklig. Därpå hade de ständigt återkommande invändningarna om bristande kännedom om parkeringsbestämmelserna för cyklar tytt. En bättre publicitet hade

bestämmelserna fått, när åtalsförfarandet inletts och allmänheten genom bötesstraffen och tidningsnotiserna fått en ständig erinran om nödvändigheten av att skaffa sig kännedom om och efterleva bestämmelserna.

Vid tillämpningen av åtalsförfarandet, anförde Gamstedt vidare, hade uppstått fråga, huruvida man lämpligen kunde använda detsamma under sommarmånaderna, då turisttrafiken satte in. Halmstad och dess omgivning beräknades under sommaren ständigt hysa omkring 10 000—15 000 turister, och under veckosluten ända upp till 25 000. Dessa personer, som i stor utsträckning vore försedda med cyklar, kunde ej rimligen antagas äga kännedom om parkeringsbestämmelserna. Ett fortsatt åtalsförfarande skulle otvivelaktigt även ha skapat stark irritation. Att på ett tillfredsställande sätt meddela turisterna kännedom om dessa för staden synnerligen speciella parkeringsbestämmelser vore uppenbarligen uteslutet. Med hänsyn därtill hade razziorna efter felparkerade cyklar underlåtits under juni, juli och augusti månader. Faran av att underlåta dessa razzior kunde också anses vara begränsad, enär Storgatan, som eljest under året vore stadens ”strög”, icke tillnärmelsevis vore så trafikerad under sommaren, ett förhållande som sammanhängde med de olika nöjesanordningar, vilka funnes dels i Folkparken, dels vid Östra stranden, dels ock inom närbelägna kommuner. När razziorna åter tagit sin början under september månad, hade det visat sig att många personer vid polisförhör uppgivit sig ej känna till bestämmelserna, bland annat av den anledningen att de varit relativt nyinflyttade. I dessa fall hade Gamstedt underlåtit att anställa åtal. I vissa fall hade emellertid sådana invändningar framställts först inför rätta. Sålunda återfunnes i memorialet anteckningar beträffande Hellström, Hallbäck, Börjesson och Pettersson att de endast kort tid vistats i staden. De hade ej i något fall, om man borträknade den tid varunder razziorna varit inställda, kunnat anses ha vistats i staden mer än två månader. Någon anteckning i memorialet därom, att de saknat kännedom om parkeringsföreskrifterna, återfunnes ej, men det vore givet, att de även gjort invändning på denna punkt. På grund av vad som sålunda förekommit hade Gamstedt ansett sig böra avstå från åtalen. De återstående två fallen av parkeringsförseelser, där Gamstedt avstått från talan, avsåge förseelser begångna av motorfordonsförare. I fallet Isacson hade denne till sitt fredande anført att, då han parkerat sin bil å Brogatan, framför hans bil redan stått en annan bil, varför han ej reflekterat på att parkeringsförbud kunde föreligga. Någon anteckning därom funnes ej i polisrapporten. Isacson, som vore hemmahörande i Göteborg, kunde icke rimligen antagas äga kännedom om i Halmstad gällande parkeringsbestämmelser. Visserligen vore förbudstavlor uppsatta vid gatukorsningarna, men erfarenheten visade, att motorfordonsförare ofta vore så upptagna av trafiken på gatorna, att de ej uppmärksammade förbudsskyltarna. Brogatan vore mycket starkt trafikerad. Då Isacson ej kunnat antagas ha av ren likgiltighet för gällande parkeringsbestämmelser parkerat

sin bil felaktigt utan närmast blivit vilseledd av att en bil redan stått parkerad å samma sida av gatan, hade Gamstedt ansett skäl föreligga att nedlägga åtalet. Beträffande fallet Karlsson hade denne till sitt fredande anført, att han tidigare parkerat på samma plats samt att han bara en månad kört i Halmstad. Denna invändning funnes ej intagen i polisrapporten. Någon anteckning i memorialet därom, att Karlsson saknat kännedom om parkeringsföreskrifterna, funnes icke. Det vore dock uppenbart, att han gjort invändning därom inför rätta, då Gamstedt i annat fall saknat anledning avstå från åtalet. Å Köpmansgatan tillåtes parkering endast å ena sidan av gatan och växlade denna sida med varje månad. Tydligen hade Karlsson månaden dessförinnan parkerat sin bil å rätt sida och senare i tro att någon växling av parkeringssidorna ej förekom — en sådan växling vore mycket ovanlig — fortsatt att parkera på samma sida. Med hänsyn till vad som sålunda framkommit hade Gamstedt beslutat sig för att avstå från åtalet. I intet av dessa fall hade Gamstedt begärt uppskov för närmare kontroll av svarandenas uppgifter utan godtagit desamma. De hade förefallit Gamstedt trovärdiga och han hade ej velat göra målet onödigt omständligt, då det ju endast varit fråga om bagatellförseelser. Det vore uppenbart, att samtliga de åtal, som här närmare berörts, hade lett till fällande dom, därest Gamstedt fullföljt desamma. Gamstedt hade emellertid ansett, att de invändningar, som svarandena anført, skäligen bort godtagas som giltig ursäkt för förseelsen. Därest de varit kända för Gamstedt vid tidpunkten för utfärdandet av stämning, skulle Gamstedt underlåtit åtal. Det hade ej i något av dessa fall funnits anledning tro, att svaranden ej för framtiden skulle låta sig rätta efter vad som förevarit. På grund därav ansåge Gamstedt sitt förfarande vara riktigt. I övrigt ville Gamstedt åberopa vad han tidigare anført i ärendet.

Vid yttrandet voro i bestyrkta transumt fogade följande polisrapporter, så lydande:

”Rapport.

Torsdagen den 26 september 1946.

Poliskonstapeln E. Magnusson har rapporterat, att nedannämnda personer onsdagen den 25 september 1946 klockan 19.30 gjort sig skyldiga till förseelser mot bestämmelserna angående cykelparkeringen på Storgatan mellan Brogatan och Norre Port, nämligen: — — — — —

Assistenten Erik Emil Hellström, Hvitfeltsgatan 21, född den 17 juni 1920, vilken haft sin cykel parkerad i ställ utanför huset nr 44. Halmstad som ovan.

S. M. Svensson

N. Svenland.”

”Rapport.

Lördagen den 21 september 1946.

Poliskonstapeln M. J. Svensson har rapporterat, att nedannämnda per-

soner under fredagen den 20 september 1946 gjort sig skyldiga till förseelser mot de för Halmstads stad gällande föreskrifterna rörande parkering av velocipeder å Storgatan norr om Brogatan efter 19.00, nämligen: — — — —

3. Lokbiträdet Karl Helge Georg Hallbäck, boende Brogatan 43 härstädes, född den 9/12 1923, hade klockan 19.30 haft sin velociped parkerad i cykelställ utanför huset nr 52 vid Storgatan. — — — — —

6. Furiren vid 1:sta div. F 14 nr 8077-9-40 Nils Lennart Börjesson, född 28/10 1920, hade klockan 19.30 haft sin velociped parkerad i cykelställ utanför huset nr 52 vid Storgatan. Halmstad som ovan.

S. M. Svensson

Hj. V. Söderman.”

”Rapport.

Tisdagen den 24 september 1946.

Poliskonstapeln M. J. Svensson har rapporterat att nedannämnda personer fredagen den 20 september 1946 gjort sig skyldiga till förseelser mot föreskrifterna angående cykelparkeringen på Storgatan norr om Brogatan efter klockan 19.00 nämligen: — — — — —

Möbelhandlaren Axel Einar Pettersson, Hvitfeltsgatan 36, född den 4 maj 1900, vilken klockan 19.30 hade sin cykel parkerad i ställ utanför huset nr 40. Halmstad som ovan.

S. M. Svensson

N. Svenland.”

”Rapport.

Onsdagen den 18 september 1946.

Poliskonstapeln M. Andersson har rapporterat, att boktryckaren Folke Valdemar Isacson från Karlsbergsgatan 29, Göteborg, född den 6/4 1898, innehavare av körkortet O 10883, utfärdat den 29/5 1925, onsdagen den 18 september 1946 under tiden klockan 15.15—16.00 haft sin personbil O 17775 parkerad å Brogatans norra sida mitt för huset nr 14, å vilken sida av gatan all parkering under innevarande september månad är förbjuden, vilket utvisas av på behöriga platser uppsatta skyltar.

Isacson har erkänt förseelsen, men uppgivit, att han icke kände till de här i staden gällande parkeringsföreskrifterna och att han icke sett de förenämnda skyltarna. Halmstad som ovan.

S. M. Svensson

A. H. Wilhelmsson.”

”Rapport.

Tisdagen den 24 september 1946.

Poliskonstapeln J. Grehn har rapporterat, att chauffören Martin Harry Ivar Karlsson från Vivljunga i Hinnerys socken, född den 8/11 1914 och innehavare av körkortet L 36141 av den 28/9 1945 tisdagen den 24 september 1946 under tiden klockan 16.15—16.35 haft lastbilen G 2434 parkerad å östra sidan av Köpmansgatan här i staden utanför huset nr 10, ehuru

parkering å den nämnda sidan av Köpmansgatan, enligt det för staden gällande parkeringsreglementet, är förbjuden under innevarande september månad. Halmstad som ovan.

S. M. Svensson

Hj. V. Söderman.”

I en till landsfogden i Hallands län avlåten skrivelse anförde jag därefter följande.

Enligt svensk rätt åligger det regelmässigt allmän åklagare att, då någon gjort sig skyldig till brott, som hör under allmänt åtal, ställa denne under åtal. Det ligger sålunda ej i åklagarens skön att på grund av omständigheter av ena eller andra slaget fritt pröva och besluta, om åtal skall äga rum. I instruktionerna för stadsfiskalen i några större städer har emellertid uttryckligen medgivits stadsfiskalen rätt att i vissa fall underlåta att anställa åtal, där sådant eljest kunnat ske. Så har t. ex. genom en av Kungl. Maj:t år 1944 fastställd ändring i instruktionen för stadsfiskalen i Örebro föreskrift meddelats, att i fråga om förseelse av ringa beskaffenhet, som begåtts av annan än underårig, må stadsfiskalen, där förseelsen icke innebär överträdelse av bestämmelser som blivit av Kungl. Maj:t och riksdagen meddelade och enskild person icke blivit därigenom förnärmat, besluta att saken skall förfalla eller bero vid varning. Ehuruväl dessa bestämmelser äro att anse såsom undantagsbestämmelser, har emellertid den ovan nämnda ståndpunkten i gällande lag icke hindrat, att allmän åklagare ansetts kunna underlåta att åtala ringa förseelser, som ej förnärmat enskild person. Såsom skäl härför har framhållits, att det skulle bliva olidligt för såväl allmänheten som åklagaren, om varje än så ursäktlig förseelse mot en ordningsbestämmelse skulle dragas inför domstol. Förfarandet står i viss mån i överensstämmelse med vad i nya rättegångsbalken stadgas om brotts åtalande. I 20 kap. 7 § nya rättegångsbalken stadgas nämligen, att allmänt åtal må av åklagaren eftergivas, bland annat, om å brottet icke kan följa svårare straff än böter och det är uppenbart, att den misstänktes lagföring ej är påkallad ur allmän synpunkt.

Vid sin prövning av huruvida åtal skall anställas för en bagatellförseelse, rörande vilken sålunda möjlighet kan anses föreligga att underlåta åtal, har åklagaren att göra sig underrättad om huruvida förseelsen är att anse såsom ursäktlig eller eljest begången under sådana omständigheter, att den bör undgå beivran. För att detta skall kunna ske måste åklagaren äga tillgång till fullständig utredning beträffande dessa omständigheter. Lämnar utredningen icke tillräcklig upplysning om de förhållanden, som för åklagaren synas avgörande för frågan huruvida åtal skall underlåtas eller icke, har åklagaren att föranstalta om utredningens kompletterande i denna del in-

nan han prövar åtalsfrågan. Sedan åklagaren väl beslutat, att åtal icke skall underlåtas och på grund därav väckt talan om ansvar för förseelsen, måste detta avgörande anses definitivt. En åklagare äger nämligen icke godtyckligt nedlägga ett åtal. Allenast om under målets behandling yppas nya omständigheter och bevis, som visa att åtalet är obestyrkt eller eljest obefogat, är åklagaren berättigad att återtaga sitt ansvarsyrkande. Däremot äger han icke nedlägga åtalet på den grund, att han av vad vid handläggningen av målet förekommit finner förseelsen så ursäktlig, att den kunnat undgå beivran.

Vad förevarande fall beträffar utgöras samtliga de åtalade brotten av förseelser mot särskilda för Halmstad gällande parkeringsföreskrifter. Även om den för stadsfiskalen i staden gällande instruktionen icke innehåller någon bestämmelse om rätt för stadsfiskalen att underlåta anställande av åtal för mindre förseelser, synes vad Gamstedt anfört i sina yttranden giva vid handen, att förseelser mot nämnda föreskrifter icke undantagslöst böra åtalas. Om en person från annan ort kan antagas ha saknat kännedom om förbudet för parkering å viss gata, synes mig sålunda åklagaren icke böra vara nödgad att ställa honom under åtal för en oavsiktlig överträdelse av detta förbud. Därest i omförmälda sex fall efter tillräcklig utredning i saken åtal underlåtits, skulle jag icke ansett någon anmärkning böra riktas mot förfarandet.

Annorlunda ställer sig saken i fråga om återkallandet av de redan väckta åtalerna. Gamstedt har uppenbarligen försummat att, innan åtal av honom väcktes mot Hellström, Pettersson, Isacson och Karlsson, införskaffa erforderlig utredning för utrönande av huruvida förseelserna voro sådana, att han kunde underlåta deras beivran. Först sedan de tilltalade ingått i fullständigt svaromål vid rådhusrätten, har han varit i stånd att bedöma denna fråga. Med hänsyn till de vid rätten vunna upplysningarna har han ansett sig befogad att återkalla åtalerna på den grund, att han funnit förseelserna ursäktliga och därför icke straffvärda. I enlighet med vad jag ovan anfört måste detta Gamstedts förfarande anses felaktigt.

Det oriktiga i Gamstedts åtgärd att nedlägga åtalerna framstår med särskild tydlighet i fråga om målen mot Hallbäck och Börjesson. I dessa mål har stämning utfärdats av Beskow, och denne har således vid sin prövning av åtalsfrågan ansett åtal icke böra underlåtas. Det oaktat har Gamstedt funnit sig oförhindrad att nedlägga åtalerna, enär han för sin del ansett, att förseelserna i dessa fall icke bort beivras.

Såsom jag förut framhållit har Gamstedt därjämte åsidosatt den honom såsom åklagare åvilande skyldigheten att, innan åtalerna mot Hellström, Pettersson, Isacson och Karlsson väcktes, sörja för erforderlig utredning. Genom sin underlåtenhet därutinnan har Gamstedt försummat att iakttaga tillbörlig omsorg vid sin åtalsprövning. I intet av dessa fall ha de vid rätten lämnade upplysningarna varit av annan art än att utredning i samma hän-

seende kunnat verkställas redan innan stämning utfärdats. Beträffande Isacson synes av den av honom insända skriften framgå, att tillfälle till inhämtande av tillräckliga upplysningar före stämningens utfärdande icke saknats. För den enskilde kan det påtalade förfaringssättet medföra betydande olägenheter och kostnader. Det är en väsentlig skillnad för den, som gjort sig skyldig till en bagatellförseelse, att efter verkställt polisförhör undgå åtal eller att efter stämning och inställelse inför rätta få åtalet nedlagt.

Vad Gamstedt sålunda låtit komma sig till last syntes mig innebära tjänstefel av beskaffenhet att icke kunna undgå beivran. Jag uppdrog därför åt landsfogden att vid vederbörlig domstol i laga ordning väcka och utföra åtal mot Gamstedt för tjänstefel i anmärkta hänseenden samt å honom yrka ansvar enligt lag och sakens beskaffenhet.

Rådhusrätten i Halmstad, varest det anbefallda åtalet utfördes, lämnade i dom den 19 januari 1948 åklagarens i målet förda talan utan bifall.

Såsom domskäl anförde rådhusrätten följande.

Gamstedt har bestritt att han förfarit oriktigt i åtalade hänseenden.

Beträffande den prövning, som föregått åtalen i de fall, där Gamstedt utfärdat stämning, har Gamstedt anført, att han givit vederbörande förhørsledare noggranna direktiv att vid förhör med personer, som överträtt gällande parkeringsbestämmelser, tillfråga de felande om anledningen till förseelserna och att, därest ursäktliga förhållanden förelåge, anteckna dessa i den rapport, som för åtalsprövning överlämnades till Gamstedt.

Beträffande Gamstedts åtgärd att nedlägga åtalet i angivna sex fall har Gamstedt gjort gällande att han därvidlag icke avvikit från gällande praxis.

Vad först angår åklagarens påstående att Gamstedt i de fall, då han utfärdat stämning, underlåtit förvissa sig om huruvida sådana omständigheter i varje särskilt fall förelegat, att åtal skäligen kunnat underlåtas, framgår av poliskommissarien S. M. Svenssons vittnesmål att Gamstedt till vederbörande förhørsledare lämnat instruktioner av det innehåll, Gamstedt påstått.

Rådhusrätten finner att, därest utredning i enlighet med Gamstedts instruktioner företagits vid de polisförhör, som legat till grund för åtalen, stämning i ifrågavarande mål icke kommit att utfärdas.

Det kan ej anses ha ålegat Gamstedt i hans egenskap av polismästare att själv hålla eller övervaka förhör i mål av den beskaffenhet, varom nu är fråga.

Vid prövning av åtalsfrågan får Gamstedt med hänsyn härtill anses hava varit berättigad att förlita sig på riktigheten av de rapporter, som överlämnats till honom.

Enligt rådhusrättens mening kan Gamstedt sålunda icke anses hava förfarit felaktigt i nu förevarande hänseende.

Vidkommande åklagarens ansvarsyrkande å Gamstedt för det denne i samtliga i målet ifrågakomna fall nedlagt åtalet anser rådhusrätten följande vara att bemärka.

Före nya rättegångsbalkens ikraftträdande den 1 januari 1948 torde den praxis ha utbildats, att en åklagare i s. k. bagatellmål kunnat underlåta att åtala förseelser i sådana fall då enskilds rätt ej förnärmats och omständigheterna framstått som ursäktliga samt att han, efter det åtal väckts, kunnat avstå från fullföljd av åtalet, om under målets handläggning framkommit sådana omständigheter att, därest de från början varit kända, åtal ej kommit att väckas.

Med hänsyn till det sålunda anförda kan Gamstedts förfarande att på sätt som skett nedläggas ifrågavarande åtal ej anses hava varit felaktigt.

Med anledning av nämnda utgång av åtalet anmodade tjänstförrättande justitieombudsmannen Romanus landsfogden i Hallands län att hos hovrätten för Västra Sverige fullfölja talan mot rådhusrättens dom och framhöll därvid följande.

Vad till en början angår yrkandet om ansvar å Gamstedt för det han i de fyra av honom åtalade fallen av olaga parkering uraktlätit att före stämningens utfärdande förvissa sig om huruvida sådana omständigheter föreläggat, att vid en diskretionär prövning åtal mot de felande skäligen kunnat underlåtas, har Gamstedt i målet anført, att han givit vederbörande förhørsledare noggranna direktiv att vid förhör med personer, som överträtt gällande parkeringsbestämmelser, tillfråga de felande om anledningen till förseelserna och att, därest ursäktliga förhållanden förelåge, anteckna dessa i den rapport, som för åtalsprövning överlämnades till Gamstedt.

Enligt rådhusrättens dom har av poliskommissarien Svenssons i målet avgivna vittnesmål framgått, att Gamstedt till vederbörande förhørsledare lämnat instruktioner av det innehåll Gamstedt påstått. Rådhusrätten har funnit att, därest utredning i enlighet med Gamstedts instruktioner företagits vid de polisförhör, som legat till grund för åtalen, stämning i ifrågavarande fyra mål icke kommit att utfärdas. Rådhusrätten har vidare funnit, att Gamstedt måste anses ha varit berättigad att förlita sig på riktigheten av de rapporter, som överlämnats till honom. Enligt rådhusrättens mening kunde Gamstedt sålunda icke anses ha förfarit felaktigt i nu omnämnda hänseende.

Den av rådhusrätten sålunda uttalade meningen synes mig icke kunna godtagas. Då Gamstedt icke anmodat förhørsledarna att i rapporterna särskilt anteckna, att den, som gjort sig skyldig till förseelse mot parkeringsföreskrifter, på tillfrågan ej uppgivit någon omständighet av beskaffenhet att lända honom till ursäkt för förseelsen, synes mig Gamstedt icke ha varit berättigad att förlita sig på rapporternas fullständighet i sagda hänseende. Vad särskilt angår fallen Isacson och Karlsson synes för övrigt själva inne-

hållet i rapporterna rörande dem ha bort föranleda Gamstedt att närmare undersöka, om icke till deras ursäkt kunde anföras sådana omständigheter, som enligt vad Gamstedt uppgivit i vanliga fall ansetts böra medföra befrielse från åtal. Såväl Isacson som Karlsson voro hemmahörande å annan ort, och den förre hade vid hållet polisförhör även uppgivit, att han icke kände till de i Halmstad gällande parkeringsföreskrifterna. Då alltså förhandenvaron av sådana omständigheter, som enligt den av Gamstedt eljest tillämpade praxis borde ursäkta den felande, icke syntes utesluten eller vad angår Isacson och Karlsson närmast syntes föreligga, hade Gamstedt bort uppskjuta sin prövning av åtalsfrågan, till dess genom de felandes hörande klarhet vunnits i sagda hänseende. De anställda åtalen hade då icke kommit till stånd. Genom att, på sätt som skett, utan ytterligare utredning meddela beslut om åtal måste Gamstedt enligt min mening anses ha förfarit oriktigt.

Beträffande ansvarsyrkandet å Gamstedt för det han i samtliga i målet ifrågakomna fall nedlagt sin talan har rådhusrätten i den meddelade domen uttalat, att före nya rättegångsbalkens ikraftträdande den 1 januari 1948 den praxis syntes ha utbildats, att en åklagare i s. k. bagatellmål kunnat underlåta att åtala förseelser i sådana fall då enskilds rätt ej förnärmats och omständigheterna framstätt som ursäktliga samt att han, efter det åtal väckts, kunnat avstå från fullföljd av åtalet, om under målets handläggning framkommit sådana omständigheter att, därest de från början varit kända, åtal ej kommit att väckas. Med hänsyn till det sålunda anförda har rådhusrätten funnit Gamstedts förfarande att på sätt som skett nedlägga ifrågavarande åtal ej kunna anses felaktigt.

Den uppfattning om gällande praxis, som sålunda kommit till uttryck i rådhusrättens dom, kan icke anses riktig såvitt angår återkallande av åtal på sådan grund som här är i fråga. Detta spörsmål har varit föremål för J. O:s uppmärksamhet vid inspektioner av domstolar inom olika delar av landet. Någon motsvarighet till den praxis, som tillämpats i Halmstad, har J. O. enligt vad jag erfarit icke iakttagit på annat håll. Det synes mig därför förvånansvärt, att rådhusrätten under hänvisning till rådande praxis förklarat Gamstedts påtalade förfarande icke ha varit felaktigt.

Det torde icke vara berättigat att av förefintligheten av en viss praxis beträffande åklagares rätt att underlåta åtal i bagatellmål draga den slutsatsen, att en motsvarande befogenhet för åklagaren skulle få anses föreligga i fråga om nedläggande av redan väckt åtal. Det i förstnämnda fall föreliggande intresset att icke i onödan draga personer inför domstol för bagatellförseelser föranleder, att frågan huruvida förseelsen skall beivras måste avgöras, innan åtalsbeslut meddelas. Det må erinras, att nedläggande av redan anhängiggjort åtal i dessa fall icke skyddar den tilltalade mot nytt åtal för samma förseelse. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att under

remissbehandlingen av förslag till den sedermera den 19 maj 1944 utfärdade lagen om eftergift av åtal mot vissa underåriga ifrågasattes, att åklagare borde beredas möjlighet att nedlägga allmänt åtal i händelse förutsättningarna för åtalseftergift visade sig föreligga först efter det att domstolsförfarande inletts. Såsom exempel på dylikt fall anfördes att åklagaren instämt den brottslige med yrkande om ansvar enligt lagrum, som stadgade endast bötesstraff, och att det sedermera visade sig, att brottet hemföle under strängare straffbestämmelse. Föredragande departementschefen fann emellertid en sådan utvidgning icke böra upptagas i lagförslaget och anförde därvid, att en bestämmelse om nedläggande av allmänt åtal näppeligen skulle få någon större praktisk betydelse och att det även syntes vara föga tillfredsställande att tillåta åtals nedläggande utan att motsvarande befogenhet tilldelades domstolen, något som i det förevarande sammanhanget icke syntes böra ifrågakomma. (Se prop. nr 8/1944 s. 44 och 60.)

Den av rådhusrätten uttalade uppfattningen synes mig icke böra få bli normgivande för framtida praxis i här förevarande hänseende. Spörsmålet är av stort intresse för tillämpningen av bestämmelserna om åtalseftergift och strafföreläggande enligt nya rättegångsbalken. Ett godkännande av det av Gamstedt tillämpade förfarings sättet skulle utan tvivel bli betänkligt som prejudikat och måhända medföra risk att den prövning av åtalsfrågan, som skall ske före stämning eller strafföreläggande, av åklagaren undanskjutes till ett senare stadium. I förevarande fall har utredning rörande de omständigheter, som Gamstedt ansett motivera nedläggande av åtalen, bort och lätt kunnat verkställas redan före prövningen av åtalsfrågan.

Hovrätten för Västra Sverige fastställde genom dom den 14 maj 1948 rådhusrättens dom.

Som jag ansåg mig icke böra åtnöjas med hovrättens dom i målet, fullföljde jag talan mot densamma hos högsta domstolen under yrkande om bifall till åtalet.

Kungl. Maj:t har i utslag den 10 november 1948 yttrat följande.

Såsom domstolarna funnit, hade före nya rättegångsbalkens ikraftträdande — med avvikelser från de rättsgrundsatser, som eljest gälla beträffande utövande av åklagares åtalsrätt — utbildats en stadgad och erkänd praxis av innehåll att en åklagare i fråga om överträdelse av ordningsföreskrifter och liknande förseelser varit befogad att underlåta åtal i sådana fall, då enskilds rätt ej förnärmats och överträdelsen med hänsyn till omständigheterna framstått såsom ursäktlig.

J. O., som vitsordat att Gamstedt haft skälig anledning att underlåta åtal för ifrågavarande sex parkeringsförseelser, har emellertid gjort gäl-

lande att Gamstedt saknat laga grund för att nedlägga åtalen efter det tilltalade iakttagit inställelse vid domstol samt att Gamstedt i de fyra fall, i vilka han själv väckt ansvarstalan, icke dessförinnan gjort vad på honom ankommit för att förvissa sig om huruvida skäl att underlåta åtal förelegat.

Vidkommande J. O:s talan i vad densamma avser ansvar å Gamstedt för det denne försummat att före utfärdande av stämning i målen förvissa sig om huruvida i varje särskilt fall förelegat omständigheter av beskaffenhet att vid en diskretionär prövning åtal skäligen kunnat underlåtas, måste det i sådana fall, då åtalsetfergift kommit i fråga, hava ålegat åklagaren att noggrant undersöka huruvida skäl härtill varit för handen. Åklagaren har icke ägt att uppskjuta denna undersökning till domstolsförhandlingen i tanke att, om skäl därtill då yppat sig, nedlägga åtalet.

Gamstedt har uppgivit *att* under år 1946 i Halmstad rapporterats 802 parkeringsförseelser, *att* åtal underlåtits för 169 av dessa *samt att* av de väckta 633 åtalen 10, däribland de 6 i målet ifrågavarande, nedlagts. Av poliskommissarien Svenssons vittnesmål samt övrig utredning i målet framgår *att* — i enlighet med direktiv av Gamstedt till vederbörande polismän såsom förhørsledare — dessa hade att, sedan de felande tillfrågats om anledningen till parkeringsförseelserna, avgöra huruvida någon ursäkt för förseelserna föreläge och i sådant fall anteckna detsamma i polisrapporterna *samt att*, där rapporternas innehåll icke sålunda gäve stöd för att förseelserna kunde på grund av sin ursäktlighet undgå beivran, åtal regelmässigt ägt rum.

Det kan ifrågasättas, huruvida genom den prövning efter skälighet, som följaktligen enligt Gamstedts direktiv anförtrots åt polismännen, behovet av en tillfredsställande utredning om de omständigheter, som böra vara avgörande för åtalsfrågans bedömande, blivit tillräckligt tillgodosett. Emellertid är upplyst att Gamstedt i fall, då en polisrapport givit ofullständig antydning om godtagbar ursäkt för förseelsen, plägat infordra kompletterande upplysningar, och det kan antagas att en ordning, som skolat medföra avsevärt större garanti för en omsorgsfull förprövning av frågan om åtalsetfergift, svårligen kunde hava åvägabragts med hänsyn såväl till det synnerligen stora antalet förseelser av detta slag som till förhållandena i övrigt.

Gamstedt kan således icke anses hava brutit i vad som i nu förevarande hänseende ålegat honom.

Vad därefter angår frågan, huruvida Gamstedt ägt att nedlägga åtalen, kan en sådan befogenhet väl icke utan vidare anses hava följt av den förut angivna befogenheten att på förhand eftergiva åtal. Emellertid måste sistnämnda befogenhet antagas hava betingats av att i sådana fall, då i och för sig bagatellartade förseelser förringas genom särskilda ursäktande omständigheter, straffets utkrävande icke varit erforderligt utan fastmera

kunde innebära en onödig hårdhet. Som det oaktat domstolen ansetts icke kunna underlåta att, om åtal skett, ådöma straff, har nämnda befogenhet lagts i åklagarens hand. Däremot torde man — till skillnad från betraktelsesättet vid 1944 års lagstiftning om eftergift av åtal mot vissa underåriga — mindre hava tänkt på de med själva rättegångsförfarandet förbundna följderna för den felande. Hade åklagaren icke haft rätt att nedlägga åtalet, för den händelse de omständigheter, som låta en förseelse te sig såsom ursäktlig, framkommit först under domstolsförhandlingen, måste en sådan situation stundom hava lett till onödigt fullföljande av åtal och stötande utgång av målet. Även under äldre rättegångsordningen har gällt att åklagaren principiellt varit berättigad att nedlägga sin talan, därest han på grund av nya omständigheter och bevis icke längre varit övertygad om den tilltalades skuld (jämför 20 kap. 9 § nya rättegångsbalken och motiven därtill), och i nyss åsyftade fall har förseelsen — ehuru den tilltalade måste anses skyldig — varit så förringad att åtalets nedläggande tett sig lika naturligt som om den antydda principen varit direkt tillämplig. Åklagare synes därför åtminstone med avseende å sådana förseelser, om vilka i målet är fråga, icke kunnat fränkännas befogenhet att nedlägga åtal, när han först vid domstolsförhandlingen erhållit kännedom om förhållande, på grund varav åtal skäligen bort underlåtas. Av vad förut sagts framgår att en sådan befogenhet icke i någon mån befriat åklagaren från tjänsteplikten att såvitt möjligt träffa sitt avgörande innan åtalet väckts.

På grund av det anförda och med hänsyn till vad som blivit upplyst om ifrågavarande parkeringsförseelser kan Gamstedt icke anses hava förfarit felaktigt genom att på sätt som skett nedlägga åtalen.

Kungl. Maj:t prövar förty lagligt fastställa hovrättens domslut.

Om detta beslut voro tre justitieråd ense. Ett justitieråd, med vilket ytterligare ett justitieråd instämde, anförde:

”Vad angår frågan om försummad undersökning före åtals väckande är jag ense med pluraliteten om domskälen.

Beträffande frågan, huruvida Gamstedt ägt nedlägga åtalen, saknas tillräckligt stöd för antagande, att en sedvanerätt förelegat av det innehåll att åklagaren jämväl sedan åtal anhängiggjorts ägt befogenhet att efter diskretionär prövning avstå från sin talan, om under målets handläggning vid domstol framkommit sådana omständigheter att, därest de från början varit kända, åtal icke kommit att väckas. En dylik befogenhet kan ej heller anses följa av en föreliggande rätt till åtalseftergift. De hänsyn, som tala för att en åklagare ägt att underlåta åtal och sålunda förebygga ett rättegångsförfarande och därmed förbundna olägenheter, kunna icke utan vidare åberopas som stöd för att — även sedan dylikt förfarande satts i gång och kanske, efter den tilltalades erkännande, stått inför sin avslut-

ning — åklagaren kunnat företaga ett ingripande, som i sak innebär straff-
 eftergift eller benådning. Medgives rätt till 'åtalseftergift' sedan åtal ägt
 rum, är detta också, på sätt J. O. anfört, ägnat att ingiva betänkligheter
 från den synpunkten, att därigenom motverkas önskemålet att åklagaren
 i fall, då eftergift kunnat komma i fråga, redan innan åtal undersöker huru-
 vida skäl därtill föreligga. Det är nämligen uppenbarligen angeläget att det
 slutgiltiga avgörandet om beivrandet av en förseelse icke uppskjutes till
 dess vid domstol svaromål avgivits av den tilltalade, för vilken, om efter-
 gift till slut kommer till stånd, vållats omgång och kostnad. Icke minst vid
 bagatellförseelser förtjänar den felandes intresse av att icke i onödan dra-
 gas inför domstol beaktande. I jämförelse med det anförda är det en mind-
 re olägenhet, att det i det enskilda fallet kan inträffa, att en omständighet
 som kunnat åberopas som ursäkt för den begångna bagatellförseelsen kom-
 mer till åklagarens kännedom först efter det åtal skett; merendels torde
 detta för övrigt vara att tillskriva vederbörandes egen försummelse att vid
 polisförhöret uppgiva vad som kan lända till ursäkt. — Beträffande de fall,
 då rätt till åtalseftergift enligt särskilda lagbestämmelser är för handen,
 har icke heller förekommit något som tyder på att lagstiftaren ansett
 nämnda rätt inbegripa befogenhet att, sedan åtal skett, nedlägga detsamma;
 härvid må jämföras departementschefens av J. O. åberopade yttrande i pro-
 positionen till lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa under-
 åriga (nr 8 s. 60 f, jfr s. 44).

Jämväl i övrigt — och med hänsyn till den svenska rättens allmänna
 grundsatser beträffande utövandet av åklagares åtalsrätt — saknas till-
 räckligt vägande skäl för att den av Gamstedt hävdade åsikten om åklaga-
 rens befogenhet i förevarande avseende borde godtagas. Av det förhållan-
 det, att åklagaren principiellt får anses berättigad att nedlägga sin talan
 för den händelse han till följd av under rättegången förebragta nya omstän-
 digheter och bevis icke längre är övertygad om den tilltalades skuld (jfr
 20 kap. 9 § rättegångsbalken och motiven härtill), kan icke dragas någon
 slutsats rörande befogenheten för åklagaren att, då brottsligheten står fast
 och straffet således icke drabbar en oskyldig, nedlägga åtalet under utövande
 av den diskretionära prövningsrätt som nu avses. Än mindre kan en dylik
 slutsats härledas ur den behörighet, som tillkommer åklagaren i egenskap
 av part i brottmålet och som medför att dennes processhandlande, även när
 han åsidosatt sin tjänsteplikt, i allmänhet utövar verkan mot domstolen
 och den tilltalade.

Gamstedt kan följaktligen genom att nedlägga ifrågavarande åtal icke
 anses hava förfarit riktigt. Vad härutinnan förekommit är emellertid, med
 hänsyn till omständigheterna, icke av beskaffenhet att skäligen böra för
 honom föranleda ansvar.

På dessa grunder fastställer jag hovrättens domslut.”

3. Felaktigt förfarande av stadsfiskal vid utfärdande av intyg enligt 20 § 1 mom. c) motorfordonsförordningen.

Vid en av tjänstförrättande justitieombudsmannen Nils Beckman den 24 juli 1947 verkställd inspektion å landsfogdens i Skaraborgs län expedition uppgav landsfogden Emil Nyström, bland annat, följande.

Handelsagenten Tore Kling i Mariestad, vilken den 23 september 1946 av rådhusrätten i Mariestad förklarats saker till rattfylleri men erhållit villkorligt anstånd med straffets ådömande och därvid ålagts att fullständigt avhålla sig från bruk av rusdrycker, hade av stadsfiskalen Hans Odelmark erhållit ett av denne utfärdat, den 24 mars 1947 dagtecknat intyg av innehåll att Kling under tiden efter rattfylleriförseelsen gjort sig känd för ett nyktert levnadssätt. Med stöd av sistnämnda intyg hade Kling den 27 mars 1947 återfått sitt körkort. Emellertid hade enligt vad Nyström inhämtat Odelmark, då han utfärdat nämnda intyg, känt till, att Kling enligt en polisrapport av den 31 januari 1947 förtärt sprit vid två tillfällen, nämligen dels i oktober eller november 1946, dels ock strax före julhelgen samma år. Flera personer hade iakttagit Kling i sådant tillstånd, att de ansett honom synbart påverkad av sprit.

Sedan jag i anledning av vad sålunda upplysts anmodat Odelmark att till mig inkomma med förklaring, avgav denne yttrande, varefter Nyström på anmodan av mig inkom med utlåtande.

Av vid yttrandena fogade handlingar framgick följande.

På åtal av Odelmark fann rådhusrätten i utslag den 23 september 1946 ådagalagt, att Kling, som den 30 augusti 1946 framfört bil å allmän gata i Mariestad, under färden varit så påverkad av starka drycker, att det kunde antagas, att han icke kunde på betryggande sätt föra fordonet. På grund därav förklarade rådhusrätten Kling saker till brott mot 1 § 1 mom. lagen den 7 juni 1934 om straff för vissa brott vid förande av motorfordon, men förordnade rådhusrätten, att med straffets ådömande skulle anstå och att på Klings uppförande under en prøvotid av tre år samt på omständigheter i övrigt, som angivas i lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom, skulle bero, huruvida straffet för brottet skulle ådömas. Under prøvotiden skulle Kling stå under övervakning av doktor Jake Björnwall i Mariestad. Kling ålades att under prøvotiden *dels* fullständigt avhålla sig från bruk av rusdrycker, *dels ock* ställa sig till efterrättelse de särskilda bestämmelser med avseende å arbetsanställning, vistelseort och bostad, som övervakaren kunde finna skäl meddela.

Länsstyrelsen i länet, som den 16 september 1946 tillsvidare återkallat det för Kling år 1929 utfärdade körkortet, återkallade genom beslut den 31 oktober 1946 Klings körkort för en tid av sex månader från den 23 september. För Kling år 1936 utfärdat trafik kort återkallades av länsstyrelsen den 16 september 1946.

Sedan det till polismyndigheten i Mariestad rapporterats, att Kling vid flera tillfällen efter meddelandet av ovannämnda utslag skulle ha uppträtt i spritpåverkat tillstånd, verkställdes i saken utredning, vilken upptogs i en av överkonstapeln Folke Johansson den 31 januari 1947 avgiven rapport.

Enligt denna rapport hade vid utredningen förekommit följande.

Trafikbilägaren Karl Eskil Karlsson hade berättat: Han hade vid två à tre tillfällen efter det Kling åtalats för rattfylleri kört honom i sin bil, därvid Kling varit synbart påverkad av spritdrycker. Kling hade dock icke varit så berusad, att han raglat. Det hade emellertid tydligt förmärkts på hans tal. Kling sluddrade nämligen mycket så snart han druckit sprit. Karlsson hade även känt, att Kling vid dessa tillfällen luktat sprit. Karlsson hade vidare, då han vid några andra tillfällen uppehållit sig på drokstationen och Kling kommit dit för att beställa bil, märkt, att Kling företett samma symptom som om han varit spritpåverkad. Karlsson hade därav dragit den slutsatsen, att Kling druckit sprit även då.

Trafikbilägaren Stig Emanuel Erlandsson hade uppgivit, att han någon dag under veckan den 13—den 19 januari 1947 fått en beställning på hämtning utanför Classons frisérsalong. Sedan Erlandsson, som icke själv tagit emot beställningen i telefon, stannat utanför frisérsalongen, hade dörren öppnats och Kling kommit ut samt gått fram till bilen. Klockan hade varit omkring 18. Då Kling skolat gå in i bilen, hade han haft svårt att komma in genom dörren, när han fumlat mycket. Erlandsson hade fått den bestämda uppfattningen att Kling var berusad. Då Kling sedan tagit plats i bilen och skolat tala om vart han ville åka, hade han icke kunnat tala på begripligt sätt. Han hade bara sluddrat. Därigenom hade Erlandsson ytterligare styrkts i sin uppfattning att Kling var berusad. Erlandsson hade även känt, att Kling luktade sprit. Erlandsson hade därefter kört Kling hem, när han trott att Kling menat detta. Då han kommit till Klings bostad, hade Klings fader kommit ut och sett på sonen. Denne hade då icke själv kunnat flytta sig ur bilen. Fadern hade då blivit uppbragt och sagt, att Erlandsson kunde köra sonen till polisen med en gång. Han hade vidare förebrått chaufförerna för det de körde sonen. Sedan Erlandsson, som icke visste var han skulle göra av Kling, talat med fadern, hade denne givit med sig. De hade därefter båda hjälpts åt och fört in Kling i bostaden samt lagt honom i en säng.

Trafikbilägaren Karl August Johansson hade berättat: Han hade sedan oktober månad 1946 vid två à tre tillfällen kört Kling och därvid märkt, att denne varit spritpåverkad. Kling hade dock icke varit så påverkad, att han behövt hjälp för att komma in i eller ut ur bilen. Han hade icke haft ostadig gång. Det hade dock tydligt märkts på hans tal, när han sluddrat mycket. Det vore allmänt känt, att så snart Kling smakat sprit, talade han sluddrigt och otydligt. Kling sutte för det mesta i baksätet, då han åkte, varför Johansson icke varit i tillfälle att komma honom så nära, att Johans-

son kunnat avgöra om Kling luktat sprit eller ej. Johansson hade vid de ovannämnda tillfällena fått den bestämda uppfattningen, att Kling varit spritpåverkad.

Poliskonstapeln Olof Andersson hade uppgivit: Någon dag strax före julhelgen 1946 eller någon dag under denna hade Andersson, som haft patrulltjänstgöring, sett Kling komma cyklande på Stockholmsvägen och svänga in på Nygatan i nordlig riktning. Det hade varit någon gång under eftermiddagen, då det fortfarande varit ljust. Vid svängen hade Kling tagit ut kurvan mycket dåligt och kört vingligt. Han hade stigit av cykeln ungefär vid stadsingenjörskontoret och sedan fortsatt ledande cykeln. Kling hade icke direkt haft ostadig gång, men för en person, som vore van att se Kling gå, hade det framstått som om han varit spritpåverkad. Han hade vidare verkat alldeles frånvarande. Kling hade dock varit tyst och stilla, varför Andersson icke ansett sig böra tilltala honom.

Poliskonstapeln Olov Åström hade berättat: Han hade någon dag i december månad 1946 besökt Lindbergs rakstuga. Kling hade då suttit där och blivit rakad. Det hade varit barberaren Egon Tore Lundstedt, som rakat honom. Klockan hade varit omkring 15—16. Åström hade fått den uppfattningen att Kling var spritpåverkad. Kling hade icke kunnat tala begripligt. Det hade varit ett enda sludder vad han sagt. Han hade även haft en cigarrett i handen och han hade fumlat med den på ett för fyllerister karaktäristiskt sätt. Klings ögon hade även varit alldeles simmiga. Då Kling gått, hade Lundstedt sagt till Åström, att nu var allt Kling ganska påstruken.

Lundstedt hade vid förhör förklarat, att han då icke kunde särskilt påminna sig det av Åström relaterade fallet. Han mindes dock, att Kling någon gång besökt rakstugan och därvid varit spritpåverkad. Om detta varit före eller efter det han åtalats för rattfylleri, kunde Lundstedt dock icke erinra sig.

Då ryktet gått att Kling, efter det han sakerförklarats för rattfylleri, skulle ha besökt såväl restaurang Freden som Stadshotellet i Mariestad, hade utredning i berörda avseenden även verkställts. Personalen å restaurang Freden hade förklarat, att Kling varit portförbjuden där sedan ett år före det han åtalats för rattfylleri. Han hade varken under denna tid eller efter åtalet besökt Freden. Personalen på Stadshotellet hade omtalat, att Kling blivit förbjuden tillträde till Stadshotellens matsal efter det han åtalats för rattfylleri. Han hade icke heller därefter besökt Stadshotellet eller gjort några försök att komma in i matsalen.

Om vad därefter förekommit innehöll polisrapporten följande:

”Under den fortsatta utredningen hava följande personer hörts och uppgivit:

Frisören Clarence Karl Oskar Classon, född den 6 juli 1914, boende å stadsågan 294, box 365, Mariestad.

Fredagen den 17 januari klockan omkring 17 hade Kling genom bakvägen kommit in i Classons raksalong. Han hade begärt att bliva rakad, vilket även skett. Kling hade varit onykter. Detta hade märkts på hans sluddriga och hackande tal. Classon hade icke känt någon spritlukt, enär han icke varit så nära honom. Det hade varit en annan av personalen, som rakat Kling. Efter rakningen hade Kling satt sig på en stol och hållit på att somna. Classon hade då telefonerat efter en droskbil, som kommit och hämtat honom.

Classon uppgav vidare, att Kling någon dag i början av efterföljande vecka kommit in i raksalongen och omtalat för honom, att han den omnämnda fredagen ätit 12 à 15 sömntabletter och att det varit av denna orsak han verkat så sömnig och sluddrig.

Classon uppgav även, att Kling rakar sig så gott som varannan dag hos honom. Han har dock icke efter det Kling åtalats för rattfylleri sett honom spritpåverkad. Classon känner även till att Kling lider av dålig sömn och att han därför brukar taga in sömntabletter.

Bagaremästaren Martin Harry Kling, född den 8 oktober 1908, boende Trädgårdsgatan 12, Mariestad.

Fredagen den 17 januari hade hans broder Tore kommit på besök redan vid 10-tiden på förmiddagen. Han hade sedan ätit middag tillsammans med Kling och hans familj mellan klockan 12—13. Kling hade därefter gått till sitt arbete, varför han sedan icke sett brodern. Enligt hans hustrus uppgifter hade brodern avlägsnat sig vid 17-tiden.

Under den tid Tore vistats hos sin broder hade han icke kommit åt att dricka någon sprit. Varken Kling eller hans hustru hade bjudit honom på någon sprit. Tore hade icke heller haft någon sprit med sig.

På kvällen samma dag hade Kling och hans hustru hälsat på i föräldrahemmet i Leksberg. Brodern Tore hade då suttit i en säng och verkat fullkomligt apatisk. Kling hade tyckt, att brodern sett ut som om han varit spritpåverkad. Kling hade dock icke känt någon spritlukt från honom. Man hade alla hemma resonerat om detta och undrat över hur han kunde bli sådan utan att dricka sprit. Brodern hade icke kunnat få någon reda i sitt tal. Han hade även uttryckt leda vid livet.

Senare hade Kling fått höra, att hans broder vid ovannämnt tillfälle skulle hava tagit in ett stort antal sömntabletter. Detta ansåg Kling vara förklaringen till hans tillstånd.

Kling uppgav även, att brodern efter det ovannämnda tillfället upphört att äta sömntabletter och att han alltsedan dess blivit betydligt bättre. Efter det brodern varit åtalad för rattfylleri hade han endast sällan besökt Kling. Brodern hade emellertid icke vid något av dessa tillfällen varit spritpåverkad. Kling hade icke bjudit honom på någon sprit.

Fru Anna Helena Kling, född den 19 maj 1909, boende Trädgårdsgatan 12, Mariestad.

Hennes svåger Tore Kling hade fredagen den 17 januari kommit på besök klockan 10 på förmiddagen. Han hade sedan uppehållit sig där till klockan 17.10, då han avlägsnat sig under uppgift att han skulle gå hem. Han hade ätit middag tillsammans med fru Kling och hennes man klockan 12. Han hade sedan legat och sovit mellan klockan 13—16. Under denna tid hade fru Kling varit ute och handlat. Hon hade då låst dörren, varför Tore icke kunnat komma ut. Han hade icke kunnat komma åt någon sprit i deras hem och han hade icke heller själv haft någon sprit med sig. Fru Kling hade emellertid lagt märke till, att Tore tagit in pulver eller tabletter dels två gånger före middagen dels ock strax innan han gått. Då han avlägsnat sig, hade han verkat som om han varit alldeles frånvarande. Han hade gått Trädgårdsgatan bortåt.

Fru Kling hade senare på kvällen varit på besök hemma hos sina svärföräldrar och därvid sett i vilket tillstånd Kling då varit. Icke heller hon hade kunnat känna att svågern då luktat sprit.

Fru Kling hade icke sedan svågern varit åtalad för rattfylleri märkt, att han någon gång varit spritpåverkad.

Bagaremästaren Karl Axel Kling, född den 23 mars 1885, boende villa Björktuna, Leksbergs socken.

Fredagen den 17 januari 1947 hade sonen Tore kommit hem i bil klockan omkring 18. Kling hade sett, då bilen kommit. När ingen stigit ur den, hade han gått ut för att se efter vad det var. Han hade då fått se sin son sitta inne i bilen. Kling hade först fått den uppfattningen, att sonen varit berusad, varför han sagt till chauffören, att det varit bättre om denne kört Tore till polisen i det tillstånd han då varit. Så småningom hade man emellertid tagit ut Tore ur bilen och lett in honom samt lagt honom på en soffa. Tore hade varit alldeles slapp i benen. Kling hade icke känt någon spritlukt från honom. Efter en stund hade det verkat som om Tore blivit fullt klar i hjärnan, enär han börjat tala redigt. Han hade då försökt att stiga upp. Benen hade emellertid fortfarande varit alldeles slappa och icke kunnat bära honom. Så som det utvecklats sig hade Kling förstått, att Tore icke varit spritpåverkad. Kling hade i hans fickor hittat flera askar med olika slags tabletter. Tore hade också senare förklarat, att han tagit in en hel del tabletter och att han av dessa blivit omtöcknad.

Kling uppgav vidare, att han icke förmärkt, att sonen varit spritpåverkad vid något tillfälle efter det han varit åtalad för rattfylleri. Tore hade emellertid sedan lång tid tillbaka lidit av sömnlöshet och för den skull tagit in sömngivande tabletter. Då han tagit in sådana tabletter, hade han blivit slö och sluddrat på målet precis som om han varit spritpåverkad. Sådana tabletter hade han fått redan av doktor Magnell och nu på senare tid av doktor Björnwall.

Sonen skall nu ingå äktenskap och trodde Kling, att Tore därigenom skulle få större ansvarskänsla och då komma ifrån de vanor, han nu haft.

Handelsresanden Tore Hervid Kling, född den 7 maj 1911, skriven i kvarteret Höken 5, Trädgårdsgatan 12, Mariestad, boende i villa Björktuna, Leksbergs socken.

Beträffande fredagen den 17 januari uppgav Kling lika med vad hans broder och svägerska uppgivit. Han hade icke varit utom deras hem sedan han kommit dit vid 10-tiden och tills han gått vid 17-tiden. Under uppehållet i broderns hem hade han icke förtärt någon sprit. Han hade dock tagit in en hel del sömntabletter. Under natten till den 17 januari samt under dagen den 17 januari hade han sammanlagt ätit 12 à 14 tabletter. Av de intagna tabletterna hade han blivit mycket omtöcknad. Tabletterna hade varit mycket starka och verkat starkare än sprit. Sedan han lämnat broderns hem, hade han gått till Classons raksalong för att bliva rakad. Han hade därefter åkt hem i trafikbil. Han hade då varit i det närmaste bedövad. Han hade varit värre därän än om han druckit sprit. Han hade icke haft någon känsel i händerna.

Kling medgav, att han vid två tillfällen efter det han sakerförklarats för rattfylleri druckit sprit. Första gången hade varit någon dag i oktober eller november 1946. Han hade då ute på Leksbergsvägen mött en handelsresande. Denne hade bjudit honom på två små glas sprit. Sammanlagt hade det varit knappa 10 centiliter. Handelsresanden hade icke känt till Klings situation och hade denne icke velat säga något om att han var förbjuden att dricka. Andra gången hade varit någon dag strax före julhelgen 1946. Han hade då druckit cirka 20 centiliter sprit av vad han haft kvar hemma. I intetdera fallet hade han blivit synbart påverkad. Hans fästmö hade i båda fallen, så snart hon känt att Kling luktat sprit, gått till doktor Björnwall och talat om vad som skett. Kling hade även i anledning härav blivit uppkallad till Björnwall, vilken antecknat datum för de båda tillfällena. Frånsett dessa två fall har Kling icke druckit någon sprit sedan han sakerförklarats för rattfylleri. Däremot har han då och då druckit en flaska pilsner, enär han ansåg att detta icke var förbjudet.

Efter det han sakerförklarats för rattfylleri hade han i stor utsträckning börjat äta sömntabletter. Han ville själv karaktärisera det som missbruk. Tabletterna hade han huvudsakligast fått av doktor Björnwall och en gång av doktor Brink. Han hade även ätit en stor myckenhet bromyl, som man får köpa utan recept. Han hade ätit allt detta för att lugna nerverna. Någon avsikt att beröva sig livet hade han icke haft. Som tabletterna varit mycket starka och han ätit dem i stor myckenhet, hade de verkat på samma sätt som om han druckit sprit. I vissa fall hade verkan varit än starkare.

Sedan fredagen den 17 januari hade han emellertid icke ätit några tabletter eller pulver. Han kommer att för framtiden avhålla sig från detta i synnerhet som han nu står i begrepp att ingå äktenskap. Genom att han då får större ansvar är han övertygad om att han skall kunna avhålla sig från missbruk av såväl spritdrycker som pulver.”

Sedan Kling för återfående av sitt körkort hos Odelmark anhållit om sådant intyg, som omförmåles i 20 § 1 mom. c) motorfordonsförordningen, utfärdade Odelmark den 24 mars 1947 följande intyg:

”Att handelsresanden Tore Härvid Kling, född den 7 maj 1911, kyrkskriven i kvarteret Höken 5 här i staden samt under senaste två åren härstädes mantalsskriven, sedan han den 30 augusti 1946 gjort sig skyldig till rattfylleri gjort sig känd för ett nyktert levnadssätt ävensom att han med hänsyn till sina personliga förhållanden i övrigt icke kan anses olämplig såsom förare av motorfordon; betygar, efter nykterhetsnämndens i Mariestad hörande. Mariestad i stadsfiskalskontoret den 24 mars 1947.

Hans Odelmark.”

Genom beslut den 27 mars 1947 biföll länsstyrelsen därefter av Kling med åberopande av Odelmarks intyg gjord ansökan om återbekommande av körkortet.

I anledning av en av Kling hos länsstyrelsen gjord anhållan att återfå jämväl det indragna trafik kortet avgav magistraten i Mariestad, efter Björnwalls och nykterhetsnämndens i staden hörande, den 5 maj 1947 yttrande.

Björnwalls yttrande, som var dagtecknat den 5 april 1947, innehöll, att Björnwall med hänsyn till vad som framginge av polisrapport den 31 januari 1947 för sin del icke kunde anse det lämpligt, att Kling redan erhöle kör- och trafik kort.

Nykterhetsnämnden anförde i yttrande den 3 maj 1947, att nämnden med hänsyn till Klings tidigare svåra hemfallenhet åt alkoholmissbruk icke ansåge sig kunna förorda, att denne anförtroddes inneha trafik kort.

För egen del åberopade magistraten vad nykterhetsnämnden anført.

Med anledning av vad som upplysts rörande polisrapporten den 31 januari 1947 anmodade länsstyrelsen därefter magistraten att från Odelmark och nykterhetsnämnden infordra förklaring, huruvida innehållet i berörda rapport varit för dem känt, då de haft att yttra sig över Klings ansökan om återfående av körkortet, samt, därest så varit fallet, av vilken anledning vad i rapporten omförmålts rörande Klings förhållanden under tiden för körkortsindragningen icke upptagits i de avgivna yttrandena och på grund därav icke varit för länsstyrelsen tillgängligt vid länsstyrelsens ställningstagande till Klings ansökan.

I ett till länsstyrelsen den 14 maj 1947 avgivet yttrande anförde Odelmark, att han icke haft tillfälle att avgiva yttrande över Klings ansökan hos länsstyrelsen om återbekommande av sitt körkort. Däremot hade Odelmark, efter Klings framställning hos Odelmark, den 24 mars 1947 för Kling utfärdat sådant intyg som i 20 § 1 mom. c) motorfordonsförordningen sägs. Då Odelmark haft att taga ställning till nämnda av Kling hos Odelmark gjorda framställning, hade innehållet i rapporten ifråga varit för Odelmark känt. Av rapporten ansåge Odelmark, summariskt sett, framgå, att Kling

vid åtminstone några tillfällen missbrukat sömnmedel och vid två tillfällen förtärt mindre kvantiteter rusdrycker. Några av de enligt rapporten hörda personerna hade uppgivit, att Kling vid flera tillfällen luktat sprit. Såväl av rapporten som av vad Odelmark senare erfarit syntes dessa uppgifter kunna hänföras till suggestion, då de iakttagit Kling i av sömnmedel påverkat tillstånd. Rapporten hade tillställts dels Klings övervakare, Björnwall, och dels nykterhetsnämnden. Sedan Björnwall erhållit rapporten, hade Odelmark haft ett samtal med honom angående Kling. Björnwall hade sagt sig icke vidare komma att utskryva recept å sömnmedel åt Kling och vilja söka förhindra, att Kling åtkomme ej receptbelagda sömnmedel. Någon tid därefter hade Odelmark kallat Kling till sig och i allvarliga ordalag för honom framhållit vikten av att han helt upphörde med förtäring av rusdrycker och avhölle sig från överdrivet bruk av sömnmedel. Vid ett samtal angående Kling, troligen någon dag i slutet av februari, hade Björnwall förklarat, att Kling syntes ha upphört att missbruka sömnmedel och att han "rättat till" sig. Vid samma tid hade Odelmark haft ett samtal med Kling, vilken då förefallit som en helt annan och friskare människa än vid Odelmarks tidigare samtal med honom. Kling hade förklarat, att han slutat förtära sömnmedel och det oaktat åtnjöte erforderlig sömn samt att han icke förtärt några rusdrycker sedan det i rapporten omnämnda tillfället vid julhelgen nästföregående år. Då Kling gjort framställning hos Odelmark om intyg att återropas vid ansökan om återbekommande av körkortet, hade Odelmark till en början ställt sig mycket tveksam, om Kling borde erhålla sådant intyg. Denna Odelmarks tveksamhet hade grundat sig icke så mycket på Klings förtäring av rusdrycker, vilken syntes Odelmark icke böra tillmätas någon större betydelse, som fastmer på hans missbruk av sömnmedel, ehuru erfarenheten visade, att fall av olyckor vid förande av motorfordon, vilka kunnat visas bero på förarens missbruk av sömnmedel, vore ytterst sällsynta. På grund av *dels* sistnämnda omständighet, *dels* vad Björnwall yttrat vid Odelmarks sista samtal med honom, *dels* Odelmarks egna iakttagelser av Kling, *dels* Klings behov av körkort och *dels* att Kling stode i begrepp att ingå äktenskap med en kvinna, som, enligt rapporten att döma, vore fast besluten att söka göra Kling till en "bättre" människa, hade Odelmark ansett sig kunna utfärda det begärda intyget.

Nykterhetsnämnden anförde i yttrande den 27 juni 1947 följande: I enlighet med bestämmelserna i motorfordonsförordningen hade polismyndigheten i staden den 24 mars 1947 anhållit om nykterhetsnämndens yttrande över Klings nykterhetsförhållanden under tiden för körkortsindragningen. Då nämnden icke hade någon kännedom om Klings nykterhetsförhållanden utöver de i polisrapporten av den 31 januari 1947 anförda och då nämnden kände till att polismyndigheten icke ansåge i sagda rapport angivna förhållanden utgöra hinder för körkortets återfående, hade nämnden tillstyrkt

Klings ansökan. Nämnden hade icke ansett sig ha orsak att till polismyndigheten översända nämnda rapport. Nykterhetsnämnden ville emellertid beklaga, att ärendet handlagts så, att länsstyrelsen icke erhållit del av rapporten ifråga. Då Kling enligt vad nykterhetsnämnden hade sig bekant nu skötte sig i nykterhethänseende, ansåge nämnden sig för det dåvarande icke böra påkalla körkortets indragande.

I eget yttrande den 7 juli 1947 anförde magistraten följande: Av de avgivna förklaringarna framginge, att nykterhetsnämnden vid avgivandet av sitt utlåtande och Odelmark vid utfärdandet av ovanintagna intyg haft kännedom om innehållet i polisrapporten den 31 januari 1947. Magistraten ansåge, att även om Odelmark och nämnden ansett sig med kännedom där-om kunna utfärda respektive tillstyrka nykterhetsintyg, de faktiska förhållandena i ärendet i allt fall bort meddelas länsstyrelsen för att kunna tagas i övervägande vid länsstyrelsens ställningstagande till Klings ansökan. Med hänsyn till innehållet i polisrapporten och vad som anförts i förklaringarna ansåge magistraten sig icke övertygad om lämpligheten av att Kling fortfarande betroddes med körkort.

På anmodan av länsstyrelsen avgav Nyström den 3 augusti 1947 yttrande i ovanberörda ärende. I yttrandet anförde Nyström, bland annat, följande: Vid sitt ställningstagande till Klings ansökan om nykterhetsintyg hade Odelmark varit skyldig att särskilt noggrant pröva, huruvida Klings nykterhetsförhållanden under tiden för körkortsindragningen varit sådana, att begärt intyg borde utfärdas. Även om Klings tillstånd vid i polisrapporten omförmälda tillfällen kunde ha varit beroende på Klings uppgivna missbruk av sömnmedel, gåve innehållet i rapporten dock icke otvetydigt vid handen, att Kling icke vid något av omförmälda tillfällen varit påverkad av spritdrycker. För att så kunde ha varit fallet talade enligt Nyströms mening även den omständigheten, att Kling under den tid, varöver Odelmark i utfärdat intyg utlåt sig, erkänt sig ha förtärt rusdrycker trots det förbud rådhusrätten därutinnan meddelat. Med hänsyn till innehållet i polisrapporten hade Odelmark enligt Nyströms mening icke haft fog för att intyga, att Kling efter den 30 augusti 1946 gjort sig känd för ett nyktert levnadssätt. Men även om Odelmark ansett det vara utrett, att Klings i rapporten vid olika tillfällen omvittnade tillstånd berott på missbruk av sömnmedel, syntes detta missbruk vid tiden för utfärdandet av nykterhetsintyget även bort ha utgjort hinder för honom att i intyget betyga, att Kling ”med hänsyn till sina personliga förhållanden i övrigt icke kan anses olämplig såsom förare av motorfordon”. Då Odelmark under förhandenvarande förhållanden utfärdat nykterhetsintyg för Kling, syntes han därigenom ha gjort sig skyldig till tjänstefel, då han icke i intyget omnämnt ifrågavarande polisrapport eller delgivit körkortsmyndigheten rapporten, innan beslut meddelats i anledning av Klings ansökan att återfå körkor-

tet. Därest innehållet i rapporten varit för länsstyrelsen känt vid tiden för prövningen av Klings ansökan, torde Klings ansökan icke ha bifallits.

I det till mig i anledning av remissen avgivna yttrandet åberopade Odelmark till en början vad han tidigare anfört i ovanberörda yttrande till länsstyrelsen samt anförde därutöver följande.

Bidragande orsaker till att Odelmark beslutat sig för att utfärda ifrågasvarande intyg hade även varit *dels* att Odelmark icke ville nedslå Klings levnadsmod genom att neka honom det begärda intyget, vilket, enligt Odelmarks förmenande, skulle kunnat medföra, att Klings sinnessillstånd försämrats till skada icke blott för honom själv utan även för hans fästmo, som då befann sig i långt framskridet havandeskap, *dels ock* att Odelmark då ansett sig kunna lita på att Kling skulle avhålla sig från bruket av rusdrycker. Vad sistnämnda omständighet beträffade, så hade det visat sig, att Kling kunnat avhålla sig från att bruka rusdrycker, vilket bäst framginge därav, att Björnwall vid förfrågan förklarar, att han ansåge Klings stadga i nykterhetshänseende vara sådan, att övervakning icke längre syntes vara erforderlig, och att han för den skull hade för avsikt att inom den närmaste tiden ingå till rådhusrätten med anhållan om övervakningens upphörande. På grund av vad han sålunda anfört och då någon skada icke uppkommit genom Odelmarks beslut att utfärda det intyg, varom här vore fråga, hemställde Odelmark, att J.O. ville låta bero vid det nu avgivna yttrandet.

Sedan jag därefter anmodat Nyström att avgiva utlåtande i ärendet härstädes, anförde Nyström, under åberopande av innehållet i sitt yttrande till länsstyrelsen, att enligt Nyströms mening Odelmark gjort sig skyldig till tjänstefel, då han under förhandenvarande förhållanden utfärdat nykterhetsintyget för Kling. Därest innehållet i polisrapporten varit för länsstyrelsen känt den 27 mars 1947, hade Kling säkerligen icke återbekommit körkortet. Rapporten hade berörts först i Björnwalls yttrande den 5 april 1947. Sedan den blivit känd för länsstyrelsen, hade länsstyrelsen infordrat de därav föranledda nya yttrandena, för vilka ovan redogjorts. Klings ansökan om återbekommande av trafik kortet hade den 7 maj 1947 avslagits av länsstyrelsen.

I en till landsfogden i Skaraborgs län avlåten skrivelse anförde jag därefter följande.

I 20 § 1 mom. motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 stadgas, att för erhållande av körkort har sökande att till länsstyrelsen i det län, inom vilket han är mantalsskriven, insända ansökan därom med angivande av vissa uppgifter. Vid ansökningen skall fogas, bland annat, under c) i

samma moment omförmålt intyg, utfärdat inom två månader före ansökningen, av polismyndigheten å den eller de orter inom riket, varest sökanden under de senaste två åren varit mantalsskriven, att sökanden gjort sig känd för ett nyktert levnadssätt och med hänsyn till sina personliga förhållanden i övrigt icke kan anses olämplig såsom förare av motorfordon.

Enligt föreskrift i samma moment skall, innan dylikt intyg utfärdas, vederbörande nykterhetsnämnd samt, där så finnes erforderligt, jämväl annan, som äger kännedom i saken, av polismyndigheten höras över sökandens nykterhetsförhållanden.

Polismyndigheten skall, sedan frågan om utfärdande av intyg, som nu nämnts, blivit slutligt prövad, ofördröjligen till vederbörande länsstyrelse insända det från nykterhetsnämnden införskaffade yttrandet över sökandens nykterhetsförhållanden.

Beträffande ansökan om återbekommande av indraget körkort är i 21 § 2 mom. motorfordonsförordningen stadgat, bland annat, att dylik ansökan skall, därest tiden för återkallelsen uppgår till minst sex månader, vara åtföljd av sådant intyg, som omförmåles i 20 § 1 mom. c). Intyget skall vara utfärdat efter det den i återkallelsen bestämda tiden gått till ända och avse tid efter begående av förseelse, som givit anledning till körkortets indragning.

I kungl. förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon stadgades, att elev, som undergått godkänd prövning inför besiktningsman, hade att för erhållande av körkort insända ansökan därom till vederbörande länsstyrelse samt därvid foga bland annat intyg, som kunde av länsstyrelsen godtagas, att sökanden gjort sig känd för nykterhet, ordentlighet och ett hänsynsfullt uppträdande. Enligt motiven till detta stadgande borde allenast den, som av fullt vederhäftiga och trovärdiga personer intygades vara fullt pålitlig vid bruket av rusdrycker, tilldelas körkort. Rörande tillämpningen av stadgandet anförde 1927 års motorfordonssakkunniga i sitt den 31 juli 1929 dagtecknade betänkande med förslag till förordning om motorfordon m. m. följande: De föreskrifter, som 1923 års förordning om motorfordon innehöller i detta avseende, hade icke visat sig tillfredsställande. Intyg om nykterhet, ordentlighet och hänsynsfullt uppträdande kunde så gott som vem som helst prestera, och detta av personer vilkas trovärdighet länsstyrelsen saknade anledning att betvivla. Få vore de, vilka ville utsätta sig för det obehag, som givetvis vore förenat med att neka en vän eller granne ett dylikt intyg. De sakkunniga hade sig bekant fall, då personer, vilka vid flera tillfällen gjort sig saker till ansvar för fylleri, det oaktat kunnat förskaffa sig nykterhetsintyg, som av vederbörande länsstyrelse godtagits. Enligt de sakkunnigas mening vore för åstadkommande av tillförlitlig utredning om sökandes nykterhets- och andra personliga förhållanden polismyndigheterna bäst skickade. Redan tillämpades inom vissa län det systemet, att såsom regel endast nykterhets- och ordentlighetsintyg utfärdas av polis-

myndigheten i vederbörandes hemort godtoges. Med detta system hade, enligt vad som uppgivits, möjligheten för länsstyrelse att erhålla tillförlitliga upplysningar om körkortssökande väsentligt ökats. De sakkunniga föresloger alltså, att i stället för det dåvarande nykterhets- och ordentlighetsintyget skulle företes intyg av polismyndigheten å den eller de orter inom riket, varest sökande under de senaste två åren varit mantalsskriven, att han gjort sig känd för ett nyktert levnadssätt ävensom att han med hänsyn till sina personliga förhållanden i övrigt icke kunde anses olämplig som förare av automobil.

Vid tillkomsten av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 anslöt sig riksdagen till de sakkunnigas uppfattning, och bestämmelserna erhöles i denna förordning och den sedermera utfärdade 1936 års motorfordonsförordning en däremot svarande avfattning.

Såsom av det anförda framgår har det ansetts vara av synnerlig vikt, att intyg enligt 20 § 1 mom. c) motorfordonsförordningen utfärdas med största urskillning och på fullt objektiva grunder. Polismyndigheten måste härutinnan vara pliktig att iakttaga all försiktighet.

Vad förevarande fall beträffar måste det enligt min mening anses såsom en försummelse av Odelmark att, då han ägde kännedom om innehållet i polisrapporten av den 31 januari 1947, utfärda ovan intagna intyg för Tore Kling utan att ens däri omnämna vad som upplysts i rapporten rörande Klings förhållande i nykterhetshänseende efter rattfylleriförseelsens begående och om missbruket av sömnmedel eller på annat sätt bringa rapportens innehåll till länsstyrelsens kännedom. Vad Odelmark till försvar för sagda förfarande anført kan enligt min mening icke lända honom till ursäkt. Ett ställningstagande till fråga om en körkortssökande bör erhålla nykterhetsintyg eller icke måste, såsom jag ovan berört, ske på objektiva grunder och får icke influeras av känslökäl. I likhet med Nyström anser jag därför Odelmarks förfarande vara av sådan beskaffenhet, att detsamma måste betraktas såsom tjänstefel från Odelmarks sida. På grund härav finner jag Odelmarks förfarande icke böra undgå beivran.

Jag uppdrog alltså åt landsfogden att vid vederbörlig domstol i laga ordning väcka och utföra åtal mot Odelmark för tjänstefel i anmärkta hänseende samt å honom yrka ansvar enligt lag och sakens beskaffenhet.

Rådhusrätten i Mariestad, där åtalet anställdes, yttrade i dom den 10 februari 1948 följande.

Genom Odelmarks erkännande och av omständigheterna i målet finner rådhusrätten styrkt, att Odelmark utfärdat ifrågavarande nykterhetsintyg utan att därvid i intyget eller på annat sätt ha bragt till länsstyrelsens kännedom vad som framkommit vid den utredning, som upptagits i polisrapporten den 31 januari 1947 angående Klings förhållande i nykterhets-

hänseende och missbruk av sömnmedel efter rådhusrättens utslag den 23 september 1946. Härigenom har Odelmark gjort sig skyldig till försummelse i tjänsten.

Rådhusrätten dömer Odelmark jämlikt 25 kap. 17 och 22 §§ strafflagen att för försummelse i tjänsten till Kronan utgiva 20 dagsböter och bestämmas dagsbotsbeloppet till 10 kronor.

Rådhusrättens dom har vunnit laga kraft.

4. Felaktigt förfarande av priskontor vid kristidsstyrelse genom prövning av tvistigt rättsförhållande mellan parter i ärende rörande ersättning för utförda körslor.

I en hit insänd klagoskrift anförde advokaten Adolf Sjöberg i Östersund följande.

Den 13 oktober 1947 hade mellan chaufförerna Per Eriksson och Herbert Forsberg, å ena, samt Aktiebolaget Pilgrimsta Sågverk genom dess disponent Tor Busch, å andra sidan, träffats överenskommelse om transporter av massaved och sågtimmer. Vissa av dessa virkespartier liggande i Våle och Hunge hade bestått av dels rått virke och dels torrt virke, det sistnämnda sådant som legat på land sedan föregående säsong. Det hörde till saken, att lastning och körning av torrt virke vore betydligt lättare och mera ekonomiskt för köraren, då han kunde taga större last. Detta gällde såväl massaved som sågtimmer. I övrigt vore det lättare att köra sågtimmer än massaved, beroende på att sågtimret bestode av större enheter. Den avgörande skillnaden låge emellertid i rått och torrt virke. Beträffande de i Våle och Hunge liggande virkespartierna hade det ansetts vara en stor vinst å ömse sidor att slippa skilja på rått och torrt virke. Därför hade träffats den överenskommelsen, att hälften skulle räknas torrt och hälften rått. För massaved funnes tabeller uppställda av statens priskontrollnämnd för dels torrt dels rått virke men för sågtimmer endast en tabell för rått. Detta berodde därpå, att torrt sågtimmer ytterst sällan förekomme för landtransport. Uppgårelsen hade fördenskull inneburit, att priset för massaveden skulle vara medelpriset mellan priset för rå och torr sådan, men för sågtimmer skulle beräknas medelpriset mellan sågtimmer och torr massaved. Chauffören Ludvig Granbom hade biträtt överenskommelsen. Därvid hade Busch fattat saken så, att Granbom skulle köra åt Eriksson och Forsberg, men Granbom hade ansett sig vara självständig företagare, vilket Eriksson och Forsberg även ansett. Bolaget hade också sedermera biträtt denna uppfattning. Granbom hade av någon anledning varit missnöjd med den uppgörelse, som erbjudits honom av bolaget,

och vänt sig till priskontoret i Östersund för att få hjälp. Priskontoret hade tagit upp saken och avlätit en första skrivelse till bolaget den 12 december 1947, åtföljd av en kontokurant, som skulle utvisa att Granbom hade att få 6 039 kronor 93 öre. Å denna kontokurant hade bolaget med blyerts gjort vissa rättelser med påföljd att det fått en slutsumma av 4 807 kronor 56 öre, vilken summa sedermera på grund av tidigare felräkning rättats till 4 832 kronor 46 öre. Med skrivelse den 12 januari 1948 hade priskontoret senare översänt en ny uppställning slutande å 5 031 kronor och anmodat bolaget utbetala skillnaden mellan detta belopp och ovan omförmälda 4 832 kronor 46 öre eller 198 kronor 54 öre till Granbom. Priskontoret hade förmenat, att då priskontrollnämndens pristabeller ej skilde på torrt och vått sågtimmer, deras pris på rätt sågtimmer även borde gälla för det torra. I brev till bolaget den 6 mars 1948 hade Granbom därefter under åberopande av priskontorets uträkning krävt bolaget på 198 kronor 54 öre. Bolaget, i vars styrelse klaganden vore ordförande, hade i denna angelägenhet vänt sig till klaganden så sent som i mars månad 1948, alltså sedan skriftväxlingen mellan priskontoret och bolaget avslutats, samt begärt utlåtande i rättsfrågan. Klaganden hade funnit bolagets ståndpunkt vara den riktiga och givit besked i enlighet därmed. Samtidigt hade klaganden upplyst disponenten Busch därom, att priskontoret ej hade med tvisten att göra samt att bolaget borde påtala saken t. ex. genom anmälan till J. O. Busch hade emellertid bestämt förklarat, att han ej önskade en sådan anmälan. Orsaken hade varit den, att han ansett priskontoret ha sådana möjligheter att trakassera en företagare, att han ej kunde inför aktieägarna stå till svars för att företaget skulle råka i onåd. Samtidigt hade klaganden och Busch varit ense om det upprörande i att priskontoret upptog till behandling ärenden, som låge utanför dess befogenhet. Förevarande klagomål anförde klaganden alltså såsom enskild medborgare. De motiverades av att en statlig kristidsnämnd, som faktiskt innehade en stark maktställning och bokstavligen vore herre över den enskildes ekonomiska väl eller ve, icke åtnöjde sig med sitt maktområde utan utökade detta till andra områden. Klaganden ville även påtala den ton kontoret använde i sina skrivelser, vilken ton läte mottagaren tro, att han hade att göra med en statlig myndighet, vars anmaningar han endast hade att lyda. I detta fall hade bolaget också trott, att priskontoret hade makt att bestämma, huru mycket Granbom skulle äga utfå utöver vad han redan fått. Saken bleve ej bättre därav, att priskontoret hade orätt i sak samt att bolaget faktiskt träffat uppgörelse med Granbom. Klaganden kände ej denna uppgörelses innehåll, men han trodde ej, att han toge miste, om han sade att rädslan för priskontoret påverkat bolaget att träffa uppgörelse, ehuru bolaget vetat med sig, att det hade rätt. Klaganden hade per telefon satt sig i förbindelse

med priskontoret. Vederbörande tjänsteman hade sagt sig möjligen kunna gå med på att tonen i breven vore litet hård, men att priskontoret icke haft rätt ingripa i saken hade vederbörande ej velat erkänna. Klaganden hade kort och gott fått veta, att Busch behövde lära sig att betala sitt folk efter överenskommelse.

Vid klagoskriften voro i bestyrkta avskrifter fogade, bland annat, följande så lydande skrivelser:

1) "A.-B. Pilgrimsta Sågverk, Pilgrimstad.

Betr. Ludvig Granbom, Våle och vissa transporter.

Priskontoret har granskat den av Eder uppgjorde kontokuranten mellan Eder och rubr. åkeriägare. Med ledning av statens priskontrollnämnds meddelande nr 708 och vägklassificeringsprotokollet av den 26 mars 1945 har vår beräkning av kostnaderna ställt sig enligt bilagda uppställning. Priskontoret förutsätter att rättelse med herr Granbom kommer till stånd. En likalydande uppställning har översänts till herr Granbom i Våle. Östersund den 12 december 1947.

Kristidsstyrelsen i Jämtlands län
Priskontoret
Claes Selin."

2) "Aktiebolaget Pilgrimsta Sågverk, Pilgrimstad.

Betr. Ludvig Granbom, Våle.

Härmed översänder priskontoret bilagda uppställning över transporter, som utförts av rubr. Beräkningarna äro gjorda efter nämndens meddelande nr 708 och det då gällande vägklassificeringsprotokollet. Väglängderna äro enligt länsstyrelsens uppgifter. Den mellanskillnad av kronor 198: 54 som uppstår, torde därför utbetalas till herr Granbom. Enligt intyg från herrar Per Eriksson och Herbert Forsberg, Hunge, har herr Granbom, Våle, icke varit anställd hos dem för timmerkörning under år 1947. Originalintyget finnes å priskontoret. Tidigare översänd specifikation makuleras. Herr Granbom har även erhållit lika lydande uppställning. Östersund den 12 januari 1948.

Kristidsstyrelsen i Jämtlands län
Priskontoret
Enl. uppdrag
Gösta Johansson."

3) "Pilgrimsta Sågverk, Pilgrimstad.

Betr. dimensioner för beräkning av massaved.

Priskontoret har förfrågat sig hos Gällö sågverk och disponent Pettersson betr. rubr. förhållande, varvid disponent Pettersson uppger att Gällö sågverk vid sina inköp räknar sågtimmer från 5" och däröver såväl å gran som furu. Priskontoret förutsätter därför att enahanda förhållanden råder vid båda verken tillhörande samma ägare. Med stöd av vad som här ovan

framförts finner priskontoret ingen anledning till förändring av den uträkning, som översändes till Eder pr den 12/1 1948 och varav genomslagskopia översänts till herr Granbom, utan motser priskontoret bekräftelse på att utbetalning skett enligt densamma. Genomslagskopia av denna skrivelse har samtidigt översänts till herr Granbom. Östersund den 22 januari 1948.

Kristidsstyrelsen i Jämtlands län
Priskontoret
Claes Selin.”

4) ”Pilgrimsta Sågverk, Pilgrimstad.

På förekommen anledning får priskontoret härmed meddela att någon ytterligare ändring av vår uträkning enligt uppgift pr den 12/1 1948 om ersättning för åkare L. Granbom, Våle, för utförda transporter å dels såg-timmer, dels massaved icke kommer att utfärdas, varför priskontoret ännu en gång får påminna Eder om utbetalning enligt ovannämnda uträkning, samt motser vi skyndsammast bekräftelse härpå. Genomslagskopia härav har tillställts herr Granbom. Östersund den 2 februari 1948.

Kristidsstyrelsen i Jämtlands län
Priskontoret
Claes Selin.”

5) ”5 februari 1948.

Kristidsstyrelsen i Jämtlands län, Priskontoret, Östersund.

Till svar å priskontorets skrivelse av 2 ds angående virkeskörning från Kroksjön och Våle m. fl. platser till Bräcke och Revsund, bedja vi härmed få meddela, att enligt överenskommelse mellan Ludvig Granbom, Eriksson & Forsberg och oss skulle allt virke från Kroksjön räknas för rått och allt virke från Våle m. fl. platser räknas som halvtorrt, d. v. s. 50 % rått och 50 % torrt. Vi anse att priskontoret bör följa överenskommelsen om torrhetsgraden å det framkörda virket, då Granbom, som anmodat Eder att kontrollera uträkningen, ej bestrider riktigheten av nämnda överenskommelse.

Högaktningsfullt
Aktiebolaget Pilgrimsta Sågverk.”

6) ”A.-B. Pilgrimsta Sågverk, Pilgrimstad.

Enligt statens priskontrollnämnds meddelande nr 708 angives ingen skillnad mellan torrt och rått virke gällande sågtimmer. Priskontoret har tagit hänsyn till i Eder skrivelse åberopade förhållanden gällande massaved enligt tumsedel och kontokurant uppgivna partier. Då åberopade meddelande icke skiljer på torrt och rått timmer och virket i Kroksjön dessutom enligt disponentens erkännande var ovanligt surt och tungt anse vi att förhållandena utjämnar varandra. I vår uträkning av den 12/1 1948 ha vi dessutom icke minutöst följt klassificeringen. Skulle vi så ha förfarit har Granboms tillgodohavande blivit ännu större. Med hänvisning till vad som här ovan framförts finner priskontoret ingen anledning förefinnas till ändring av vårt

meddelande pr den 12/1 1948, varför priskontoret motser uppgörelse enligt vårt uträknande. Östersund den 6 februari 1948.

Kristidsstyrelsen i Jämtlands län
Priskontoret
Claes Selin.”

7) ”Våle den 6 mars 1948.

A.-B. Pilgrimsta Sågverk, Pilgrimstad.

Med hänvisning till vårt mellanhavande får undertecknad härmed vördsam samt anhålla om utbetalning av det belopp, kr. 198: 54, som enligt priskontorets skrivelse av den 12 januari 1948 skulle utgöra min fordran. Beloppet motses skyndsammast enär jag är beroende av de inkomster, som inflyta av mina biltransporter. Skulle mot förmodan utbetalning ej kommit mig tillhanda före den 17 mars 1948 ser jag mig nödsakad överlämna ärendet för laglig åtgärd.

Högaktningsfullt
Ludvig Granbom.”

Sedan jag i anledning av klagoskriften anmodat statens priskontrollnämnd att efter vederbörandes hörande inkomma med yttrande, överlämnade priskontrollnämnden ett från föreståndaren för priskontoret vid Jämtlands läns kristidsstyrelse Claes Selin infordrat yttrande över klagomålen, varjämte priskontrollnämnden avgav eget utlåtande.

I det avgivna yttrandet anförde Selin följande.

Klaganden syntes förmena, att priskontorets uppgift skulle inskränka sig till kontroll av efterlevnaden av kungörelserna angående det allmänna prisstoppet. Enligt prisregleringslagen den 30 juni 1942 hade ju emellertid statens kontrollerande organ betydligt vidsträcktare verksamhetsområde, bland annat omfattande normalprisreglering. Frågan gällde här normalpris för vissa transporter. Lastbilsägaren Granbom hade år 1947 verkställt virkestransporter åt Aktiebolaget Pilgrimsta Sågverk utan att överenskommelse i förväg träffats angående ersättningens storlek. Granbom hade förutsatt, att sådan skulle utgå enligt fastställt normalpris. Då delade meningar uppstått mellan parterna angående normalpriset i förevarande fall, hade Granbom vänt sig till priskontoret i Östersund för att få dess medverkan till meningsskiljaktigheternas undanröjande. Selin hade ansett sig icke böra förvägra Granbom priskontorets medverkan, varför kontoret uträknat och den 12 december 1947 skriftligen överlämnat uppgift till bolaget om normalpriset å ifrågavarande virkestransport enligt priskontrollnämndens meddelande den 23 februari 1946 nr 708. För att rätta en missuppfattning beträffande tillämpad måttbestämning hade verkställts ny beräkning den 12 januari 1948. Bolagets uppgift att en del av det transporterade virket varit torrt hade vitsordats av Granbom, som emellertid framhållit, att det torra timmerpartiet legat utbrett över en förutvarande sågplan och ej upplagt i

vältor med högsta avstånd av 15 meter från bilväg enligt bestämmelserna i meddelande nr 708, s. 2, samt att andra hälften av partiet, som befunnit sig i Kroksjön, legat i vatten över två år och följaktligen varit mycket rått eller i sjunkbart tillstånd. Under sådana förhållanden hade priskontoret ansett sig böra biträda Granboms uppfattning att de underlättande och de försvårande faktorerna kunde utjämnas varandra, detta så mycket mer som det i tabellerna i nyssnämnda meddelande icke skilts mellan rått och torrt virke. Bolaget hade erhållit upplysning om priskontorets mening därom genom telefonsamtal. Det av klaganden relaterade avtalet mellan bolaget samt chaufförerna Eriksson och Forsberg om virkestransport saknade all betydelse för bedömning av frågan om uppgörelse mellan Granbom och bolaget. Granbom hade fristående från de båda andra åtagit sig körning åt bolaget. Eriksson och Forsberg, som saknade trafikrättigheter, stode i övrigt genom ett omstritt avtal i beroende ställning till bolaget. Beträffande formen för priskontorets inskrifning i detta fall kunde det ju ifrågasättas, huruvida priskontoret bort förelägga bolaget att utgiva den högre ersättningen. Detta hade Selin vid det av klaganden omnämnda telefonsamtalet även vidgått och därvid medgivit, att formuleringen i detta avseende icke varit så lyckad. Med hänsyn till det ringa belopp tvisten gällt hade Selin emellertid ansett, att de allmänna domstolarna i första hand icke borde besväras med detta priskontrollmål, som syntes Selin sakna prejudicerande betydelse i fråga om sina ekonomiska konsekvenser. Däremot hade Selin ansett det föreliggande risk för att trafikbilägarna skulle uppfatta priskontorets verksamhet såsom ensidigt riktad mot dem, om icke kontoret i detta fall sökte att vinna rättelse även av den part, som normalt hade största nytta av priskontorets verksamhet. Slutligen ville Selin framhålla, att priskontoret i detta fall liksom i de mångskiftande frågor som i övrigt kommit under priskontorets prövning sökt bedöma och handla efter moget övervägande och utan hänsyn till det personliga obehag, som i varje särskilt fall kunde komma att följa med kontorets ståndpunktstagande. Någon naiv tanke att råda över företagens "ekonomiska väl eller ve" hade Selin aldrig hyst, allra minst beträffande ett sådant företag som Aktiebolaget Pilgrimsta Sågverk med klaganden och Busch i ledningen. Att priskontoret haft vare sig möjlighet eller vilja att trakassera någon företagare bestrede Selin på det bestämdaste. Däremot ville Selin icke förneka, att priskontorets uppmaning till bolaget att reglera sitt mellanhavande med Granbom enligt gällande normalpris saknade direkt stöd i prisregleringslagen, men Selin vågade hysa den uppfattningen, att de vidtagna åtgärderna icke fölle utanför ramen för priskontorets verksamhet och att de vore i full överensstämmelse med priskontrollens anda och mening.

Priskontrollnämnden anförde i sitt utlåtande följande.

Enligt 6 § i instruktionen för priskontoren vore ett priskontors uppgift att bland annat inom priskontorsområdet övervaka efterlevnaden av jämlikt

prisregleringslagen eller eljest av nämnden eller annan central kristidsmyndighet utfärdade prisföreskrifter. Prisövervakningen skulle bedrivas enligt föreskrifterna i instruktionen och efter de riktlinjer, som av nämnden från fall till fall angåves. Genom prisövervakningen uppdagade eller genom anmälan eller eljest till priskontorets kännedom komma prisöverträdelser skulle i den ordning, som i instruktionen sades, utredas och anmälas till nämndens juridiska byrå. Det ålåg vidare priskontoret att på bästa möjliga sätt stå allmänheten till tjänst med alla begärda upplysningar i prisfrågor, som enligt gällande författningar kunde lämnas. Beträffande nu ifrågavarande massaveds- och virkestransporter hade bolaget gjort gällande, att överenskommelse om ersättningen för transporter träffats mellan parterna av innebörd att en lägre gottgörelse skulle utgå än vad som angåves i tabellerna i nämndens meddelande nr 708 med bestämmelser angående normalpriser å vissa virkestransporter m. m. Granbom, som utfört transporter, hade för sin del bestritt, att dylik överenskommelse träffats, och krävt ersättning enligt normalpriserna. Då Granbom hänvänt sig till priskontoret för att erhålla hjälp med att slita tvisten mellan honom och bolaget, hade priskontoret verkställt en uträkning av ersättningens storlek vid tillämpning av nämnda meddelande, vilken uträkning priskontoret tillställt bolaget. Detta förfarande skulle icke varit i och för sig felaktigt, om priskontoret samtidigt framhållit, att priskontoret givetvis icke hade att taga ställning till avtalstvisten. Emellertid hade priskontoret i upprepade skrivelser till bolaget gjort gällande, att ersättningen borde utgå enligt priskontorets uträkning, samt därtill anmodat bolaget att utgiva betalning i enlighet med uträkningen. Priskontoret hade genom detta förfarande otvivelaktigt överskridit sin befogenhet. Priskontoret hade varken haft rätt att uttala sig i den civilrättsliga frågan eller att anmoda bolaget att göra en utbetalning. Vederbörande tjänsteman syntes ha missletts av en i och för sig förståelig önskan att få en godvillig uppgörelse till stånd mellan parterna. Man borde däremot icke — såsom klaganden syntes göra — betrakta hans åtgärder som utslag av begär att utsträcka sin myndighet till områden utanför priskontrollens kompetens. Nämnden hade med anledning av det inträffade framhållit för priskontorsföreståndaren det felaktiga i hans handlingssätt, vilket han förklarar sig numera till fullo inse.

I en till landsfogden i Jämtlands län avlåten skrivelse anförde jag där-
 efter följande.

Såsom av priskontrollnämndens utlåtande framgår äro på priskontoren
 ankommande åligganden uttryckligen reglerade i den särskilda instruktion,
 som utfärdats för priskontoren. Även om det enligt denna instruktion åliger
 priskontor att stå allmänheten till tjänst med upplysningar i prisfrågor,

kan detta icke medgiva priskontoret att ingå i prövning av ett rättsförhållande mellan två parter, varom tvist dem emellan råder. I förevarande fall har tvist förelegat mellan Aktiebolaget Pilgrimsta Sågverk och Granbom om ersättningen för vissa körslor, som för bolagets räkning utförts av Granbom. Sedan Granbom för utfående av en högre ersättning än den bolaget velat medgiva honom hos priskontoret vid Jämtlands läns kristidsstyrelse begärt hjälp för slitande av den uppkomna tvisten, har priskontoret den 12 december 1947 tillställt bolaget en uträkning av det belopp, som enligt kontorets beräkning efter normalpris borde utgå för transportererna. I sammanhang härmed har priskontoret meddelat bolaget, att kontoret förutsatte, att rättelse med Granbom komme till stånd. Den 12 januari 1948 har priskontoret till bolaget översänt en ny av kontoret gjord uppställning över transportererna och kostnaderna, enligt vilken Granbom skulle ha ett tillgodohavande hos bolaget å 198 kronor 54 öre. I skrivelsen till bolaget har priskontoret anfört, att skillnaden mellan bolagets egen uträkning och slutsumman i priskontorets uppställning, 198 kronor 54 öre, torde utbetalas till Granbom. I skrivelse den 22 januari 1948 till bolaget har priskontoret förklarat sig icke finna anledning till förändring av den uträkning, som översänts till bolaget den 12 januari, samt meddelat, att priskontoret motsåge "bekräftelse på att utbetalning skett enligt densamma". Den 2 februari 1948 har priskontoret i skrivelse till bolaget förklarat sig ännu en gång vilja påminna bolaget om utbetalning enligt ovannämnda uträkning med tillägg att priskontoret skyndsammast motsåge bekräftelse därpå. Slutligen har priskontoret i skrivelse den 6 februari 1948 till svar å en erinran från bolagets sida om innehållet i bolagets överenskommelse med Granbom meddelat, att ingen anledning förefunnes till ändring av kontorets meddelande den 12 januari 1948, varför priskontoret motsåge "uppgörelse enligt vårt uträknande". Sedan Granbom därefter under hänvisning till priskontorets skrivelse av den 12 januari 1948 anhållit om likvid med 198 kronor 54 öre före den 17 mars 1948 vid äventyr att han eljest skulle överlämna ärendet för laglig åtgärd, har bolaget träffat uppgörelse med Granbom.

Frågan huruvida bolaget borde erlägga betalning till Granbom utöver vad bolaget självt medgivit har uppenbarligen varit ett spørsmål, som i brist på åsämjande endast kunnat avgöras av domstol. Då priskontoret det oaktagat tagit ställning till tvisten mellan bolaget och Granbom och anmodat bolaget att erlägga betalning till Granbom enligt en uträkning, som enligt bolagets uppfattning stått i strid med den mellan bolaget och honom träffade överenskommelsen om ersättningen för körslor, har priskontoret uppenbarligen överskridit sin befogenhet. Genom priskontorets anmodan till bolaget att betala Granbom det av kontoret uträknade beloppet och tonen i de till bolaget avlåtna skrivelserna har tydligen sådant tvång obehörigen övats å bolaget, att detta ansett sig nödsakat att träffa uppgörelse i saken med Granbom.

För de av priskontoret i förevarande sak vidtagna åtgärderna är Selin ansvarig. Vad denne anfört till försvar för det påtalade förfarandet synes mig icke kunna godtagas. Jag finner därför Selins förfarande innebära tjänstefel av sådan beskaffenhet, att detsamma icke bör undgå beivran.

På grund av vad jag sålunda anfört uppdrog jag åt landsfogden att vid vederbörlig domstol i laga ordning väcka och utföra åtal mot Selin för tjänstefel i anmärkta hänseenden. Ansvar borde yrkas enligt 25 kap. 17 § strafflagen. Tillfälle borde beredas klaganden och bolaget att i målet föra talan.

Rådhusrätten i Östersund, varest åtalet anställdes, yttrade i dom den 12 augusti 1948 följande.

Selin har medgivit, att han vidtagit de av åklagaren påstådda åtgärderna och att han härigenom förfarit felaktigt.

Rådhusrätten finner, att priskontoret genom att anmoda bolaget att till Granbom erlägga betalning för körslorna enligt kontorets uträkning, som efter bolagets uppfattning stått i strid med den mellan bolaget och Granbom träffade överenskommelsen, ingått i prövning av det tvistiga rättsförhållandet och härigenom överskridit sina befogenheter jämlikt den för priskontoren gällande instruktionen.

Selin, som är föreståndare för priskontoret, är härigenom förfallen till ansvar för oförstånd i sin tjänst.

Rådhusrätten dömer Selin jämlikt 25 kap. 17 och 22 §§ strafflagen för oförstånd i tjänsten att till Kronan utgiva 15 dagsböter om 7 kronor.

Rådhusrättens dom har vunnit laga kraft.

5. Kränkande uttalanden i tjänsteskrivelser av föreståndare för priskontor vid kristidsstyrelse.

I en av ombudsmannen i Sveriges Begravningsentreprenörers Förbund Gösta Settergren i Stockholm hit ingiven skrift anförde nämnda förbund klagomål mot priskontoret vid Malmöhus läns södra kristidsstyrelse i anledning av verkställda undersökningar rörande prissättningen inom begravningsentreprenörernas yrke samt vissa av kontoret gjorda anmälningar mot begravningsentreprenörer i Malmö för det de i sin verksamhet skulle ha betingat sig vederlag, som i märklig mån överstigit i allmänhet tillämpade priser och som varit att anse såsom oskäliga med hänsyn till entreprenörernas självkostnader. I anledning av sagda anmälningar, anförde förbundet, hade vid rådhusrätten i Malmö åtal anställts mot fyra begravningsentreprenörer för brott mot prisregleringslagen den 30 juni 1942. Åtalen hade emellertid ogillats av rätten den 6 december 1946. Av för-

handlingarna vid rätten hade framgått, att priskontoret i Malmö, som granskat de åtalades räkenskapsböcker och affärshandlingar, underlåtit att vid granskningen beakta utgifter, vilka väsentligen utgjorde begravningsentreprenörens självkostnader, men däremot till begravningsuppdraget hänfört inkomster, vilka tillkommit entreprenören genom annat näringsfång. I sammanhang med granskningen hade priskontorets chef låtit yppa iakttagelser, som icke betingats av granskningsändamålet, varigenom jämväl skada åsamkats begravningsentreprenörerna såsom kår. Beskaffenheten av priskontorets granskningsförfarande och handlingssätt framginge även av en officiell skrivelse, som priskontoret tillställt en enskild näringsidkare och vari denne anklagats för prisocker. Det av priskontoret påtalade förfarandet hade av näringsidkaren utförts för polismyndighetens i Malmö räkning enligt hälsovårdsnämndens bestämmelser, och någon grund för kontorets anklagelse hade icke förelegat.

Vid klagoskriften voro, bland annat, fogade fotografiska kopior av *dels* sistberörda skrivelse, vilken var av följande lydelse:

”Holmgrens Begravningsbyrå, Ö. Förstadsgatan 1, Malmö.

Betr.: Bårhustransport.

Till Priskontoret vid Malmöhus Läns Södra Kristidsstyrelse har inkommit handlingar, visande att Ni den 16 ds till ett sterbhus A. Breue i Lund för en transport av en avliden från Frälsningsarméns Härbärke, Majorsgatan 19, Malmö, till Bårhuset vid Celsiusgatan pr postförskott uttagit en summa av Kr. 28: —.

Då denna transport motsvarar ett avstånd av 1 100 meter och då gängse pris för dylika transporter under förevarande förhållanden variera mellan Kr. 5: — — 7: — måste Eder debitering betecknas som prisocker, och anhåller Priskontoret att Ni omgående, *senast inom fem dagar* från dags dato till Priskontoret inkommer med *skriftlig* förklaring. Malmö den 26 okt. 1946.

Malmöhus Läns Södra Kristidsstyrelse
Priskontoret
E. Personne.”

dels en svarsskrivelse från Holmgrens Begravningsbyrå, så lydande:

”Till Malmöhus läns södra kristidsstyrelse, Priskontoret.

I skrivelse den 26 oktober 1946 ang. bårhustransport, för vilken vi debiterat 28 kr., har Ni yttrat bl. a. följande: ’då gängse pris för dylika transporter under förevarande förhållanden variera mellan Kr. 5: — — 7: —, måste Eder debitering betecknas som prisocker’. I skrivelsen anhåller Ni vidare om skriftlig förklaring.

Då den för oss kränkande beskyllningen för prisocker är fullständigt ogrundad — den av Eder angivna, härovan citerade grunden är oriktig — och vi förmoda, att Edra handlingar äro offentliga, begära vi härmed, att beskyllningen skriftligen återkallas.

Till förklaring få vi anföra följande.

Sedan år 1936 ha vi enligt avtal med Hälsovårdsnämnden i Malmö åtagit oss och utfört alla 'dylika transporter under förevarande förhållanden' inom stadens gränser. För transporterna skall gälla ett enhetspris, oavsett tid på dygnet och plats för hämtningen. Detta enhetspris utgör för närvarande 28 kr. Varje transport beordras av polisen, som också förskjuter kostnaden och sedan uttager ersättning därför hos vederbörande. Transport skall ske med likbil eller — om polisen i undantagsfall så anser lämpligare, t. ex. då fråga är om hämtning vid sjökant — med lastbil. Liket skall transporteras i särskild, Hälsovårdsnämnden tillhörig kista. För hyrande av likbil få vi varje gång erlægga 18 kr. Vi ha vidare att tillhandahålla två eller i svårare fall tre man, var och en avlönad med 3 kr. (vilket belopp ifrågasatts höjt till 4 kr.). I nu förevarande fall ha våra kontanta utlägg uppgått till 24 kr. För återstående belopp håller vi telefonpassning dygnet om, vardag som söndag, lagerhåller två, Hälsovårdsnämnden tillhöriga kistor samt tillhandahåller överdragsrockar och gummihandskar, om så behövs. I det påtalade fallet beordrades transporten omkring midnatt mellan den 12 och den 13 oktober 1946. Vi hyrde likbil hos Hans Sköld (i närheten av Allmänna sjukhuset). Likbilen hade först att hämta en kista å vårt lager i Flintgatan (i närheten av Östervärns station), varifrån även två man medföljde till Majorsgatan, där liket hämtades. Efter likets avlämnande å bårhuset i Celsiusgatan, återställdes kistan å vårt lager.

Malmö den 31 oktober 1946.”

och dels en så lydande skrivelse:

”Holmgrens Begravningsbyrå, Ö. Förstadsgatan 1, Malmö.

Betr.: Bårhustransport.

Priskontoret vid Malmöhus Läns Södra Kristidsstyrelse hänvisar till Edert personliga besök på Priskontoret den 30 oktober samt Eder skrivelse av den 31 i samma månad, och vilja vi härmed, med stöd av vad som framkommit vid Herr Bergströms besök samma datum skrivelsen avgick, meddela att vi äro till fullo införstådda med Edra däri angivna synpunkter och anse priset fullt motiverat.

De av Eder kund framförda klagomålen beträffande prissocker hava vi till vederbörande tillbakavisat. Malmö den 8 nov. 1946.

Malmöhus Läns Södra Kristidsstyrelse.

Priskontoret.

E. Personne.”

Settergren inkom därefter med ytterligare en skrift i ärendet jämte protokoll i ett vid rådhusrätten i Malmö handlagt mål mellan stadsfiskalen H. Nordblom, åklagare, samt begravningsentreprenörerna Harald Nilsson och Sven Ohlsson, båda i Svedala, svarande, om ansvar för förseelse mot prisregleringslagen.

Sedan jag i anledning av innehållet i klagoskriften anmodat statens priskontrollnämnd att efter vederbörandes hörande inkomma med yttrande, överlämnade priskontrollnämnden ett från föreståndaren för priskontoret vid Malmöhus läns södra kristidsstyrelse E. Personne infordrat yttrande, varjämte priskontrollnämnden avgav eget utlåtande.

I det avgivna yttrandet anförde Personne, bland annat, följande.

I enlighet med de instruktioner, som priskontoret erhållit från priskontrollnämnden angående priskontroll inom respektive näringsgrenar, hade priskontoret i mars 1944 i skrivelser till begravningsfirmorna inom distriktet begärt uppgifter om av dem tillämpade inköps- och försäljningspriser i oktober 1942 och mars 1944. Några uppgifter från respektive firmor hade emellertid icke inkommit till priskontoret förrän efter ett extra sammanträde, till vilket förbundets ombudsman kallat ledamöterna av förbundets Skåneavdelning den 15 mars 1944. Då uppgifterna sedermera inkommit, hade samtliga anslutna medlemmars uppgifter sinsemellan varit exakt likalydande och angivit samma noteringar för oktober 1942 och mars 1944, ett förhållande som förefallit anmärkningsvärt, då det vid tidigare företagna undersökningar av kontrollanten E. Gustafsson vid priskontoret framgått, att lägre priser tillämpats i oktober 1942. Priskontorets rapport till priskontrollnämnden den 30 mars 1944 hade föranlett instruktioner från nämnden att verkställa en mera ingående undersökning av prissättningen på ifrågavarande område samt bemyndigande att undersöka vederbörande firmors handelsböcker och övriga affärshandlingar. Då sedermera denna mera ingående undersökning verkställdes, hade konstaterats, att de av begravningsbyråerna allmänt använda tryckta och med blyerts eller bläck ifyllda "beställningssedlarna", på vilka respektive firmors omkostnader för varje begravning antecknats och lätt kunnat kontrolleras och jämföras med fakturornas kopior, liksom på ett givet tecken försvunnit, ett förhållande som givetvis i högsta grad försvårat och försenat priskontorets undersökningar. Hos vissa av entreprenörerna hade t. o. m. samtliga handelsböcker förkommit och ej kunnat återfinnas eller hade raderingar och omskrivningar företagits i desamma, ägnade att minska handelsböckernas värde såsom bevismaterial för såväl priskontroll som skattemyndigheter. Specificerade inventeringslistor hade nu ej heller funnits disponibla. Lagerinventarierna hade angivits endast i approximativa klumpsummor. Då de till förbundet anslutna firmorna i sina respektive fakturor icke heller angåve kistornas typbeteckning eller katalognummer, hade detta förfaringssätt också väsentligt försvårat kontrollen. Överhuvud kunde om det av entreprenörerna tillämpade debiteringssystemet sägas, att det vore ägnat att försvåra varje form av kontroll och insyn i firmornas prissättning. Icke desto mindre hade av priskontoret i en del fall klara prisstoppsöverträdelser kunnat konstateras och ledas i bevis. Då åtal väckts mot

fyra begravningsbyråer i Malmö, hade som material härför förelegat dels de undersökningar, som priskontoret sålunda utfört under åren 1944 och 1945, och dels vissa undersökningar rörande branschens förhållanden, som samtidigt verkställets inom statens priskontrollnämnd. Priskontoret ville bestämt hävda, att berättigad hänsyn tagits till respektive begravningsbyråers allmänna omkostnader och självkostnader i samband med respektive begravingar samt att provisionsinkomster icke tillkommit entreprenören genom andra näringsfång. — Då priskontoret från ett stärbhus i Lund i oktober 1946 erhållit en anmälan, vari stärbhuset hävdade, att Holmgrens begravningsbyrå för en liktransport genom postförskott skulle ha uttagit ett så högt belopp, att prissocker ansågs föreligga, hade denna anmälan meddelats begravningsbyrån i en skrivelse, som i rådande brådska tyvärr erhållit en mindre lycklig formulering, och skriftlig förklaring begärts inom fem dagar. Då priskontoret några dagar senare erhållit den begärda förklaringen från begravningsbyrån och kontrollerat densamma, hade priskontoret tillbakavisat de framförda klagomålen beträffande prissocker och meddelat detta i en skrivelse till begravningsbyrån. Någon anmälan till priskontrollnämnden i denna fråga hade aldrig gjorts. Under återopande av vad sålunda anförts ville Personne tillbakavisa förbundets anmälan såsom obefogad.

Priskontrollnämnden anförde, bland annat, följande.

Redan i början av år 1944 hade priskontrollnämnden ägnat sin uppmärksamhet åt begravningsentreprenörernas bransch samt låtit verkställa vissa undersökningar av branschens prissättning och kostnadsförhållanden. I samband med dessa undersökningar hade förhandlingar upptagits med förbundet i avsikt att åstadkomma prissänkningar och en mera rationell kalkylering. Dessa förhandlingar hade ej lett till någon överenskommelse och nämnden hade icke — såsom påståtts — godkänt vissa påläggsprocent. Under förhandlingarna hade förbundets representanter förklarat, att pålägg överstigande 100 procent å entreprenörernas inköspriser icke skäligen borde få förekomma. Vid nämndens undersökningar av prissättningarna på olika orter hade emellertid framkommit, att vissa entreprenörer tillämpade avsevärt högre påläggsprocent. Särskilt beträffande ett antal entreprenörer i Malmö och Lund hade konstaterats enligt nämndens mening orimligt höga pålägg. Sedan nämndens saksektion i promemoria till juridiska byrån av den 5 december 1945 förordat åtal för prissocker mot sådana entreprenörer, som tillämpade påläggsprocent å inköspriserna överstigande 150 procent, hade bland andra de i förevarande ärende avsedda entreprenörerna anmälts till åtal den 21 december 1945. Efter att hava bemött vissa av förbundets i övrigt anförda klagomål hemställde priskontrollnämnden, att förbundets klagomål måtte lämnas utan åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade protokoll i de mot vissa begravningsentreprenörer i Malmö handlagda målen angående ansvar för prissocker samt handlingar rörande de undersökningar, som verkstälts före åtalens anställande. Bland sistnämnda handlingar fanns i genomslagskopia en i hithörande delar så lydande skrivelse:

”Statens Priskontrollnämnd, Juridiska Byrån, Stockholm.
Betr.: Begravningsbyråernas vinstberäkningar.

— — — — —
Beträffande Malmödistriktets begravningsbyråer — angående vilka vi tidigare gjort en fullständig utredning — hänvisa vi till Priskontorets skrivelse till Allmänna Sektionen av den 14/5, varav kopia härmed närslutes.

Emellertid vilja vi till denna skrivelse nu tillägga, att sedan Begravningsbyråernas sammanslutnings representant gjort sitt senaste besök här nere, man förmodligen enligt order eller enligt ingången överenskommelse beslutat, att så snart en begravning är expedierad och fakturerad förstöra samtliga s. k. beställningssedlar, vilka vi på ett antal ställen tidigare kunnat disponera för att därigenom kunna kontrollera självkostnaderna för resp. begravningsbyråer; detta åstadkommet för att fullständigt omöjliggöra varje kontroll utifrån. De flesta av dessa hedervärda firmor föra icke heller några inventarieförteckningar e. d. vid varje räkenskapsårs slut, vilket säger tillräckligt om trustens arbetsmetoder.

— — — — —
Malmö den 3 nov. 1945.

Malmöhus Läns Södra Kristidsstyrelse
Priskontoret.
E. Personne.”

Vidare fanns bland handlingarna kopia av en annan i hithörande delar så lydande skrivelse:

”Statens Priskontrollnämnd, Allmänna Sektionen VII, Stockholm.
Betr.: Begravningsentreprenörer i Malmö och Lund. Kompletterande rapporter.

Priskontoret vid Malmöhus Läns Södra Kristidsstyrelse hänvisar till tidigare korrespondens i denna fråga och översända vi härmed kopior av Priskontorets kompletterande rapporter å ett antal i Malmö och Lund verksamma begravningsbyråers debiteringar och genom granskning av fakturor och böcker konstaterade självkostnader för ett antal begravningar i varje fall.

Som bekant har Juridiska Byrån mot dessa byråer på Priskontorets anmälan anhållit om polisundersökning för åtal, men då begravningsbyråerna på grund av organisationens ombudsmans i Stockholm instruktioner fördärvat eller oskadliggjort en del material, har av Priskontoret på polis-

anmodan dessa kompletterande och fullständigande rapporter utarbetats, vilka också samtidigt tillsändas Poliskamrarna i Malmö och Lund.

— — — — —
Malmö den 14 sept. 1946.

Malmöhus Läns Södra Kristidsstyrelse.

Priskontoret.

E. Personne.”

Förbundet avgav påminnelser och anförde däri, såvitt här är i fråga, följande.

I yttrandet till priskontrollnämnden hade priskontoret, d. v. s. Personne, gjort gällande att på ett givet tecken beställningssedlarna försvunnit. Oavsett vad ett dylikt förfarande kunde ha för inflytande på kontrollmöjligheten — för en i yrket initierad vore påståendet obegripligt — syntes priskontoret göra gällande, att entreprenörerna i Malmö sökt att med illojala medel försvåra priskontorets kontrollarbete. Den beskyllning, som därmed riktades mot förbundsmedlemmar, vore överraskande, och förbundet skulle omedelbart vidtaga åtgärder för att bringa klarhet i denna angelägenhet. Emellertid funne förbundet beskyllningen icke kunna fritaga priskontorets chef från ansvar för egna åtgöranden. I skrivelsen den 14 september 1946 till priskontrollnämnden hade priskontoret riktat en allvarlig beskyllning mot förbundets ombudsman. Då smädelse av sådan art skedde i offentlig handling, måste förfarandet anses vara synnerligen anmärkningsvärt. De beskyllningar av liknande slag, som gjorts i priskontorets skrivelse den 3 november 1945, vore till alla delar ogrundade. Förbundets ombudsman hade icke vid något tillfälle underlåtit att enträget tillhålla medlemmarna i förbundet att välvilligt ställa sig till myndigheternas förfogande och att sannfärdigt avgiva sina förklaringar och svar till dem. Förbundet hade i denna priskontorets beskyllning konstaterat ett upprepande av den smädande handling, som priskontoret med anmärkningsvärd brist på kontrollansvar låtit komma sig till last och som av förbundet tidigare anmälts men i det avgivna yttrandet, sedan ovederhäftigheten blivit uppenbar, betecknats såsom en mindre lycklig formulering. Det ställdes anspråk på att enskilda personer vid hänvändelser till myndigheter skulle begagna höviska former för sitt uppträdande. En sådan fordran borde med särskild skärpa kunna göras gällande, då fråga vore om statens befattningshavare, något som med anledning av priskontorets förhållande till näringsidkarna inom begravningsbranschen i samband med nämnda åtal syntes förbundet angeläget att framhålla.

I anledning av innehållet i priskontorets skrivelser den 3 november 1945 och den 14 september 1946 till priskontrollnämnden samt den 26 oktober 1946 till Holmgrens begravningsbyrå anmodade jag därefter Personne att till mig inkomma med förklaring.

I avgivet yttrande anförde Personne följande.

Vid tiden för priskontorets första utredning beträffande de till förbundet anslutna begravningsfirmorna hade hos de olika firmorna funnits tryckta blanketter med titeln "Beställningssedel", å vilka firman med blyerts eller bläck antecknat och specificerat sina utgifter och omkostnader för varje särskild begravning. Sedlarna hade varit av enhetlig utstyrsel och gjort intryck av att vara utförda på samma tryckeri för samtliga firmor. Dessa beställningssedlar hade, i den mån de ställts till kontrollantens disposition, lämnat goda och tillförlitliga uppgifter om respektive firmors självkostnader och utgifter för varje begravning. Genom att jämföra dessa beställningssedlars slutbelopp med fakturakopiorna för samma begravningar hade erhållits en exakt bild av den marginal, som respektive firmor ansett sig böra och kunna lägga på för att täcka sina allmänna omkostnader samt för deras handelsvinst. De rapporter, som i samband med denna undersökning från priskontoret sänts till priskontrollnämnden, hade i stor utsträckning varit uppgjorda med ledning av dessa beställningssedlar. När sedan den mera ingående undersökningen 1944 hos samma firmor på order av priskontrollnämnden igångsatts för att det skulle kunna fastslås, i vilken utsträckning prisstoppsföreselser respektive oskäligt hög prissättning eventuellt förekommit, hade såväl av de tjänstgörande kontrollanterna Gustafsson och Bertil Bergström som av Personne konstaterats, att några dylika beställningssedlar över huvud taget icke längre funnos disponibla, varken de gamla ifyllda sedlarna eller några oanvända blanketter. Man hade "förlorat" dem eller hade de "såsom varande av mindre vikt" makulerats. På Personnes direkta fråga i ett par fall, om detta skett på uppmaning av ombudsmannen eller efter överenskommelse på ett extra sammanträde i Malmö den 15 mars 1944, varvid ombudsmannen varit närvarande, hade svarats undvikande; man hade icke velat bekräfta det, men man hade heller icke förnekat det. Personne hade då bibragts den bestämda övertygelsen att ifrågavarande material enligt överenskommelse mellan firmorna och under medverkan av deras branschorganisation undanskaffats. Personne hade ansett det vara sin oavvisliga plikt att rapportera detta förhållande till priskontrollnämnden. Därvid hade Personne, såsom han gjort under hela sin verksamhet som priskontorschef, utgått från att hans rapporter till priskontrollnämnden icke vore offentliga handlingar. Personne hade därför icke haft någon tanke på att söka ge sina rapporter en juridiskt oantastlig formulering, något för vilket Personne såsom varande tekniker och affärsman för övrigt saknade utbildning. Att hans uppfattning om rapporternas icke offentliga natur vore riktig hade han också fått bekräftat vid studium av kungl. kungörelsen den 8 december 1939 nr 835 jämförd med 21 § i lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar. Personne beklagade, att hans påstående i skrivelserna ifråga möjligen fått en alltför kategorisk formulering, och insåge nu, att det varit

riktigare att fullständigt och i detalj framlägga samtliga de fakta, som talade för hans uppfattning, och låta skrivelsernas mottagare själva draga sina slutsatser. Den stora arbetsbörda, som åvilat Personne, i förening med bristande juridisk skolning hade föranlett, att ett sådant förfaringsätt ej kommit till användning. Beträffande brevet av den 26 oktober 1946 till Holmgrens begravningsbyrå hänvisade Personne i första hand till sitt förut avgivna yttrande. Framhållas kunde, att påståendet icke riktats till någon utomstående och således icke heller på något sätt kunnat skada begravningsbyrån ifråga. Personne beklagade ånyo, att brevet i rådande brådska erhållit en så kategorisk formulering. Under återopande av det anförda hemställde Personne, att den gjorda anmälan icke måtte föranleda någon åtgärd.

Efter tagen del av Personnes förklaring anförde Settergren i en hit ingiven skrift följande.

Vad till en början anginge de s. k. beställningssedlarna ville Settergren till belysning av dessas karaktär framhålla, att de icke vore inbördes lika. Man förstode därav, att varje entreprenör själv ombestyrtrycket av beställningssedlar samt att sedlarna icke centralt ordnats genom entreprenörernas förening. I själva sakfrågan — nämligen det påstådda undanskaffandet av sedlarna — hade Settergren hört sig för hos de i Malmö och Lund bosatta entreprenörerna. Därvid hade i huvudsak framkommit följande. Allenast två entreprenörer hade av Personne tillfrågats om anledningen till att beställningssedlarna icke funnes kvar. Samtliga övriga entreprenörer hade tillhandahållit beställningssedlarna. Mot bakgrunden av dessa omständigheter framstode de av Personne framslungade beskyllningarna i en än säregnare dager. Vid sidan av det sakförhållandet att nära nog varenda entreprenör tillhandahållit beställningssedlarna måste man hålla i minnet, att sedlarna icke, såsom Personne angåve, vore av någon avgörande betydelse för utförande av priskontorets granskning. I de av entreprenörerna utställda fakturorna återfunnes praktiskt taget samtliga de poster, som angåves å beställningssedeln. Fakturan bleve fördenskull det för kunden utskrivna exemplaret, och beställningssedeln hade allenast tjänstgjort såsom kladd. Personne hade påstått, att det förefallit som om beställningssedlarna försvunnit på order av entreprenörernas ombudsman. Settergren ville då än en gång understryka, att han icke till någon enda av förbundets medlemmar riktat någon dylik uppmaning. Påståendet saknade grund. Till belysning av hur fjärran en dylik mentalitet vore för Settergren ville Settergren framhålla, att han vid sammanträde med förbundets medlemmar allvarligt erinrat dessa om nödvändigheten att lämna myndigheterna alla begärda upplysningar, och denna ståndpunkt — som uttalats långt innan Personne riktat sina beskyllningar mot Settergren — hade Settergren understrukt inför de församlade

medlemmarna icke allenast med ord utan jämväl genom att slå näven i bordet. Personne hade fördenskull saknat varje som helst fog för sina anmärkningar och i alldeles särskild grad att rikta dem mot Settergren. När så ändå skett, torde skälet vara det att Personne jämlikt anvisningar från främmande håll till varje pris velat söka komma förbundet och dess medlemmar till livs. Metoder av sådant slag borde icke få tillämpas i för vårt näringsliv så betydelsefulla organ, som priskontoren utgjorde. En chef, som läte sådant komma sig till last, vore ett allvarligt faromoment i nuvarande för vårt näringsliv bekymmersamma tider. Vad därefter anginge brevet till Holmgrens begravningsbyrå, kunde Settergren icke finna, att Personne genom sina förklaringar lyckats förebringa någon godtagbar ursäkt för sitt handlingssätt. Utan grund beskyldes företaget ifråga för prisocker. Av de avgivna förklaringarna framginge, att priskontoret varit ute i ogjort väder. Själv hade Settergren svårt att finna någon annan psykologisk förklaringsgrund för det allvarliga misstaget än att priskontoret förblindats i sin iver att söka leta fram anmärkningar mot förbundets medlemmar.

I en till landsfogden i Malmöhus län avlåten skrivelse anförde jag därefter följande.

I ärendet är upplyst, att Personne i egenskap av föreståndare för priskontoret vid Malmöhus läns södra kristidsstyrelse den 26 oktober 1946 till Holmgrens begravningsbyrå i Malmö avlåtit en skrivelse, däri Personne betecknat firmans prissättning för ett utfört uppdrag såsom prisocker samt anmodat firman att till priskontoret inkomma med förklaring. Sedan förklaring avgivits av firman, har Personne i skrivelse den 8 november 1946 till firman förklarat sig anse det debiterade priset fullt motiverat.

Att på sätt som skett i berörda fall, utan hänsyn till att någon undersökning i saken ännu icke företagits, i en ämbetskrivelse beteckna en handling, i förevarande fall prissättningen, såsom brottslig kan icke anses tillåtligt. Vad en statens myndighet i dylikt fall uttalar sker under ämbetsansvar och får i allmänhetens ögon en helt annan betydelse än ett uttalande från en enskild person. Då uttalandet ingalunda varit grundat på faktiska förhållanden och ej heller såsom Personne velat göra gällande kan betraktas såsom allenast en olycklig formulering, har Personne enligt min mening genom detsamma visat oförstånd i tjänsten.

Vad därefter angår skrivelserna den 3 november 1945 och den 14 september 1946 har Personne i dessa skrivelser med hänsyftning på Settergren såsom förbundets ombudsman gjort uttalanden, vilka måste anses i hög grad kränkande för denne. Då dessa uttalanden icke kunna undgå att betraktas såsom förgripliga, synes det mig uppenbart, att Personne genom

dem gjort sig skyldig till smädligt skrivsätt och därigenom visat oförstånd i utövningen av sin tjänst.

Vad Personne anført till försvar för de gjorda uttalandena synes mig icke kunna lända honom till ursäkt. Med hänsyn härtill finner jag Personnes påtalade förfarande därutinnan icke kunna undgå beivran.

På grund av vad jag sålunda anført uppdrog jag åt landsfogden att vid vederbörlig domstol i laga ordning väcka och utföra åtal mot Personne för tjänstefel i anmärkta hänseenden samt därvid yrka ansvar enligt 25 kap. 17 § strafflagen. Tillfälle borde beredas vederbörande målsägande att i målet föra talan.

Beträffande de av förbundet i övrigt anförda klagomålen fann jag desamma icke föranleda någon vidare åtgärd från min sida.

Rådhusrätten i Malmö, varest åtalet sedermera, efter det förste stadsfiskal i staden förordnats, väcktes och utfördes av denne, yttrade i dom den 20 augusti 1948 följande.

Genom att Personne på sätt som skett i skrivelsen till Holmgrens begravningsbyrå betecknat byråns prissättning såsom prissocker har Personne gjort sig skyldig till oförstånd i tjänsten. De i skrivelsen den 14 september 1946 till priskontrollnämnden med hänsyftning på Settergren gjorda uttalandena finner rådhusrätten innefatta sådan kränkning av Settergren, att Personne därigenom får anses hava visat oförstånd i tjänsten. Däremot finner rådhusrätten icke att Personne genom skrivelsen den 3 november 1945 gjort sig skyldig till smädligt skrivsätt mot Settergren eller att skrivelsen eljest avfattats i sådan form, att Personne på grund härav är förfallen till ansvar.

Rådhusrätten ogillar åtalet såvitt avser skrivelsen till priskontrollnämnden den 3 november 1945.

För uttalandena i skrivelserna den 26 oktober 1946 till Holmgrens begravningsbyrå och den 14 september 1946 till priskontrollnämnden dömer rådhusrätten Personne jämlikt 25 kap. 17 och 22 §§ samt 4 kap. 1 och 2 §§ strafflagen för oförstånd i tjänsten såsom föreståndare för pris-kontoret vid Malmöhus läns södra kristidsstyrelse till 15 dagsböter om 3 kronor, vilka böter tillfalla Kronan.

Rådhusrättens dom har vunnit laga kraft.

6. Olaga kvarhållande.

Vid granskningen av ett hit inkommet utdrag av den av landsfiskalen i Hedströmmens distrikt förda liggaren över kvarhållna, för brott misstänkta personer för tredje kvartalet 1947 fann jag anledning till anmärkning i fråga

om kvarhållande av två för "olovligt och olaga fiske av kräftor" misstänkta personer, smederna Gösta Eugén Starborg och Allan Harold Mörk, båda i Gisslarbo, Bro-Malma socken.

Av en på grund därav införskaffad, den 14 augusti 1947 dagtecknad polisrapport, som var undertecknad av kriminalkonstapeln vid statspolisen i Västerås Gunnar Karlström, inhämtades följande.

Med anledning av ett till polischefen i ovannämnda landsfiskalsdistrikt den 19 juli 1947 av okänd person telefonledes lämnat meddelande att flera personer sysslade med kräftfiske i Gisslarboån invid Gisslarbo och att kräftor förvarades i sumpar på olika platser i ån verkställde polischefen, landsfiskalsassistenten Allan Jansson, den 21 och den 22 juli 1947 med biträde av två fjärdingsmän undersökning å platsen.

Vid undersökningen uppgav fru Tyra Gustavsson i Gisslarbo, att hon sedan någon vecka tillbaka förstått, att kräftfiske påginge i ån, och att hon misstänkte Starborg och Mörk jämte en annan person för att ha fiskat kräftor. Hon uppgav vidare, att hon sett någon av dem troligen mata sum-pade kräftor utanför en vassrugge vid Gisslarboåns strand omkring 400 meter norr om Gisslarbo gårds ekonomibyggnader. Fru Gustavsson misstänkte även, att någon sump vore placerad i ån omedelbart utanför en gärdesgård ned till ån nedanför nämnda ekonomibyggnader.

Vid därefter företagen draggning i ån anträffade polismännen 8 kräftmjärdar på olika platser vid åstranden, vilka innehöllo tillsammans 100 kräftor. Mjärdarna voro fästade med snören vid käppar nedstuckna vid stranden. Vid draggning intill åns östra strand påträffades omkring 40 meter norr om den av fru Gustavsson utpekade platsen en sump innehållande 588 kräftor. Samtliga kräftor och redskap beslagtogs, och kräftorna släpptes åter ut i ån. Omkring 20 meter norr om sumpen anträffades på östra stranden en kanot, vilken visade sig tillhöra Starborg, och cirka 2 meter från kanoten anträffades ett flertal käppar av samma slag, som man använt till att utmärka mjärdarna.

Den 22 juli 1947 vid 8.15-tiden anlände de tre polismännen till den plats invid Gisslarboån strax norr om Gisslarbo samhälle, där sumpen anträffats, för att fortsätta undersökningen, närmast genom att bevaka det aktuella vattnet. Samtidigt med polismännen anlände Starborg till platsen på cykel. Då han fick se polismännens bil, kastade han sin cykel i ett snår och begav sig över ett gärde ned till ån, där han tog sin kanot och paddlade först ett 100-tal meter uppåt ån (norrut) och därefter nedåt. Vid draggningar, som därefter företogs av fjärdingsmännen, anträffades klockan 11.15 utmed åns östra strand omedelbart utanför den av fru Gustavsson utpekade vassruggen en sump innehållande 634 kräftor. Kräftorna utsläpptes i ån och sumpen beslagtogs. Omkring 10 meter norr om denna sump anträffades ytterligare en sump, som var tom. Även denna sump beslagtogs. Utmed åns östra strand cirka 250 meter norr om Gisslarbo gård anträffades ytterligare

en kräftmjärde, innehållande 16 kräftor. Mjärden beslagtogs och kräftorna släpptes ut i ån.

Enligt rapporten hade den ene av fjärdingsmännen, då han kommit roende i ån, mött Starborg och Mörk i den förres kanot. Vid mötet hade de sagt något om de sumpar, som fjärdingsmannen medfört i båten. Mörk hade yttrat: "Visst var det den där, som låg här." (De hade mötts ungefär mitt emellan de platser, där sumparna med kräftor anträffats.) En stund senare, då fjärdingsmannen fortfarande var ensam i båten, hade Starborg kommit ned till åstranden och begärt att få tala med denne. Därvid hade Starborg uppgivit, att polismännen tagit en sump, som tillhörde honom och som han ville ha tillbaka. Starborg hade framhållit, att polismännen kunde hålla sig till de redskap, som innehölle kräftor, och låta resten vara ifred. Starborg hade därefter utpekats en rektangulär sump och sagt: "Den där ska jag ha tillbaka. Det är farligt att göra sådär och jag ska anmäla er." Efter det fjärdingsmannen lovat, att intet som vore Starborg tillhörigt skulle förkomma, hade Starborg avlägsnat sig.

Sedan polischefen därefter begärt biträde från statspolisen i Västerås med utredning i saken, verkställdes ytterligare utredning av kriminalkonstapeln Karlström, varvid följande förekom.

Sedan det framkommit, att såväl Starborg som Mörk år 1946 dömts till böter för kräftfiske, anhölls de båda männen och fördes till polisstationen i Köping för förhör. Mörk anhölls den 30 juli 1947 klockan 12.40 och Starborg anhölls samma dag klockan 15.30.

Starborg, som var född år 1916, uppgav vid förhör, att han vore son till en pressverksarbetare i Gisslarbo och dennes hustru, att han sedan år 1946 vore gift och hade en 4 månader gammal son, att han vore anställd vid Riddarhytte aktiebolags smedja i Gisslarbo samt att han, sedan han slutat fortsättningsskolan i Gisslarbo, hela tiden varit anställd hos samma arbetsgivare och därvid huvudsakligen arbetat i smedjan i Gisslarbo. Enligt egen uppgift hade Starborg tidigare ådömts böter för det han "förtärt sprit på allmän plats" samt år 1946 för kräftfiske på annans vatten under otillåten tid.

Mörk, som var född år 1916, uppgav vid förhör, att han vore son till en numera avliden stenarbetare och dennes hustru, nu boende å Herrgården, Gisslarbo, att han vore ogift och bodde i egen lägenhet vid bruket i Gisslarbo, att han redan mellan de sista terminerna i fortsättningsskolan i Gisslarbo haft anställning vid Riddarhytte aktiebolag och sedan varit anställd vid detta bolag hela tiden med undantag för ett år omkring 1938, då han arbetat vid fabrik i Köping, samt att han nu arbetade vid bolagets smedja i Gisslarbo. Han hade enligt egen uppgift icke tidigare straffats för annan förseelse än kräftfiske på otillåten tid, för vilken förseelse han dömts till böter år 1946.

Vid förhör med Starborg den 30 juli 1947 förnekade denne all kännedom

om något kräftfiske i Gisslarboån under år 1947. Trots upprepade anmånningar att tala sanning vidhöll han — enligt rapporten — dessa uppgifter.

Ånyo hörd den 31 juli 1947 uppgav Starborg: Han brukade fiska litet i Gisslarboån, och då brukade han alltid fiska med spö eller drag, vilket senare han rott med kanot. I övrigt brukade han fiska i Lundbysjön, där han hade fiskerätt. Där brukade han fiska med nät, kaster (mjärde) och ståndkrok. Under sommaren 1947 hade han icke fiskat i Gisslarboån med annat redskap än spö och drag. En av de sumpar (den tomma), som beslagtagits av polisen den 22 juli 1947 i Gisslarboån, tillhörde Starborg. Han hade haft den liggande i ån något norr om Gisslarbo, ty han hade använt den till att sumpas mört uti. Det vore mest på våren och hösten som han hade mört sumpad, men sumpen hade blivit stående där sedan sistlidna vår, och det hade icke blivit något av att taga upp den. Han hade tänkt, att den skulle rosta mindre, om den finge stå kvar i vattnet. Han hade paddlat förbi platsen många gånger under sommaren och sett den käpp, vid vilken sumpen varit fästad, och han hade tagit för givet att sumpen då också legat kvar, men han hade aldrig förvissat sig därom. Han förnekade, att han hade någon mer sump liggande i Gisslarboån.

Vid förhör senare samma dag medgav Starborg, att han i mindre skala fiskat kräftor för eget behov, och uppgav därom följande: Torsdagen den 24 och fredagen den 25 juli 1947 hade han i Gisslarboån strax söder om Trunbo i Heds socken fiskat sammanlagt 3—4 tjog kräftor. Han hade fyra kräfthåvar i sin vedbod, och av dessa hade han använt två till ovannämnda fiske. Lördagen den 26 juli hade kräftorna kokats i bostaden, och han och hans hustru hade ätit upp dem samtliga under kvällens lopp. Starborg förnekade, att han gjort sig skyldig till något mera otillåtet kräftfiske under 1947. Däremot visste han, att även Mörk fiskat kräftor och ätit dem tillsammans med tre flickor den 26 juli.

Vid ytterligare förhör den 31 juli erkände Starborg, att han fiskat de kräftor, som av polisen anträffats i sumpar i Gisslarboån. Starborg frågade först, hur de anträffade sumparna sågo ut och om det var en hopsydd gammal trådmjärde och en oval trådsump, och sedan han fått jakande svar, uppgav han, att såväl sumparna som kräftorna tillhörde honom.

Härefter lämnade Starborg en i polisrapporten närmare återgiven redogörelse för ifrågakomna kräftfiske, som han utan tillstånd påbörjat den 14 juli 1947 i ovannämnda bolags fiskevatten i Gisslarboån. Han uppgav, att han vid kräftfisket varit ensam, och förnekade, att någon annan person varit delaktig i hans fiske. Starborg uppgav slutligen, att han i en tidning läst att polisen tagit hand om nio mjärdar. Sju av dessa tillhörde honom, varför de båda övriga måste tillhöra någon annan, för honom okänd person. Starborg hade ämnat äta en stor del av kräftorna själv, men resten hade han tänkt sälja för att få någon förtjänst. Han hade ämnat begära samma

pris som övriga kräftfiskare. Om han lyckats få tag i något kräftvatten att hyra, så skulle han även ha sålt till någon restaurang eller dylikt.

Efter förhörens avslutande frigavs Starborg, enligt polischefens beslut, den 31 juli 1947 klockan 23.30.

Mörk hördes i saken den 30 juli 1947, varvid han, efter att till en början ha förnekat all kännedom om något kräftfiske under år 1947, medgav, att han fiskat en del kräftor för eget behov. Mörk berättade därefter följande: Han hade under år 1947 fiskat kräftor för att ha till en "skiva", som skulle hållas sedan det blivit lovligt att fiska kräftor. Med troligen tre kräftmjärdar hade han fiskat upp 3—4 tjog kräftor och lagt ned dem i en sump i ån nedanför Gisslarbo såg, där han sedan matat dem. Han hade matat dem i två dagar, och sålunda skulle de ha fiskats upp för endast två dagar sedan. Han hade talat om för de andra "grabbarna", att han skulle fiska kräftor till en "skiva".

Sedan Mörk erbjudit sig att visa ut den plats i Gisslarboån, där denna sump var gömd, företogs resa dit. På platsen begav sig Mörk ut på en brygga, som byggts på en timmerläns i ån nedanför sågverket, och där började han leta i vattnet genom att sticka ned ena armen. Efter en stund uppgav han dock, att sumpen måste ha blivit omhändertagen av någon annan, ty han kunde icke återfinna den. Endast en liten bit av en järntråd, som var fastgjord i bryggan, fanns kvar, och i denna hade sumpen varit fastsatt enligt Mörks utsago. Sumpen kunde icke återfinnas, men vid undersökning anträffades på åns botten i närheten av bryggan ett 10-tal döda kräftor, vilka voro röda i skalen som om de hade kokats. Mörk sade sig icke ha någon kännedom om dessa kräftor och sade sig icke kunna förstå, vem som tagit bort hans sump.

Vid därpå följande förhör i Köping uppgav Mörk beträffande dessa kräftor följande: Hemma i sin vedbod hade han fem kräftmjärdar, som han köpt sommaren 1946. Av dessa mjärdar hade han lördagen den 26 juli 1947 lagt ut tre stycken i Gisslarboån utmed stränderna i närheten av sågen. Till bete hade han använt mörtar, som han fiskat upp samma dag. På söndagsmorgonen hade han tagit upp mjärdarna och fått närmare 3 tjog kräftor i dem. Dessa kräftor hade han lagt ned i en sump, som han själv tillverkat på torsdagen eller fredagen i samma vecka av trådnät. Han hade sedan haft sumpen stående på den plats invid länsen i ån, som han utpekade vid besöket där, och han hade matat kräftorna med döda mörtar på måndagen och tisdagen. Mörk förnekade, att han hade kännedom om något annat kräftfiske under år 1947.

Sedan Mörk den 1 augusti 1947 fått veta att förhørsledaren satt inne med uppgifter därom, att Mörk tillsammans med tre flickor hållit "kräftskiva" lördagen den 26 juli, erkände Mörk, att han tillsammans med tre flickor ätit kräftor nämnda dag. Dessa kräftor hade han fiskat natten mellan den 25 och den 26 juli. Då hade han nämligen även haft de tre kräftmjärdarna

liggande ute i ån nedanför landsvägen men norr om sågen, och då han vitt-jat dem vid 7.30-tiden på morgonen, hade han funnit omkring 3 tjug i mjär-darna. Dessa kräftor hade han först haft liggande i den omtalade sumpen, men någon gång under eftermiddagen hade han hämtat dem till sin bostad. Enligt överenskommelse hade de tre flickorna kommit hem till Mörk på lördagskvällen, och då hade han bjudit dem på kräftor innan de gått till en nöjestillställning. Även vid återkomsten därifrån hade de ätit en del kräftor, och på söndagsmorgonen hade Mörk hållt ut resten i ån på den plats invid länsarna, där de döda kräftorna anträffats.

Mörk vidhöll, att han även fiskat de kräftor, som han tidigare uppgivit sig ha sumpat i ån. Sammanlagt skulle han sålunda fiskat upp mellan 5 och 6 tjug kräftor på Riddarhytte aktiebolags vatten i Gisslarboån under otill-låten tid.

Efter beslut av polischefen frigavs Mörk den 1 augusti 1947 klockan 11.30.

Enligt ovanberörda liggare över kvarhållna hade Starborg och Mörk an-hållits den 30 juli 1947, den förre klockan 15.30 och den senare klockan 12.40. Sedan anmälan därom inkommit till häktningsmyndigheten klockan 17, hade beslut om deras kvarhållande meddelats klockan 20. Beslut om lös-givning hade enligt liggaren meddelats i fråga om Starborg den 31 juli klockan 23.30 och i fråga om Mörk den 1 augusti klockan 11.30. Beträffande såväl Starborg som Mörk innehöll liggaren därjämte i anmärkningskolum-nen följande anteckning: Den anhållne lösgavs sedan han vidgått att olov-ligen och på olaga tid ha fiskat kräftor i Gisslarboån.

Sedan jag anmodat landsfiskalen i Hedströmmens distrikt att till mig in-komma med förklaring rörande det förhållandet att Starborg och Mörk kvarhållits för brott, varå allenast fängelse kunnat följa, avgav t. f. polis-chefen Tord Widebeck, vilken under tiden den 28 juli — den 16 augusti 1947 uppehållit de med landsfiskalstjänsten i distriktet förenade polis- och åklagargöromålen, yttrande i ärendet. I yttrandet anförde Widebeck föl-jande.

Såsom framginge av den upprättade polisrapporten hade redan vid Wi-debecks tillträde av förordnandet såsom polischef undersökningar och dragg-ningar företagits i Gisslarboån, därvid ett större antal sumpade kräftor jäm-te fängstredskap anträffats. Misstankarna hade redan då varit riktade mot Starborg och Mörk, så mycket mer som dessa föregående år åtalats och bötfällts för samma slags brott. För de flesta Gisslarbobor syntes det ha varit en känd sak att Starborg och Mörk hade för vana att olovligen fiska i Gisslarboån, något som väckt ont blod hos den laglydiga befolkningen. Efter Widebecks inträde i tjänsten hade undersökningarna fortsatts med biträde av statspolis. Sedan undersökningsledaren, kriminalkonstapeln Karl-ström, meddelat Widebeck, att han ansåge det menligt för utredningens be-höriga gång att Starborg och Mörk hade obegränsad möjlighet att undan-

röja de bevis mot dem, som till äventyrs kunde påträffas i form av identifierbara sumpar, fångstredskap eller dylikt, hade Widebeck, under hänsynstagande till de försvårande omständigheter som förelågo på grund av miss-tanken om upprepat brott, beslutat, att de bägge männen skulle anhållas och höras i avvaktan på resultatet av den pågående undersökningen. Visserligen hade ifrågavarande brott ej kunnat förskylla högre straff än fängelse, men då enligt Widebecks förmenande kollusionsrisken varit uppenbar, hade Widebeck ansett ett kvarhållande väl motiverat och nödvändigt för utredningens behöriga slutförande. Starborg och Mörk hade därför anhållits på uppgivna tider. På olika tider hade de vidgått, att de gjort sig skyldiga till olovligt och olaga fiske av kräftor, varefter de lösgivits.

I en till landsfogden i Västmanlands län avlåten skrivelse anförde jag där-
 efter följande.

Genom lag den 12 maj 1933 angående ändring i vissa delar av förordningen om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall meddelades, bland annat, vissa bestämmelser om befogenhet för polismyndighet att vid undersökning rörande begånget brott taga i förvar för brottet misstänkt person utan att häktning skedde. För kvarhållande i dylikt fall var emellertid, såsom av 19 § 12 punkten i sagda förordning framgick, en förutsättning att det brott, för vilket personen misstänktes, kunde tänkas leda till häktning.

Beträffande häktningsinstitutet var vid ifrågavarande tid i 19 § 5 punkten ovannämnda promulgationsförordning stadgad en ovillkorlig häktningsskyldighet beträffande person, som misstänktes hava begått brott, varå straffarbete, dock ej under två år, efter lag kunde följa. I 6 punkten av samma paragraf föreskrevs vidare, att om någon misstänktes hava begått brott, som var ringare än i 5 punkten sades men varå dock straffarbete efter lag följa kunde, han fick i häkte tagas, men att om en sådan person hade ämbete eller tjänst eller fast egendom eller eljest stadigt hemvist eller yrke och det ej skäligen kunde befaras, att han avveke eller att han genom undanröjande av bevis eller egendom sakens tillbörliga utredning hindrade, han skulle på fri fot lämnas. I andra stycket av samma punkt hette det, att om den, som ej hade stadigt hemvist, misstänktes för brott, som ringare vore än förut sagts, men varå dock fängelse efter lag följa kunde, och förekomme emot honom skäligen anledning att han avveke, finge han ock i häkte tagas.

De anförda bestämmelserna torde oförtydbart giva vid handen att en person, som hade stadigt hemvist, ej kunde häktas såvida icke strängare straff än fängelse kunde följa å brottet. Då såsom ovan sagts ett villkor för kvarhållande var, att brottet kunde tänkas leda till häktning, måste det ha

varit otillåtet att kvarhålla en bofast person för utredning om brott, som ej var belagt med strängare straff än fängelse.

I 24 kap. 14 § strafflagen stadgas straff för den, som olovligen fiskar i annans fiskevatten. Straffet är böter eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, fängelse i högst sex månader.

Enligt 6 § kungl. fiskeristadgan den 17 oktober 1900 är fiske efter kräftor regelmässigt förbjudet från och med den 1 januari till klockan 6 e. m. den 7 augusti samt från och med den 1 november till och med den 31 december. Överträdelse av detta förbud straffas enligt 22 § samma stadga med böter från och med 5 till och med 200 kronor.

I förevarande fall är upplyst, att Starborg och Mörk den 30 juli 1947 anhållits och införts till polisstationen i Köping såsom misstänkta för kräftfiske å otillåten tid i annans fiskevatten. Sedan de hörts i saken av statskriminalkonstapeln Karlström, har Widebeck i egenskap av tillförordnad polischef och åklagare i Hedströmmens landsfiskalsdistrikt samma dag klockan 20 bestämt, att Starborg och Mörk skulle kvarhållas å polisstationen i avbidan på ytterligare utredning i saken. Starborg och Mörk ha där- efter kvarhållits i arrest till dess de var för sig erkänt de förseelser, för vilka de anhållits, varpå de frigivits Starborg på kvällen den 31 juli klockan 23.30 och Mörk den 1 augusti klockan 11.30.

Såsom av vad jag ovan anfört framgår ha de brott, för vilka Starborg och Mörk misstänkts, icke kunnat förskylla strängare straff än fängelse. Vid sådant förhållande har häktning av de misstänkta, vilka båda hade stadigt hemvist, icke kunnat tänkas ifrågakomma. Därmed måste också vara klart, att polismyndigheten varit betagen all rätt att för ytterligare utredning kvarhålla Starborg och Mörk. Widebeck har icke heller gjort gällande, att det varit ifrågasatt att Starborg och Mörk skolat häktas. Till försvar för kvarhållandena har Widebeck huvudsakligen åberopat, att kollusionsrisk ansetts föreligga därigenom att de misstänkta, om de fått vara på fri fot, kunnat undanröja "de bevis mot dem, som till äventyrs kunde påträffas i form av identifierbara sumpar, fångstredskap eller dylikt". Bortsett från att sådana sumpar och fångstredskap tillvaratagits i stor omfattning redan före Starborgs och Mörks anhållande må här allenast framhållas, att kollusionsrisk icke kan utgöra laga skäl för kvarhållande av person, som har stadigt hemvist, då fråga är allenast om brott, som ej kan förskylla svårare straff än fängelse. Utredningen giver snarare vid handen, att kvarhållandena skett närmast för att framtvunga erkännanden från Starborg och Mörk av de upptäckta brotten. De i anmärkningskolumnen i liggaren över kvarhållna gjorda anteckningarna synas mig därutinnan giva ett klart besked. Kvarhållandena ha under dylika förhållanden varit uppenbart rättsstridiga. Starborg och Mörk ha därigenom för brott, som regelmässigt föranleda allenast bötesstraff, berövats friheten under avsevärd tid. Jag finner därför Widebecks förfarande icke kunna undgå beivran.

På grund av vad jag sålunda anfört uppdrog jag åt landsfogden att vid vederbörlig domstol i laga ordning väcka och utföra åtal mot Widebeck för tjänstefel i anmärkta hänseenden. Ansvar borde yrkas enligt 25 kap. 17 och 18 §§ samt 15 kap. 10 § strafflagen, jämförda med 4 kap. 1 och 2 §§ samma lag. Tillfälle borde beredas Starborg och Mörk att i målet föra talan.

Åkerbo och Skinnskattebergs tingslags häradsrätt, varest åtalet anställdes och Mörk yrkade skadestånd av Widebeck med 100 kronor, yttrade i dom den 9 september 1948 följande.

Då Starborg och Mörk hade stadigt hemvist och anledning ej förekom att de skulle avvika, saknade Widebeck laga skäl att förordna om deras kvarhållande för ovan omförmälda brott, å vilka enligt lag icke kunnat följa högre straff än fängelse. Utredningen i förevarande mål giver vid handen, att Widebeck felaktigt antagit att han ägt förordna om Starborgs och Mörks kvarhållande för fortsatt utredning och för att hindra dem från att undanröja bevisning. Häradsrätten finner, att Widebeck icke kan undgå ansvar enligt de av åklagaren åberopade lagrummen för oförstånd i tjänsten som tillförordnad polischef och åklagare i Hedströmmens landsfiskalsdistrikt samt för brott mot 15 kap. 10 § strafflagen. Häradsrätten anser dock, att omständigheterna äro i viss mån förmildrande för Widebeck.

Häradsrätten finner Widebeck vara pliktig att ersätta Mörk för det lidande, som må hava blivit Mörk tillskyndat genom frihetsberövandet. Häradsrätten anser, att Mörk härutinnan kan anses skäligen gottgjord med 20 kronor.

Häradsrätten dömer Widebeck, jämlikt 25 kap. 17, 18 och 22 §§ samt 15 kap. 10 § strafflagen, jämförda med 4 kap. 1 och 2 §§ samma lag, för oförstånd i tjänsten och olaga kvarhållande av Starborg och Mörk att till Kronan utgiva 15 dagsböter, varje dagsbot om 5 kronor.

Widebeck förpliktas att till Mörk i skadestånd utgiva 20 kronor.

Därjämte förordnade häradsrätten, att ersättningen — 12 kronor 60 öre — till ett i målet hört vittne skulle stanna på statsverket.

Häradsrättens dom har vunnit laga kraft.

7. Felaktig handläggning av rättegångsmål.

Till Årstads och Faurås tingslags häradsrätts sammanträde den 9 januari 1947 instämde landsfiskalen Fritz Herlog, å tjänstens vägnar, chauffören Stig Olsson i Hökön med yrkande om ansvar å honom för fyndförseelse. I stämningen, som var dagtecknad den 19 december 1946, angavs den åtalade förseelsen sålunda: I juni månad 1945 hade lantbrukaren Oskar Svensson i Folkared, Sibbarps socken, fränstulits diverse delar till en honom tillhörig personbil. I maj månad 1946 hade Olsson, enligt egen uppgift, i

Folkared upphittat en säck, som skulle ha innehållit en generator, en startmotor, en hastighetsmätare, en fläkt med fläkthjul och en wire. Dessa bildelar syntes med största sannolikhet härröra från den av Svensson ägda bilen. Olsson hade emellertid underlåtit att hos polismyndigheten i orten anmäla fyndet.

Ansvar yrkades, enligt stämningen, jämlikt 1 och 5 §§ lagen den 22 april 1938 om hittegods och 22 kap. 8 § strafflagen.

Målet företogs å utsatt dag till handläggning inför häradsrätten under ordförandeskap av tingsnotarien Bertil Holmquist. Därvid inställde sig i åklagarens närvaro Olsson personligen, varjämte Svensson och traktorägaren Arne Bengtsson i Gödeby, till vilken Svensson dåmera försålt ovan nämnda bil, inställde sig såsom målsägande.

Herlog ingav en av polismannen i Okome m. fl. socknars polisdistrikt Sjunne Svensson upprättad polisrapport, av vilken bland annat framgick följande.

Den 28 oktober 1946 hade Oskar Svensson till polismyndigheten anmält, att från en honom tillhörig personbil vid något tillfälle under juni månad 1945 avmonterats och tillgripits vissa delar, såsom generator, fläkt med fläktrém, startmotor, strömfördelare, hastighetsmätare, strömbrytare, ampèremätare, batteri samt diverse kopplingar för bromsar och bensinmätare. Det stulnas värde uppskattades till omkring 300 kronor. Bilen hade Svensson förvärvat på våren 1944. I juli eller augusti månad 1945 hade han försålt bilen till Bengtsson under villkor att, om de stulna delarna kunde återfinnas, dessa skulle ingå i köpet och tillhöra Bengtsson. Svensson hade någon dag i slutet av oktober månad 1946 av Bengtsson fått höra, att Olsson, som vid olika tillfällen under åren 1945 och 1946 vistats hos sin moster fru Arvidsson i Gödeby, sålt skrot till skrothandlaren Fritz H. Johansson i Folkared samt att skrotet bestått av bildelar m. m. Svensson hade därigenom fattat misstankar mot Olsson och anmält saken till polisen.

Olsson hade vid förhör den 10 november 1946 uppgivit följande: Någon dag i maj månad 1946, då han varit hemma på en tids tjänstledighet från militärtjänst, hade han på kvällen omkring klockan 23 vid färd med cykel från Tvååker till Gödeby hittat en säck innehållande bildelar. Säcken hade upphittats på vägen omkring 10 meter norr om vägskälet Folkared—Tvååker vid Risen i Sibbarps socken. Säcken hade varit knuten på två ställen. I bottenfacket hade funnits en generator, en fläkt med fläkthjul, en startmotor samt en wire. I det översta facket hade legat en hastighetsmätare och en strömfördelare. Sedan Olsson undersökt innehållet i säcken, hade han lagt den i gräset väster om vägen på ett avstånd av omkring 3 meter från vägkanten, där han låtit den ligga i två dagar. Efter denna tid hade han hämtat säcken och tagit den med sig till sin tillfälliga bostad hos fru Arvidsson, där han sedan förvarat bildelarna. Olsson hade icke anmält eller omtalat för någon, att han upphittat säcken. Någon förklaring därtill

kunde han icke lämna. Han vore dock medveten om att anmälan om saken bort göras. Då Olsson hittade säcken, hade han fått den uppfattningen att någon skrothandlare, som färdats med bil, tappat den. Han hade därför lagt den vid sidan om vägen och låtit den ligga i två dagar för att kunna återlämna den, om ägaren anträffades. Säcken, som bildelarna legat i, hade Olsson sedan icke förvarat. På vindsutrymmet, där Olsson förvarat bildelarna, hade legat även andra delar till bilar såsom växellåda, bensintank, verktygslåda och strålkastare m. m. Dessa delar hade Olsson inköpt under år 1944 av en namngiven byggmästare. En bilmotor, som han förvärvat tillsammans med ovannämnda delar, hade han sålt till skrothandlaren Johansson. Övriga delar såsom elektrisk ledningstråd, radiodelar och cykeldelar, som Olsson förvarat på vindsutrymmet, hade kommit i hans ägo under den tid han innehaft radioverkstad i Tvååker. Han hade icke haft någon kännedom om att delar blivit stulna från en bil i Folkared, tillhörande Oskar Svensson.

Bengtsson hade uppgivit: Sedan Bengtsson erhållit kännedom om att Olsson sålt bilskrot till Johansson, hade Bengtsson misstänkt Olsson för stölden av ifrågavarande bildelar och trott, att Olsson förvarade dessa hos fru Arvidsson i Gödeby. Då en Bengtssons broder den 24 oktober 1946 utfört tröskning hos fru Arvidsson, hade han vid arbetet med transport av säd till ett vindsutrymme i bostadshuset iakttagit bildelar m. m. Bengtsson och brodern hade en kort tid därefter besökt fru Arvidsson i avsikt att om möjligt utröna, om de stulna bildelarna kunde finnas på vindsutrymmet, till vilket Bengtsson och hans broder också erhållit tillträde. Bengtsson hade genast hittat en strömfördelare, som han känt igen såsom tillhörande den av honom inköpta bilen. De hade genast avbrutit sökandet och såsom lån medtagit den hittade strömfördelaren. En närboende till Bengtsson, jordbruksarbetaren Sigurd Johansson i Vagnkulla, hade någon tid efter det Bengtsson förvärvat bilen omtalat, att han jämte en broder på kvällen efter det Bengtsson transporterat hem bilen uppehållit sig i närheten av den redskapsbod däri bilen stått, varvid de iakttagit två cyklister som stannat och gått runt boden samt efter en stund färdats mot Tvååker.

Bengtsson hade undersökt de av Olsson upphittade bildelarna, vilka förvarades hos polismannen Svensson, varvid han konstaterat, att delarna voro de, som stulits från den av honom inköpta bilen.

Hörd i målet förklarade Olsson, att han vidhölle sina till polisrapporten antecknade uppgifter och erkände att han icke anmält fyndet till polismyndighet. Enär han saknat kännedom om vem som vore ägare till godset, hade han ej heller kunnat underrätta denne.

Herlog anförde enligt domboken i målet: Olsson hade hittat godset i maj månad 1946 men hade ännu i slutet av oktober månad samma år, då polisundersökning i saken inletts, icke vidtagit någon åtgärd för att anmäla

fyndet. Vid sådant förhållande vore det enligt Herlogs mening ställt utom tvivel, att Olsson haft för avsikt att tillägna sig godset. Herlog hemställde förty, att Olsson måtte fällas till ansvar för olovligt förfogande.

Olsson genmälde: Han bestrede att han gjort sig skyldig till olovligt förfogande. Hans underlåtenhet att anmäla fyndet hade berott på ren glömska, och han ville i detta sammanhang framhålla, att han under våren och sommaren 1946 varit inkallad till militärtjänstgöring.

Herlog anmärkte, att Olsson under maj—juli månader 1946 på grund av rymning varit frånvarande från det regemente han tillhört.

Olsson vitsordade riktigheten av denna uppgift men ville icke omtala var han vistats under nämnda tid.

Sedan Bengtsson i egenskap av målsägare hemställt, att häradsrätten i sitt utslag måtte föreskriva att Bengtsson ägde utfå ifrågavarande gods, förklarade Svensson, att han, som vore säker på att de hos Olsson anträffade, av Svensson undersökta bildelarna vore identiska med dem som frånstulits honom, icke gjorde anspråk på delarna. Mellan Svensson och Bengtsson hade avtalats, att de stulna delarna, därest dessa komme tillrätta, skulle tillfalla Bengtsson.

Efter enskild överläggning meddelade häradsrätten utslag i målet. I utslaget yttrade häradsrätten följande.

I målet vore upplyst att Olsson, som i maj månad 1946 å allmän väg inom Sibbarps socken påträffat och omhändertagit en säck innehållande åtskilliga bildelar, underlåtit att därom göra anmälan till polismyndighet. På grund därav och då av utredningen finge anses framgå att Olsson haft för avsikt att tillägna sig godset, prövade häradsrätten rättvist döma Olsson, jämlikt 22 kap. 4 § strafflagen, att för olovligt förfogande böta 25 dagsböter å 2 kronor 50 öre, vilka böter skulle tillfalla Kronan. Vidkommande av Bengtsson framställt yrkande att utbekomma förenämnda bildelar funne häradsrätten skäligen medgiva Bengtsson såsom ägare av den bil, vartill delarna hörde, att omhändertaga desamma; dock med annan öppen lämnad rätt att i mån av befohgenhet göra gällande anspråk å godset ifråga.

Häradsrättens utslag vann laga kraft.

Vid en av mig den 10 juni 1947 företagen inspektion av Hallands mellersta domsagas kansli iakttog jag, att omförmälda mål handlagts under ordförandeskap av tingsnotarien Holmquist, ehuru denne innehaft förordnande såsom ordförande i rätten allenast jämlikt 18 § andra stycket domsagostadgan. Jag anmärkte därvid, att Holmquist saknat behörighet att handlägga mål angående ansvar för brott, varå, såsom fallet vore i fråga om olovligt förfogande, kunde följa frihetsstraff. Tillika anmärkte jag, att av anteckningarna i domboken icke framginge, att frågan om åtal mot Olsson för olovligt förfogande prövats av landsfogden i länet.

Sedan jag därefter med överlämnande av utdrag av det vid inspektionen förda protokollet anmodat Holmquist att till mig inkomma med yttrande, anförde Holmquist följande.

Herlog hade i den utfärdade stämningen yrkat ansvar å Olsson för fyndförseelse. Inför häradsrätten, i vilken Holmquist vid handläggningen av nämnda mål varit ordförande, hade Herlog — enligt vad domboken utvisade — utökat sin talan att avse ansvar för olovligt förfogande. Olsson hade också dömts för olovligt förfogande till 25 dagsböter å 2 kronor 50 öre. Enligt vad som meddelats Holmquist uppgåve Herlog sig icke hava vid häradsrätten yrkat ansvar å Olsson för olovligt förfogande. Oaktat detta påstående förvånade Holmquist, ville Holmquist icke betvivla sanningsenligheten därav och måste därför med beklagande konstatera, att han tydligen missuppfattat Herlog. Tyvärr hade Holmquist samtidigt förbi-sett, att landsfogdens medgivande till åtal — med hänsyn till Holmquists uppfattning av ansvarsyrkandet — varit erforderligt ävensom att Holmquist icke varit behörig att handlägga målet, därest ansvar för olovligt förfogande ifrågakomme. Olsson torde emellertid icke genom Holmquists förfarande ha åsamkats skada, enär anledning saknades till antagande att bötesstraffet blivit lägre, därest Olsson fällts till ansvar för fyndförseelse. Holmquist vore nu medveten om att han förfarit felaktigt i de av J. O. anmärkta hänseendena men ville — med åberopande av vad han till förklaring anført — hemställa, att J. O. måtte låta bero vid de framställda anmärkningarna, vilka Holmquist för framtiden skulle ställa sig till efter rättelse.

På anmodan av mig inkom dåvarande landsfogden Erik Vinberg med yttrande från Herlog i fråga om den sist omnämnda inspektionsanmärkningen ävensom med eget utlåtande.

I det avgivna yttrandet anförde Herlog följande.

Någon dag innan Herlog utfärdat stämningen å Olsson hade Herlog ombett häradshövdingen i domsagan John Samuelson att efter tagen del av polisutredningen giva Herlog ett råd, huruvida åtal kunde yrkas efter annat lagrum än 22 kap. 8 § strafflagen. Med hänsyn till vad vid utredningen framkommit och Olssons bestridande hade Samuelson uttalat, att åtal syntes böra väckas endast enligt nyssnämnda lagrum. Såsom stämningen utvisade hade Herlog också anhängiggjort talan mot Olsson enligt 22 kap. 8 § strafflagen och då alltså icke haft någon anledning att underställa åtalsfrågan landsfogdens prövning. Under målets handläggning den 9 januari 1947 hade från Herlogs sida icke förekommit något ändrat yrkande i fråga om ansvaret. Däremot hade Herlog fällt något yttrande om att det vore sannolikt eller troligt, att Olsson hade tänkt behålla de upphittade sakerna. Memorialprotokollet innehölle en anteckning därom men icke någon uppgift om att Herlog skulle ha yrkat ansvar å Olsson för olovligt

förfogande eller enligt 22 kap. 4 § strafflagen. Då Holmquist uppläst häradsrättens utslag av innehåll att Olsson ådömts ansvar för olovligt förfogande, hade Herlog blivit förvånad, eftersom detta ju icke överensstämde med stämmingsyrkandet. Holmquists anteckning i domboken att Herlog, innan målet överlämnats för utslag, framställt yrkande om ansvar å Olsson för olovligt förfogande kunde Herlog icke förklara. Antagligen hade Holmquist genom något beklagligt misstag eller hörfel fått den uppfattningen, att Herlog med sitt yttrande — att Olsson tänkt behålla sakerna — avsett att ändra det i stämningen framställda ansvarsyrkandet.

Vinberg anförde i sitt utlåtande följande.

Vid inspektion hos Herlog den 13 juni 1947 hade Vinberg uppmärksammat det i fråga om Herlogs ansvarstalan förelupna felet, varom anteckning skett i Vinbergs diarium. Herlog hade då upplyst, att fallet beaktats vid J. O:s inspektion. Samtidigt hade han lämnat en redogörelse för omständigheterna i saken, vilken motsvarade vad han i sin förklaring nu anfört. Sedan Vinberg genomgått handlingarna i målet och med hänsyn till att J. O. beaktat ärendet hade Vinberg icke funnit sig böra vidtaga annan åtgärd än att erinra Herlog om angelägenheten därav att i framdeles möjligen förekommande fall, där tveksamhet kunde råda huruvida 22 kap. 4 § eller 22 kap. 8 § strafflagen vore tillämplig, underställa ärendet landsfogdens prövning. Därest så förfores, funnes möjligheten att lämna åtalsmedgivande att användas där i på stämmingsstadiet tveksamma fall under handläggningen tillkomme någon omständighet, vilken hänförde brottet under lagrum som erfordrade åtalsprövning. Med hänsyn till Herlogs förklaring torde något direkt felaktigt förfarande icke föreligga från hans sida. Vinberg hemställde, att vad i ärendet förekommit icke måtte giva anledning till åtgärd mot Herlog.

Anmodad att yttra sig i anledning av Herlogs förklaring hänvisade Holmquist till vad han tidigare anfört i ärendet.

I en till riksåklagarämbetet avlåten skrivelse anförde jag därefter följande.

I 1 § lagen den 22 april 1938 om hittegods stadgas, att var som något hittar skall utan oskäligt dröjsmål anmäla fyndet hos polismyndigheten. Denna åligger att, när anmälan om hittegods skett, kungöra fyndet på lämpligt sätt eller, om ägaren till godset är känd, underrätta honom. Enligt 3 § skall upphittaren, om han ej fullgör vad i 1 § är stadgat, straffas efter allmän lag.

I 22 kap. 8 § strafflagen heter det: Fullgör man ej vad i lag är föreskrivet om skyldighet att tillkännagiva hittegods eller annans sak som man av misstag eller tillfällighet fått i besittning, dömes för fyndförseelse till böter.

Underlåter man att fullgöra sådan skyldighet med uppsåt att tillägna sig godset eller förfar eljest med godset på sätt i 4 § sägs, gälle vad där är stadgat.

Jämlikt sistnämnda lagrum straffas för olovligt förfogande den som, i annat fall än i 22 kap. 1—3 §§ är sagt, med egendom, som han har i besittning men vartill ägande- eller säkerhetsrätt är förbehållen eller tillförsäkrad eller eljest tillkommer annan, vidtager åtgärd varigenom egendomen frånhändes den andre eller denne annorledes berövas sin rätt. Straffet är böter eller fängelse eller, där brottet är grovt, straffarbete i högst två år.

I ärendet är utrett, att tingsnotarien Holmquist såsom ordförande i Årstads och Faurås tingslags häradsrätt den 9 januari 1947 handlagt det av Herlog såsom allmän åklagare instämnda målet mot Olsson angående ansvar för fyndförseelse. Under handläggningen har enligt domboken Herlog utvidgat sitt ansvarsyrkande att avse ansvar å Olsson för olovligt förfogande. Häradsrätten har i sitt samma dag alltjämt under Holmquists ordförandeskap meddelade utslag funnit, att Olsson, som underlåtit att göra anmälan till polismyndigheten rörande omhändertagandet av den av honom påträffade säcken med bildelar, haft för avsikt att tillägna sig godset, samt dömt Olsson jämlikt 22 kap. 4 § strafflagen för olovligt förfogande att böta 25 dagsböter om 2 kronor 50 öre.

1. Herlog har uppgivit, att han vid rättegångstillfället den 9 januari icke framställt något yrkande om ansvar å Olsson för olovligt förfogande och att Holmquists i domboken gjorda anteckning om ett dylikt yrkande måste ha berott på någon missuppfattning från Holmquists sida av Herlogs anförande vid rätten. Denna Herlogs förklaring vinner stöd av de av honom anförda omständigheterna vid stämningens utfärdande ävensom av övriga i saken upplysta förhållanden. Det måste därför anses utrett, att Holmquists anteckning i domboken om ett nytt ansvarsyrkande är oriktig. Olsson har följaktligen dömts till ansvar för annat och grövre brott än det, för vilket han åtalats. Att så skett måste enligt min mening läggas Holmquist till last såsom vårdslöshet vid utövningen av domarämbetet. Det åligger nämligen rättens ordförande att, då ändring göres i ett framställt ansvarsyrkande, tillse att det nya ansvarsyrkandet blir uttryckligen och klart preciserat, så att något misstag rörande yrkandets innebörd icke kommer att råda vare sig hos rättens ledamöter eller hos den tilltalade. Holmquist har uppenbarligen brustit i erforderlig noggrannhet i detta hänseende. Utan tvivel kan härigenom skada ha tillskyndats Olsson även med avseende å straffbestämningen.

2. Holmquist tjänstgjorde ifrågavarande dag såsom ordförande i häradsrätten med den befogenhet, som omförmäldes i 18 § andra stycket 2. domsagostadgan den 11 juni 1943 enligt stadgans lydelse intill år 1948. Jämlikt nämnda lagrum ägde tingsnotarie, som uppnått 25 års ålder och tjänst-

gjort i domsaga såsom tingsnotarie eller tingsnotarieaspirant under ett år, i den utsträckning hovrätten på förslag av häradshövdingen förordnade, å allmänt tingsammansammantråde handlägga mål angående ansvar för förseelse som i lag eller författning ej var belagd med högre straff än böter, dock ej mål, däri talan om skadestånd fördes, eller mål om förvandling av böter. Såsom ansvarsyrkandet mot Olsson framstälts i stämningen å denne har Holmquist, då fyndförseelse icke kan förskylla annat straff än böter, vid påropandet av målet varit behörig att handlägga detsamma. Sedan målet övergått till att behandlas såsom avseende ansvar för olovligt förfogande, har Holmquist däremot, då brott enligt 22 kap. 4 § strafflagen kan förskylla frihetsstraff, saknat behörighet att handlägga målet och företaga detsamma till avgörande. Om ej förr så åtminstone vid målets avgörande hade detta bort stå klart för Holmquist. Han hade då bort uppskjuta målet för fortsatt handläggning och utslags meddelande under behörig domares ordförandeskap. Genom att på sätt som skett företaga målet till avgörande utan att vara därtill behörig har Holmquist gjort sig skyldig till fel i ämbetet.

3. Jämlikt 22 kap. 10 § strafflagen må olovligt förfogande ej åtalas av allmän åklagare med mindre landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen finner åtal vara ur allmän synpunkt påkallat. Enligt vad upplyst blivit har frågan om åtal mot Olsson för olovligt förfogande icke varit underställd vederbörande landsfogdes prövning. Herlog har följaktligen icke varit behörig att framställa något sådant ansvarsyrkande. Det måste enligt min mening ankomma på domstol att självant pröva frågan om åklagares behörighet att föra den ansvarstalan, varom fråga är. Har åklagare saknat behörighet i nu ifrågavarande hänseende, synes domstolen, enligt den före den 1 januari 1948 gällande rättegångsordningen, ha bort uppskjuta målets handläggning till senare dag för att bereda åklagaren tillfälle att höra överåklagaren. Holmquist måste därför anses ha förfarit felaktigt jämväl därigenom att han utan undersökning av Herlogs behörighet att yrka ansvar å Olsson för olovligt förfogande upptagit frågan om ansvar å Olsson för sådant brott till prövning och avgörande.

Genom vad Holmquist i anmärkta hänseenden låtit komma sig till last hade Holmquist gjort sig skyldig till fel och försummelser av beskaffenhet att icke kunna undgå beivran. Jag uppdrog därför åt riksåklagarämbetet att utföra talan om ansvar å Holmquist jämlikt 25 kap. 17 § strafflagen för tjänstefel i enlighet med vad jag ovan utvecklat. Tillfälle borde beredas Olsson att föra talan i målet.

Hovrätten för Västra Sverige, varest åtalet väcktes, yttrade i dom den 8 december 1948 följande.

I stämning å Olsson till häradsrättens allmänna tingsammansammantråde den 9 januari 1947 yrkade Herlog ansvar å Olsson för fyndförseelse, enligt be-

skrivning i stämningen bestående däri, att Olsson i maj 1946 upphittat en säck innehållande vissa bildelar och därefter underlåtit att hos polismyndigheten i orten anmäla fyndet.

Målet handlades vid häradsrättens nämnda sammanträde under ordförandeskap av Holmquist.

Enligt anteckning i häradsrättens dombok för sammanträdet uttalade Herlog under målets handläggning såsom sin mening, att det vore ställt utom tvivel, att Olsson haft för avsikt att tillägna sig fyndet, samt hemställde Herlog tillika, att Olsson förty måtte fällas till ansvar för olovligt förfogande.

Genom utslag samma dag dömde häradsrätten under Holmquists ordförandeskap Olsson jämlikt 22 kap. 4 § strafflagen för olovligt förfogande till böter.

Herlog har i yttrande till landsfogden i Hallands län förklarat, att under handläggningen vid häradsrätten från hans sida icke förekommit ändrat yrkande i fråga om ansvar å Olsson, men att Herlog fällt något yttrande om att det vore sannolikt eller troligt att Olsson tänkt behålla de upphittade sakerna.

Av de vid sammanträdet förda minnesanteckningarna framgår i denna del endast, att Herlog uttalat, att det vore troligt, att Olsson haft för avsikt att tillägna sig bildelarna.

Genom Herlogs nämnda uppgift till landsfogden samt avfattningen av minnesanteckningarna, jämfört med Holmquists egna uppgifter i hovrätten, måste i målet anses utrett, att annat ansvarsyrkande än det i stämningen upptagna icke framställts. Den av Herlog lämnade brottsbeskrivningen kan ej heller anses hava omfattat jämväl olovligt förfogande.

Genom att Holmquist icke — innan han i domboken på sätt som skett antecknade Herlogs uttalande — förvissat sig om, huruvida Herlog därmed avsåg att utvidga sin ansvarstalan, har Holmquist förfarit felaktigt.

Holmquists felaktiga förfarande har medfört, att Olsson dömts för svårare brott än åtalet mot Olsson avsett.

Holmquists förordnande att vid tingssammanträdet tjänstgöra som häradsrättens ordförande har väl avsett endast mål och ärenden, som omförmälas i 18 § andra stycket 2. domsagostadgan den 11 juni 1943 i dess lydelse före den 1 januari 1948. Enär emellertid Holmquist — med sin uppfattning att målet kommit att röra ansvar för olovligt förfogande — jämlikt 33 § andra stycket samma stadga i dess nämnda lydelse ägt att, såsom skett, vid samma tingssammanträde fortsätta handläggningen av målet och avkunna utslag däri, kan vad åklagaren i denna del lagt Holmquist till last icke för denne medföra ansvar.

Innan häradsrätten till avgörande upptog frågan, huruvida Olsson gjort sig förfallen till ansvar för olovligt förfogande, har det ålegat Holmquist

att tillse, huruvida vederbörande landsfogde medgivit åtal för sådant brott. Dyligt medgivande har icke lämnats. Genom underlåtenhet att förvissa sig om, huruvida medgivande förelåg, har Holmquist förfarit felaktigt.

På grund av vad sålunda upptagits prövar hovrätten rättvist på det sätt bifalla åklagarens mot Holmquist förda talan att Holmquist, jämlikt 25 kap. 17 § samt 4 kap. 1 och 2 §§ strafflagen, dömes för oförstånd vid utövande av domarämbete i de av åklagaren under 1. och 3. upptagna fallen att till Kronan utgiva 7 dagsböter om 6 kronor.

II. Redogörelse för ärende, som föranlett åtgärd för disciplinär bestraffning.

1. Felaktigt förfarande av tågklarerare vid expediering av tåg.

Den 15 januari 1948 innehöll tidningen Aftonbladet under rubriken "En alltför nitisk stins" en så lydande artikel: "Ett brittiskt resällskap om två herrar och en dam har säkert fått en särdeles uppfattning om svensk gästvänlighet. Sällskapet skulle i Göteborg äntra tåget och kom ut på perrongen i samma ögonblick som högtalaren förkunnade 'Tag plats'. Som ingen av dem kunde svenska begrep de inte meningen och satte inte upp högsta fart. Alla fyra hann dock äntra tåget, som sakta började rulla. Tjänstgörande stinsen fick emellertid för sig, att sällskapet masat sig fram på trots mot 'tjänstemans i tjänsten givna befallningar'. Han stannade tåget, hoppade upp i vagnen och drog trots medresenärernas protester av damen från vagnen. Hon fick kvarstanna, medan hennes manliga vänner fortsatte resan. Tågmästaren hade emellertid mer takt än stinsen. Från Borås ringde han till Göteborg och omtalade, att här förelåg inte trots utan endast bristande språkkunskap. Britterna kunde nämligen inte ett ord svenska. De hade alls inte velat trotsa den svenske överhetspersonen."

Sedan jag i anledning av tidningsartikelns innehåll anmodat distriktschefen i andra distriktet vid statens järnvägar att efter vederbörandes hörande inkomma med yttrande, inkom distriktschefen J. E. Lindblad med en av överinspektoren vid Göteborgs centralstation P. Wahlqvist verkställd utredning i saken och yttrande av förste stationsskrivaren J. Bergwall, varjämte Lindblad avgav eget utlåtande.

Bergwall anförde i sitt yttrande följande: Den 14 januari 1948 hade Bergwall såsom tågklarerare expedierat tåg 503 från Göteborgs centralstation. Vid tillfället hade två herrar och en dam kommit fram mot tåget och stannat framför plattformarna till två vagnar. Tjänstgörande ordningsmannen hade något ögonblick dessförinnan ropat: "Tag plats, var god stäng dörrar och grindar." Tågbefälhavaren hade gått utefter tåget och stängt dörrar

och grindar. Nyssnämnda resande, som gått fram på stationsplattformen, hade passerat Bergwall, tågchefhavaren och stationskarlarna 6683 Höglund och 6516 Falk. Sedan de passerat, hade i tur och ordning Bergwall, tågchefhavaren och sist Höglund — två gånger med något mellanrum — ropat ut "Tag plats". De resande hade som förut nämnts stannat utan att på något sätt giva sken av att ämna påstiga tåget. Bergwall samt tågchefhavaren, Höglund och Falk hade fortfarande stått intill varandra vid bakre delen av sista vagnen i tåget, då Höglund sagt: "De skola förmodligen icke med tåget." Denna Höglunds uppfattning hade delats av Bergwall, som därpå givit avgångssignal. Sedan tåget satt sig i rörelse, hade de resande hoppat på tåget, de två herrarna på plattformen å vagnen närmast lokomotivet och damen på plattformen å efterföljande vagn. Herrarna hade fått upp grinden och kommit upp på tåget. Damen däremot hade icke fått upp grinden, utan blivit stående på fotsteget. I denna situation hade Bergwall ansett sig skyldig stoppa tåget för att undvika en olycka. Tåget hade stannat. Damen hade under tiden hjälpts upp på plattformen. Då tåget stoppats för att den resande hindrat tågrörelse, hade Bergwall anmodat damen att stiga av tåget. Utan ett ords gensaga hade Bergwalls uppmaning efterkommits. Avgångssignal hade ånyo givits och tåget hade gått. Damen hade avlägsnat sig från stationen utan att något samtal mellan henne och Bergwall ägt rum. Sedan tåget anlänt till Almedal, hade tågchefhavaren ringt och meddelat, att damen var utlännings och att resandena i tåget voro förargade. Han hade föreslagit Bergwall att tåget skulle hållas och damen sändas med bil till Almedal. Då damen avlägsnat sig från stationen, hade detta icke kunnat ordnas. Till sist ville Bergwall framhålla, att han icke hade någon kännedom om att de resande voro utlännings, att de resande trots uppmaningar att taga plats icke gjort detta, att de resande i strid mot järnvägstrafikstadgan § 22 mom. 1 hoppat på igång varande tåg, att en av dem som hoppat på befunnit sig på fotsteget utan att komma därifrån samt att Bergwalls handlande avsett att förhindra en olycka.

Vid förhör inför Wahlqvist hade nedannämnda personer berättat följande.

1) Tågmästaren H. O. Johannesson: Han hade tjänstgjort såsom tågchefhavare å tåg 503 den 14 januari 1948. Sedan tåget satts i rörelse, hade två herrar och en dam sökt stiga på detsamma. Vagnsgrindarna hade varit stängda. Herrarna hade lyckats öppna grindarna och komma i säkerhet. Damen, som hoppat upp på en annan vagn, hade haft svårighet med grinden men efter några ögonblick hade hon fått hjälp av andra resande att komma upp på vagnsplattformen. Tåget hade stoppats av Bergwall. Denne hade sedan stigit upp på fotsteget, varefter både Bergwall och damen gått ned på stationsplattformen. Därpå hade tåget ånyo avsänts. Johannesson hade hört högljudda rop från de resande på vagnen, riktade mot Bergwall, och hade uppfattat bland annat utropet "Hon är ju uppe på tåget" eller något liknande. Johannesson hade ej hört Bergwalls samtal med damen. De

tvenne herrarna hade för Johannesson uppgivit, att de icke förstode svenska språket. De hade samtalat med Johannesson på engelska. De hade först varit upprörda av det inträffade men lugnat sig så småningom.

2) Höglund: Han hade vid tillfället tjänstgjort som ordningsman. Sedan han i högtalaren ropat ut "Tag plats" o. s. v., hade han iakttagit, att både Bergwall och Johannesson särskilt uppmanat här ifrågavarande sällskap att stiga på tåget. Avgångstiden hade varit inne, men de resande hade ej gjort min av att taga plats. Sedan tåget satts i rörelse, hade alla tre hoppat upp på vagnarna, varvid herrarna lyckats snabbt komma upp på vagnsplattformen men damen blivit stående på fotsteget till en annan vagn utan att kunna få upp grinden. Detta hade dock strax lyckats med hjälp av andra resande. Bergwall hade nu stoppat tåget och gått upp på vagnens fotsteg (ej in i vagnen), varefter både Bergwall och damen stigit av. Hon hade avlägsnat sig från stationen utan att säga något.

3) Falk: Han, som tjänstgjort såsom ordningsman, hade sett att Bergwall stigit upp på vagnsplattformen, varefter både Bergwall och damen gått ned på stationsplattformen. Tåget hade ånyo avsänts, men damen hade stannat kvar och avlägsnat sig utan att säga något. Falk hade ej hört vad Bergwall yttrat till den resande.

4) Kamreraren Arne Särnblom: Det hade varit Särnblom, som hjälpt damen att öppna vagnsgrinden. Då Särnblom märkt att Bergwall förbjöd damen fortsätta resan, hade Särnblom klargjort för Bergwall det oberättigade däri och framhållit, att Bergwall borde taga hänsyn till att den resande vore utlänning, som ej förstode vårt språk. Bergwall hade låtsats ej höra på Särnbloms föreställningar utan avsänt tåget. Särnblom ansåge, att Bergwall uppträtt obehärskat och bryskt samt att ingen fara för olycksfall förelagat, varför det hade varit onödigt att stoppa tåget.

Wahlqvist anförde i utlåtande till trafikinspektören: Av utredningen framginge, att tidningens uppgift att "hon hunnit upp på tåget innan det satte sig i rörelse" vore oriktig och att Bergwall handlat omdömeslöst, då han vägrat den resande medfölja. Bergwall erkände det olämpliga däri. Det förhållandet att den resande brustit mot åberopade föreskrift i järnvägs- trafikstadgan hade givetvis ej berättigat Bergwall att sedan neka den resande att påstiga eller vara kvar i tåget.

Trafikinspektören Gunnar Eriksson förklarade sig dela Wahlqvists uppfattning att Bergwall handlat omdömeslöst.

Bergwall uppgav sedermera vid förhör inför distriktssekreteraren Oscar Nordén följande.

Mot vad Johannesson, Höglund och Falk uppgivit hade Bergwall intet att invända. Huruvida Johannesson behärskade engelska språket kände Bergwall icke till. För egen del behärskade han engelska språket nödortfigt. Vidkommande återigen Särnbloms relation av händelsen ville Bergwall framhålla, att han, som icke visste vem Särnblom vore, icke hört någon

framhålla, att den resande vore utlänning, som ej förstode svenska språket. Bergwall ville i samband därmed framhålla, att det vore självklart, att saken skulle ha kommit i annat läge, därest han verkligen hade hört någon sådan invändning från damens eller någon av de resandes sida. Av ifrågakomna tre resande hade väl damen varit i 25—30-årsåldern och herrarna i åldern 35 à 40 år. De resande hade en och en passerat Bergwall, där han stått på plattformen. Han hade icke hört någon av dem yttra något, då de befunnit sig i närheten av honom, varför han icke genom deras tal kunnat draga någon slutsats rörande deras nationalitet. När tåget väl satt sig igång, hade de bägge manliga resandena påstigit den bakre plattformen till näst sista personvagnen i tåget. Damen hade sökt påstiga den främre plattformen å sista vagnen d. v. s. å intilliggande vagnsplattform. Tåget hade väl rört sig en eller annan meter, då de börjat påstigandet. Det hade säkerligen gått ett par minuter från det de resande kommit fram på stationsplattformen mitt framför påstigningsplatsen till dess tåget så småningom avgått. De hade under det de uppehållit sig på stationsplattformen stått och samtalat. Bergwall, som stått cirka 20 meter ifrån de samtalande, hade icke kunnat urskilja något av samtalet eller på vilket språk det förts. Enär damen icke lyckats taga sig upp på vagnen, hade Bergwall stoppat tåget för att undvika en olycka. Han hade sagt till damen: ”Ni får vara vänlig att stiga av.” Hon hade då redan hunnit upp på vagnsplattformen. Damen hade på Bergwalls tillsägelse stigit av tåget, och varken hon eller någon annan tågresenär hade gjort någon invändning mot hans åtgärd att avvisa henne. Bergwall hade för sin del fattat de resandes uppträdande vid tillfället som ett trots mot hans och ordningsmännens upprepade anmaningar att taga plats på tåget. Då de vidare därigenom förorsakat försening av tåget, ville han under hänvisning till §§ 9, 15 och 22 av gällande järnvägstrafikstadga ifrågasätta, huruvida icke en tågklarerare under dylika förhållanden ägde förbjuda vederbörande att medfölja tåget.

På fråga huruvida Bergwall tillsagt damen stiga av, enär han blivit förargad på hennes uppträdande, förklarade Bergwall, att han aldrig brukade överila sig i tjänsten. Bergwall tillade, att man kunde ju vara handlingskraftig utan att detta vore något tecken på att man vore irriterad.

Bergwall uppgav vidare vid förhöret: Sedan damen stigit av tåget och tåget avgått, hade hon stannat på stationsplattformen någon minut i närheten av Bergwall och ordningsmännen utan att hon därvid hänvänt sig till någon av dem och protesterat eller på annat sätt visat sitt missnöje med Bergwalls åtgärd att avvisa henne. Bergwall hade sett, att hon tagit upp en lapp ur sin väska och tittat på den. Han hade icke hört något yttrande från hennes sällskap, som medföljde tåget, eller från någon av övriga resenärer. Om han även så sent som då tåget avgick hört hennes sällskap yttra sig på engelska, så skulle han säkerligen ha fattat misstankar om att något misstag blivit begånget. Bergwall kände till att det under hans tjänst-

göring vid statens järnvägar förekommit ett flertal liknande fall, då andra tjänstehavare uppträtt på enahanda sätt — även om det i dessa fall kanske icke gällt någon utlänning. Bergwall ville slutligen tillägga, att det vore möjligt, att han i detta fall reagerat starkt på grund därav, att han en gång för fem à sex år sedan varit nära att med sitt eget liv få plikta för sitt ingripande för att rädda en passagerare från att förolyckas på grund av oförsiktigt gående. Han hade för visad rådighet vid detta tillfälle erhållit guldmedalj för berömliga gärningar. Hans ingripande vid nu senast ifrågakomma tillfälle finge närmast betraktas som en av honom vidtagen åtgärd i liknande syfte, d. v. s. för att rädda en oförsiktig resenär från att bliva överkörd. Bergwall kunde icke vitsorda Wahlqvists påstående att Bergwall skulle ha erkänt det olämpliga i sitt uppträdande, men ville Bergwall givetvis beklaga det inträffade.

Distriktschefen Lindblad anförde i sitt utlåtande följande.

Alltsomoftast förekomme det — såväl vid Göteborgs centralstation som här och där vid andra stationer — att resande sökte taga sig upp på tåg, sedan detta väl satt sig igång. Dylika tilltag innebure givetvis stor risk för den resande till liv och lem — flerfaldiga exempel som belyste risken kunde påvisas — men dessutom mången gång tågförsening på grund därav, att man till förhindrande av olyckshändelse sökte stoppa tåget. Det i gällande järnvägstrafikstadga, § 22 mom. 1, intagna förbudet att påstiga tåg under det detta vore igång kunde därför ur flera synpunkter anses motiveerat. Särskilt vid en station av Göteborgs centralstations storleksordning hände det sålunda, man kunde säga dagligdags, att försenade resande bröte mot nyssnämnda föreskrift. Det torde för övrigt icke kunna som orsak till företeelserna angivas enbart den resandes försenade ankomst till stationen. Man kunde nämligen icke bortse från att viss kategori bland de resande — i synnerhet de i omogen ålder, skolynglingar och skolflickor samt deras gelikar — syntes ha utvecklat det till en sport att söka sig upp på tåget först i sista stund och till synes avsiktligt vandra utefter hela tåget för att först påstiga detsamma vid längst bort varande vagnsplattform — detta ehuru kanske tågets avgång bekantgjorts i högtalarna långt dessförinnan. Att tågklarerarna, som ju hade till åliggande att sörja för att tågen hölles såvitt möjligt rättidiga, icke kunde undgå att med en viss otålighet åse dylikt ofog förefölle förstaeligt. Det i artikeln påtalade torde enligt Lindblads mening böra ses mot bakgrunden av det senast sagda. Hade någon ertappats med här åsyftad förseelse, förföres i praktiken så, att rapport om saken insändes till distriktschefen med bland annat uppgift om den felandes namn. Då och då läte distriktschefen genom distriktssekreteraren angiva vederbörande till åtal. De fall då så skedde kunde sägas vara sådana, då tilltaget förorsakat "väsentligt hinder" (jfr 19 kap. 12 § strafflagen) i tågrörelsen eller med andra ord en icke alltför betydelselös försening. Därvid plägade nämnda lagrum samt ett tillämpligt domstolsprejudikat — NJA

1916 s. 337 — åberopas som stöd för ansvarsyrkandena. Tilläggas kunde, att rapporter om dylika händelser icke schablonmässigt ledde till angivelse till åtal. Distriktschefen plögade efter distriktssekreterarens hörande givetvis sovra bland inkomna anmälningar och besluta från fall till fall. Uppljningsvis kunde nämnas, att man hittills i intet fall angivit någon kvinna till åtal — detta med hänsyn till de förmildrande omständigheter, som ju av kända orsaker måste anses ha förelegat regelmässigt då det gällt resande av kvinnligt kön. Av det nu anförda torde Lindblads syn på saken redan ha framgått. Därest nu tågklarararen Bergwall ansett situationen kunna utveckla sig så, att fara för den resandes liv eller lem förelåg, hade det varit hans skyldighet att — som också skett — fortast möjligt söka bringa tåget till stopp. Därigenom hade föränletts tågförsening — låt vara obetydlig. För att vederbörande befäl skulle få tillfälle pröva frågan, huruvida åtal eller annan åtgärd mot den resande skulle företagas, hade han varit i sin rätt avfordra den resande hennes namn. Denna åtgärd hade emellertid icke nödvändiggjort hennes avvisande från tåget utan hade enklast kunnat ske genom en anmaning till tågbefälhavaren att söka utröna hennes namn under tågets gång. Hade så skett, kunde man taga för givet, att det uppkomna missförståndet uppklarats utan att man ens behövt taga åtal eller liknande åtgärd under överbägande. Av utredningen framginge, att Bergwall avvisat damen ifråga utan att taga reda på hennes namn. Hans förfarande att avvisa henne kunde därför icke anses annat än som en rätt han själv tagit sig att bestraffa vederbörande. Enligt Lindblads mening finge det anses ligga i sakens natur, att varken distriktschefen eller annan överordnad järnvägsmyndighet någonsin ingivit underställd personal den uppfattningen, att hithörande föreskrifter skulle kunna givas en dylik tolkning. Tvärtom måste det ju förhålla sig så, att en resande, som i likhet med ifrågavarande dam kommit på rätt tåg, hade oavvislig rättighet att få medfölja tåget, även om hon av här uppgiven anledning föränlett att tåget försenats mer eller mindre. Att hon på grund av den genom henne förorsakade förseningen kunde — men ej nödvändigtvis måste — åtalas vore en sak för sig. (Enligt en mera sträng tillämpning av hithörande föreskrifter — järnvägstrafikstadgan § 22 mom. 1 och § 9 mom. 1 och 4 — kunde man naturligtvis säga, att redan påstigandet i och för sig kunde föränleda ansvar.) Det hade här varit fråga om ett sällskap utlänningar. Detta gjorde väl händelsen i och för sig så mycket mer beklaglig, som det ju borde vara en hederssak för landet att besökande främlingar finge ett gott intryck av invånarnas uppträdande, men syntes dock kunna förklara åtskilligt av det inträffade. Det vore nämligen klarlagt, att man upprepade gånger i högtalarna uppmanat de resande att taga plats — tydligen mot slutet med en viss adress just till ifrågavarande tre personer. Bergwall hade förklarat, att hans iakttagande av att de icke efterkomme anmaningen utan sökte plats först sedan tåget satt sig igång icke gjort honom irriterad. Lindblad ville dock uttala den för-

modan, att detta deras uppträdande föranlett en dylik affekt hos Bergwall. Därtill komme, att Bergwall, inseende den fara vari den kvinnliga resenären svävat, säkerligen utsatts för en chockverkan, som förtagit honom möjligheten att lugnt och sansat bedöma sakläget. Vad Bergwall uppgivit bland annat därom, att han med risk för eget liv vid ett annat tillfälle ingripit för att rädda en person i livsfarlig situation, gjorde antagandet om en dylik chockverkan — då nu Bergwall omedvetet befarade ett upprepande av genomlevda erfarenheter — i viss mån troligt. Lindblad kunde icke finna annan rimlig förklaring till Bergwalls obegripliga beteende att avvisa damen från tåget än den här antydda. Bergwall, som konstituerats till förste stationsskrivare den 1 juli 1947, hade icke tidigare bestraffats. Med hänsyn därtill och till omständigheterna i övrigt ville Lindblad ifrågasätta, huruvida anledning förefunnes överväga anställandet av åtal mot Bergwall för tjänstefel. Därest J. O. delade Lindblads mening, att dylik åtgärd icke kunde anses erforderlig, vore Lindblad beredd hänskjuta saken till distriktskollegiet för fortsatt handläggning i disciplinär ordning.

Sedan utrönts, att ifrågavarande tre utlänningar voro amerikanske medborgaren professorn Herbert Merzel från Rochester, brittiske medborgaren professorn Godel Heilpern från Manchester och fru Esther Perlstein, verkställdes genom justitieombudsmansexpeditionens försorg ytterligare utredning, varvid Heilpern anträffades och hördes i saken. Därvid berättade Heilpern följande.

Heilpern och fru Perlstein hade vid ifrågakomna tillfälle i god tid infunnit sig å järnvägsstationen för att i sällskap med Merzel resa till Borås, Gislaved och en del andra platser. De hade uppehållit sig på perrongen i avbidan på att även Merzel skulle anlända. Efter en stund hade de fått se Merzel komma på avstånd. Heilpern hade då till konduktören yttrat "Augenblick" eller något dylikt och pekat bortåt Merzel. Tågklararen hade också sett, att Merzel nalkades. Konduktören hade väntat med att giva tågklareringssignal, till dess Merzel var helt nära. Samtidigt hade Merzel och fru Perlstein gått upp på tåget, på var sin plattform, den ena i slutet på en vagn och den andra i början på nästa vagn. Heilpern hade redan förut och innan konduktören givit signal gått upp på den plattform, där fru Perlstein sedermera tog plats. Tågklararen hade givit avgångssignal ungefär samtidigt med att Merzel och fru Perlstein gått upp på tåget. De hade i varje fall gått upp på tåget omedelbart efter tågklararens signal och innan tåget ännu satt sig i rörelse. Då tåget gått ungefär 12 meter, hade det stannat på grund av stoppsignal från tågklararen. Denne hade därefter gått upp på den plattform, där bland andra Heilpern och fru Perlstein befunno sig, varefter han i arga ordalag och fäktande med armarna tilltalat fru Perlstein samt tagit henne i armen och ryckt ned henne från plattformen. Konduktören, de å de båda plattformarna befintliga passagerarna samt

Heilpern och Merzel hade protesterat mot att fru Perlstein skulle avlägsnas från tåget, men tågklareraren hade icke brytt sig därom utan givit ny avgångssignal. Dessförinnan hade Heilpern, som i likhet med Merzel icke hade några kunskaper i svenska språket med undantag av några enstaka ord, på engelska tillsagt andra passagerare att medverka till att fru Perlstein finge medfölja tåget, när detta vore nödvändigt. Konduktören hade förstått engelska språket väl. Om fru Perlstein, som talade perfekt svenska, yttrat något till tågklareraren kunde Heilpern icke avgöra, då han icke stått alldeles bredvid henne. Vid tågets ankomst till nästa station hade konduktören på begäran av Heilpern telefonerat till centralstationen i Göteborg och begärt, att fru Perlstein skulle ombedjas att i bil söka hinna fatt tåget. Konduktören hade emellertid fått besked att man icke kunnat finna fru Perlstein. Genom att fru Perlstein — som ju vore den enda av dem som behärskade svenska språket — icke fått medfölja tåget hade Heilpern och Merzel icke kunnat fullfölja avsett arbete samt förlorat åtskillig tid. Heilpern kunde emellertid icke ange skadans värde i penningar. Heilpern och Merzel hade sinsemellan talat om att i saken hänvända sig till sina ambassader i Stockholm. Då nu ärendet upptagits till behandling av J. O., ämnade de icke göra någon sådan hänvändelse. Heilpern hade sig icke något bekant om fru Perlsteins medborgarskap.

Den 30 januari 1948 lät distriktschefen till fru Perlstein, vilken samma dag med m/s Drottningholm avreste till New York, överlämna en skrivelse, däri han med förklaring att det icke kunde anses riktigt handlat av tjänstgörande tågklareraren att vid omförmälda tillfälle avvisa fru Perlstein från tåget samt under uttalande av den förhoppningen att ifrågakomna händelse icke måtte ha föranlett något allvarligt avbräck i hennes resplaner m. m., å statens järnvägars vägnar anhöll om överseende med det begångna misstaget.

Vid prövning av ärendet fann jag, att Bergwall genom sitt uppträdande i förevarande fall gjort sig skyldig till tjänstefel. Med hänsyn till omständigheterna och i ärendet upplysta förhållanden ansåg jag emellertid mig skäligen icke böra ställa Bergwall under åtal vid domstol. Då i allt fall det fel, vartill Bergwall gjort sig skyldig i sin tjänst, syntes mig icke böra lämnas obeivrat, överlämnade jag handlingarna i ärendet till distriktschefen för den åtgärd, vartill vederbörande distriktskollegium på föranstaltande av honom funne berörda tjänstefel föranleda.

Distriktskollegiet vid statens järnvägars andra distrikt yttrade i beslut den 13 september 1948 följande.

Den 14 januari 1948 har Bergwall tjänstgjort som tågklarerare å Göteborgs centralstation vid expedieringen av tåg 503. Före tågets avgångstid

hava — förutom andra personer — i ärendet ifrågakomna tre resande befunnit sig å stationsplattformen. Sedan man i sedvanlig ordning genom plattformshögtalaren utropat "Tag plats" etc., har Bergwall, enär ingen av nämnda resande ådagalagt någon avsikt att påstiga tåget, givit avgångssignal. De tre resandena hava då skyndat upp på tåget, varvid emellertid en av dem, fru Perlstein, icke förmått öppna grinden å den vagn, hon ämnat påstiga, med påföljd att hon blivit stående å vagnsfotsteget under det tåget successivt ökat farten. Inseende den för fru Perlstein uppkomna faran har Bergwall stoppat tåget. Härefter har Bergwall, sedan fru Perlstein väl hunnit komma upp på vagnsplattformen, anmodat henne avstiga tåget, vilken tillsägelse hon utan invändning efterkommit.

Bergwall har som förklaring till sitt handlingssätt uppgivit, att han handlat bland annat under intrycket av den för fru Perlstein uppkomna farsituationen. Härjämte har Bergwall under hänvisning till vissa föreskrifter i gällande trafikstadga ifrågasatt, huruvida icke hans sätt att ingripa överensstämde med dessa föreskrifter.

Distriktskollegiet finner Bergwalls åtgärd att stoppa tåget, så snart han iakttagit fru Perlsteins riskfyllda belägenhet å vagnsfotsteget, lofvärd. Där emot måste Bergwall anses ha saknat varje fog att från tåget avvisa fru Perlstein, sedan hon väl tagit sig upp på vagnsplattformen.

På grund härav men med hänsyn till för Bergwall föreliggande mildrande omständigheter prövar distriktskollegiet rättvist döma Bergwall att för oförstånd i tjänsten böta ett belopp, motsvarande hans lön under två dagar.

Vad handlingarna innehålla därom, att Bergwall vid tillfället uppträtt obehärskat, kan icke avvisas såsom saknande varje grund, men låter distriktskollegiet vid den därutinnan verkställda utredningen bero.

Distriktskollegiets beslut har vunnit laga kraft.

III. Redogörelse för vissa ärenden, som ej föranlett åtgärd enligt I eller II.

För nedbringande av tryckningskostnaderna för berättelsen har jag, i likhet med vad tidigare skett, under denna avdelning intagit redogörelse för allenast ett mindre antal under år 1948 behandlade ärenden.

1. Felaktigt utdömande av vederlag jämlikt 19 § och 24 § andra stycket kungl. kungörelsen den 17 juni 1943 med vissa bestämmelser angående handeln med ransonerade varor, m. m.

Den 8 februari 1945 handlades vid Stockholms rådhusrätts sjätte avdelning ett rannsakningsmål angående tygarbetaren Carl-Axel Berggren, vilken den 30 januari 1945 häktats för olika brott. Åklagaren i målet, t. f. biträdande stadsfiskalen Arne Ballé, yrkade ansvar å Berggren för grov förskingring samt förfalskning, bestående däri att Berggren under anställning såsom föreståndare för ett Kronan tillhörigt oljeförråd i fastigheten Linnégatan 51—53 i Stockholm vid skilda tillfällen under tiden den 8 juli—den 28 december 1944 från förrådet tillgripit och till olika personer sålt eller eljest obehörigen utlämnat sammanlagt 4 784 liter råmetanol samt till döljande av tillgreppen förfalskat redovisningshandlingar, avseende från förrådet utlämnad metanol.

Berggren erkände de åtalade gärningarna, varefter Kronan yrkade skadestånd av Berggren för den av honom tillgripna metanolen.

Sedan målet uppskjutits för ytterligare utredning, handlades detsamma ånyo inför rådhusrätten den 15 februari 1945, till vilken dag åklagaren jämväl instämt, bland andra, bilhandlaren Olaw Björkén och bensinstationsföreståndaren Kristofer Svensson med yrkande om ansvar för häleri därigenom att de av Berggren köpt råmetanol tillhörig Kronan, ehuru de haft skälig anledning antaga att metanolen åtkommits genom brott.

Åklagaren utsträckte sin talan mot Berggren att avse ansvar för vissa förseelser mot motorfordonsförordningen m. m. Därjämte yrkade åklagaren förpliktande för Berggren att till Kronan utgiva vederlag för 4 784 liter råmetanol efter ett pris av 80 öre för liter med 3 827 kronor 20 öre.

Berggren erkände vad åklagaren nu lade honom till last samt medgav jämväl vederlagsyrkandet.

Kronan yrkade genom ombud förpliktande för Berggren att till Kronan utgiva skadestånd för 4 784 liter metanol efter 80 öre per liter med 3 827 kronor 20 öre samt för 60 liter olja efter 2 kronor 60 öre per liter med 156 kronor. Berggren medgav denna talan.

Åklagaren yrkade förpliktande för Björkén att solidariskt med Berggren till Kronan utgiva vederlag för 500 liter metanol med 400 kronor, varjämte Kronans ombud yrkade skadestånd med likaledes 400 kronor.

Björkén bestred såväl åklagarens talan som Kronans skadeståndsyrkande.

Åklagaren yrkade förpliktande för Svensson att till Kronan utgiva vederlag för av Svensson till ett pris av 86 öre litern försålda 400 liter råmetanol med 344 kronor.

Svensson erkände vad åklagaren lagt honom till last samt medgav jämväl vederlagsyrkandet.

Kronans ombud yrkade skadestånd av Svensson med 320 kronor motsvarande värdet av 400 liter metanol efter ett pris av 80 öre litern.

Svensson hade icke något att invända mot Kronans yrkande.

I fråga om Berggren meddelade rådhusrätten utslag i målet samma den 15 februari, men uppsköts målet beträffande övriga tilltalade. I utslaget fann rådhusrätten utrett, att Berggren gjort sig skyldig till, förutom andra åtalade brott, ovanberörda förskingrings- och förfalskningsbrott, samt dömde Berggren, jämlikt 22 kap. 3 § strafflagen, 14 § 2 mom., 29 § 1 mom. och 30 § motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 samt 5 och 26 §§ kungl. kungörelsen den 2 maj 1941 angående reglering av försäljningen och förbrukningen av smörjmedel, allt jämfört med 4 kap. 1 och 2 §§ strafflagen, för grov förskingring, underlåtenhet att inom föreskriven tid hos bilregistret göra anmälan för registrering av bil samt för förande av bil utan att vara därtill berättigad och ehuru Berggren saknat tillstånd att för bilens förande förbruka smörjmedel att hållas till straffarbete ett år. Därjämte förpliktade rådhusrätten Berggren, förutom att till Kronan utgiva skadestånd med 3 983 kronor 20 öre, jämlikt 19 § och 24 § andra stycket kungl. kungörelsen den 17 juni 1943 med vissa bestämmelser angående handeln med ransonerade varor, m. m. att till Kronan utgiva vederlag med 3 827 kronor 20 öre.

Rådhusrättens utslag vann laga kraft.

Den 1 mars 1945 meddelade rådhusrätten utslag i målet såvitt angick Svensson. Rådhusrätten fann däri utrett, att Svensson vid olika tillfällen från sensommaren 1944 till och med december samma år av Berggren köpt sammanlagt 500 liter råmetanol med insikt om att densamma frånhänts Kronan genom brott samt att Svensson tidigare dömts för brott, som för honom grundade förhöjt straff vid återfall. På grund därav dömde rådhusrätten Svensson, jämlikt 21 kap. 6 § första stycket strafflagen, jämfört med 4 kap. 1, 2 och 14 §§ samma lag, för häleri att hållas till straffarbete fem månader, villkorlig dom. Slutligen förpliktade rådhusrätten Svensson att till Kronan utgiva dels solidariskt med Berggren skadestånd med 320 kronor och dels ensam jämlikt 19 § och 24 § andra stycket kungl. kungörelsen den 17 juni 1943 med vissa bestämmelser angående handeln med ransonerade varor, m. m. vederlag med 344 kronor.

Svensson förklarade sig inför rätten nöjd med utslaget.

I vad angick Björkén handlades målet ånyo den 8 mars, den 5 och den 26 april samt den 3 maj 1945.

Vid rättegångstillfället den 5 april ingav åklagaren en promemoria, varav här må intagas följande:

”P. M. till allmänne åklagaren i målet mot Carl-Axel Berggren m. fl.

Åkl. rot. 6III.

D. nr. 376/45.

Sekreterare Rosén i statens bränslekommission har vid förfrågan uppgivit, att metanol är att betrakta såsom *annan brännbar vätska*, således ej flytande bränsle enligt definitionen i förordningens 6:e §. — — — — —

Råmetanol är under beslag sedan den 14 november 1942 och är licensbelagt sedan den 13 november samma år enligt samma dag utfärdad kungörelse. — — — — —

Några licensfria bränslesorter säljes icke å stationen.

Stockholm, kriminalpolisens station den 27 mars 1945.

Ivar R. Fristedt.”

I utslag den 3 maj 1945 fann rådhusrätten utrett, att Björkén på uppdrag av Berggren förmedlat försäljning av och varit närvarande vid av Berggren verkställt utlämnande, vid ett tillfälle i juli 1944 av 25 liter metanol till köpmannen Elis Gudmund Posser och vid ett tillfälle i början av augusti 1944 av 200 liter metanol till kassören Åke Robert Sölve Nylund, vilka partier metanol Berggren förskingrat från ett av honom omhändertadt, Kronan tillhörigt förråd i fastigheten Linnégatan 51—53 i Stockholm, samt att Björkén vid olika tillfällen under tiden juli—november 1944 av Berggren såsom ersättning för åt denne gjorda tjänster bekommit sammanlagt åtminstone 60 liter metanol, som Berggren likaledes förskingrat från Kronan ur omförmälda förråd. Rådhusrätten fann vidare, att det med hänsyn till den i målet förebragta utredningen måste för visst antagas, att Björkén, då de genom hans förmedling försålda metanolpartierna utlämnades till Posser och Nylund ävensom vid utbekommande för egen räkning av metanol, haft vetskap om att metanolen tillhörde Kronan; och hade Björkén därigenom gjort sig skyldig till delaktighet i de av Berggren vid ifrågakomna tillfällen begångna förskingringsbrotten. I vidare mån än ovan nämnts fann rådhusrätten Björkén icke övertygad om att hava tagit brottslig befattning med metanol. Därjämte fann rådhusrätten utrett, att Björkén vid ett tillfälle troligen i oktober 1944 utlämnat besiktningsskyltar för bil med åsidosättande av föreskrifterna i 13 § 3 mom. fjärde stycket motorfordonsförordningen. På grund därav dömde rådhusrätten Björkén, med tillämpning av 4 kap. 1 och 2 §§ strafflagen, dels jämlikt 22 kap. 1 § och 3 kap. 3 § strafflagen för delaktighet i förskingring, dels ock jämlikt 13 § 3 mom. fjärde stycket och 29 § 2 mom. motorfordonsförordningen för obehörigt utlämnande av besiktningsskyltar att hållas till straffarbete fyra månader, villkorlig dom. Därjämte förpliktade rådhusrätten Björkén att solidariskt med Berggren till Kronan utgiva dels vederlag med 228 kronor och dels skadestånd med enahanda belopp.

Efter utslaget avkunnande förklarade sig Björkén inför rätten nöjd med utslaget.

I rådhusrättens beslut om ovannämnda utslag, vilka samtliga meddelades under ordförandeskap av rådmannen P. T. Wiesel, deltog därjämte den 15 februari och den 1 mars 1945 t. f. rådmannen S. Annerfors och assessorn G. A. Askergren samt den 3 maj 1945 t. f. rådmannen Å. Nordwall och Askergren.

Med anledning därav att rådhusrätten förpliktat Berggren, Svensson och Björkén att till Kronan utgiva vederlag enligt kungl. kungörelsen den 17 juni 1943 med vissa bestämmelser angående handeln med ransonerade varor, m. m. anmodade jag Wiesel ävensom Annerfors, Nordwall och Askergren att till mig inkomma med yttrande.

I ett gemensamt avgivet yttrande anförde Wiesel samt Annerfors, Nordwall och Askergren därefter följande.

Frågan om utdömning av vederlag hade kommit på tal i målet först vid andra rättegångstillfället den 15 februari 1945. Åklagaren hade då yrkat förpliktande för Berggren, Björkén och Svensson att i anledning av deras brottsliga befattning med råmetanol till Kronan utgiva vederlag och i samband därmed upplyst, att enligt besked, som åklagaren erhållit vid förfrågan hos statens bränstekommission, råmetanol utgjorde i kungl. kungörelsen den 13 november 1942 angående reglering av försäljningen och förbrukningen av brännbara vätskor avsett flytande bränsle och såsom sådant vore underkastad handelsreglering. Den av åklagaren sålunda lämnade uppgiften att råmetanol utgjorde flytande bränsle hade av Berggren, Björkén och Svensson lämnats utan erinran. De ledamöter av rådhusrätten, som deltagit i utslaget den 15 februari 1945 beträffande Berggren, hade så mycket mindre haft anledning ifrågasätta uppgiftens riktighet, som råmetanol enligt vad i målet upplysts uteslutande användes såsom motorbränsle och vid studium av kungörelsen syntes dem kunna hänföras till något av de slag av brännbara vätskor, vilka upptogs i 1 § i kungörelsen. På grund av angivna förhållanden hade Berggren genom utslaget nämnda dag med tillämpning av 19 § och 24 § andra stycket kungörelsen den 17 juni 1943 med vissa bestämmelser angående handeln med ransonerade varor, m. m. förpliktats att till Kronan utgiva vederlag med av åklagaren yrkat och av Berggren medgivet belopp. I konsekvens därmed och då någon omständighet som kunnat föranleda tveksamhet angående råmetanols hänförande till flytande bränsle icke framkommit under mellantiden, hade sedermera genom utslaget den 1 mars 1945 Svensson ålagts att till Kronan utgiva vederlag i enlighet med åklagarens av Svensson medgivna yrkande. Under målets fortsatta handläggning hade — närmast med föranledande av vad som framkommit i samband med ett av åklagaren i målet anhängiggjort åtal mot Nylund — inom rätten uppkommit tvekan, huruvida råmeta-

nol verkligen vore att anse såsom flytande bränsle. I anledning därav hade Askergren underhand förhört sig hos sekreteraren Rosén i bränslekommissionen. Askergren hade därvid erhållit det beskedet, att råmetanol icke utgjorde flytande bränsle utan vore att hänföra under den i kungörelsen den 13 november 1942 upptagna beteckningen "annan brännbar vätska". Vid målets handläggning den 8 mars 1945 hade åklagaren delgivit det av Rosén sålunda lämnade beskedet. Åklagaren hade i anledning därav anhållit om uppskov med målet för att bliva i tillfälle att från bränslekommissionen införskaffa skriftligt yttrande i frågan. Vid påföljande rättegångstillfälle hade åklagaren ingivit en promemoria, enligt vilken Rosén på förfrågan uppgivit, att råmetanol vore att betrakta såsom "annan brännbar vätska", således ej flytande bränsle enligt definitionen i förut omnämnda kungörelse den 13 november 1942. Genom kungl. kungörelsen den 13 november 1942 angående beslag å träsprit (metanol) och formalin hade förordnats, att bland annat råmetanol skulle vara under beslag från den 14 november 1942. Då rådhusrätten därefter genom utslaget den 3 maj 1945 förpliktat Björkén att utgiva vederlag, hade detta närmast varit en följd av rättens tolkning av den straffrättsliga innebörden av beslag, som omnämndes i allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939, samt bestämmelserna i 23 och 25 §§ samma lag. I 2 § förfogandelagen stadgades, att då under särskilda omständigheter funnes erforderligt att viss förnödenhet ställdes till Kronans förfogande, ägare eller innehavare skulle vara pliktig avstå densamma till Kronan. I 3 § förordnades att för behov, som angäves i 2 §, ägde Konungen föreskriva, att beslag skulle läggas å förnödenheten. Då beslag lagts å förnödenheten, finge ägare eller innehavare icke förfoga däröver i vidare mån än som framginge av särskilda bestämmelser. Förfogandelagens 23 § stadgade straff för den som med vetskap om att föreskrift meddelats enligt 3 § olovligen förfogade över förnödenhet, som föreskriften avsåge, eller bröte mot bestämmelser, som meddelats med stöd av lagen; och 25 § innehölle stadgande, att den som fälldes till straff enligt 23 § vore underkastad förverkande- eller ersättningspåföljd. Rådhusrätten hade dömt Björkén bland annat för att han i viss mån gjort sig skyldig till delaktighet i Berggrens förskingring av råmetanol. Denna gärning innefattade enligt rådhusrättens mening delaktighet i olovligt förfogande över angiven myckenhet av förnödenhet, som avsåges med föreskrift enligt 3 § förfogandelagen. Den omständigheten att särskilt yrkande om straff enligt 23 § icke framstälts hade rådhusrätten icke ansett böra utesluta ådömande av den i 25 § stadgade påföljden. Inom rådhusrätten hade dock rätt tvekan, hurvida den i beslagskungörelsen i likhet med andra liknande kungörelser förekommande bestämmelsen, att från beslaget skulle vara undantagna staten tillhöriga förråd, borde utesluta påföljdens ådömande. Beslag enligt förfogandelagen avsåge att bereda Kronan dispositionsrätt över bland annat viss förnödenhet. Med hänsyn till nämnda syfte med beslag enligt förfo-

gandelagen måste det anses naturligt och konsekvent att i en förordning om beslag angiva, att detsamma omfattade staten icke tillhöriga förråd av viss vara, då ju Kronan icke kunde antagas ha anledning särskilt kungöra, att ägare eller innehavare — i detta fall Kronan — icke finge fritt föfoga över vad som redan tillhörde Kronan. Denna tolkning av beslagsbegreppets innebörd hade enligt ledamöternas mening även vunnit stöd av ett annat straffrättsligt betydelsefullt krav, nämligen det på ett enhetligt bedömande av likartad gärning. Olovligt föfogande över vara, som avsåges i 2 § föfogandelagen och beträffande vilken den fria föfoganderätten upphört, skulle för det fall att föfogandet omfattade Kronan tillhörig sådan vara icke medföra påföljd enligt 25 §, vilken påföljd däremot skulle inträda, därest varan tillhörde annan än Kronan. Rådhusrätten hade ansett utslutet, att lagstiftaren genom att formulera beslagskungörelserna på sätt som skett åsyftat detta resultat. Rådhusrättens tolkning av beslagsbegreppets innebörd i förevarande hänseende torde kunna tillämpas även å Berggrens och Svenssons brott.

Vidare anförde ledamöterna: Enligt 6 § regleringskungörelsen den 13 november 1942 finge annan brännbar vätska ej — med vissa undantag, varom här icke vore fråga — användas såsom drivmedel för förbränningsmotorer, såvida icke bränslekommissionen meddelat särskilt tillstånd därtill. I 7 § kungörelsen den 17 juni 1943 funnes straff bestämt för den, som förbrukade eller använde ransonerad vara i strid mot vad i ransoneringsförfattning vore stadgat, och 19 § samma kungörelse innehölle bestämmelser om skyldighet att utgiva vederlag för överträdelse av ransoneringsförfattning, vartill enligt 1 § kungörelsen ovannämnda beslagskungörelse den 13 november 1942 räknades. Under målets handläggning vid rådhusrätten hade icke framkommit något som antytt, att råmetanol användes till annat än drivmedel för förbränningsmotorer. Björkéns delaktighet i förskingring innefattade även dels begagnande av viss kvantitet råmetanol för egen räkning såsom bilbränsle, dels avsiktlig medverkan till att Posser och Nylund använt råmetanol såsom bränsle för bilar. Svensson hade använt en del av den bekomna kvantiteten råmetanol såsom bilbränsle och för sådant användande — vilket med hänsyn till då rådande brist på bilbränsle otvivelaktigt också kommit till stånd — försålt återstoden med undantag av 100 liter, som Kronan berättigats utbekomma. Berggrens förskingring innebure också brottslig medverkan till råmetanolens olovliga användande såsom motorbränsle dels omedelbart i vissa angivna fall och dels genom mellanmän i senare led, säkerligen med relativt obetydligt undantag. På anförda grunder förmenade ledamöterna, att de under föreliggande omständigheter icke handlat oriktigt genom att i de hänseenden varom fråga vore döma på sätt som skett. Svea hovrätt hade emellertid genom utslag den 5 februari 1946 i mål mellan allmän åklagare ävensom Kronan, å ena, samt Posser, å andra sidan, med ändring av rådhusrättens utslag den 3 maj 1945, befriat

Posser från skyldighet att utgiva vederlag, som av rådhusrätten ålagts honom under omständigheter likartade med åtskilliga av dem, vilka ovan angivits. Med hänsyn därtill och då gällande bestämmelser i hithörande delar syntes oklara hade ledamöterna utan avvaktande av J.O:s beslut ansett sig böra vidtaga åtgärder till förekommande under alla omständigheter av att genom ifrågakomna utslag skada och rättsförlust uppkomme för någon part. I sådant syfte hade de förhört sig hos vederbörande indrivningsmyndighet och erhållit besked att Berggren och Björkén, beträffande vilka fattigbevis lämnats, icke till någon del erlagt betalning; att Svensson den 19 november 1945 guldit honom ålagt vederlag, 344 kronor, samt att indrivningsmyndigheten icke komme att vidtaga några indrivningsåtgärder mot Berggren och Björkén utan att därför underrätta ledamöterna. Vidare hade ledamöterna anmodat Berggren, Björkén och Svensson att begära resning i målen och erbjudit sig att därvid vara dem behjälpliga, detta så mycket mera, som det syntes vara av allmänt intresse att få innebörden av vissa kristidsförfattningarnas bestämmelser i hithörande delar klarlagd.

På därefter av Svensson gjord ansökan beviljade Kungl. Maj:t genom utslag den 6 februari 1947 jämlikt 2 § 4. lagen om särskilda rättsmedel Svensson resning i ovannämnda mål, såvitt rörde skyldighet för Svensson att utgiva vederlag, i följd varav rådhusrätten skulle ha att ånyo upptaga målet i sagda del.

Med anledning därav upptogs målet till förnyad handläggning inför rådhusrätten den 20 mars 1947, varvid från åklagarsidan ingavs en så lydande promemoria:

”Statens bränslekommission.

P. M.

På begäran av stadsfiskalen C. G. Tisell, Stockholm, meddelas följande angående under år 1944 gällande bestämmelser beträffande handeln m. m. med råmetanol.

Kungl. kungörelsen den 13 november 1942 (SFS 873) angående reglering av försäljningen och förbrukningen av brännbara vätskor skiljer på flytande bränslen och andra brännbara vätskor än flytande bränslen. Till flytande bränslen hänföras endast de i kungörelsens § 1 uppräknade brännbara vätskorna. Dessa voro underkastade handelsreglering.

Råmetanol, som huvudsakligen användes inom den kemiska industrien och endast undantagsvis såsom motorbränsle, är att hänföra till andra brännbara vätskor än flytande bränslen. Beträffande sådana gällde enligt kungörelsens § 6 vid ifrågavarande tid endast visst förbrukningsförbud, nämligen förbud att begagna dem såsom drivmedel till förbränningsmotorer. Däremot voro de icke underkastade handelsreglering. Råmetanol — icke

tillhörig staten — låg därjämte under industrikommissionens beslag. Stockholm den 7 januari 1947.

Malte Rosén
Sekreterare.”

I därefter meddelat utslag yttrade rådhusrätten följande: Enär Kronan tillhöriga förråd av råmetanol varit undantagna från beslag, som gällt å sådan vara, ty och som den råmetanol, varmed Svensson enligt rådhusrättens utslag den 1 mars 1945 tagit sådan brottslig befattning, som avses i 21 kap. 6 § första stycket strafflagen, således icke varit underkastad beslag, samt vid sådant förhållande och då handeln med råmetanol vid tiden ifråga ej varit reglerad gällande bestämmelser om skyldighet att till Kronan utgiva vederlag icke vore tillämpliga med avseende å Svenssons brott, alltså prövade rådhusrätten lagligt att — med upphävande av utslaget den 1 mars 1945, i vad Svensson därigenom ålagts att till Kronan utgiva vederlag med 344 kronor — förklara Svensson icke vara skyldig att utgiva nämnda vederlag å 344 kronor.

Rådhusrättens utslag vann laga kraft.

I en till mig inkommen skrivelse anförde Wiesel samt Annerfors, Nordwall och Askergrén följande.

Ledamöternas förut omförmälda anmodan till Berggrén, Björkén och Svensson att söka resning i målet hade skett genom brev till envar av dem. I anledning av breven hade Berggrén och Svensson satt sig i förbindelse med ledamöterna, varemot Björkén lämnat det till honom avlätna brevet obesvarat. Sedan Svensson förklarat sig önska resning, såvitt avsåge skyldighet för honom att utgiva vederlag, hade ledamöterna uppsatt och till Kungl. Maj:t låtit ingiva en av Svensson undertecknad ansökan i sådant hänseende. Vad beträffade Berggrén hade denne uttryckt en viss betänksamhet mot ett resningsförfarande, då han befarat att detta kunde vinna publicitet och därigenom skada honom, som numera innehade en god arbetsanställning. Med hänsyn därtill hade överenskommit att med frågan om resning för Berggréns vidkommande skulle anstå i avbidan på prövning av Svenssons resningsansökan. Efter det Kungl. Maj:ts utslag på Svenssons resningsansökan kommit ledamöterna tillhanda, hade de satt sig i förbindelse med Berggrén. Sedan Berggrén därefter förklarat sig önska resning i målet, såvitt avsåge honom ålagd skyldighet att utgiva vederlag, hade ledamöterna uppsatt och låtit till Kungl. Maj:t ingiva en av Berggrén undertecknad ansökan i sådant hänseende. Vidare hade ledamöterna ånyo tillskrivit Björkén och — under framhållande av att Kungl. Maj:t beviljat av Svensson sökt resning — åter anmodat Björkén att sätta sig i förbindelse med ledamöterna för att med deras biträde söka resning. På detta brev, som avlåtits i rekommenderad försändelse, vilken Björkén erkänt sig ha mottagit den 7 mars 1947, hade ledamöterna ännu icke erhållit något svar. Leda-

möterna ville framhålla, att de själva stode för de kostnader, som vore förenade med resningsansökningarna.

Genom utslag den 3 september 1947 beviljade Kungl. Maj:t den av Berggren sökta resningen, varefter målet mot honom i den del varom fråga var ånyo upptogs vid rådhusrätten den 16 oktober 1947. På i tillämpliga delar samma skäl som angivits i utslaget rörande Svensson prövade rådhusrätten därefter i utslag den 13 november 1947 lagligt att — med undanröjande av utslaget den 15 februari 1945, i vad Berggren därigenom ålagts att till Kronan utgiva vederlag med 3 827 kronor 20 öre — förklara Berggren icke vara skyldig att utgiva nämnda vederlag.

Rådhusrättens utslag vann laga kraft.

I en därefter till mig inkommen skrivelse anförde Wiesel samt Annerfors, Nordwall och Askergrén följande.

Björkén hade alltjämt lämnat ledamöternas erbjudande att biträda honom med resningsansökan obesvarat. Han finge därför antagas sakna intresse för resning i vad anginge honom ålagd vederlagsskyldighet. De åtgärder ledamöterna tidigare förklarat sig skola vidtaga till förekommande under alla omständigheter av att skada och rättsförlust uppkomme för part på grund av utslag, varigenom rådhusrätten förpliktat Berggren, Svensson och Björkén att till Kronan utgiva vederlag, ansåge ledamöterna sig nu ha vidtagit. De önskade slutligen framhålla, att de synpunkter, som enligt vad de tidigare anført varit bestämmande, då det för dem gällt att avgöra huruvida Berggren, Svensson och Björkén rättvisligen borde ådömas vederlag, alltjämt syntes ledamöterna icke ha saknat fog.

I skrivelse den 12 april 1948 meddelade poliskamreraren i Stockholm, att de belopp, vilka Berggren och Björkén i påtalade utslag år 1945 ålagts att såsom vederlag utgiva till Kronan och som efter det Berggren och Björkén vid indrivningsförsök befunnits sakna utmätningsbara tillgångar år 1946 avskrivits, numera enligt beslut av Ö. Ä. avförts ur räkenskaperna såsom avkortade. Därigenom hade Berggrens och Björkéns ersättningskyldighet definitivt upphört.

I en till Wiesel den 30 april 1948 avlåten skrivelse anförde jag därefter följande.

I kungl. kungörelsen den 13 november 1942 angående beslag å träsprit (metanol) och formalin (nr 858) förordnades, bland annat, att från klockan 12 natten mellan den 14 och den 15 november 1942 träsprit (metanol), såväl rå som renad, skulle vara under beslag. Beslaget skulle omfatta alla vid nämnda tidpunkt inom riket befintliga, staten icke tillhöriga förråd av me-

tanol, som innehades av person eller företag, som yrkesmässigt tillverkade eller framvunne dylik vara, ävensom övriga vid samma tidpunkt inom riket befintliga, staten icke tillhöriga förråd av metanol, för såvitt vederbörandes innehav därav uppgick till minst 500 kilogram. Därjämte skulle beslaget omfatta all metanol, som efter ovannämnda tidpunkt för annans räkning än statens yrkesmässigt tillverkades eller framvunnes inom riket eller hit infördes.

I kungl. kungörelsen den 13 november 1942 angående reglering av försäljningen och förbrukningen av brännbara vätskor (nr 873) meddelades bestämmelser rörande dels reglering av handeln med och förbrukningen av flytande bränsle och dels förbrukningen av annan brännbar vätska. I den uppräknade av brännbara vätskor, som enligt kungörelsen skulle hänföras under begreppet flytande bränsle, var metanol ej upptagen. I 6 § i kungörelsen stadgades, att annan brännbar vätska än flytande bränsle icke finge användas såsom drivmedel för förbränningsmotor utom i vissa närmare angivna undantagsfall. Utöver vad sålunda stadgats kunde dock undantag från förbudet, om särskilda skäl därtill förelåge, meddelas av bränslekommissionen.

I 20 § meddelades bestämmelser om straff för överträdelse av föreskrifterna i kungörelsen. Den som bröt mot det i 6 § stadgade förbudet skulle sålunda straffas med dagsböter eller fängelse i högst sex månader, där han ej för sin förseelse var förfallen till ansvar enligt allmänna förfogandelagen.

Enligt kungl. kungörelsen den 17 juni 1943 med vissa bestämmelser angående handeln med ransonerade varor, m. m. är kungörelsen den 13 november 1942 (nr 873) angående reglering av försäljningen och förbrukningen av brännbara vätskor att hänföra till ransoneringsförfattningar, varom stadgas i förstnämnda kungörelse.

I 7 § stadgas, att om någon förbrukar eller använder ransonerad vara i strid mot vad i ransoneringsförfattning är stadgat, skall han dömas till dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

I 19 § förordnas, att om någon fälles till ansvar för förseelse varom förmäles i, bland annat, 7 § eller dömes för överträdelse av ransoneringsförfattning till dagsböter eller frihetsstraff, skall domstolen, där ej särskilda förhållanden till annat föranleda, förklara gods eller penningar, som den tilltalade i samband med överträdelsen mottagit, eller egendom, som han olovligen saluhållit eller utbjudit till avyttring mot vederlag eller genom överträdelsen undanhållit eller olovligen förbrukat eller använt, förverkade till alla delar eller, om synnerliga skäl därtill giva anledning, till allenast viss del. Där egendom som sålunda skolat förklaras förverkad ej kan tillrättaskaffas, skall domstolen förplikta den tilltalade att utgiva dess värde.

Enligt 24 § i kungörelsen må ej till straff enligt denna kungörelse dömas där gärningen är straffbar enligt allmänna förfogandelagen eller allmänna förfogandeförordningen eller är enligt allmänna strafflagen med strängare

straff belagd. Förverkandepåföljd varom i 19 § förmåles må ådömas även i det fall att den tilltalade för sin förseelse är förfallen till ansvar enligt allmänna förfogandelagen eller allmänna strafflagen utan att dock sådan påföljd där finnes stadgad.

Såsom av de anförda bestämmelserna framgår har den råmetanol, varom i förevarande mål var fråga, såsom tillhörande Kronan varit undantagen från det beslag å sådan vara, som skett genom kungörelsen den 13 november 1942. Den omständigheten att denna metanol, efter det beslag å annan än staten tillhörig metanol skett, avhänkts Kronan och kommit i enskild persons ägo eller innehav har icke medfört, att densamma därefter skulle komma under beslag. Enligt beslagskungörelsen skulle nämligen beslag efter den 14 november 1942 läggas allenast å sådan vara, som efter sagda tidpunkt för annans räkning än statens yrkesmässigt tillverkades eller framvunnes inom riket eller hit infördes.

Om man alltså måste utgå från att det genom kungörelsen den 13 november 1942 meddelade beslaget icke omfattat ifrågavarande metanol, har, då allmänna förfogandelagen icke varit tillämplig, frågan huruvida brottslig befattning tagits med metanolen i det hänseende varom här är fråga varit att bedöma efter regleringskungörelsen den 13 november 1942. Enligt denna har metanol varit att anse, icke såsom flytande bränsle vilket var underkastat handelsreglering, utan såsom annan brännbar vätska, i fråga om vilken endast stadgades förbud mot användande såsom drivmedel för förbränningsmotor. För överträdelse av sagda förbud kunde ådömas straff jämte skyldighet att utgiva vederlag. Överlåtelse var i och för sig icke straffbelagd. I den mån Berggrens, Björkéns och Svenssons befattning med metanol bestått allenast i överlåtelse av sådan har alltså i förevarande fall åläggande icke bort meddelas för dem att utgiva vederlag. Genom att förplikta dem att utgiva sådant har rådhusrätten därför förfarit felaktigt. Med hänsyn till omständigheterna och då på föranstaltande av rådhusrättens ledamöter sådana åtgärder vidtagits, att någon skada icke tillskyndats någon av de dömda, har jag låtit bero vid vad i ärendet förevarit och mina nu gjorda uttalanden.

Ärendet var därmed av mig slutbehandlat.

2. Fråga om den befogenhet, som tillkommer enskild ledamot av anstaltsnämnd vid fångvårdsanstalt i förhållande till nämnden och anstaltens styresman, m. m.

Den 24 september 1947 innehöll tidningen Svenska Dagbladet under rubriken "Långholmschefen tvangs bryta vild fånges isolering" en redogörelse för vissa uttalanden, som med anledning av en i annan tidning framförd kritik mot ledningen av fångvårdsanstalten å Långholmen gjorts till

en medarbetare i Svenska Dagbladet av anstaltens styresman, direktören Sven Kjellegård. Enligt tidningsartikeln hade Kjellegård yttrat följande:

”I kritiken talas det bl. a. om att någon isoleringsavdelning icke kommit till stånd. Jag skall berätta hur det gick när jag i påskas ville isolera en bråkmakare bland fångarna. Bråkstaken i fråga slog sönder cell efter cell i fängelset med de inventarier han fick tag i. När jag ville få mannen överförd till sinnessjukavdelningen, förklarade vederbörande läkare, att mannen icke var i behov av vård. Sedan lät jag isolera bråkstaken i en cell, där han inte hade möjlighet att fara vilt fram. Då kom, tillkallad av en tjänsteman bakom min rygg, en ledamot av anstaltsnämnden för Långholmen rusande hit och tvang mig i kraft av sin samhällsställning att omedelbart häva isoleringen.

Och vad skulle jag göra? tillägger hr Kjellegård. Sedan länge har jag haft planer på en isoleringsavdelning, men om jag vågat framföra dem tidigare, hade jag väl blivit nedklubbad. Men nu efter rymningarna får vi den äntligen. En anstaltsstyresman har blivit något av en volleyboll, som svävar mellan anstaltsnämnden, underlydande tjänstemän och fångarna utan att någonsin nå marken.”

Med anledning av innehållet i denna tidningsartikel anmodade jag genom resolution den 25 september 1947 Kjellegård att till mig inkomma med yttrande.

I en den 27 september 1947 hit inkommen skrivelse lämnade ledamoten av anstaltsnämnden vid fångvårdsanstalten fru Else Kleen, maka till statsrådet och chefen för socialdepartementet Gustav Möller, en redogörelse för omständigheterna vid det i tidningsartikeln åsyftade tillfället, då isoleringen av en i skyddscell insatt fånge genom beslut av Kjellegård blivit hävd.

På grund av min remiss verkställde Kjellegård utredning i ärendet, var-efter han med förmälan att den i ärendet avsedde fången varit Nils Harry Johansson, kallad Fältspat-Johan, till mig överlämnade den verkställda utredningen och avgav eget yttrande.

Fängelseassistenten Gunnar Berg, vilken utövade det närmaste överinseendet över kronohäktesavdelningen vid anstalten, anförde i avgivet yttrande följande: Johansson hade intagits å kronohäktesavdelningen den 22 oktober 1946. För undergående av sinnesundersökning hade han emellertid den 1 påföljande november överflyttats till fångvårdsanstalten å Håga. Under denna vistelse å kronohäktet hade Johansson förhållit sig lugn samt verkat inbunden och otillgänglig. Då från Stockholms kriminalpolis meddelats, att Johansson förmodligen hade för avsikt att avvika, hade han hållits under särskilt noggrann uppsikt och polisen hade fått taga del av Johanssons såväl in- som utgående korrespondens. Av denna framginge även att polisens misstankar i nämnda avseende icke varit förhastade. Se-

dan Johansson den 1 november 1946 överförts till Håga, hade han avvikit därifrån den 29 i samma månad, men den 21 januari 1947 hade han vid framförande av bil i berusat tillstånd åter blivit fasttagen. Den 27 mars 1947 hade Johansson, som samma dag av Stockholms rådhusrätt ådömts straffarbete åtta år, åter intagits å kronohäktet, där han kvarstannat till den 5 april. Under denna tid hade Johansson uppträtt synnerligen obalanserat. Han hade vid upprepade tillfällen begärt och erhållit samtal med direktören vid fångvårdsanstalten och därunder ådagalagt stora skiftningar i lynnet. Då hans önskan varit att åter bliva intagen på psykiatrisk vårdanstalt — helst på den å Håga, varifrån han, som ovan nämnts, nyligen rymt — hade han sökt nå sitt syfte till en början genom att beveka och särskilt genom gråt väcka medlidande, därefter genom att hota med att "spela över" och att över huvud taget bli besvärlig. Vid ett samtal hade han lovat att — därest han finge återvända till Håga — återlämna penningar, som han tillgripit genom inbrott och sedan gömt undan. Senare hade han emellertid ändrat sitt löfte därhän, att han på angivna villkor endast skulle återställa en del av ifrågavarande penningar. Mot personalen hade Johansson uppträtt arrogant och oförsämrat samt ibland även hotfullt. När han till slut uppenbarligen insett, att han icke skulle få återkomma till Håga, där man vägrat att ånyo mottaga honom, hade han enligt Bergs uppfattning helt följdriktigt spelat ut sitt nästa kort genom att verkställa sin hotelse att "spela över". Den 3 eller den 4 april — tidpunkten kunde Berg icke med säkerhet angiva — hade Johansson slagit sönder den lösa inredningen i sin cell och cellens fönsterruta samt tillika gjort åverkan å väggar och armatur. Sedan Johansson flyttats till en ny cell, hade han där inom ett dygn upprepat i stort sett samma åverkan, ehuru om möjligt ännu grundligare. Berg ville i detta sammanhang nämna, att Johansson nu även hotat att slå sönder inredningen i cell efter cell till dess han finge sin vilja fram och bleve intagen på psykiatrisk anstalt. Sedan Berg inhämtat Kjellegårds tillstånd, hade Berg den 5 april hos psykiatriska avdelningen å Långholmen anhållit, att Johanssons sinnestillstånd måtte undersökas och att han — därest det befundes vara av behovet påkallat — snarast måtte intagas å nämnda avdelning. Johansson hade nästan omedelbart därefter undersökts av överläkaren vid avdelningen G. Rylander, som förklarar, att han icke ansåge att Johansson vore i behov av vård på sinnessjukavdelning. Då nu Johansson i hög grad äventyrat ordningen på kronohäktet, stört övriga intagna och nog även måst anses vara en fara för personalens säkerhet, hade Berg anhållit, att Johansson måtte förflyttas till fångvårdsanstaltens centralavdelning för placering i isoleringscell. Sedan Berg erhållit sådant tillstånd, hade Berg tillsammans med två befattningshavare klockan 15 samma dag verkställt Johanssons förflyttning till centralavdelningen, där assistenten A. Etzler jämte ett par andra tjänstemän tagit hand om Johansson och placerat denne i isoleringscell. Under förflyttningen hade

Johansson förhållit sig lugn. Berg erinrade sig, att Johansson därunder yttrat: "Tror ni ni vinner något med den här manövern."

Förste pastorn vid fångvårdsanstalten Erik Rhedin uppgav i avgivet yttrande följande: Påskdagen den 6 april 1947 hade Rhedin efter slutad gudstjänst besökt Johansson, som dagen förut intagits i cell nr 19. Därvid hade Rhedin och Johansson samtalat om Johanssons långa straff och dennes enligt eget förmenande hopplösa framtid. Rhedin hade därvid för Johansson påpekat, att denne måste anstränga sig till det yttersta för att tillkämpa sig lugn och besinning. Johansson hade gråtit och bedyrat, att han aldrig skulle komma ur sin nuvarande cell med livet. När Rhedin kommit upp på sin expedition, hade han skrivit några få rader till fru Kleen och omtalat rätt och slätt, att en intagen — Rhedin mindes ej om han nämnt dennes namn — satt isolerad och var förskräckligt nere. Den 8 april på förmiddagen hade Rhedin mött fru Kleen på trappan till centralfängelset, och de hade sedan i sällskap gått in till Johansson och gjort gemensamma ansträngningar att få honom att repa mod och icke se så svart på allt. Vid slutet av samtalet hade fru Kleen meddelat, att hon tänkte besöka direktören för att resonera om saken. Sedan hade Rhedin och fru Kleen lämnat Johansson i cellen, som låsts av en vaktkonstapel. Rhedin hade skilts från fru Kleen utanför direktörens dörr. Rhedin ville tillägga, att han icke haft den blekaste aning om att hans relaterade förfarande kunde anses vara vare sig olagligt eller olämpligt. Säkert vore, att varken fru Kleen eller Rhedin åsyftat att skada någon människa eller åsidosätta någons makt och myndighet. Från deras sida hade inga som helst baktankar förelegat, utan de hade bara gjort vad som fallit sig naturligt för dem.

T. f. fängelseassistenten Gerhard Boustedt anförde: Den 8 april 1947 hade fru Kleen omkring klockan 12.15—12.30 helt oväntat inkommit på direktörsexpeditionen, där Boustedt tjänstgjorde. Hon hade verkat upprörd och sagt till Boustedt bland annat: "Detta är ju förfärligt." Då fru Kleen sett, att Boustedt icke förstått vad hon åsyftat, hade hon tillagt: "Jag menar Johansson. Fältspat." Boustedt hade då förklarat, att Johansson uppträtt våldsamt och förstört inredningen i några celler samt att Kjellegård — sedan läkaren å sinnessjukavdelningen icke funnit anledning att mottaga Johansson å nämnda avdelning — icke haft annat val än att tillfälligt placera Johansson i centralavdelningens enda skyddscell. Fru Kleen hade anmärkt, att det väl kunnat gå att tala Johansson tillrätta, och frågat var direktören fanns. "Han är till lunch", hade Boustedt svarat. "Kalla då på honom", hade fru Kleen sagt. Sedan Boustedt omedelbart per telefon meddelat Kjellegård innehållet i samtalet med fru Kleen, hade Boustedt åtföljt fru Kleen in i anstalten, där en vaktkonstapel öppnat dörren till den cell, där Johansson vistades. Fru Kleen hade gått in i cellen och uppehållit sig ensam hos Johansson några minuter. Boustedt hade väntat utanför i korridoren. Efter en stund hade Boustedt följt fru Kleen upp till expeditionen, där Kjellegård,

som just anlönt, mottagit fru Kleen på sitt tjänsterum. Något senare hade Johansson införts och mottagits av Kjellegård och fru Kleen. Boustedt hade sedan erfarit, att Johansson icke vidare återförts till skyddscellen.

Enligt förhörsprotokoll hade nedannämnda befattningshavare uppgivit följande.

T. f. överkonstapeln Karl Revoniemi: Han hade tjänstgjort å dagcellavdelningen annandag påsk den 7 april 1947 och därunder samtalat med Johansson. Denne hade sagt, att han under sin vistelse å Håga fått lugnande medel men att han icke fått något sådant å Långholmen. På den grund hade han blivit desperat. På kronohäktet hade befattningshavarna — fortfarande enligt Johanssons utsago — varit rädda för honom och de hade sållan uppenbarat sig hos honom en och en utan i regel fyra å fem varje gång. Det hade endast varit en vaktkonstapel, som icke visat sig rädd för honom. Johansson hade tyckt, att det vore mycket bättre på centralavdelningen, och sagt sig icke ha något att klaga på beträffande behandlingen. Nu hade han begärt samtal med direktören och hoppades att få komma in till honom dagen därpå. Han skulle då lova direktören att sköta sig. — Påföljande morgon hade Johansson lämnats tillfälle att raka sig och i övrigt snygga upp sig. På förmiddagen hade fru Kleen kommit in i anstalten, åtföljd av Rhedin. Revoniemi hade uppdragit å t. f. överkonstapeln S. V. Karlsson att öppna dörren för fru Kleen till den cell, där Johansson vistades. Efter besöket där hade fru Kleen sagt till Revoniemi: ”Hur är det?” Revoniemi hade icke förstått vad fru Kleen avsåg och hon hade då sagt: ”Ja, jag skall in till direktören nu.” Johansson hade under vistelsen i skyddscellen uppträtt gemytligt mot tjänstemännen men därefter hade han blivit uppstudsigt mot tjänstemännen i allmänhet, dock icke mot Revoniemi. Man beklagade sig allmänt bland vaktpersonalen över Johanssons försämrade uppförande. Den allmänna uppfattningen bland såväl den underlydande personalen som de intagna hade blivit, att det varit fru Kleen, som ”tagit upp” Johansson ur skyddscellen.

Vaktkonstapeln Karlsson: Han hade tjänstgjort som korridorvakt den 7 april och som diversekonstapel den 8 april 1947. Den 7 april hade han tagit ut Johansson ur skyddscellen för rökpaus. Härvid hade Johansson frågat, hur länge han skulle vistas i skyddscellen, vartill Karlsson genmält, att han icke visste det. ”Ja, antingen skall jag eller också direktören kapitulera”, hade Johansson då yttrat. Karlsson hade då frågat Johansson, vem denne ansåg ha ”felat”, vartill Johansson genmält, att det varit han. Senare på dagen hade Johansson också anhållit att bli uppsatt för samtal påföljande dag med direktören. Johansson hade sagt sig fullt inse, att han ”felat”, och att han själv skulle kapitulera. Han hade förefallit ångerfull. Sitt samtal med Johansson hade Karlsson relaterat för överkonstapeln E. Westling. Den 8 april hade fru Kleen två gånger kommit in i anstalten. Första gången hade hon varit åtföljd av Rhedin. Karlsson hade öppnat dörren till den cell,

där Johansson vistades, och fru Kleen hade uppehållit sig en stund inne hos Johansson. Då fru Kleen andra gången kommit in i fängelset, hade Karlsson varit upptagen på annat håll. Någon gång mellan klockan 12.³⁰—13 hade han fått order att föra upp Johansson till direktören. Han hade gjort så och därefter väntat utanför dörren till direktörens rum. Efter en stund hade Johansson kommit ut, åtföljd av fru Kleen, vilken sagt till Karlsson, att Johansson omedelbart skulle flyttas från "isoleringscellen", samt frågat, vilken cell Johansson nu skulle få. Karlsson hade sagt, att han icke visste det utan att överkonstapeln Revoniemi finge ombesörja den saken. Fru Kleen hade då sagt: "Hälsa Revoniemi, att Johansson skall ha den största, ljusaste och bästa cellen i fängelset." Därefter hade hon, vändande sig mot Johansson och klappande denne på axeln, sagt: "Då träffas vi på måndag. So long." Karlsson hade sedan meddelat Revoniemi vad fru Kleen sagt angående cellbytet. Under vistelsen i skyddscellen hade Johansson icke givit anledning till anmärkning mot sig. Sedan han väl fått byta cell, hade han emellertid blivit kavat, stor och självsvåldig. Han hade "växt direkt". Karlsson erinrade sig också, att Johansson vid ett tillfälle, då han vistades i skyddscellen, i något sammanhang sagt, att det funnes andra, som kunde taga honom ut ur cellen. De intagna hade flera dagar därefter sins emellan talat om, att fru Kleen tagit ut "Fältspat" ur cellen. Själv hade Karlsson också fått den uppfattningen och förstått, att även den övriga vaktpersonalen hade samma tankar om det.

Överkonstapeln Westling: Han hade den 8 april 1947 på förmiddagen för Kjellegård å dennes expedition meddelat vad han hört av Karlsson om de samtal, som förekommit mellan Karlsson och Johansson.

I eget yttrande anförde Kjellegård följande.

Rörande Johanssons förhållande under tiden före hans överflyttning från kronohäktesavdelningen till skyddscellen å centralavdelningen den 5 april 1947 ville Kjellegård hänvisa till Bergs redogörelse. När Kjellegård den 5 april som vanligt besökte kronohäktet omkring klockan 9 på morgonen, hade Berg anmält, att Johansson ånyo förstört en cell. Kjellegård hade då överenskommit med Berg, att denne skulle ringa till sinnessjukavdelningen och efterhöra, om Johansson kunde mottagas där. Omkring klockan 11 hade Berg meddelat Kjellegård, att Rylander förklarat, att Johansson icke vore i behov av vård å sinnessjukavdelningen och att någon anledning att intaga honom där alls icke föreläge. Kjellegård hade då per telefon satt sig i förbindelse med Rylander. Därvid hade Kjellegård erhållit samma besked som Berg, nämligen att Johansson av sagda skäl icke kunde mottagas. Kjellegård kunde också nämna, att han uppvaktats av såväl underlydande befattningshavare som ett flertal intagna med framställningar om att skärpta skyddsåtgärder måtte vidtagas mot Johansson. Själv hade Kjellegård varit av samma mening, eftersom det med största visshet kunnat antagas, att Jo-

hansson planerade ny rymning. Efter vad som sålunda förekommit hade Kjellegård funnit intet annat återstå än att under påskhelgen placera Johansson i den enda skyddscell, som stod till förfogande, nämligen centralavdelningens. Såväl Kjellegård som andra befattningshavare hade ju vid upprepade samtal med Johansson förgäves sökt förmå denne att taga reson. Rörande Johanssons förhållande under vistelsen i skyddscellen ville Kjellegård hänvisa till vad som upplysts av de befattningshavare, som av olika anledningar därunder kommit i beröring med Johansson.

På förmiddagen den 8 april 1947, yttrade Kjellegård vidare, hade Westling kommit in på direktörsexpeditionen och meddelat Kjellegård vad han av Karlsson fått höra om dennes samtal med Johansson, bland annat att Johansson tänkt lova sköta sig samt att han begärt samtal med Kjellegård. Kjellegårds avsikt hade fördenskull varit att vid återkomsten till fängelset efter lunchrasten sagda dag, vilken just utgjorde en allmän mottagningsdag för intagna som önskade tala med Kjellegård, förekalla även Johansson. Under lunchrasten hade Kjellegård emellertid i sin bostad blivit uppringd av Boustedt, som meddelat Kjellegård innehållet i och omständigheterna vid ett samtal, som Boustedt just haft med fru Kleen å direktörsexpeditionen. Till anstalten hade fru Kleen kallats av Rhedin. Därtill ville Kjellegård för närvarande endast anmärka, att före en "förklaring", som Rhedin med anledning av Kjellegårds nu ifrågavarande uttalande för Svenska Dagbladet tillställt pressen den 25 september 1947, hade Rhedin icke för Kjellegård och icke heller Kjellegård veterligen för annan befattningshavare vid anstalten omnämnt, att det varit han, som tillkallat fru Kleen.

Vad anginge förloppet vid fru Kleens besök å anstalten, anförde Kjellegård vidare, så hade hon icke underrättat Kjellegård därom vare sig på förhand eller då hon ankom till anstalten. I anledning av Boustedts påringning hade Kjellegård emellertid omedelbart begivit sig upp till sin expedition. Där hade han sammanträffat med fru Kleen, som till Kjellegård uttryckt sig på ungefär samma sätt, som hon gjort till Boustedt vid sin ankomst till expeditionen. Kjellegård hade relaterat fakta i fallet samt upplyst henne om, att han hade för avsikt att samma dag kalla in Johansson, eftersom denne begärt samtal med Kjellegård. Därvid hade fru Kleen begärt att få närvara vid samtalet. Med hänsyn till hennes aktivitet i denna sak hade Kjellegård ansett sig icke böra avslå hennes begäran. Med förtur framför övriga till samtal med Kjellegård anmälda hade Kjellegård låtit kalla in Johansson. Denne hade därvid framfört sin ursäkt för sitt beteende och lovat bättring. Kjellegård tilläte sig emellertid påpeka, att denna sinnesändring, såsom framginge av befattningshavarnas upplysningar, kommit till synes redan före fru Kleens inblandning i saken. Kjellegård hade nu låtit meddela Johansson, att hans isolering omedelbart skulle komma att hävas. Johansson hade visat tacksamhet mot Kjellegård och upprepat sina försäkringar att han därefter skulle sköta sig. Kjellegårds avsikt hade varit

att enligt sedvanlig praxis meddela assistentexpeditionen detta beslut för verkställighet. Innan Kjellegård hunnit göra detta hade emellertid fru Kleen, som självmant följt Johansson ut från direktörsexpeditionen, till vaktkonstapeln Karlsson lämnat meddelande om beslutet. Rörande ordalagen och omständigheterna därvid hänvisade Kjellegård till Karlssons redogörelse. Såsom Kjellegård tidigare framhållit hade han, när han mottog meddelandet om Johanssons ändrade sinnesförfattning, haft för avsikt att tala med honom och, om så befundes lämpligt och tillrådligt, låta honom lämna skyddscellen. Saken hade självklart förefallit Kjellegård tveksam med hänsyn till Johanssons upprepade gånger visade opålitlighet. Genom fru Kleens åtgöranden hade Kjellegård emellertid kommit i en pinsam situation. Det syntes nämligen med anspråk på vederhäftighet näppeligen kunna bestridas, att fru Kleen genom sin inblandning i saken de facto försatt Kjellegård i ett akut tvångsläge. Med den kännedom Kjellegård hade om fru Kleens uppfattning om sin ställning som ledamot i anstaltsnämnden — upprepade gånger hade hon vid dess sammanträden dekretat "Vi i anstaltsledningen!" — hade Kjellegård fördenskull funnit det nödvändigt att skyndsamt reglera denna fråga på ett sådant sätt, att anstaltens personal och de intagna icke skulle bibringas den föreställningen, att det rådde dissonans mellan en ledamot av anstaltsnämnden och Kjellegård. Enligt Kjellegård's uppfattning om anstaltsarbete vore det nödvändigt, att anstaltens befattningshavare strävade åt samma håll. Detta gällde också i fråga om förhållandet mellan anstaltsnämnden och styresmannen. Även om ledamot av nämnden enligt 35 § verkställighetslagen ägde besöka intagen utan att tjänsteman vid anstalten vore närvarande, syntes det höra till god ordning, att ledamoten om besöket underrättade styresmannen, antingen på förhand eller åtminstone vid ankomsten till anstalten. Om detta icke utsagts i lagen, berodde det därpå, att ett sådant handlande betraktats såsom självklart. Det kunde också framhållas, att om ledamot av anstaltsnämnden önskade påkalla någon ändring i vad styresmannen beslutat, denna fråga borde upptagas inom nämnden. I varje fall borde ledamoten, innan något åtgjordes, åtminstone diskutera fallet med styresmannen och inhämta dennes synpunkter på frågan. Styresmannens ställning bleve i längden ohållbar, om t. ex. envar av de fyra andra nämndledamöterna skulle styresmannen oåtspord handla på egen hand. Styresmannens prestige komme därigenom onekligen att bliva undergrävd. Med det vanskliga klientel, det här vore fråga om, komme ett dylikt undergrävande av styresmannens ställning att leda till de allvarligaste konsekvenser.

Fru Kleens ovanberörda redogörelse för ifrågakomna händelser innehöll följande.

Vid påsktiden 1947 hade fru Kleen från Rhedin fått ett brev, däri Rhedin skrivit, att en fånge sedan ett par dagar satt i den s. k. järnburen, samt varit

upprörd över detta och påkallat fru Kleens hjälp. Fru Kleen hade infunnit sig å fångvårdsanstalten, där hon mötts av Rhedin. Denne och fru Kleen hade tillsammans gått mot cellen. Fru Kleen hade bett en vaktman läsa upp åt dem och bett honom följa med in, "om detta hörde till husets sed". Fru Kleen mindes icke var han under deras besök befann sig. Själv hade fru Kleen suttit på fångens brits och Rhedin hade stått lutad mot gallerdörren. Fången hade verkat alldeles upplöst, förgråten och eländig. Efter någon liten stund hade han kunnat både tala och se stadigt på Rhedin och fru Kleen. Hon hade förehållit honom, att endast han själv kunde förbättra sitt öde — och sig själv — och att han var tvungen att lära sig att behärska sig och "disciplinera ner sig" till ett normalt handlande. Fru Kleen hade slutat med att säga, att hon på intet vis kunde lova något, men att hon skulle be att få ett samtal med Kjellegård, i vilket hon skulle hemställa att mannen finge börja på en verkstad, detta dock med det villkoret att han, därest han bleve mottagen av Kjellegård, skulle be denne om ursäkt och lova att uppträda hyfsat. Rhedin hade gått med fru Kleen till den dörr, som ledde in till direktörens ämbetsrum och expedition. Fången hade då varit inlåst och fru Kleen hade innan de lämnat honom upprepat, att hon alls icke kunde lova honom något. För Kjellegård hade fru Kleen framhållit det olämpliga i att en nyintagen fånge med mycket lång strafftid framför sig skulle börja denna med en så hård behandling, även om han spelat över. Fru Kleen och Kjellegård hade talat en stund om saken, såvitt fru Kleen då förstod och alltjämt menade, i full vänskaplighet. Kjellegård hade varit rädd att hans prestige skulle skadas, om han släppte ut fången, och fru Kleen hade försäkrat Kjellegård, att hon vore fullt enig med honom om att chefens prestige icke finge läderas på en anstalt av Långholmens karaktär, men att hon icke kunde se att någon risk för detta förefunnes i det fall de talade om. Fru Kleen hade ju helt ställt sig så att säga under Kjellegårds beslut. Efter en stund hade Kjellegård sänt en man ned efter fången. När denne kommit in, hade fru Kleen frågat Kjellegård om han önskade, att hon skulle närvara, eller om han hellre såge, att hon ginge ut. Det hade icke funnits något vare sig av överraskning eller något annat taktlöst eller obehagligt i situationen. Fången hade lovat vara snäll, och de två hade talat en stund om saken. Fången hade, ville fru Kleen minnas, sänts upp på snickeriverkstaden. Fru Kleen hade på direktörens uppmaning stannat i rummet under samtalet. Fru Kleen hade sedan dess flera gånger talat med läkaren om denne fånge och hade uppfattat samtalen så, att läkaren ansett fången schizofren eller på väg in i en schizofreni. Det vore svårt att tro annat, när man träffade honom, vilket fru Kleen på uppmaning från fångelset gjort några gånger. Fru Kleen veterligt hade intet mer, som hon haft att göra med, hänt i denna sak.

Då Kjellegård underlätit att förklara sig såvitt angick det förhållandet att han, enligt vad som framgått av hans uttalande till Svenska Dagbladets medarbetare, i sin ämbetsutövning skulle ha låtit påverka sig av en nämndledamots "samhällsställning", anmodade jag därefter Kjellegård att till mig inkomma med *dels* förklaring i sagda hänseende, *dels* en fullständig redogörelse för det samtal, som vid ifrågakomna tillfälle förts mellan fru Kleen och Kjellegård, *dels ock* närmare förklaring rörande vad av honom avsetts med en i hans yttrande till mig lämnad uppgift att fru Kleen genom sin inblandning i saken de facto försatt honom "i ett akut tvångsläge".

I ett med anledning av denna remiss avgivet yttrande anförde Kjellegård följande.

Sedan Johansson, som icke kunnat mottagas å sinnessjukavdelningen, den 5 april 1947 insatts i skyddscellen, hade Rhedin påföljande dag skrivit till fru Kleen och omtalat, att en intagen satt isolerad och var förskräckligt nere. Enligt fru Kleens berättelse hade Rhedin varit upprörd över att mannen satt i den s. k. skyddscellen och påkallat hennes hjälp. Det kunde framhållas, att Rhedin icke till Kjellegård framfört någon anhållan om att mannen skulle uttagas ur skyddscellen, vilket bort vara den åtgärd Rhedin först skulle ha vidtagit. Den 8 april hade fru Kleen infunnit sig på anstalten och på centralfängelsets trappa mottagits av Rhedin. Man torde därav kunna sluta, att Rhedin varit underrättad om besöket. Till Kjellegård hade varken fru Kleen eller Rhedin på förhand lämnat något meddelande därom. Ej heller hade någon av dem låtit meddela Kjellegård, att fru Kleen anlät till anstalten. Åtföljd av Rhedin hade fru Kleen gått in i anstalten och begärt, att dörren till skyddscellen skulle öppnas, vilket också skett på order av Revoniemi. Efter att ha samtalat med Johansson hade fru Kleen gått upp till direktörsexpeditionen, där hon utanför dörren skilts från Rhedin. Alltjämt hade Kjellegård varit ovetande om besöket. På direktörsexpeditionen hade fru Kleen frågat, var direktören fanns, och då av Boustedt erhållit beskedet, att Kjellegård var till lunch. Sedan Boustedt på fru Kleens uppmaning ringt till Kjellegårds bostad och underrättat om att fru Kleen ville tala med Kjellegård, hade Boustedt åtföljt fru Kleen, som nu för andra gången besökt Johansson i skyddscellen, där hon talat med honom i enrum. Boustedt hade därefter följt fru Kleen till direktörsexpeditionen, där Kjellegård då hade kommit tillstädes. Vid samtalet med Kjellegård hade fru Kleen meddelat, att hon lovat Johansson hemställa hos Kjellegård, att Johansson skulle få komma ut ur skyddscellen. Samtidigt hade hon uttalat sitt ogillande av Kjellegårds åtgärd att placera Johansson i skyddscellen. Kjellegård hade därtill genmält, att denna åtgärd varit påkallad av hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten, och relaterat fakta i fallet. Vidare hade Kjellegård framhållit för fru Kleen, att en styresmans ställning undergrävdes, om en ledamot av anstaltsnämnden utan att rådföra sig med styresmannen ingrepe i behandlingsfrågor av så ömtålig natur som den

förevarande. I fråga om Johanssons uttagande ur skyddscellen hade Kjellegård meddelat, att Kjellegård hade för avsikt att samma dag kalla Johansson till samtal samt därefter taga frågan om hans isolering under övervägande. Praxis vore emellertid, att direktören i sådana frågor brukade samråda med sina närmaste medarbetare, vilket i detta fall varit särskilt behöfligt. Kjellegårds åtgärd att låta Johansson lämna skyddscellen hade i huvudsak grundat sig på följande övervägande. Fru Kleen hade genom sina besök hos Johansson engagerat sig på ett sätt, som icke kunnat missförstås. Även om fru Kleen — såsom hon uppgivit — icke lovat Johansson, att han skulle få komma ut ur skyddscellen, måste hennes aktivitet av honom tolkas så, att hon för sin del helt ogillade Kjellegårds åtgärd att isolera honom. Då Johansson redan före fru Kleens besök befunnit sig i en mera balanserad sinnesstämning, hade, med de starka förhoppningar som genom hennes åtgöranden redan väckts hos honom, ett avslag kunnat verka mycket ogynnsamt. I ett dylikt akut tvångsläge kunde en styresman försättas också av andra anledningar, t. ex. genom att en underordnad tjänsteman lovade mer än han rätteligen hade befogenhet till. I sådana fall kunde respekterandet av ett förhastat löfte ofta vara enda utvägen att hålla den intagne utanför tjänstemännens meningsskiljaktigheter. Vad i övrigt samtalet mellan fru Kleen och Kjellegård beträffade vore intet vidare av vikt att meddela. Kjellegård bestrede emellertid bestämt, att det varit på hans uppmaning som fru Kleen närvarit vid samtalet. Slutligen hade Kjellegård att beröra uttrycket "sambhällsställning". Ordet vore icke helt adekvat med vad han menat. Att det ändock kommit att användas kunde bero därpå, att fru Kleen så ofta framhölle sina personliga förbindelser åt olika håll. Vad Kjellegård åsyftat hade emellertid varit hennes ställning som ledamot av anstaltsnämnden och det tvångsläge, vari hon i denna egenskap försatt Kjellegård på sätt han nu och i sitt tidigare yttrande beskrivit.

Sedan jag därefter anmodat fru Kleen att yttra sig i ärendet, anförde fru Kleen följande.

Uppgifterna om yttranden, som fru Kleen skulle ha fällt, måste — utom "Detta är förfärligt" — bero på hörfel. Detta vore emellertid i sak oväsentligt. Fru Kleen läte alltid underrätta tjänstgörande styresmannen, när hon befunne sig inom fängelsets område. Hade hon, såsom vid ifrågavarande tillfälle, en överordnad tjänsteman som följeslagare, kunde med sådan anmälan komma att anstå något. Vid besöket hos Johansson tillsammans med Rhedin, som skrivit till fru Kleen och bett henne komma, hade fru Kleen icke lovat Johansson mera än att hon skulle hos Kjellegård be, att Johanssons isolering skulle hävas. I övrigt hade fru Kleen endast talat med Johansson om att han vore tvungen att behärska sig och söka disciplinera sig till ett normalt uppförande inom anstalten. Därutinnan ville hon hänvisa till sin tidigare skrivelse i ärendet. Fru Kleen hade ensam mottagits av Kjelle-

gård på hans ämbetsrum, och ensam hade hon sökt övertyga honom om det rimliga och välbetänkta i att upphäva Johanssons isolering. Fru Kleen hade då haft och hade, som hon i den tidigare skrivelsen sagt, övertygelsen att samtalet förts i full vänskaplighet. Hon hade styrkts i denna sin uppfattning av det faktum att Kjellegård ej ansett sig ha anledning taga upp episoden vid nämndens sammanträde kort därefter. Hon måste vidhålla, att Kjellegård på hennes fråga om det passade uppmanat henne att stanna på ämbetsrummet under hans samtal med Johansson. Kjellegård hade understrukit, att han i den föreliggande situationen skulle ha befunnit sig i ett tvångsläge. Orsaken till detta måste sökas i hans egna psykologiska reaktioner. Det måste nämligen anses icke bara som en rättighet för en ledamot av anstaltsnämnden, utan även som en plikt att med honom diskutera så extrema former för straffverkställighet som inlåsning i "järnburen" av en möjligen sjuk fånge. Detta vore vad som faktiskt skett mellan Kjellegård och fru Kleen, även om fru Kleen, för att bilda sig ett omdöme om saken, dessförinnan i högre tjänstemans närvaro haft ett samtal med Johansson. Det kunde icke av någon bestridas, att det vore Kjellegård, som ensam i sin egenskap av styresman fattat beslut om Johanssons lösgivande ur "buren".

I en till Hugo Lindbergs advokatbyrå ställd skrift, som av byrån den 4 november 1947 överlämnats till mig, anförde Johansson, bland annat, följande.

Någon av dagarna efter det Johansson insatts i skyddscellen hade Johansson fått besök av en för honom okänd dam, som sedermera visat sig vara fru Kleen. Hon hade frågat Johansson om anledningen till hans vistelse i denna cell. Johansson hade berättat det hela som det var. Hon hade då sagt, att det ytterst berodde på Johansson själv, om han skulle slippa "järnburen", och att hon skulle gå upp till direktören och tala med honom. För att lugna Johansson hade hon sagt, att hon snart skulle komma tillbaka. Efter en stund hade hon återkommit och frågat, om Johansson önskade följa med upp till direktören och diskutera möjligheterna att komma ut från "järnburen". Detta hade Johansson icke varit med på genast, då han ansett det vara direktörens skyldighet att tala med Johansson, som menat sig ha blivit omänskligt och brutalt behandlad. Då Johansson emellertid på morgonen antecknat sig för samtal med direktören i en annan angelägenhet, hade han gått med på förslaget. Johansson hade bett Kjellegård om ursäkt, därest Johansson på något sätt felat, men framhållit, att Kjellegård borde försöka förstå Johansson i den situation vari han befann sig. Kjellegård hade svarat, att han förstode Johansson. Därefter hade Johansson fått återvända till fängelset och erhållit en annan cell. Att fru Kleen skulle ha yttrat, att Johansson skulle ha den bästa och ljusaste cellen som fanns att få, kunde han absolut icke erinra sig. Däremot hade hon sagt:

”Jag hoppas att det skall bli lite lättare för Johansson nu.” Ej heller hade hon, såsom tidningarna skrivit, yttrat: ”Hej, so long, vi träffas på måndag.” Detta påstående vore gripet ur luften.

I en till fångvårdsstyrelsen den 23 mars 1948 avlåten skrivelse anförde jag därefter följande.

Enligt 4 § lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m. skall vid fångvårdsanstalt finnas en anstaltsnämnd, bestående av styresmannen samt fyra av Konungen utsedda personer, av vilka en skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete eller eljest vara lagfaren, en skall vara befattningshavare vid anstalten samt minst en skall äga insikt och erfarenhet rörande social hjälpverksamhet eller liknande arbete. Bland de ledamöter av nämnden, som icke äro befattningshavare vid anstalten, förordnar Konungen en att vara ordförande.

Styresmannen skall, där det kan ske utan dröjsmål, till överläggning i nämnden upptaga frågor om fånges hållande i enrum under arbete eller fritid, om disciplinära åtgärder och om eftervård ävensom andra viktigare frågor. Nämnden har ock att avgiva yttrande över ansökning om nåd eller villkorlig frigivning samt att behandla ärende, som fångvårdsstyrelsen hänskjuter till nämnden eller vars upptagande påkallas av ledamot. Nämnden må besluta framställning till Konungen eller fångvårdsstyrelsen angående de intagnas behandling eller förhållandena å anstalten i övrigt. Utöver vad nu sagts har nämnden att medverka till upprätthållandet av önskvärd förbindelse mellan intagen och honom närstående samt att främja arbetsanskaffning åt intagen som skall lämna anstalten.

De ledamöter av nämnden, heter det slutligen i samma paragraf, som icke på grund av sin tjänst hava att taga befattning med de intagna åligger att under regelbundna besök å anstalten följa de intagnas behandling.

Till grund för nu anförda bestämmelser ligger ett av strafflagberedningen den 14 november 1944 avgivet betänkande angående verkställigheten av frihetsstraff m. m. I detta betänkande anförde strafflagberedningen i fråga om verkställighetsorganen (s. 291 o. f.) bland annat följande.

Även om den största vikten borde läggas vid att en på lämpligt sätt rekryterad och utbildad fångvårdspersonal stode till förfogande, kunde man emellertid icke stanna därvid, när det gällde att vinna garantier för att fångvården skulle bliva verkligt effektiv och human. Det vore önskvärt att de intagna uppehölle kontakt med det vanliga livets förhållanden och kunde vända sig till personer, som vore helt fristående från fångvården. Det vore också av vikt att nya impulser tillfördes fångvårdstjänstemännen genom att de vid sin sida finge representanter för andra verksamhetsområden. I detta hänseende borde även rättssäkerhetssynpunkter beaktas. Bestämmanderät-

ten över personer, som berövats sin frihet, borde icke helt överlåtas åt specialiserade yrkesmän. På samma sätt som domaren, när han skulle döma till frihetsstraff, hade att samråda med lekmän, som utsetts av andra organ än domstolen, borde också fångvårdsmannen överlägga med utomstående, när det gällde det närmare utformandet av det frihetsberövande varom domstolen förordnat. Det vore vidare av vikt, icke minst ur fångvårdens synpunkt, att det icke i allmänhetens ögon komme att vidlåda fängselivet ett sken av hemlighetsmakeri och rättslöshet. Med hänsyn till den kritik som icke sällan — med eller utan fog — riktades mot förhållandena i fängelserna vore det angeläget att söka tillvinna fångvården större förtroende. Detta skedde bäst genom att personer, som utsetts av myndigheter utanför fångvården, finge fritt tillträde till anstalterna för att där följa de intagnas behandling och deltaga i handläggningen av vissa frågor. Vid tillgodoseende av de anförda synpunkterna borde man icke gå till överdrift. Om fångvårdsorganens befogenheter i alltför stor utsträckning överflyttades till utomstående, vore det att befara att de förras ansvarskänsla och intresse för uppgiften skulle slappna. Man hade också att taga hänsyn till att de frågor som komme under bedömande ofta vore av sådan art, att det fordrades särskild utbildning och erfarenhet av den som skulle handlägga dem, ävensom att beslut ej sällan måste fattas utan dröjsmål. Det kunde därför icke anses lämpligt att beröva fångvårdsorganen den egentliga beslutanderätten i behandlingsfrågor. Beredningen hade med hänsyn därtill icke funnit skäl föreslå att vid fångvårdsanstalterna — såsom skett vid vissa andra vårdanstalter — inrättades särskilda styrelser med beslutanderätt i viktigare frågor. De utomstående organ, som ställdes vid fångvårdsmännens sida, borde i huvudsak ha rådgivande uppgifter, vilket naturligtvis icke hindrade att deras verksamhet i realiteten komme att innebära att en viss kontroll bleve utövad. I vissa ur rättssäkerhetssynpunkt särskilt viktiga frågor borde de dock ha medbestämmanderätt. Ur fångvårdstjänstemannens synpunkt borde det snarast vara en fördel att kunna rådgöra med en utomstående, särskilt när han enligt vad beredningen föresloge finge vidgade befogenheter att individualisera behandlingen och giva de intagna ett betydande mått av frihet.

Vidare anförde strafflagberedningen (s. 297): Det skulle enligt förslaget åligga anstaltsnämndens ledamöter att, efter överläggning, var för sig eller gemensamt avgiva yttrande över ansökningar om nåd eller villkorlig frigivning. I övrigt hade nämnden icke beslutanderätt utan intoge en rådgivande ställning i förhållande till styresmannen. Det låge emellertid i sakens natur att denne, ehuru den slutliga bestämmanderätten tillkomme honom, borde taga största hänsyn till nämndens mening. Styresmannen vore skyldig att, när det kunde ske utan dröjsmål, samråda med nämnden i frågor om intagnas hållande i enrum under arbete eller fritid, om disciplinära åtgärder och om eftervård ävensom i andra viktigare frågor. Om samråd icke ägde rum

innan styresmannen ålade disciplinstraff eller vidtog liknande åtgärd, skulle han göra anmälan därom vid nämndens nästa sammanträde. Beredningen hade övervägt att föreskriva obligatoriskt samråd med anstaltsnämnden även i frågor om beviljandet av särskilda förmåner åt de intagna men avstått därifrån, emedan det syntes olämpligt att betaga styresmannen möjligheten att omedelbart bevilja eller utlova förmån åt intagen som gjort sig förtjänt därav. Det vore emellertid önskvärt att, när det lämpligen kunde ske, styresmannen rådfrågade nämnden även i sådana ärenden. Ätminstone borde han samråda med denna angående de allmänna principerna för beviljande av ifrågavarande förmåner. I avsikt att giva anstaltsnämndens ledamöter initiativrätt föresloge beredningen, att nämnden även skulle behandla sådana frågor, vilkas upptagande påkallades av någon ledamot. Nämnden kunde enligt förslaget besluta framställning till Konungen eller fångvårdsstyrelsen angående de intagnas behandling eller förhållandena i övrigt på anstalten. Denna befogenhet vore ägnad att höja nämndens betydelse och att stärka dess ställning vid det samråd, som vore dess normala verksamhetsform.

I den proposition, nr 342, varigenom förslag till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m. förelades 1945 års riksdag, anförde chefen för justitiedepartementet i fråga om den av strafflagberedningen föreslagna organisationen av anstaltsnämnderna följande.

I likhet med beredningen funne departementschefen det önskvärt, att från fångvårdsarbetet i övrigt fristående personer i viss omfattning erhöles tillfälle att följa detsamma och framföra sina synpunkter i fråga om behandlingen av de intagna. Såsom beredningen betonat borde detta kunna leda till ett ökat förtroende för det arbete som utfördes inom fångvården och även kunna tillföra fångvårdsarbetet nya impulser. En anstaltsnämnd, vari jämväl utomstående personer erhöles säte, syntes vara en lämplig form för det angivna syftet. Såsom beredningen föreslagit syntes en sådan nämnd böra inrättas vid varje fångvårdsanstalt. De farhågor, som från vissa håll uttalats för att den av beredningen föreslagna anstaltsnämnden skulle försvaga styresmannens ställning, syntes icke böra tillmätas större vikt, därest, såsom departementschefen ville förorda, nämndens funktion i enlighet med beredningens förslag bleve av rådgivande natur. Departementschefen vore nämligen ense med beredningen också därutinnan, att den egentliga beslutanderätten i behandlingsfrågor borde tillkomma styresmannen, respektive fångvårdsstyrelsen. Vad en reservant inom beredningen anförde därom att man efter mönster från andra sociala anstalter borde giva anstaltsnämnden medbestämmanderätt i frågor, som rörde behandlingen av de intagna och anstaltens skötsel, och i samband därmed göra nämnden till en styrelse för anstalten hade förordats av socialstyrelsen men i andra yttranden blivit föremål för kritik. I överensstämmelse med vad som anförts i dessa yttranden hölle departementschefen före, att för upprätthållandet av ordning och

säkerhet inom anstalten styresmannen borde äga omedelbar beslutanderätt. Såvitt anginge frågan om anstaltsnämndens ställning och förhållande till styresmannen vore departementschefen alltså ense med beredningen.

Första lagutskottet, som avgav utlåtande (nr 52) över propositionen, anförde i förevarande del följande.

För att giva fångvården en mera social prägel vore det enligt utskottets uppfattning av betydelse att tillse, att fångvården icke organiserades som något för sig avskilt, där endast fackmännen ägde inflytande. Genom att möjligheter skapades för socialt intresserade lekmän att följa och taga del i fångvårdsarbetet kunde detta komma att tillvinna sig det ökade förtroende och intresse från allmänhetens sida, som syntes vara en viktig förutsättning för att den sociala sidan av fångvårdsarbetet verkligen skulle komma att ge resultat. Det förhållandet att fångvården länge blivit efter i den sociala utvecklingen syntes delvis kunna tillskrivas den omständigheten, att fångvården icke varit föremål för allmänhetens uppmärksamhet och intresse. För dem som vore intagna i fångvårdsanstalterna torde det jämväl — icke minst ur psykologisk synpunkt — vara av betydelse att från den egentliga fångvården fristående personer följde den behandling, som komme de intagna till del. På grund av det anförda tillstyrkte utskottet, att anstaltsnämnderna utbyggdes, så att vid varje anstalt komme att finnas en nämnd. I fråga om nämndens funktion biträdde utskottet förslaget att den huvudsakligen skulle vara av rådgivande natur. Gentemot vad i en motion anförts om att nämnden borde äga medbestämmanderätt beträffande de intagnas behandling och anordnandet av eftervård åt dem ville utskottet åberopa vad strafflagberedningen anförde i denna fråga. Beredningen hade framhållit, att man för att tillgodose lekmannainflytandet icke borde gå till överdrift. Om fångvårdsorganens befogenheter i alltför stor utsträckning överflyttades till utomstående, vore det att befara, att fångvårdspersonalens ansvarskänsla och intresse för uppgiften skulle slappna. Åtskilliga frågor vore enligt vad beredningen anförde också av sådan art, att de för sin lösning krävde särskild fackkunskap. De måste också icke sällan avgöras utan dröjsmål. — I fråga om nämndens uppgifter föresloge utskottet, att nämnden finge besluta framställning till Konungen eller fångvårdsstyrelsen angående de intagnas behandling eller förhållandena å anstalten i övrigt. Därigenom hade utskottet velat understryka nämndens självständiga och fristående ställning. — Vid ställningstagande till frågan om nämndens sammansättning hade det för utskottet avgörande varit, att huvudsyftet med nämnden såsom ovan anförts skulle vara att skapa ett samband mellan samhällslivet i allmänhet och fångvården. Genom nämnden ernåddes icke blott att fångvården tillfördes fruktbärande impulser utifrån, utan därigenom skapades även en möjlighet till kontroll över de intagnas behandling. Med hänsyn därtill borde det utomstående inslaget i nämnden vara det förhärskande och sålunda — då av praktiska skäl antalet ledamöter icke

borde överstiga fem — förutom styresmannen icke mer än en ledamot vara befattningshavare vid anstalten. Då nämnden vid sina sammanträden därutöver kunde höra de befattningshavare den funne erforderligt, syntes med den föreslagna sammansättningen fångvårdsmannasynpunkterna bliva tillräckligt tillgodosedda. Utskottet gillade förslaget i propositionen att en ledamot borde vara eller hava varit innehavare av domarämbete eller eljest vara lagfaren. Då nämndens ledamöter hade att regelbundet besöka anstalten, komme det för de intagna att kännas som en särskild trygghet att de kunde påkalla intresse för sina personliga angelägenheter hos en domare eller annan jurist. Minst en av nämndens ledamöter borde äga insikt och erfarenhet rörande social hjälpverksamhet eller liknande arbete för att kunna bidra till fyllandet av nämndens viktiga uppgift i fråga om eftervården. Beträffande kompetenskraven för den fjärde ledamoten i nämnden innehöll utskottets förslag icke någon bindande anvisning. Det syntes böra stå den utnämmande myndigheten fritt att välja mellan någon i socialt arbete verksam person och annan för uppgiften lämplig. Genom vad sålunda föreslagits syntes vad i berörda motion anfördes om att i anstaltsnämnderna borde lämnas rum för ett större inflytande från socialt verkamma personer hava vunnit beaktande. För att giva nämnden en självständig ställning och för att framhäva betydelsen av de uppgifter som tillkomme nämndens ledamöter syntes det utskottet lämpligast, att ledamöterna med undantag av styresmannen utsåges av Kungl. Maj:t, därvid Kungl. Maj:t även torde böra förordna ordförande i nämnden. Då nämnden skulle intaga en i förhållande till styresmannen rådgivande ställning förordade utskottet att ordförande skulle utses bland dem som icke vore befattningshavare vid anstalten.

Av vad som förekommit vid tillkomsten av bestämmelserna om anstaltsnämnderna vid fångvårdsanstalterna torde framgå, att nämndens uppgift med vissa undantag, varom nu icke är fråga, är av allenast rådgivande natur. Styresmannens beslutanderätt har såvitt angår de intagnas behandling och upprätthållandet av ordningen inom anstalten ansetts böra förbehållas honom ensam. Givet är emellertid, att styresmannen därutinnan bör taga all hänsyn till de meningar, som nämnden ger uttryck åt. För att nämnden verkligen skall bliva i tillfälle att uttala en egen mening i mera betydelsefulla frågor har ju också i vissa fall, exempelvis vid frågor om fånges hållande i enrum under arbetstid eller fritid och om vidtagande av disciplinära åtgärder, ålagts styresmannen att regelmässigt upptaga sådana frågor till behandling inom nämnden. Även om styresmannen efter nämndens hörande icke är bunden av den uppfattning som uttalats av nämnden, synes det kunna antagas, att han icke utan vägande skäl handlar emot densamma. Meningen har ju varit, att även andra synpunkter än fångvårdstjänstemannens skulle öva inflytande vid straffverkställigheten efter nya verkställighetslagens ikraftträdande.

Om alltså anstaltsnämnden såsom sådan icke har beslutanderätt i fråga om de intagnas behandling, kan så mycket mindre någon befogenhet i sådant hänseende tillkomma de enskilda ledamöterna i nämnden utom styresmannen. Att ledamöterna äga genom besök å fångvårdsanstalten följa de intagnas behandling kan icke innebära, att en ledamot har befogenhet att på eget initiativ ingripa gentemot styresmannen eller annan befattningshavare vid anstalten. I den mån ledamoten finner förhållandena böra föranleda ändring i ett av styresmannen meddelat beslut om behandlingen av en intagen, har ledamoten att, såsom i lagtexten också förutsättes, påkalla ärendets upptagande inom nämnden. En enskild nämndledamot bör alltså icke på annat sätt än genom hänvändelse till nämnden söka påverka styresmannen att vidtaga en åtgärd, som ledamoten finner påkallad. Det är icke till en enskild nämndledamots uppfattning utan till nämndens uttalande som styresmannen har att taga hänsyn. Detta bör naturligtvis icke utgöra hinder för en ledamot att samtala med styresmannen rörande de intagnas behandling och om lämpligheten av en eller annan åtgärd. Det ligger ju i sakens natur, att frågan härigenom kan på ett bättre sätt förberedas för behandling inom nämnden. Ledamoten har emellertid därvid att iakttaga sådan grannlagenhet, att han ej föregriper nämndens ställningstagande eller utsätter styresmannen för påtryckning.

Vad här förevarande fall beträffar så är i ärendet upplyst, att en å kronohäktet intagen, till åtta års straffarbete dömd fånge, Nils Harry Johansson, efter flera raseriutbrott, varunder inredningen i två celler sönderslagits, enligt beslut av fångvårdsanstaltens styresman, Kjellegård, den 5 april 1947 blivit överförd till centralfängelset och där insatt i skyddscell. Mot detta beslut och dess verkställande torde i och för sig icke kunna riktas någon anmärkning. Johansson har också själv i en till mig inkommen skrift uttalat, att en isolering av honom "kanske var ofrånkomlig".

Sedan Johansson vid ett av förste pastorn Rhedin den 6 april företaget besök i skyddscellen visat sig förtvivlad över sitt långa straff och sin hopplösa framtid och Rhedin på grund därav funnit Johansson "nere", har Rhedin i brev samma dag till fru Kleen i hennes egenskap av ledamot av anstaltsnämnden meddelat, att en fånge satt isolerad och var "förskräckligt nere", samt bett fru Kleen komma fången till hjälp. Att Rhedin på detta sätt vände sig till fru Kleen har uppenbarligen berott därpå, att han ansett henne kunna inom kortast möjliga tid åvägabringa att Johanssons isolering bleve hävd. I egenskap av pastor vid anstalten hade emellertid Rhedin, om han funnit Johanssons tillstånd vara sådant att särskilda åtgärder i anledning därav voro påkallade, haft icke blott rätt utan jämväl skyldighet att underrätta styresmannen därom samt för honom framlägga de synpunkter, som Rhedin kunde ha på frågan om Johanssons isolering. Först om en dylik åtgärd icke lett till önskat resultat, hade Rhedin bort fästa anstaltsnämndens uppmärksamhet på saken, exempelvis genom skriftlig eller muntlig

hänvändelse till nämndens ordförande. Inrättandet av anstaltsnämnder vid fångvårdsanstalterna kan icke lända till rubbning av den i statliga verkgängse ordningen att en tjänsteman, som har en från verkets ledning avvikande mening angående en av ledningen vidtagen åtgärd, i första hand vänder sig till sina överordnade eller verkets chef med erinringar eller förslag i saken. Genom att på sätt i förevarande fall skett förbigå den ansvariga anstaltsledningen har Rhedin följaktligen enligt min mening förfarit felaktigt.

Vad fru Kleen angår har hon tydligen varit okunnig om en nämndledamots ställning och befogenhet i förhållande till nämnden och styresmannen. Såsom framgår av vad jag förut anfört hade fru Kleen, om hon önskat få den av styresmannen beslutade isoleringen av Johansson hävd, haft att hos nämnden påkalla upptagandet av frågan därom. I stället har hon själv vänt sig till Kjellegård med anhållan om Johanssons förflyttning från skyddscellen, och detta utan att hon ens förvissat sig om i vilken utsträckning hennes uppfattning i sakfrågan delades av nämndens övriga ledamöter. Utredningen giver vidare vid handen, att fru Kleen vid ifrågavarande tillfälle uppträtt som om hon intoge en ställning av överordnad i förhållande till fångvårdspersonalen. Särskilt anmärkningsvärt synes mig vara att hon — såsom av utredningen torde framgå — varit den som till den lägre fångvårdspersonalen meddelat Kjellegårds beslut om Johanssons förflyttning till en annan cell samt givit fångkonstaplarna anvisningar rörande verkställandet av förflyttningen. Fru Kleens åtgöranden i fallet Johansson ha uppenbarligen haft en menlig inverkan på disciplinen inom anstalten och i hög grad varit ägnade att förringa styresmannens auktoritet. Upplyst är också, att såväl fångkonstaplarna som de å anstalten intagna genom vad som förekommit bibragts den uppfattningen att det varit fru Kleen, som "tagit upp" Johansson ur skyddscellen.

Med hänsyn till fru Kleens egenskap av lekmannarepresentant i anstaltsnämnden synes det i viss mån förklarligt, att hon icke beaktat skillnaden mellan nämndens och den enskilda nämndledamotens befogenheter, i all synnerhet som ledamot har icke blott rätt utan även plikt att genom besök å anstalten göra sig underrättad om de intagnas behandling. Därtill kommer, att fru Kleens ingripande skett efter påstötning av Rhedin och således föranletts av en anstaltstjänsteman, hos vilken hon haft rätt att fordra full kännedom om innehållet i gällande lagstiftning angående verkställighet av frihetsstraff. Enligt min mening måste därför en stor del av ansvaret för de ogynnsamma följderna av fru Kleens obehöriga inblandning i anstaltsledningens tjänsteåligganden åvila Rhedin.

Vad Kjellegård beträffar kan det av honom i Svenska Dagbladet återgivna uttalande, som föranlett mig att upptaga ifrågavarande sak, knappast tolkas på annat sätt än att Kjellegård därmed velat ha sagt, att fru Kleen nödgat honom vidtaga en oriktig tjänsteåtgärd samt att det varit

hennes framskjutna samhällsställning som föranlett honom att efterkomma hennes önskan. Toges Kjellegård efter orden, skulle han följaktligen ha gjort sig skyldig till ett grovt tjänstefel. Kjellegård har emellertid i ärendet uppgivit, att han redan innan fru Kleen den 8 april anlände till anstalten varit betänkt på att flytta Johansson från skyddscellen och att han vid sitt senare träffade avgörande av denna fråga icke låtit sig påverkas av fru Kleen men att hennes åtgöranden i saken åstadkommit en faktisk situation, till vilken han nödgats taga hänsyn. Ehuru det gjorda uttalandet knappast är förenligt med denna förklaring, saknar jag anledning betvivla förklaringens riktighet.

Vid tillkomsten av lagen om verkställighet av frihetsstraff hystes grundade förhoppningar att de nyinrättade anstaltsnämnderna skulle lända till förbättrade vårdförhållanden vid fångvårdsanstalterna och till ökat förtroende för fångvården. För att dessa förhoppningar skola kunna infrias tarvas förvisso ett gott samarbete mellan de olika organ, som ha tillsyn över de intagnas vård och behandling. Icke minst viktigt är, att anstaltsnämnder och fångvårdstjänstemän endräktigt samarbeta för ernående av bästa möjliga resultat. Jag vill därför erinra om angelägenheten av att såväl de enskilda nämndledamöterna som fångvårdsanstaltens styresman och övriga befattningshavare vinnlägga sig om att undvika slitningar och stridigheter, vilka inverka menligt på fångvårdsarbetet och därigenom motverka syftet med anstaltsnämnderna. Denna erinran synes mig vara särskilt påkallad, då — enligt vad jag jämväl i annat sammanhang inhämtat — förhållandena vid fångvårdsanstalten å Långholmen i detta hänseende icke äro tillfredsställande.

Med dessa uttalanden, vilka delgåvos Kjellegård, Rhedin och fru Kleen, lät jag bero vid vad i ärendet förekommit.

3. Felaktigt förfarande vid debitering av skatt.

I en hit den 18 september 1947 inkommen klagoskrift anförde advokaten Valdemar Boman i Sundsvall för dödsboet efter häradsdomaren Hans Boman från Valla följande.

Dödsboet vore ägare till 1/6 av fastigheten Brådö Kronofors 1¹ i Ådalslidens socken. Särskild lagfart vore meddelad å dödsboets andel sedan den 18 januari 1897. Dödsboet hade intet gemensamt med ägarna av övriga andelar av Brådö Kronofors 1¹. Fastigheten hade före år 1945 icke varit taxerad och icke heller upptagen i debiteringslängd. Efter det att fastigheten vid den senaste fastighetstaxeringen åsatts ett taxeringsvärde av 25 000 kronor, hade kommunalnämnden i Ådalslidens kommun och häradsskrivaren i Ådals fögderi utfärdat gemensamma skattsedlar för alla delägarna. Skattsedlarna hade tillställts förre hemmansägaren Bror Lundin i Västan-

bäck, Näsåker. Dödsboet hade sålunda icke erhållit någon debetsedel å utskylderna för dödsboets andel. Sedan Lundin betalat utskylderna enligt de honom tillställda skattsedlarna, hade han instämt dödsboet till Boteå tingslags häradsrätt med yrkande att utfå 1/6 av det av honom erlagda beloppet. Dödsboet hade vid domstolen bestritt kravet under hänvisning till att dödsboet icke från någon myndighet erhållit någon underrättelse om att dödsboet påförts några utskylder för ifrågavarande fastighet samt att dödsboet icke lämnat Lundin uppdrag att betala några utskylder för dödsboets räkning. Häradsrätten hade emellertid genom dom den 12 september 1947 ålagt dödsboet att till Lundin betala ifrågavarande utskylder, 29 kronor 88 öre, samt att ersätta Lundins kostnader med 90 kronor jämte protokollslösen. Skatten för ifrågavarande fastighet hade sålunda genom häradsrättens dom indrivits av dödsboet utan att detta först i föreskriven ordning debiterats skatt och utan att dödsboet vid betalning av det utdömda beloppet kunnat erhålla vederbörligt bevis att skatten för fastigheten därmed verkligen vore betald. Häradsrätten hade tillerkänt Lundin 1/6 av ett skattebelopp, som denne uppgivit sig ha betalt, men om detta belopp vore riktigt debiterat eller om Lundin möjligen komme att återfå någon del av detsamma hade häradsrätten icke beaktat. Icke heller hade häradsrätten beaktat, att dödsboet genom att icke erhålla någon debetsedel betagits möjligheten att göra anmärkning mot eventuella felaktigheter i debiteringen. Genom häradsrättens dom hade utdömts kostnader, som vida överstege föreskriven indrivningsavgift. Om dödsboet hade debiterats skatten enligt gällande bestämmelser och därefter icke erlagt densamma, hade den kunnat indrivnas utan rättegång, och dödsboet hade endast behövt erlagga indrivningsavgift. Genom att skatten felaktigt debiterats Lundin hade dödsboet alltså orsakats onödiga kostnader. Då fråga emellertid icke vore om något större belopp, hade dödsboet icke ansett det vara lönande för dödsboet att överklaga häradsrättens dom. Dödsboet hade dock ansett skäil föreligga att underställa J. O:s prövning, huruvida myndigheternas förfarande i detta fall vore riktigt och om dödsboet alltså även för framtiden icke hade rätt att erhålla debetsedel utan hade att avvakta stämning å skatten för ifrågavarande fastighet.

Av en till klagoskriften fogad avskrift av stämningsansökningen i nämnda mål framgick, att Lundin yrkat att av dödsboet utbekomma 1/6 av för fastigheten Brådö Kronofors 1¹ i dess helhet debiterad kronoskatt för år 1945 45 kronor 59 öre och kommunalskatt för år 1946 133 kronor 73 öre, tillhoppa 179 kronor 32 öre, eller sålunda 29 kronor 88 öre jämte vissa kostnader.

Sedan jag i anledning av klagoskriften anmodat häradsskrivaren i Ådals fögderi att inkomma med yttrande, avgav häradsskrivaren Sven Björne utlåtande i saken.

Björne ingav därvid utdrag av fastighetslängden för Ådalslidens socken för år 1945, avseende fastigheten Brådö Kronofors 1¹, varav framgick, att för fastigheten i kolumnen "Den skattskyldige" antecknats: "Mårten Lidmarks d. y. dödsbo 1/6, Mårten Lidmark d. ä:s dödsbo 1/6, Hans Boman i Valla, Undrom, 1/6, Margareta Näsströms dödsbo 1/12, Maria Lidgrens 1/12, Jakob Sjöström 1/12, Olof Sjöström 1/12 och Viktor Westin, Fack 57, Bollstabruk, 1/6", samt att fastigheten åsatts ett taxeringsvärde (markvärde) såsom "annan fastighet" av 25 000 kronor eller 12 skattekronor 50 skatteören.

Vidare ingav Björne utdrag av kronouppbördshandlingarna (uppbördsboken) i Ådals fögderi för år 1945, utvisande att "Mårten Lidmark d. y:s dödsbo m. fl." för fastigheten Brådö Kronofors påförts landstingsmedel 43 kronor 75 öre, därav å första uppbördsterminen 21 kronor 88 öre, ävensom debetsedslösen 12 öre, tillhopa 43 kronor 87 öre, vilket belopp erlagts den 31 oktober 1946.

I sitt yttrande anförde Björne följande: Han vore icke personligen ansvarig för ifrågavarande debitering, enär anmälan avsåge 1945 års kronoutskylder. Debiteringsförrättare hade varit t. f. häradsskrivaren Hugo Gustafson, numera häradsskrivare i Ronneby fögderi. Björne ville emellertid nämna, att han vid debitering av fastighetsskatt på grund av 1946 års taxering förfarit på liknande sätt som Gustafson. De utskylder, varom i anmälan vore fråga, hade debiterats på grund av verkställd fastighetstaxering. Debiteringsförrättaren hade haft att rätta sig efter av taxeringsnämnd och prövningsnämnd fastställd taxering. Genom anteckningen i taxeringslängden under rubriken "Den skattskyldige" av varje delägars ideella andel i fastigheten finge skattskyldighet av taxeringsnämnden anses ha ålagts envar av delägarna allt efter vars och ens andel. Beträffande förfarandet vid debitering syntes föreskrifter endast ha lämnats i §§ 1 och 2 av uppbördsreglementet den 14 december 1917. Någon bestämmelse, varigenom debiteringsförrättare ålades att utfärda debetsedlar för envar andelsägare, syntes icke förefinnas. Enligt allmänt vedertagen praxis torde fördelning av de på visst taxeringsvärde belöpande kronoutskylderna icke ha skett på envar av de ideella andelsägarna i andra fall, än då framställning därom gjorts av vederbörande andelsägare. Anledningen därtill torde i första hand vara att söka i det förhållandet, att före den 1 juli 1946 kostnaden för andelsägarna i vad gällde debetsedslösen regelmässigt blivit mindre än om särskilda debetsedlar utfärdats för envar av andelsägarna, och i andra hand måhända även den situation, som vid eventuell utmätning för viss andelsägars utskylder kunde uppkomma för övriga andelsägare. Beträffande klagandens påpekande att dödsboet fått vidkännas avsevärda kostnader ville Björne meddela, att dessa helt undvikits, om dödsboet efterkommit de upprepade krav, som framstälts därom, att dödsboet skulle inbetala sin andel av de påförda och i sin helhet av annan delägare erlagda

utskylderna. Eftersom dödsboet haft klart för sig, att dödsboet hade lagfart å viss andel av ifrågavarande fastighet, hade det vid det första kravet varit en enkel sak att göra sig underrättad om den taxering fastigheten åsatts och att förvissa sig om huru debiteringen verkställts. Skyldighet för häradskrivaren att underrätta om åsatt taxering föreläge icke. Dödsboet hade haft rätt och möjlighet att taga del av fastighetstaxeringslängden vid den offentliga framläggning därav, som skett enligt 11 § kungl. kungörelsen den 28 september 1928 med vissa föreskrifter rörande taxeringsförfarandet. Dödsboet hade också haft den i § 5 uppbördsreglementet angivna möjligheten att hos länsstyrelsen begära debetsedel. Dödsboets rätt syntes därför icke på något sätt ha eftersatts genom det påtalade debiteringsförfarandet. Ej heller syntes fel från debiteringsförrättarens sida ha begåtts vid utfärdandet av debetsedel på sätt som skett. Skulle önskemål ha framställts om utfärdande av särskild debetsedel till Hans Bomans dödsbo, hade en sådan begäran givetvis villfarits.

I avgivna påminnelser uppgav klaganden, att av utdraget av fastighetstaxeringslängden framginge, att Hans Boman vore antecknad såsom skattskyldig för 1/6 av fastigheten. Enligt § 4 i uppbördsreglementet skulle särskild debetsedel utfärdas för envar skattskyldig, som hade att utgöra kronoutskylder av något slag. Det måste därför vara otvivelaktigt, att särskild debetsedel rätteligen skulle ha utfärdats för dödsboet i förevarande fall. Dödsboet hade nu till Lundin erlagt det av häradsrätten utdömda beloppet. Därmed vore dödsboet emellertid icke skyddat för eventuellt krav från Kronans sida. Mot Kronan gällde icke annat kvitto än sådant, som utfärdats enligt föreskrifterna i uppbördsförordningen.

I avgivet yttrande anförde Gustafson, att taxering av Brådö Kronofors 1¹ åsatts med 25 000 kronor, gemensamt för samtliga delägare, samt att den verkställda debiteringen av kronoutskylderna för fastigheten därför syntes Gustafson riktig. I övrigt åberopade Gustafson vad Björne anført i saken.

Vid ärendets avgörande gjorde tjänstförrättande justitieombudsmannen Romanus följande uttalanden.

I uppbördsreglementet den 14 december 1917, vilket upphörde att gälla vid ingången av år 1947, upptogs bestämmelser om debitering av kronoutskylder. Härunder inbegreps även landstingsmedel. Debiteringen ankom enligt § 1 på landet å häradskrivaren. Enligt § 3 i reglementet skulle utskylderna upptagas å debetsedel, upprättad enligt fastställda formulär. I § 4 mom. 1 stadgades, att särskild debetsedel skulle utfärdas för envar skattskyldig, som hade att utgöra kronoutskylder av något slag; dock med visst

undantag i fråga om pensionsavgift för hustru. Särskild debetsedel skulle ock utfärdas åt fastighetsägare för varje honom tillhörig fastighet, därest han inom viss tid gjorde framställning därom. Debetsedlarna skulle å landet, enligt § 5, med posten kostnadsfritt sändas till de skattskyldiga under adress, som i mantalslängden antecknats eller blivit hos häradskrivaren anmäld.

I uppbördsförordningen den 31 december 1945, vilken ersatt uppbördsreglementet och därjämte omfattar debitering och uppbörd av kommunalutskylder, finnas bestämmelser, vilka såvitt nu är i fråga äro av huvudsakligen samma innebörd. Debitering och uppbörd av kommunalutskylder ankommo tidigare på landet å kommunalnämnden.

Skyldighet att erlägga landstingsskatt åligger enligt 46 § 1 mom. lagen den 20 juni 1924 om landsting — med visst undantag varom här ej är fråga — envar som inom landstingsområdet är skattskyldig till allmän kommunalskatt, och landstingsskatten skall utgöras av envar skattskyldig i förhållande till det antal skattekronor och skatteören, som enligt bestämmelserna i kommunalskattelagen påföras honom på grund av skattskyldighet inom landstingsområdet.

Enligt 1 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall allmän kommunalskatt utgöras i förhållande till det antal skattekronor och skatteören, som påføres en var skattskyldig enligt de i samma lag fastställda grunderna. Allmän kommunalskatt är, enligt 2 §, dels fastighetsskatt, dels kommunal inkomstskatt. Såsom underlag för fastighetsskatten påföras skattskyldig vissa skatteören i förhållande till fastighetens taxeringsvärde. Vid taxeringen av fastighet skall, enligt 8 §, varje taxeringsenhet åsättas särskilt taxeringsvärde. Taxeringsenhet är inom varje kommun för sig å landet i regel varje fastighet som särskilt redovisas i jordregistret. I de till kommunalskattelagen fogade anvisningarna framhålles, att där jord- eller fastighetsregister är upprättat, detta bör följas vid taxeringsenheternas bestämmande. Vissa undantag finnas emellertid. Om fastighet, som eljest skulle vara taxeringsenhet, är delad mellan olika ägare, så att varje ägare har sin till området å marken bestämda del av fastigheten, skall varje sådant område utgöra taxeringsenhet. Understundom äro å andra sidan förhållandena sådana, att fastigheter, som äro rättsligen skilda, likväl böra tillsammans bilda taxeringsenhet.

Enligt 13 § 1 mom. kommunalskattelagen åligger skyldighet att erlägga fastighetsskatt — där icke i 2 mom. annorlunda stadgas — fastighetens ägare. Såsom ägare anses därvid den, vilken innehar fastighet med fideikommissrätt eller eljest utan vederlag besitter fastighet på grund av testamenteriskt förordnande. I 2 mom. angivas vissa fall, då annan innehavare av fastighet är skattskyldig i ägarens ställe.

I 66 § 3 mom. och 67 § 3 mom. taxeringsförordningen den 28 september 1928 föreskrives i fråga om allmän fastighetstaxering — vilken sker vart

femte år — att fastighetstaxeringsnämnden beslutar dels med vilket belopp taxeringsvärde skall åsättas varje fastighet och dels, beträffande varje fastighet för vilken fastighetsskatt skall utgöras, vem som för året skall upptagas såsom skattskyldig för fastigheten. Enligt 84 § 1 mom. skall under de år, då särskild fastighetstaxering skall äga rum, taxeringsnämnden för varje fastighet, för vilken fastighetsskatt skall utgöras, fatta beslut om vem som för året skall upptagas såsom skattskyldig för fastigheten.

Såsom framgår av det anförda anknytes fastighetstaxeringen till begreppet taxeringsenhet, som i regel sammanfaller med begreppet fastighet i registerteknisk mening. Om en registerfastighet äges till ideella andelar av flera självständiga rättssubjekt och sålunda icke är uppdelad ur bruknings-synpunkt, inverkar detta icke på själva taxeringen, d. v. s. bestämmandet av fastighetens värde.

Debiteringen av fastighetsskatt åter anknytes till skattskyldigheten. Denna skyldighet åvilar — med vissa undantag som nu icke äro i fråga — fastighetens ägare. Detta innebär, att varje i civilrättsligt hänseende självständigt rättssubjekt — t. ex. ett dödsbo eller ett handelsbolag — också är särskilt skattesubjekt (jfr Eberstein: Om skatt till stat och kommun, s. 761). Skatt skall följaktligen påföras varje dylikt rättssubjekt för sig. Om en fastighet till ideella andelar äges av flera, som icke tillsammans utgöra särskilt rättssubjekt, åvilar skattskyldigheten envar av delägarna för hans andel i fastigheten. Något solidariskt ansvar för hela den å fastigheten belöpande skatten föreligger icke mellan delägarna. Det allmännas förmånsrätt för skatten omfattar ej heller mer än den skattskyldiges andel av fastigheten. Det har uttryckligen föreskrivits, att särskild debetsedel skall utfärdas för varje skattskyldig.

Det är uppenbarligen av synnerlig vikt för medborgarna, att dessa bestämmelser om debitering av skatt noggrant iakttagas av myndigheterna. Skyldigheten att erlägga skatt till det allmänna måste motsvaras av ett berättigat krav från varje enskild skattskyldigs sida, såväl att han, i den ordning som finnes bestämd, erhåller debetsedel å den skatt, han har att erlägga, som även att han icke blir utsatt för krav å annan skatt än den han sålunda är skyldig att erlägga. Härav följer, att det icke kan stå myndigheterna fritt att utan stöd av författningsbestämmelse — vare sig av bekvämlighetsskäl eller av andra hänsyn — sammanföra flera skattskyldiga å en gemensam debetsedel. Ett sådant sammanförande skulle också — sett från det allmännas synpunkt — kunna medföra komplikationer vid eventuell indrivning, då såsom nyss nämnts något solidariskt ansvar för skatten icke föreligger mellan flera skattskyldiga.

Den fastighet, som avses i förevarande ärende, utgör särskild registerfastighet och har sålunda utgjort taxeringsenhet. Vid fastighetstaxeringen åsattes fastigheten ett taxeringsvärde av 25 000 kronor. Av det ovan sagda framgår, att denna taxering icke i och för sig innebar att skattskyldigheten

för fastigheten skulle vara samfärd för alla delägarna. I fastighetstaxeringslängden har tvärtom antecknats varje delägars andel i fastigheten. Till följd härav hade i debiteringslängden bort uppföras envar av delägarna i fastigheten med den skatt, som belöpte på hans andel. I enlighet härmed hade också särskild debetsedel bort utfärdas för varje skattskyldig delägare.

Vad Björne och Gustafson åberopat till försvar för åtgärden att utfärda en gemensam debetsedel för hela fastigheten kan jag icke godtaga. Något stöd i författningarna för en dylik åtgärd har, såsom framgår av det ovan anförda, icke förelegat. Även om det måhända icke skulle kunna anses ha varit obefogat att i särskilda fall tillmötesgå en önskan från flera skattskyldiga andelsägare att erhålla gemensam debetsedel, måste framhållas, att sådana förhållanden icke förelegat i förevarande fall. I ärendet är upplyst, att i vart fall Hans Bomans dödsbos andel varit särskilt lagfaren sedan åtskilliga år tillbaka, och det har icke ens påståtts, att någon av delägarna i fastigheten uttryckt önskan om gemensam debetsedel.

Enligt min mening har Gustafson sålunda i angivet hänseende förfarit felaktigt. Detta gäller även Björne; då denne allenast tillämpat samma debiteringsförfarande som skett föregående år, kan han dock anses ha haft visst fog för antagande att detta överensstämde med delägarnas önskemål.

Genom Gustafsons förfarande har uppenbarligen olägenhet uppkommit för dödsboet. Jag kan emellertid, med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst, icke anse att de kostnader, som dödsboet genom häradsrättens dom förpliktats utgiva utöver skatten, ens huvudsakligen vållats av att särskild debetsedel icke utfärdats för dödsboet. Med hänsyn härtill finner jag mig kunna låta bero vid mina ovan gjorda uttalanden samt en erinran till Gustafson och Björne om vikten av att bestämmelserna om debitering av utskylder noggrant iakttagas.

Då kommunala myndigheter icke stå under J. O:s tillsyn, föranleda klagomålen i vad de avse debitering av kommunalskatt icke något särskilt uttalande från min sida.

Med dessa uttalanden, vilka delgavos Gustafson och Björne, var ärendet av J. O. slutbehandlat.

4. Lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga äger tillämpning jämväl å åtal, som tullåklagare ämnar väcka vid tullmålsdomstol.

Vid en av mig den 13 juni 1947 verkställd inspektion av rådhusrätten i Halmstad antecknades vid granskning av rådhusrättens dombok bland annat följande.

Den 16 januari 1947 hade rådhusrätten på åtal av tullförvaltaren Nils Hildingh dömt jungmannen Bert Rune Kristiansson, född den 20 april

1930, jämlikt 1 § 1 mom. lagen den 20 juni 1924 med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin att för olovlig införsel av sådana drycker böta 50 kronor.

Jag anmärkte, att frågan om eftergift av åtal icke, såvitt domboken utvisade, prövats av landsfogden jämlikt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga.

Över anmärkningen infortrade jag sedermera yttrande av Hildingh och rådhusrätten.

Hildingh anförde: Han hade under tiden den 22—den 24 december 1946 varit tillförordnad tullförvaltare i Halmstad och i denna egenskap tjänstgjort såsom åklagare i tullmål. Måndagen den 23 december hade inkommit fem rapporter angående olovlig införsel av spritdrycker från svenska ångfartyget "Ingolf", som den 21 i samma månad ankommit från Gdynia. En av dessa rapporter hade avsett Kristiansson. Vid prövning av åtalsfrågan beträffande Kristiansson hade Hildingh ej funnit något hinder möta mot åtal. Han hade vid denna tidpunkt ägt kännedom om 1944 års lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga. Uttrycket "allmänt åtal" i lagens första paragraf hade Hildingh tolkat så, att lagen icke vore tillämplig å mål, som anhängiggjordes av tullåklagare. Detta förhållande förklarade, varför han ej underställt landsfogden frågan om åtalet mot Kristiansson. Under åberopande av det anförda hemställde Hildingh, att jag måtte låta vid förklaringen bero.

Rådhusrätten yttrade: Enligt 1 § i lagen om eftergift av åtal mot vissa underåriga vore denna tillämplig endast beträffande åtal, som skulle upptagas av allmän underrätt eller polisdomstol. Nu ifrågavarande mål hade upptagits av rådhusrätten i dess egenskap av tullmålsdomstol. Det syntes med hänsyn därtill kunna ifrågasättas, om 1944 års lag i detta fall ägde tillämpning. För att bestämmelserna i lagen icke vore avsedda att tillämpas på tullmål syntes kunna åberopas, att vid införandet av 1944 års lagstiftning något åläggande i administrativ väg, motsvarande det som då intogs i instruktionerna för landsfiskalerna och stadsfiskalerna samt i kungörelsen den 15 juni 1944 med särskilda föreskrifter angående åtal vid polisdomstol mot vissa underåriga, såvitt rådhusrätten hade sig bekant, icke givits i fråga om tullåklagarna. Det syntes rådhusrätten att starka sakliga skäl kunde åberopas för den av rådhusrätten intagna ståndpunkten i fråga om innebörden av 1944 års lag. De kriminalpolitiska överväganden, som föranlett åtalseftergift i fråga om underåriga, gjorde sig uppenbarligen icke med samma styrka gällande i fråga om brott av ifrågavarande slag — åtminstone icke i andra fall än sådana, där ådömande av frihetsstraff kunde ifrågakomma. Oavsett vilken ståndpunkt gällande lag kunde antagas innehålla, ville rådhusrätten framhålla, att i detta särskilda fall

svaranden dömts till lägsta bötesstraff för brottet ifråga. Det torde väl med visshet kunna antagas att, därest underställning ägt rum, åtal ej blivit av landsfogden eftergivet. Med hänsyn till vad sålunda anförts hemställde rådhusrätten, att jag måtte låta bero vid vad som förekommit i saken.

På anmodan avgav därefter dåvarande landsfogden i Hallands län Erik Vinberg yttrande i saken, därvid han anförde följande.

Frågan huruvida 1944 års lag ägde tillämpning å mål av nu ifrågavarande beskaffenhet hade tidigare icke varit aktuell för Vinberg. Emellertid ville han ifrågasätta, huruvida icke visst fog funnes för den uppfattningen, att lagen icke skulle äga tillämpning i förevarande och ensartade mål. Därutinnan ville han åberopa stadgandena i 1924 års lag med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, nämligen 13 § om laga domstol och 14 § om åtalsrätten. Sammanställdes dessa lagrum framginge att, därest tullåklagare förde talan, denna utfördes vid tullmålsdomstol. Tullmålsdomstol vore viss i 16 § i lagen den 8 juni 1923 om straff för olovlig varuinförsel närmare angiven allmän underrätt. Det syntes Vinberg icke helt utan fog kunna hävdas, att denna domstol under utövande av befogenheten såsom tullmålsdomstol vore en specialdomstol. Vid sådant fall skulle i mål av ifrågavarande beskaffenhet 1944 års lag icke äga tillämpning. Visst stöd för en sådan tolkning funne Vinberg sig också äga i den omständigheten att, när i anslutning till 1944 års lag vissa tillämpningsföreskrifter och ändringar i de för de allmänna åklagarna gällande instruktionerna tillkommo, tullåklagarna icke därav berörts. Väl finge medgivas, att för den uppfattningen att även mål av nu ifrågavarande beskaffenhet borde hänföras under 1944 års lag talade starka sakliga skäl — anledning syntes ju saknas att straffprocessuellt behandla olika en underårig, som förbrutit sig mot 1924 års lag, och en underårig, som gjort sig saker till exempelvis förseelser emot gällande rusdrycksförordning. Å andra sidan saknades icke heller — just med utgångspunkt från spörsmålet specialdomstol eller icke specialdomstol — exempel på olikartat straffprocessuellt bedömande av fall, där sådan olikhet icke syntes sakligt motiverad utan snarare måste, i vart fall för allmänheten, te sig ganska anmärkningsvärd. Om sålunda tillgreppsbrott under vissa förhållanden beginges av exempelvis en 17-årig musikelev vid ett militärt förband, ägde 1944 års lag ej tillämpning, varemot den ägde tillämpning på sådant brott, därest det tillhörde allmän underrätts domvärjo. Med det nu anförda ville Vinberg icke hävda, att hans tolkning skulle vara riktig, utan allenast — därest så ej vore fallet — framhålla, att bedömandet i frågan i allt fall icke syntes honom så enkelt att den felaktighet, vartill Hildingh kunde anses ha gjort sig skyldig, borde läggas honom till last såsom tjänsteförsummelse, särskilt i betrak-

tande därav att han saknade juridisk skolning och endast tillfälligt bestritt åklagarsyssla. Man syntes emellertid kunna anmärka på att Hildingh icke, med sin uppgivna kännedom om innehållet i 1944 års lag, sökt vinna ett auktoritativt uttalande i stället för att på egen hand göra en lagtolkning. Till sist ville Vinberg framhålla att, därest frågan om åtal mot Kristiansson hänskjutits till Vinbergs prövning, beslut om eftergift icke skulle ha av honom meddelats.

Sedan jag anhållit om generaltullstyrelsens yttrande i ärendet, anförde styrelsen i avgivet utlåtande följande.

Jämlikt stadgandena i 13 och 14 §§ 1924 års lag med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin ålåde det tullverkets vederbörande åklagare att vid tullmålsdomstol åtala brott, varom i lagens 1 kap. sades, vederbörande allmänne åklagare dock obetaget att vid allmän domstol åtala brott, som avsåges i 5 §. Enligt § 2 i instruktionen för generaltullstyrelsen den 22 december 1922 (nr 625) ägde styrelsen bestämma, i vad ordning den på tullverket ankommande åklagarverksamheten skulle utövas. Tullverkets åklagare vore allmänna åklagare i tullmål och utgjordes av dels tullfiskaler (§ 5 i generaltullstyrelsens kungörelse angående tjänstgöringsreglemente för tullverket den 14 december 1910, intagen i SFS, bih. nr 86), dels ock tullförvaltare (generaltullstyrelsens cirkulär den 4 juni 1928 angående åklagarskapet i vissa tullmål, nr 147). Jämlikt § 16 mom. 2 i ovannämnda instruktion, sådant nämnda författningsrum lydde enligt kungörelse den 15 maj 1936 (nr 148), ägde även tullverkets ombudsman behörighet såsom tullåklagare. Av 16 § lagen den 8 juni 1923 om straff för olovlig varuinförsel framginge, att tullmålsdomstol vore viss allmän underrätt, vilken på grund av de särskilda forumreglerna i tullmål utgjorde exklusivt brottmålsforum. Av förarbetena till 1944 års lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga liksom av själva lagtexten (3 §) framginge enligt styrelsens mening, att lagen allenast hade avseende å åtal, som ankomme å de i den allmänna åklagarorganisationen ingående över- och underåklagarna. I propositionen nr 8 till 1943 års riksdag med förslag till nämnda lag gjordes också av chefen för justitiedepartementet det uttalandet (s. 56), att bestämmelser om vederbörande åklagares behörighet att pröva frågan om åtal och eftergift därav såvitt gällde underåriga syntes lämpligen böra införas i landsfogde-, landsfiskals- och stadsfiskalsinstruktionerna. Frågan om lagens tillämplighet å tullåklagarna berördes över huvud icke i förarbetena. Frånvaron av varje uttalande rörande tullåklagarna torde möjligen kunna sättas i samband med den av 1939 års polisutredning väckta frågan om avskaffande av de särskilda åklagarna i tullmål och överflyttande av åtalsrätten i sådana mål på andra allmänna åklagare (s. 280—284 i utredningens betänkande, SOU 1944: 53). Denna fråga vore emellertid

ännu icke löst. Jämlikt Kungl. Maj:ts i anslutning till 1944 års lag utfärdade cirkulär av den 15 juni 1944 (nr 333) skulle enligt anvisningar, som meddelades av justitiekanslersämbetet, föras särskilt protokoll i ärende rörande åtalseftergift, såframt barnavårdsnämnds yttrande inhämtats i ärendet. Det förhållandet, att i detta cirkulär åsyftade anvisningar icke meddelats tullverkets åklagare, syntes utvisa, att justitiekanslersämbetet funnit 1944 års lag icke vara tillämplig å åtal i tullmål. De kriminalpolitiska överväganden, som låge till grund för ifrågavarande lag, gjorde sig enligt styrelsens förmenande i lika hög grad gällande i fråga om tullförbrytelser som beträffande brott, som åtalades av andra allmänna åklagare än tullåklagare. En annan sak vore emellertid, att åtal mot underåriga för tullförbrytelser kunde antagas i allmänhet vara påkallat ur allmän synpunkt. Erfarenheten hade nämligen visat, att äldre personer icke sällan anlitate minderåriga vid smuglingsbrott. En annan ofta gjord iakttagelse vore, att underåriga besättningsmän påtog sig ansvaret, då smuggelgods anträffades ombord å fartyg, oaktat smuglingsförsöken sannolikt begåtts av äldre å fartygen anställda personer. Med hänsyn till det anförda ansåge styrelsen, att Hildingh icke varit lagligen skyldig underställa åtalsfrågan landsfogdens prövning. Därest emellertid sådan skyldighet ansåges framdeles böra åvila jämväl tullåklagare, mot vilket styrelsen icke hade något att erinra, syntes särskilda föreskrifter därom böra lämnas.

Enligt 1 § lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, sådant lagrummet lydte före den 1 januari 1948, kunde allmänt åtal eftergivast, därest brottet begåtts av någon som därvid ej fyllt 18 år. Vad i lagen stadgades gällde allenast åtal, som skolat upptagas av allmän underrätt eller polisdomstol.

I 3 § föreskrevs såsom huvudregel, att frågan om eftergift av åtal skulle, såframt svårare straff än böter kunde följa å brottet, prövas av landsfogden eller, i Stockholm, av förste stadsfiskalen.

I samband med polisdomstolarnas avskaffande och tillkomsten av den nya rättegångsbalken har 1944 års lag erhållit ändrad lydelse genom lagar den 10 juli 1947 och den 30 juni 1948. Ändringarna äro, såvitt nu är i fråga, av i det närmaste formell art.

I 1 § 1 mom. lagen den 20 juni 1924 med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin stadgas straff för den som utan behörig tullangivning till riket inför spritdrycker eller vin. Normalstraffet är böter till belopp motsvarande lägst 15, högst 25 kronor för liter av de olovligen införda dryckerna, dock minst 50 kronor, eller med fängelse i högst ett år.

Talan angående olovlig befattning med spritdrycker eller vin anhängig-

göres och utföres jämlikt 14 § vid tullmålsdomstol av tullverkets vederbörande åklagare samt vid allmän domstol av vederbörande allmänne åklagare.

Tullåklagare äro tullfiskaler, tullförvaltare och tullverkets ombudsman. De brott, som skola åtalas av tullåklagare, äro underkastade allmänt åtal. Tullåklagarna äro sålunda särskilda åklagare, som utföra allmänt åtal. I stort sett äro de i de mål, däri de äga föra talan, jämställda med de allmänna åklagarna. I ett tillägg till 14 § i 1924 års lag har också genom lag den 20 december 1946, som trätt i kraft den 1 januari 1948, stadgats, att om tullåklagares befogenhet i fråga om brott, som avses i nämnda lag, skall, om ej i arbetsordning eller eljest annat bestämts, vad angående allmän åklagare är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Avgörande för frågan huruvida 1944 års lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga äger tillämpning på åtal, som skall väckas av tullåklagare, är huruvida tullmålsdomstolarna äro att anse såsom allmänna domstolar eller såsom specialdomstolar (särskilda domstolar).

Specialdomstolar eller särskilda domstolar ha pläгат definieras såsom sådana på särskilt sätt organiserade domstolar, som ha sig anvisade allenast någon eller några grupper av mål (se Kallenberg, Svensk civilprocessrätt, första bandet I, sid. 68). Utmärkande för specialdomstolen skulle således vara ej endast att den har särskild kompetens utan också att den är på särskilt sätt organiserad. Enligt denna definition skulle tullmålsdomstol icke vara att betrakta såsom specialdomstol utan såsom allmän domstol.

En tydlig ledning för bedömandet av tullmålsdomstolarnas karaktär kan erhållas av tullmålsförfattningarna och förarbetena till dessa.

I § 171 i tullstadgan den 1 juli 1904 stadgades följande:

”Mom. 1. Mål, som angår förbrytelse emot denna stadga, skall upptagas vid rådstuvurätt i den stad, där förbrytelsen skett eller blivit upptäckt, eller, om den timat eller upptäckts utom stads jurisdiktion, vid rådstuvurätt i närmaste stad, där tullförvaltning finnes, eller vid vederbörlig gränsetullrätt, då sådan är närmare.

Mom. 2. Upptäckes å inloppsort sådan förbrytelse, begången av inkommen fartygsbefälhavare, skall rådstuvurätten i lossningsorten däröver döma, även om inloppsorten är till annan stad närmare belägen.”

I ett av generaltullstyrelsen med skrivelse den 30 maj 1922 framlagt förslag till ändrad lydelse av kap. 9 i 1904 års tullstadga hade motsvarande bestämmelser upptagits i § 171 mom. 2, som var av följande lydelse:

”Brott, som i mom. 1 omförmäles, skall anhängiggöras, om det upptäckts i stad, där såväl rådhusrätt som tullkammare eller på avdelningar fördelad tullförvaltning finnes, vid den stadens rådhusrätt men eljest vid rådhusrätten i närmaste stad, där tullkammare eller tullförvaltning, som nyss är nämnd, finnes eller vid gränstullrätt, där sådan är närmare; dock

skall, om brottet upptäckts under fartygets resa, målet anhängiggöras vid den rätt, som skolat upptaga detsamma, därest brottet i stället upptäckts å ort här i riket, dit den skyldige med fartyget ankommer eller där han eljest anträffas.”

Såväl i tullstadgan som i generaltullstyrelsens ändringsförslag var alltså rådhusrätt i regel forum i tullmål. Enligt förslaget eftersträvades en koncentration av målen till vissa rådhusrätter. Denna koncentration var emellertid, som framgår av generaltullstyrelsens uttalanden vid förslagets framläggande, mindre motiverad av hänsyn till att endast vissa rådhusrätter kunde anses skickade att handlägga tullmål än därtill, att det endast i vissa städer funnes tullpersonal med tillräckliga kvalifikationer att uppträda som åklagare i tullmål, ävensom till andra organisatoriska förhållanden inom tullverket. Generaltullstyrelsen anförde sålunda i sin nyssnämnda skrivelse den 30 maj 1922 bland annat:

”Vidare skulle enligt förslaget den nuvarande bestämmelsen, att mål om brott mot tullstadgan skall upptagas vid rådhusrätt i den stad, där brottet skett eller upptäckts — sålunda oavsett om där finnes tullförvaltning eller ej — i så måtto modifieras, att dylikt mål skulle handläggas allenast av rådhusrätt i stad, där jämväl tullkammare eller, såsom i Stockholm, Göteborg och Malmö är förhållandet, på avdelningar fördelad tullförvaltning förefinnes. Det måste nämligen enligt styrelsens mening betraktas såsom olämpligt att, såsom för närvarande är fallet, tullmål kunna komma att handläggas även i stad, där tullförvaltning ej finnes, något som föranleder, bland annat, att den tullförvaltningsföreståndare, som är åklagare i målet, måste för åtalets utförande lämna sin tjänstgöringsort. Slutligen skulle enligt förslaget mål angående brott mot tullstadgan, då detsamma upptäckts å annan ort än stad med såväl rådhusrätt som tullkammare eller å avdelningar fördelad tullförvaltning — med undantag för ovanberörda fall, då upptäckten skett under fartygets resa — i regel handläggas vid rådhusrätten i närmaste stad, där tullkammare eller dylik tullförvaltning finnes. För närvarande gäller i nu ifrågavarande fall, att målet skall handläggas vid rådhusrätten i närmaste stad, där tullförvaltning, oavsett beskaffenheten av densamma, finnes. Förändringen har föreslagits i syfte, att föreståndare för de i några mindre städer befintliga smärre tullförvaltningar med inskränkt befogenhet, tullexpeditioner och tullstationer, skulle befrias från bestyret med åklagarskap i tullmål, ett bestyr, för vilket de såsom regel torde vara mindre väl skickade än föreståndarna för tullkamrarna, vilka måste förutsättas vara i besittning av större kompetens och erfarenhet.”

I proposition nr 226 till 1923 års riksdag framlades ett på generaltullstyrelsens förslag till ny lydelse av 9 kap. tullstadgan grundat förslag till lag om straff för olovlig varuinförsel. I det till lagrådet remitterade lagförslaget i ämnet hade 17 § erhållit följande lydelse:

”1 mom. Mål angående brott, som i denna lag avses, skall anhängiggöras vid tullmålsdomstolen för den plats, där brottet skett eller blivit upptäckt. Där brottet skett eller upptäckts å inkommande fartyg, skall så anses, som om brottet skett eller upptäckts å fartygets första bestämelseort inom riket.

2 mom. Tullmålsdomstol är för stad, där såväl rådhusrätt som tullkammare eller på avdelningar fördelad tullförvaltning finnes, stadens rådhusrätt och för annan ort rådhusrätten i närmaste stad, där tullkammare eller tullförvaltning, som nyss nämnts, finnes, eller gränstullrätt, om sådan är närmare.”

I lagtexten hade alltså införts beteckningen ”tullmålsdomstol” för rådhusrätt, som är behörig att upptaga tullmål. Att meningen icke varit att tillskapa några specialdomstolar eller särskilda domstolar utan endast att reglera, vilka av de allmänna underrätterna som skulle vara behöriga domstolar i tullmål, framgår med all tydlighet av föredragande departementschefens yttrande vid lagrådsremissen. Han anförde:

”Vad härefter angår 17 §, vilken motsvarar § 171 mom. 2 i generaltullstyrelsens förslag, har jag funnit mig kunna med ett undantag biträda de principer, på vilka generaltullstyrelsen byggt sitt förslag. Undantaget gäller, att forum torde böra bestämmas med hänsyn till den ort, där brottet skett *eller* upptäckts, att med andra ord den härutinnan nu stadgade valrätten fortfarande bör bibehållas. Härvid har det synts mig vara värt att beakta, dels att i brottmålsprocessen platsen för brottets begående är det principiellt avgörande vid bestämmande av rätt domstol, dels ock att praktiska skäl tala emot avskaffande av den nuvarande valfriheten, då nämligen därigenom skulle beredas ökade möjligheter för en tilltalad att genom invändning om domstols behörighet onödigt uppehålla rättegången.”

Själva införandet av termen ”tullmålsdomstol” i lagtexten motiverades ej. Ej heller berördes denna åtgärd i lagrådets yttrande.

I propositionen och i lagen den 8 juni 1923 om straff för olovlig varuinförsel upptogs stadgandet — med vissa i första momentet gjorda jämkningar — under paragrafnummer 16.

Om det sålunda av vad som förekommit vid det ifrågavarande stadgandets tillkomst är fullt klart, att med benämningen ”tullmålsdomstol” i varuinförsellagen endast avses att utmärka viss allmän underrätt och att forumreglerna alltså blott ha avseende å de allmänna underrätterna, kan motsvarande förhållande såvitt angår lagen den 20 juni 1924 med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin sägas framgå av själva lagtexten. Denna lag förutsätter det i 1923 års lag givna begreppet tullmålsdomstol men gör ej tullmålsdomstol till exklusivt forum. Enligt 13 § 1 mom. tredje stycket må således vissa mål anhängiggöras jämväl vid allmän domstol för den ort, där brottet skett eller blivit upptäckt, eller, där talan ej föres om ansvar, för den ort, där

beslag ägt rum, eller dit fartyg, därå beslaget skett, först ankommer. Enligt samma paragraf 2 mom. skola vissa mål anhängiggöras vid allmän domstol för den ort, där brottet skett eller blivit upptäckt, eller, där talan om ansvar ej föres, för den ort, där beslag ägt rum.

Också processlagberedningen har uppfattat bestämmelserna om tullmålsdomstol som allenast forumregler, angivande vilka av de allmänna underätterna som äro behöriga att upptaga mål om ansvar för olovlig varuinförsel och varuutförsel m. fl. närstående brott. Beredningen yttrar sålunda i sitt betänkande med förslag till rättegångsbalk II (SOU 1938: 44) s. 252 vid 19 kap. 9 § följande:

”I åtskilliga lagar och författningar meddelas särskilda bestämmelser om laga domstol för upptagande av brottmål. Sålunda skall omedelbart av högre rätt upptagas talan om ansvar för ämbetsbrott av underrättsdomare samt vissa andra ämbets- och tjänstemän. Vidare skola i ett stort antal fall brottmål, som falla inom allmän underrätts kompetens, upptagas av annan domstol än den, där den misstänkte enligt 1 § i förevarande kapitel har att svara.”

Som exempel härpå nämner beredningen bland annat 16 § varuinförselagen. Beredningen fortsätter:

”Föreliggande förslag avser icke att göra någon ändring i de sålunda gällande forumreglerna, utan dessa skola alltjämt äga tillämpning. Den domstol, som på grund av nämnda bestämmelser skall upptaga åtal för visst brott, är uteslutande behörig, och det är sålunda icke tillåtet att på grund av de i förevarande kapitel meddelade bestämmelserna upptaga sådant åtal vid annan domstol. Härom hänvisas till vad beträffande vissa fall anförts under 3, 4 och 6 §§. Ytterligare må här anmärkas, att om någon förövat dels brott, som på grund av särskild i lag eller författning meddelad föreskrift skall upptagas vid viss allmän underrätt, t. ex. den underrätt som är tullmålsdomstol, och dels annat brott, åtal för förstnämnda brott icke med stöd av 6 § kan upptagas vid det sistnämnda brottets forum. Däremot möjliggör stadgandet i 6 §, att åtal för bägge brotten kan upptagas vid den för förstnämnda brott behöriga domstolen.”

I motsats härtill ställer beredningen bestämmelserna om åtal vid specialdomstol eller särskild domstol, t. ex. vattendomstol, krigsdomstol eller domkapitel.

Processlagberedningen har haft anledning att i ett annat sammanhang taga ståndpunkt till samma spørsmål, nämligen då beredningen i betänkandet med förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. II (SOU 1944: 10) i det inledande kapitlet ”Rättegången i särskilda mål” kommit in på frågan om gemensam handläggning av mål, av vilka något tillhör allmänt forum och det eller de övriga ett exklusivt forum eller specialdomstol. Härom har beredningen (s. 18 o. f.) yttrat:

”En fråga, som nära sammanhänger med forumreglerna, är den, som

angår gemensam handläggning av mål, av vilka något tillhör allmänt forum och det eller de övriga ett exklusivt forum eller specialdomstol. — — — — — Vad angår brottmål finnas bestämmelser i ämnet meddelade i 19 kap. 9 § nya RB. För det fall, att åtal skall upptagas av specialdomstol eller av annan myndighet än domstol, skola nya RB:s forumregler icke gälla. I vad mån de i nämnda kapitel upptagna stadgandena om gemensamt brottmålsforum böra erhålla motsvarande tillämpning beträffande specialdomstolarna, bör regleras inom specialprocessen, och detta beträffande förhållandet såväl mellan olika specialdomstolar inbördes som mellan specialdomstol och allmän domstol. Beredningen har ansett erforderligt att föreslå närmare bestämmelser i sådant hänseende i fråga om rättegången vid krigsrätt. **Beträffande de fall, då allmän domstol är anvisad som exklusivt forum, föreskrives i 19 kap. 9 § nya RB, att om enligt lag eller författning åtal skall upptagas omedelbart av högre rätt eller av annan allmän underrätt än den, där den misstänkte enligt vanliga forumregler har att svara, åtalet ej på grund av vad i nämnda kapitel är stadgat må upptagas av annan domstol. Ett åtal, för vilket dylikt forum anvisats, kan alltså icke dragas under allmänt forum. Förbudet avser däremot ej det fall, att åtal, som tillhör allmänt forum, finnes böra upptagas till gemensam handläggning med ett åtal, vilket anhängiggöres vid ett därför föreskrivet särskilt forum. Som framhållits i beredningens betänkande med förslag till nya RB (s. 248) kan sålunda, om av flera gärningsmän någon skall åtalas omedelbart i hovrätt, åtal mot de övriga med stöd av 19 kap. 3 § nya RB väckas direkt i hovrätten. Likaledes kan, om någon gjort sig skyldig till flera brott, för vilka åtal skall upptagas dels vid viss allmän underrätt, t. ex. tullmålsdomstol, och dels vid allmänt brottmålsforum, åtal för samtliga brotten upptagas vid tullmålsdomstolen enligt de grunder, som angivas i 19 kap. 6 § nya RB. Då de utvägar, som i här avsedda fall stå till buds för anordnande av gemensam handläggning, torde tillgodose det praktiska behovet av sådan handläggning, har beredningen icke funnit erforderligt att härutöver föreslå bestämmelser i den riktning, att åtal, som tillhör ett särskilt forum, skulle kunna upptagas även vid allmänt forum. För visst fall finnas dock redan nu föreskrifter av sådan innebörd; härom hänvisas till 13 § lagen den 20 juni 1924 med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin.”**

Av vad jag nu anfört synes mig med tillräcklig tydlighet ådagalagt, att tullmålsdomstol utgör allmän underrätt och att följaktligen 1944 års lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga är tillämplig på åtal, som skola väckas vid sådan domstol¹⁾. Att, såsom Vinberg och generaltullstyrelsen påpekat, i samband med lagens tillkomst inga särskilda uttalanden gjorts om lagens tillämplighet på tullåklagarna eller inga för dessa åklagare gällande

¹⁾ En motsatt mening har uttalats i en inom justitiedepartementet utarbetad P. M. ang. lagstiftningen om eftergift av åtal mot vissa underåriga.

tillämpningsföreskrifter till lagen utfärdats synes mig icke kunna tillmätas någon betydelse. Påpekas kan, att särskilda uttalanden ej heller gjorts eller tillämpningsföreskrifter utfärdats för övriga särskilda åklagare, som äga att vid allmän domstol utföra allmänt åtal, såsom skogsvårdsstyrelse enligt 26 § skogsvårdslagen den 15 juni 1923 eller av länsstyrelse förordnad tillsyningsman över fiske enligt 27 § fiskeristadgan den 17 oktober 1900.

Hildingh hade sålunda enligt min mening förfarit felaktigt genom att i det påtalade fallet väcka ansvarstalan mot Kristiansson utan att dessförinnan ha inhämtat landsfogdens medgivande till åtalet. Med hänsyn till vad Vinberg anfört i sitt i ärendet avgivna yttrande samt på grund av omständigheterna i övrigt fann jag mig emellertid böra låta bero vid mina ovan gjorda uttalanden, vilka jag upptog i en till generaltullstyrelsen avlåten skrivelse.

Vad i ärendet förekommit — anförde jag vidare i berörda skrivelse — hade givit vid handen, att tullåklagarna i riket borde bliva uppmärksamgjorda på att 1944 års lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga ägde tillämpning jämväl å åtal, som tullåklagare ämnade väcka vid tullmålsdomstol. Det torde dock närmast ankomma på generaltullstyrelsen att vidtaga erforderliga åtgärder härutinnan.

Genom cirkulär den 16 november 1948 till tullverkets åklagare har generaltullstyrelsen för kännedom meddelat, att enligt uttalande av mig lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga äger tillämpning jämväl å åtal, som det ankommer på tullverkets åklagare att anhängiggöra vid tullmålsdomstol.

5. Olämpligt förfarande av fjärdingsman vid gripande av sinnessjuk person.

I tidningen Svenska Morgonbladet för den 21 oktober 1947 fanns införd en artikel med rubriken: "Polisen drog pistol i Märsta metodistkyrka. Den jagade sökte skydd bakom altarringen." Artikelns lydelse:

"Mitt under mötet just då jag skulle till att predika ute i metodistkyrkan i Märsta kommer två män inrusande och en av åhörarna springer innanför altarringen, tar bibeln och ropar, att här kan ingen röra mig, under det en av de inrusande männen riktar en pistol mot honom. Så relaterar pastor Torgny Lundblad händelseförloppet, som han uppfattade det, då fjärdingsmannen i Märsta och hans assistent skulle anhålla den från Ulleråkers sjukhus förrymde sinnessjuka man, som tagit skydd i metodistkyrkan. Att deras våldsamma uppträdande åstadkom panik i församlingen är inte att undra på. En gammal dam fick en hjärtattack och måste i bil föras hem, där hon dock, som tur var, repade sig. Lokalen utrymdes och landsfiskalen från Sigtuna

tillkallades och hämtade ut mannen, som fortfarande sökte skydd innanför altarringen. Det var två flickor i församlingen, som känt igen rymlingen och tillkallat fjärdingsmannen. När denne med assistent kom till kyrkan, ville man emellertid här, att pastorn skulle underrättas, mötet avslutas och rymlingen därefter anhållas. Han satt lugnt inne i lokalen och kunde inte komma ut, säger pastor Lundblad. Men det gick nu inte poliserna med på utan rusade som sagt in i lokalen. Man tycker, att deras handlingssätt verkar något tanklöst. Tänk om mannen därinne varit beväpnad och börjat skjuta. Nog hade man kunnat lugna sig lite, och vi hade fått avrunda mötet i stället för att som nu ställa till panik, tycker pastor Lundblad. Det tyckte bestämt fjärdingsmannens assistent också, ty han lär efteråt ha sagt till pastor Lundblad, att han velat dröja något och inte på detta bryska sätt störa mötet. Fjärdingsmannen har också bett om ursäkt för sitt uppträdande, vilket ju också vittnar om att allt inte gick så korrekt till vid anhållandet.”

I en hit inkommen klagoskrift anhöll Frikyrkliga Samarbetskommittén under hänvisning till innehållet i tidningsartikeln om undersökning rörande den i artikeln påtalade händelsen.

Sedan jag i anledning av klagoskriften anmodat landsfiskalen i dåvarande Knivsta distrikt att efter verkställd utredning inkomma med yttrande, inkom landsfiskalen i det från ingången av år 1948 nybildade Sigtuna distrikt H. Ödmann med redogörelse för utredning i saken jämte eget yttrande.

Ödmann meddelade därvid till en början följande: Danske medborgaren Nils Rikard Eldur Madsen, född den 21 februari 1910, hade inkommit i riket den 3 augusti 1947, varefter han under tiden den 4—den 18 augusti 1947 haft anställning såsom metallarbetare vid en sockerfabrik i Hasslarp. Därefter och intill den 29 i samma månad hade han besökt olika delar av Sverige i avsikt att skaffa sig annat arbete. Den 29 augusti hade han erhållit arbete å en verkstad i Märsta. Någon tid efter det Madsen börjat sitt arbete i Märsta hade han börjat uppvakta en å verkstaden anställd gift kassörska från Uppsala. Vid samma tid hade Madsen börjat skriva virriga brev såväl till denna som till annan person, vari han omtalat, att han vore besatt av en kvinnoande, vilken ville närma sig kassörskan. Då det av Madsens uppträdande kunnat befaras att han vore sinnessjuk, hade Ödmann besökt honom den 8 oktober 1947. Vid förhör hade Madsen uppgivit, bland annat, att han år 1946 under sex månader suttit fängslad i Köpenhamn såsom misstänkt för att tidigare ha varit fängvaktare i tysk tjänst samt att han under fem månader år 1945 och sex månader år 1946 för nervsjukdom vårdats å Kommunhospitalet i samma stad. Om sin besatt-het av kvinnliga andar hade han berättat utförligt och länge. Sedan Madsen bett om ursäkt för sina skrivelser och uppvaktningar för kassörskan och lovat att upphöra med dessa, hade Ödmann icke ansett honom så sjuk, att han vore farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv. Ödmann

hade emellertid omedelbart satt sig i förbindelse med provinsialläkaren i Sigtuna, vilken ansett att läkarundersökning borde göras å Madsen. Efter överenskommelse med provinsialläkaren och Madsen hade Ödmann en afton tagit med sig Madsen till den förstnämnde, vilken funnit att Madsen vore psykiskt sjuk. Då Madsen emellertid skriftligen velat redogöra för sina intryck i samband med att han varit besatt av andar, hade han erhållit tillfälle att göra detta. Då Madsen ej inställt sig i sitt arbete och fortsatt med sina uppvaktningar av kassörskan, hade Ödmann efter samråd med provinsialläkaren funnit det lämpligast att efterspana och omhändertaga Madsen, vilken vid denna tid hållit sig undan. Den 14 oktober 1947 hade Madsen anträffats och av Ödmann inställts inför jourhavande läkaren å Ulleråkers sjukhus, vilken efter undersökning förordnat om Madsens omedelbara intagning i och för vård. Kort efter Ödmanns hemkomst från Uppsala hade han per telefon underrättats om att Madsen blott en timme efter intagningen å sjukhuset rymt därifrån. Med hänsyn till Madsens sinnesförfattning och då det kunnat antagas, att han dåmera vore desperat, hade omedelbart åtgärder vidtagits för hans efterspanande och gripande utan att han emellertid anträffats. Omkring klockan 20 lördagen den 18 oktober 1947 hade Ödmann erhållit telefonmeddelande, att Madsen befunno sig i metodistkyrkan i Märsta samt att fjärdingsmannen Ernst Fagerberg i Märsta och folk från verkstaden i och för bevakning funnes å platsen. Ödmann hade då beordrat landsfiskalsassistenten i distriktet, Gunnar Rapp, att omedelbart inställa sig i Märsta och tillsammans med Fagerberg omhändertaga Madsen samt återföra honom till Ulleråkers sjukhus.

Vid den av Ödmann verkställda utredningen berättade nedannämnda personer följande.

1) Rapp: Lördagen den 18 oktober 1947 omkring klockan 20 hade Rapp per telefon erhållit order att omedelbart begiva sig till Märsta för att omhändertaga Madsen, som strax förut skulle ha varit sedd därstädes. Rapp hade genast i bil begivit sig till Märsta. Då han kommit fram dit, hade han erhållit upplysning, att Madsen uppehölle sig i Märsta metodistkapell. Rapp hade då begivit sig till kapellet. Framkommen dit hade han gått in i vestibulen, försiktigt gläntat på dörrarna till möteslokalen och sett Madsen sitta ensam och till synes lugn på en av de bakre bänkarna. Rapp hade icke gått in i lokalen. Madsen skulle nämligen ha känt igen Rapp från det tillfälle ett par dagar tidigare, då Rapp och en annan polisman anhållit Madsen i Märsta, och därför sannolikt anat oråd, blivit orolig och kanske börjat uppträda störande i lokalen. Rapp hade därför tillsvidare väntat ute i vestibulen. Efter någon minut hade föreståndaren för församlingen, Holger Alm, kommit ut och frågat om det gällde Madsen. Rapp hade svarat, att så vore förhållandet, och tillagt att något ingripande ej skulle ske förrän mötet avslutats. Alm hade upplyst, att mötet just börjat och att det skulle pågå åtminstone en halvtimme till. Efter en stund hade

Alm kommit ut igen och frågat, om "vi" inte kunde "lura ut" Madsen i vestibulen genom att låta någon säga till honom att "en herre söker er därute". Rapp hade emellertid avböjt förslaget under framhållande av att han vore övertygad om att Madsen ej skulle följa med godvilligt utan sätta sig till motstånd och att ett upptråde, mer eller mindre våldsamt, utanför ingången till möteslokalen skulle väcka nästan lika stort uppseende som ett ingripande inne i lokalen. Att lura ut Madsen på planen utanför kapellet hade varit för riskfyllt, enär han där haft stora utsikter att fly undan i det rådande mörkret. Dessutom hade Rapp velat invänta Fagerberg. Då denne efter omkring en kvarts timme anlant, hade Rapp tillsagt honom, att de skulle i vestibulen avvakta mötets slut, samt givit honom erforderliga förhållningsorder för den händelse Madsen eventuellt skulle komma ut, innan mötet vore slut. Under väntetiden hade Alm återigen kommit ut till Rapp och undrat, om det icke vore lämpligt att de ginge in i lokalen och satte sig i närheten av Madsen för att ha honom under uppsikt. Ej heller detta hade Rapp varit med på, eftersom han varit rädd för att Madsen skulle få syn på dem och kanske börja bråka, vilket Rapp med tanke på mötet ej velat riskera i onödan. Alm hade uppmanats att säga till Rapp, om Madsen skulle börja bli orolig. Plötsligt hade Fagerberg utan att säga något gått in i lokalen. Rapps första tanke hade varit, att Fagerberg ämnat gå in och sätta sig i väntan på mötets slut. Rapp hade icke hunnit hindra Fagerberg, varför Rapp gått fram till ingången för att kalla Fagerberg tillbaka. När Rapp kommit i dörren, hade han fått se att Fagerberg var framme vid Madsen. I samma ögonblick hade Madsen av för Rapp okänd anledning råkat i upphetsning, rest sig upp samt börjat högljutt tala på danska och vilt gestikulera med armarna. För att om möjligt få Madsen lugn igen hade Rapp försiktigt skyndat bakom sista bänkraden fram till vänstra sidogången och in i den bänkrad, där Madsen suttit ensam. Det hade icke funnits några personer i bänkarna bakom Madsen. Just som Rapp kommit in i bänkraden, hade Rapp tyckt, att Madsen knuffat ner Fagerberg i bänken — i alla händelser hade Fagerberg stått i lutande ställning mot bänken. Situationen hade sett hotande ut. Då Rapp kommit fram till Madsen, hade Rapp i låg ton sagt till denne att lugna sig och följa med ut. Madsen hade ej hört vad Rapp sagt och varit så upphetsad, att han tydligen ej ens lagt märke till Rapp. Han hade nämligen gått rakt på Rapp i avsikt att komma ut ur bänken. Själv hade Rapp då gått baklänges mot sidogången, allt under det han förgäves sökt få Madsen att höra på honom. När de kommit ut ur bänken, hade Madsen fortsatt sidogången upp. Då det uppenbarligen varit omöjligt att med lämpor få Madsen att lämna lokalen och Rapp fortfarande ej velat bruka våld därinne samt Rapp vågat hoppas, att Madsen skulle lugna sig, om han såge att Rapp och Fagerberg gått sin väg, hade Rapp lämnat lokalen, följd av Fagerberg. Madsen torde ha fortsatt fram till altaret, tagit bibeln samt börjat tala. Genom fönstren hade utifrån iakt-

tagits, att han uppträtt ofarligt ehuru i högsta grad störande. Rapp hade fortsatt att avvakta mötets slut, dock beredd att om så skulle visa sig nödvändigt med våld föra ut Madsen från lokalen, även om mötet icke vore avslutat. Någon begäran från mötesarrangörerna om Madsens avförande ur lokalen hade icke framställts någon gång under kvällen. För alla eventualiteters skull hade Rapp ringt till Ödmann och begärt, att ytterligare en man skulle beordras till platsen. Efter cirka tjugu minuter hade Ödmann själv anlänt och övertagit befälet. Hela uppträdet inne i lokalen hade varat kanske en minut. Att Fagerberg inne i lokalen skulle ha dragit pistol hade Rapp ej sett. Både Fagerberg och Rapp hade varit civilklädda. Beväpningen hade utgjorts av batong och pistol samt handkedja och handbojor. Allt hade burits osynligt. Att pistol ej finge brukas i lokalen annat än i yttersta nödfall hade ju varit så självklart, att Rapp överhuvudtaget icke reflekterat på att särskilt nämna detta för Fagerberg, som vore en gammal och erfaren polisman.

2) Fagerberg: Sedan Madsen den 14 oktober 1947 avvikit från Ulleråkers sjukhus, hade Fagerberg företagit tidsödande spaningar, vilka fortgått icke blott på dagarna utan även på kvällarna och nätterna. Lördagen den 18 oktober hade spaningarna pågått oavbrutet under tiden klockan 9.30—17.30 samt från 20-tiden. När Fagerberg, troligen klockan mellan 20.40 och 21, ankommit till metodistkyrkan, hade Rapp anlänt, varjämte rätt många personer funnits å platsen utanför kyrkan. Dessa hade omtalat, att Madsen befunde sig inne i möteslokalen. Fagerberg hade då av Rapp fått vissa förhållningsorder, men Fagerberg kunde icke minnas vad de avsett. Då Fagerberg fått den uppfattningen att Madsen vore farlig för andra personer och kunde tänkas antingen bruka våld å dem i möteslokalen eller hoppa ut genom något fönster, hade Fagerberg ansett det klokast att söka vara i Madsens omedelbara närhet. I denna förmodan hade Fagerberg också styrkts av ett samtal med föreståndaren Alm, vilken dock icke uppmanat Fagerberg att så förfara. Utan tanke på att möte påginge i lokalen hade Fagerberg öppnat dörren och då sett Madsen, som påvisats Fagerberg, sitta längst bak till vänster om mittgången. I avsikt att anhålla Madsen utan att väcka uppmärksamhet hade Fagerberg stilla gått fram till honom — Fagerberg hade varit civilklädd — och sagt: "Är det Madsen. Det är polisen." Madsen hade då hastigt rest sig upp och givit Fagerberg en puff i magen, så att Fagerberg varit nära att falla. Då Fagerberg, troligen med hjälp av någon person, lyckats få balans, hade han tagit upp sin pistol, varvid Madsen skrikande rusat mot västra sidogången, uppför denna och fram till altaret, där han tagit en bibel, satt sig och börjat läsa eller predika på danska. Då Fagerberg tyckt, att situationen var obehaglig, och ej rätt vetat vad han skulle göra, hade han stoppat ned pistolen i fickan och gått ut. Fagerberg förstode numera, att han icke handlat välbetänkt, men hans inställning vid tillfället hade varit den, att Madsen såsom farlig person

måste skyndsamt omhändertagas. Om Fagerbergs tanke därvid icke varit riktig, måste detta ha berott på det trötthetstillstånd, i vilket Fagerberg efter många dagars spaning och spänning befunnit sig.

3) Förre lokföraren O. A. Bjur i Märsta: Lördagen den 18 oktober 1947 hade ett sedvanligt lördagsmöte börjat i kapellet klockan 20. Till mötet hade kommit omkring 18 personer. Vid mötets början hade en okänd man — Madsen — kommit in och satt sig tyst och stilla i sista bänken till vänster om mittgången. Innan mötet börjat hade Bjur, som suttit på högra sidans sista bänk, hört folk ute i tamburen och för den skull gått ut. Bjur hade kort dessförinnan av ett par flickor hört, att Madsen sökts av fjäringsmannen. Då Bjur kommit ut i förstugan, hade han fått reda på att Madsen, som vore sinnessjuk, sökts av Fagerberg och hade då upplyst om att mötet vore slut klockan 21 samt att de då kunde taga Madsen. Fagerberg hade då ej varit närvarande. Under denna stund hade sång och bön pågått. Bjur hade gått in och satt sig och hållit ögonen på Madsen. Sedan sång och bön slutat, hade Fagerberg kommit in och gått fram till Madsen, som suttit ytterst i bänken, och frågat, om det vore Madsen, varvid denne sagt sitt namn. Fagerberg hade därpå sagt: "Följ med då" samt gripit tag i Madsen. Denne hade knuffat till Fagerberg så att Fagerberg hållit på att ramla, därest icke Bjur, som stigit upp, tagit emot honom. Madsen hade dragit sig inåt bänken, och Fagerberg hade följt efter samt tagit upp sin pistol och riktat den åt det håll, där Madsen stått, troligen mot Madsen. Samtidigt därmed hade flera personer kommit in och gått bakom bänken samt mot västra sidogången. Madsen hade fortsatt genom bänken och upp mot altaret, under det han talat något som Bjur ej förstått. Madsen hade ställt sig innanför altaret och talat till församlingen. I samband därmed hade Fagerberg och de som kommit in gått ut igen. Uppträdet hade väckt stort obehag och uppseende inom församlingen. Alm hade därefter gått fram till Madsen och talat med denne och fått honom att sätta sig i en bänk. På grund av den uppståndelse saken väckt hade mötet icke fortsatt utan upplösts av sig självt. Efter någon stund hade Madsen gått innanför altarringen, där han satt sig på en pall med bibeln i knäet och börjat tala.

4) Fru Maud Anna-Lisa Alm i Märsta: Hon hade varit närvarande vid mötet. Hennes man och hennes svärmoder, som vore 76 år gammal, hade åkt bil till metodistkyrkan. Själv hade hon kommit dit, då första psalmen sjungits. Då hon kommit in i lokalen, hade hon sett en okänd man — Madsen — sitta längst bak till vänster om mittgången. Han hade suttit tyst och stilla. Efter det fru Alm jämte andra utfört strängmusik vid altaret, hade hon gått och satt sig till höger om mittgången ganska långt fram. Då hon vänt sig om, hade hon sett Fagerberg komma in och gå fram till Madsen samt hört Fagerberg säga något om att det vore från polisen. Madsen hade då rest sig upp och knuffat till Fagerberg så att denne vacklat, varefter Madsen sprungit genom bänken och västra sidogången upp

till altaret. Där hade han tagit bibeln och förklarat, att den vore hans, och berättat om sitt liv samt hur han kommit till Sverige. Uppträdet hade väckt stor uppmärksamhet genom Madsens beteende. Fagerbergs uppträdande hade icke verkat bryskt men tydligen varit som en tändande gnista för Madsen. Fru Alm hade ej sett någon pistol. I och med att Madsen gått upp till altaret hade Fagerberg och de andra gått ut. Man hade trott, att Madsen, då han gått fram mot altaret, varit motståndare till metodistkyrkan, och fru Alms svärmoder hade trott, att Madsen skulle riva ned korset, och hade därav och av rörelsen runt omkring henne fått en hjärtattack. Svärmodern vore hjärtsjuk.

Övriga av Ödmann hörda personer lämnade i huvudsak samma upplysningar angående händelseförloppet.

Ödmann meddelade vidare, att sedan Rapp omkring klockan 20.30 telefonledes underrättat Ödmann om vad som inträffat, hade Ödmann omedelbart begivit sig till Märsta. Efter att ha gjort sig underrättad om att mötet upplösts hade Ödmann gått in i lokalen och då sett Madsen sitta på det s. k. knäfallet innanför altarringen med bibeln i sitt knä. Då Ödmann, med hänsyn till sin kännedom om Madsen, ansett sig stå på god fot med denne, hade Ödmann lugnt gått fram till Madsen och uppmanat honom att följa med Ödmann. Madsen hade emellertid stött bort Ödmann med sådan kraft, att Ödmann säkerligen skulle ha fallit baklänges, om icke någon i samma stund tagit emot honom. Madsen hade därefter blivit övermannad samt i bil överförd till Ulleråkers sjukhus. Enligt uppgift därifrån hade Madsen den 6 februari 1948 återförts till Danmark, där han torde ha intagits å sjukhus.

I sitt yttrande framhöll Ödmann, att det syntes honom otvivelaktigt, att några av metodistkyrkans medlemmar, innan mötet börjat, vetat om att en man, som söktes av polisen, befunnit sig i möteslokalen och att meddelande därom lämnats polisen, vilken kunnat väntas inträffa efter någon kort stund. Trots detta hade mötet, med vars uppskjutande någon kvarts timme ingen skada torde ha åsamkats de församlade, påbörjats. Det kunde synas mindre välbetänkt av Fagerberg att under pågående möte vidtaga en del av de åtgärder han företagit, men Fagerbergs åtgärder kunde förklaras och även ursäktas med hänsyn till det snabba förlopp händelserna fått. Fagerbergs åtgärd att gå in i lokalen syntes Ödmann välbetänkt med hänsyn till den efterspanades sinnesförfattning och mötesdeltagarnas säkerhet, men Fagerberg borde ha inskränkt sitt handlande till att placera sig så, att han vid behov snabbt kunnat ingripa. Med hänsyn till de påfrestningar, som bland andra Fagerberg varit utsatt för under den tid spaningarna pågått, och då det syntes Ödmann tvivelaktigt om Fagerberg gjort sig skyldig till sådant fridsbrott, som omförmäldes i 11 kap. 1 eller 2 § strafflagen, samt Fagerberg personligen bett metodistförsamlingens ledande om ursäkt, hemställde Ödmann, att J. O. måtte låta bero vid vad i saken förevarit.

I ärendet avgav samarbetskommittén påminnelser, varjämte Lundblad inkom med yttrande.

I en till landsfiskalen i Sigtuna distrikt avlåten skrivelse anförde tjänstförrättande justitieombudsmannen Romanus därefter följande.

Församlingsfriheten är i gällande rätt erkänd som en medborgerlig rättighet. I den allmänna ordningens intresse äro i 10 kap. 15 § strafflagen och § 13 ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 meddelade vissa begränsningar i denna rättighet. Dessa stadganden anses emellertid icke äga tillämpning å gudstjänster och andra andaktsövningar. I fråga om den svenska statskyrkans medlemmar ha vissa bestämmelser om särskilda sammankomster för andaktsövning meddelats i kungl. förordning den 11 december 1868, vari föreskrives bland annat, att tillträde vid religionsövning, som ej är att hänföra till enskild husandakt, ej må vägras den offentliga myndigheten i orten, vilken myndighet i händelse av inträffad olaglighet eller oordning äger att upplösa sammankomsten, om det anses nödvändigt. Av staten erkända församlingar av främmande kristna trossamfund ha jämlikt kungl. förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning, den s. k. dissenterlagen, rätt till offentlig religionsövning. Enligt 11 § nämnda lag må tillträde till församlingens gudstjänst ej förvägras offentlig myndighet.

I 11 kap. strafflagen upptagas bestämmelser om brott mot kyrkofrid. Sålunda stadgas i 1 § av detta kapitel straff för den som gör våldsgärning å den, som bevisar gudstjänst, evad den äger rum i kyrka eller annorstädes. Om någon våldför annan vid sammankomst för gemensam andaktsövning, som ej är att hänföra till gudstjänst, skall denna omständighet, enligt samma paragraf, anses som försvårande vid straffets bestämmande för våldet. Den som stör gudstjänst eller sammankomst för gemensam andaktsövning genom svordom, oljud eller annan förargelse straffas enligt 2 §. De nu angivna straffbestämmelserna avse omedelbart endast gudstjänster och andaktsövningar inom statskyrkan. I 3 § föreskrives emellertid, att vad i 1 och 2 §§ är stadgat också skall gälla, om där sagda brott förövas vid främmande, till offentlig religionsövning berättigad församlings gudstjänst eller då medlemmar av sådan församling eljest sammankommit för gemensam andaktsövning.

Dessa bestämmelser innefatta väl icke i och för sig någon begränsning av offentlig myndighets lagliga befogenhet att vidtaga tjänsteåtgärd. Någon asyl i betydelsen okränkbar tillflykt erbjuda församlings kyrkliga lokaler icke. För att tjänsteåtgärd, som kan innebära ett störande av kyrko- eller församlingsfriden, skall få vidtagas av offentlig myndighet måste det emellertid krävas, att det verkligen är nödvändigt att företaga åtgärden på sådant sätt och att åtgärden icke utan olägenhet kan uppskjutas. Det må i

detta sammanhang påpekas, att rättegångsbalken innehåller uttrycklig föreskrift att delgivning ej må ske, där gudstjänst pågår eller sammankomst för gemensam andaktsövning eljest äger rum (gamla rättegångsbalken 11 kap. 8 § och nya rättegångsbalken 33 kap. 7 §).

Vad särskilt angår polisman ligger det i sakens natur, att han för verkställande av tjänsteåtgärd ej får använda strängare medel än de föreliggande förhållandena kräva (jfr 10 § i 1925 års normalinstruktion för polispersonal). Ett mera omfattande ingripande bör ej göras, om ett mindre är tillfyllest. All tillbörlig hänsyn måste visas tillstädesvarande utomstående personer. Åtgärder, som innebära ingrepp i församlingsfriheten eller störande av kyrkofriden, måste därför, om de finnas vara oundgängliga, i vart fall vidtagas med den största varsamhet och takt.

Genom lag den 20 april 1945 om ändrad lydelse av 5 kap. 8—10 §§ strafflagen ha vissa grundläggande regler givits om polisens rätt att i tjänsten använda våld. Enligt 10 § äger polisman rätt att använda våld bland annat då någon, som skall gripas, söker undkomma den, som äger verkställa åtgärden, eller då någon sätter sig med våld eller hot emot polisman, som skall verkställa tjänsteåtgärd. Då här sägs att våld får tillgripas, gäller detta blott under den viktiga förutsättningen, att den föreliggande tjänsteuppgiften ej kan lösas med andra medel (se den av socialdepartementet år 1946 utgivna publikationen "Polismans rätt att bruka våld", s. 7). I fråga om vilket mått av våld som i angivna situationer får brukas stadgas i nämnda paragraf, att det våld må brukas, som med hänsyn till omständigheterna kan anses försvarligt.

Beträffande bruket av skjutvapen i polistjänsten ha vissa anvisningar meddelats i Kungl. Maj:ts cirkulär den 7 december 1945 till länsstyrelserna och polismyndigheterna (SFS 1945 nr 835). Däri framhålles, att begagnande av skjutvapen är att betrakta såsom en yttersta utväg, vilken får komma i fråga endast då andra medel finnas vara otillräckliga. Polisman må, under beaktande av vad nyss sagts, använda skjutvapen bland annat för att avvärja svårare våld eller hot, som innefattar överhängande fara för dylikt våld, mot polismannen själv eller annan, eller för att omhändertaga sinnessjuk, om omedelbar fara för annan person föreligger. Vidare föreskrives att, innan skjutvapen användes, särskilt skall beaktas, om det föreligger risk att skada någon utomstående.

I det påtalade fallet hade utan tvivel varit lämpligast, att de tillstädeskomna polismännen intagit en avvaktande hållning. Av utredningen framgår, att Madsen placerat sig nere i salen och under den pågående andaktsövningen förhållit sig lugn och stilla. Vad i ärendet upplysts om Madsen giver icke stöd för antagande att han, om han lämnats i fred under andaktsövningen, skulle ha våldfört sig på någon som deltagit däri. Någon olägenhet synes icke ha kunnat uppkomma, därest polismännen väntat med ingripande till dess andaktsövningen avslutats och under tiden hållit Mad-

sen under uppsikt för att i fall av behov kunna ingripa omedelbart. Detta synes också ha varit Rapps avsikt.

Med hänsyn härtill måste Fagerbergs åtgärd att under den pågående andaktsövningen söka förmå Madsen att lämna lokalen anses omotiverad. Fagerberg hade bort inse, att ett sådant försök — såsom också blev fallet — skulle kunna utlösa motstånd från Madsens sida. I vart fall hade Fagerberg, innan han på egen hand sökt gripa Madsen, bort rådföra sig med Rapp om den lämpligaste formen för ingripandet; detta så mycket hellre som Rapp i motsats till Fagerberg tidigare haft personlig kontakt med Madsen.

Vad härefter beträffar Fagerbergs åtgärd att medelst pistolhot söka förmå Madsen att åtlyda uppmaningen att medfölja, måste Fagerberg därigenom anses ha visat anmärkningsvärd omdömeslöshet. Av de förut återgivna delarna av cirkuläret den 7 december 1945 framgår, att begagnande av skjutvapen i en situation som den här föreliggande icke varit tillåtet. Fagerberg har visserligen icke låtit hotet följas av eldgivning. Redan hotandet med pistol blottar emellertid en likgiltighet för kyrklig helgd, som måste förefallit deltagarna i andaktsövningen skrämmande.

Enligt min mening har sålunda Fagerberg i angivna hänseenden förfarit olämpligt. Intet tyder emellertid på annat än att Fagerberg — som visste att Madsen var sinnessjuk — handlat i enlighet med vad förhållandena efter hans bedömande krävde. Han har uppenbarligen icke haft någon avsikt att kränka församlingsfriden, och han har också enligt vad som uppgivits personligen bett församlingens ledande om ursäkt. De omdömesfel, till vilka Fagerberg gjort sig skyldig, synas mig i väsentlig mån kunna tillskrivas det förhållandet, att han varit uttröttad efter att under flera dagar ha fullgjort ansträngande spaningar efter Madsen. Med hänsyn härtill finner jag mig kunna låta bero vid mina ovan gjorda uttalanden i saken och vid en allvarlig erinran till Fagerberg att för framtiden vid vidtagande av tjänsteåtgärder taga tillbörlig hänsyn till utomstående personer samt att noga iakttaga gällande bestämmelser angående bruket av skjutvapen i polistjänsten.

Vad i övrigt i ärendet förekommit föranleder icke någon min vidare åtgärd.

Innehållet i nämnda skrivelse delgavs Fagerberg genom avskrift av densamma.

6. Fråga huruvida, i strid mot tryckfrihetsförordningen, från administrativ myndighets sida lagts hinder mot spridande av tryckt skrift.

I en den 28 april 1948 hit inkommen klagoskrift anförde redaktören Åke Olsson i Göteborg i egenskap av ansvarig utgivare av tidningen "Järnvägs-
männen Vi på SJ" följande.

Bakom tidningen "Järnvägsmännen Vi på SJ", vilkens läsekrets huvudsakligen utgjordes av personal vid statens järnvägar, stode en organisation, SJ Kamratförening. Föreningens medlemmar hade ursprungligen handhaft distributionen av tidningen. I februari 1948 hade emellertid mellan tidningen och Aktiebolaget Svenska Pressbyrån träffats avtal att pressbyrån för lösnummerförsäljning opartiskt skulle tillhandahålla tidningen vid pressbyråns försäljningsställen. Muntligen hade överenskommits, att tidningen därjämte liksom tidigare skulle få utbudas direkt av medlemmar i kamratföreningen. Från pressbyråns sida hade intet hinder mött mot att sådan försäljning skedde på stationsområden, där pressbyrån hade egna försäljningsställen. Tidningen vore oberoende såväl i förhållande till statens järnvägar som Svenska järnvägsmannaförbundet. Som ett uttryck för sin självständiga uppfattning gäve tidningen fritt och obundet uttryck för kritik av olämpliga förhållanden bland annat inom statens järnvägar. I tidningens påsknummer 1948 hade i en under rubriken "Skandal vid Göteborgs C" intagen artikel kritiserats vissa anmärkningsvärda tjänstgöringsförhållanden vid Göteborgs centralstation. I artikeln hade skärskådats vissa åtgöranden av överinspektoren P. Wahlqvist och andra av det högre stationsbefälet vid centralstationen. Den 27 mars 1948 hade utspelats ett intermezzo på centralstationen, då tidningen skolat försäljas av medlemmar i kamratföreningen. En av försäljarna vore anställd vid statens järnvägar men var ej i tjänstgöring vid ifrågavarande tillfälle. Överinspektoren Wahlqvist hade förbjudit denne att fortsätta försäljningen av tidningen, vilket förbud försäljaren vägrat att ställa sig till efterrättelse. Wahlqvist hade den 8 april 1948 ingivit rapport i ärendet till distriktschefen i andra distriktet. Redan den 7 april 1948 hade emellertid distriktschefen J. E. Lindblad avlåtit en skrivelse till kungl. järnvägsstyrelsen, däri Lindblad efter att ha lämnat sin version av händelseförloppet vid nämnda intermezzo föreslagit järnvägsstyrelsen att till pressbyrån rikta en hemställan om avstående från försäljning av tidningen vid byråns försäljningsställen. Den 12 april 1948 hade järnvägsstyrelsen genom överdirektören Tor Emers till Aktiebolaget Svenska Pressbyrån avlåtit en skrivelse med begäran att pressbyrån ej längre skulle saluföra tidningen. Såsom motivering för denna hemställan hade järnvägsstyrelsen anfört, att innehållet i tidningen vore ägnat att rubba det goda samarbetet mellan statens järnvägars ledning och järnvägspersonalen samt dess organisationer. Järnvägsstyrelsen hade därjämte framhållit, att tidningens innehåll vore av den art, att allmänheten ej kunde ha någon behållning av att läsa densamma. Den 13 april 1948 hade pressbyrån meddelat tidningens ledning, att pressbyrån icke kunde fortsätta med distributionen av tidningen, i vart fall icke i järnvägens kiosker. I meddelandet hade järnvägsstyrelsens skrivelse av den 12 april 1948 särskilt återopats. Klaganden hade utförligt refererat bakgrunden till järnvägs-

styrelsens skrivelse. Klaganden hade icke något yrkande hos J. O. i anledning av vad som förevarit vid intermezzot i Göteborg den 27 mars 1948. Den lämnade redogörelsen gäve emellertid belägg för att det vore tidningens innehåll, som föranlett järnvägsstyrelsens hemställan hos pressbyrån. Lindblads och järnvägsstyrelsens egna skriftliga uttalanden talade därvidlag sitt tydliga språk. Klaganden förmenade, att järnvägsstyrelsens åtgärd vore direkt stridande mot § 1 mom. 6 tryckfrihetsförordningen. Åtgärden vore ett ingrepp i spridningsrätten. Tidningen hade därigenom vållats avbräck. Klaganden hemställde sålunda, att J. O. måtte föranstalta om utredning i anledning av järnvägsstyrelsens skrivelse till pressbyrån. Dessutom hemställde klaganden, att järnvägsstyrelsen måtte anmodas återkalla sin begäran hos pressbyrån samt att åtgärder måtte vidtagas, ägnade att framgent stävja dylika ingrepp i tryckfriheten.

Vid klagoskriften voro i avskrifter fogade *dels* Lindblads skrivelse den 7 april 1948 till järnvägsstyrelsen, vilken skrivelse innehöll följande.

Vid avlöningsutbetalningen den 27 mars 1948 vid Göteborgs centralstation hade på utbetalningskontoret inställt sig en försäljare av tidningen "Vi på SJ", ordinarie stationskarl vid stationen, samt i hallen två andra, icke då men tidigare anställda vid statens järnvägar. Då sådan försäljning strede mot det avtal, som gällde med pressbyrån, hade den förbjudits av stationsbefälet. Försäljarna hade emellertid vägrat att avlägsna sig, och försäljningen hade fortsatt under motivering, att pressbyrån lämnat sitt tillstånd därtill, vartill för övrigt pressbyrån saknade befogenhet. Vid förfrågan hos byråns disponent på platsen hade denne meddelat, att han icke ägde kännedom om att sådant tillstånd lämnats, men att tidningen numera försålles genom pressbyrån. Då stationens ordningsmän icke kunnat förmå försäljarna att avlägsna sig, hade tillkallats hjälp från polisen, varvid försäljningen stoppats. Då intermezzot torde komma att upprepas vid kommande avlöningstillfällen, hade Lindblad velat bringa händelsen till järnvägsstyrelsens kännedom med förslag tillika, att styrelsen riktade en hemställan till pressbyrån om avstående från försäljning av tidningen vid byråns försäljningsställen.

dels järnvägsstyrelsens påtalade skrivelse den 12 april 1948, så lydande:

"Till Aktiebolaget Svenska Pressbyrån, Klara Strand 4, Stockholm.

Enligt vad styrelsen erfarit, tillhandahålles numera den i Göteborg utkommande tidskriften 'Vi på SJ' i pressbyråns kiosker. Innehållet i denna publikation är emellertid ägnat att rubba det goda samarbetet mellan SJ-ledningen och personalen samt dess organisationer. Då vidare allmänheten näppeligen kan ha någon behållning av att läsa denna tidskrift, när tidningen torde vara av intresse endast för en mycket liten kategori av järnvägsmän, får järnvägsstyrelsen hemställa, att publikationen ifråga med

omedelbar tillämpning hädanefter icke saluföres av Svenska Pressbyrån.
Stockholm den 12 april 1948.

Kungl. Järnvägsstyrelsen
Tor Emers

Tor Sundberg
tj”

dels ock Aktiebolaget Svenska Pressbyråns skrivelse den 13 april 1948 till tidningen ”Järnvägsmännen Vi på SJ”, däri pressbyrån anförde följande:

”Kungl. Järnvägsstyrelsen har i skrivelse den 12 ds hemställt till pressbyrån att icke saluföra Eder tidning i kioskerna på järnvägens område. Med anledning härav kunna vi icke fortsätta med distribution av tidningen, i vart fall icke i järnvägskioskerna. Vi anse det lämpligt att avsluta distributionen den sista april och sedan redovisa.”

Sedan jag i anledning av klagomålen anmodat järnvägsstyrelsen att inkomma med yttrande, inkom styrelsen med infortrat yttrande från Lindblad ävensom med eget utlåtande.

Lindblad anförde i det avgivna yttrandet följande.

I särskilt utfärdade anvisningar för allmänheten vore föreskrivet, att försäljning eller utdelning av trycksaker eller varor å stationer eller tåg vore förbjuden, om tillstånd ej erhållits av järnvägsmyndighet. Denna föreskrift, vilken stödde sig på den allmänna befogenhet som tillerkänts järnvägsstyrelsen i gällande järnvägstrafikstadga att utfärda erforderliga tillägsbestämmelser till stadgans föreskrifter, finge anses ha tillkommit i rent ordningsreglerande syfte. Det låge för övrigt i öppen dag, att en dylik föreskrift vore av nöden för att man skulle kunna på ett tillfredsställande sätt betjäna den resande allmänheten, särskilt i de fall då — såsom exempelvis i Göteborg — resandeströmmen regelmässigt i och för passage till och från tågen, biljettköp, pollettering m. m. bleve sammanförd till det mycket begränsade område, som vestibulerna utgjorde. Att denna bestämmelse rörande inskränkning i rätten att fritt salubjuda bland annat tidningar inom stationens område även av tidningsföretagen ansetts som en fullt legal åtgärd framginge också därav, att alla tidningsföretag, med nu ifrågasvarande undantag, alltid haft sina speciella försäljare placerade utanför ingången till centralstationen, på stadens område. Klaganden omnämde ett på centralstationen den 27 mars 1948 inträffat intermezzo. Därmed förhölle sig på följande sätt. Överinspektoren hade sagda dag observerat, att man utbjudit ifrågasvarande tidning inne i vestibulen. Enär han av principiella skäl icke ansett sig böra frångå den alltid tidigare iakttagna regeln att ingen ambulerande försäljning, vare sig det nu gällde tidningar eller varor, kunde tillåtas inom stationsområdet, hade han låtit meddela, att förfarandet icke kunde medgivas. Därmed kunde givetvis icke sägas, att han hindrat tidningens spridning. Hade försäljarna i likhet med alla andra

motsvarande försäljare placerat sig utanför ingången till stationen, hade överinspektoren icke haft anledning ingripa. Att återigen medgiva försäljning inom stationsområdet hade emellertid inneburit ett icke önskvärt prejudikat, som måst medföra den konsekvensen att man näppeligen kunnat avvisa den mångfald försäljare av tidningar, frukt, kramvaror o. d., som kunnat förväntas komma att i sinom tid vilja återropa sig å detsamma. Det borde härvid inflikas, att det under årens lopp förekommit att man nödgats avvisa än den ene, än den andre försäljaren av olika alster. Dessa hade gemenligen — med något enstaka undantag — omedelbart ställt sig ett meddelat förbud till efterrättelse. Så hade icke skett vid åsyftade tillfälle den 27 mars 1948. Överinspektoren hade därför med Lindblads gillande låtit anlita polismyndigheten för att få försäljarna att ställa sig förbudet till efterrättelse. Klaganden berörde vidare dels Lindblads skrivelse till järnvägsstyrelsen den 7 april 1948, däri Lindblad hemställde, att järnvägsstyrelsen ville i sin tur göra framställning till pressbyrån att upphöra med försäljningen av tidningen, dels styrelsens i anslutning därtill till byrån den 12 april 1948 avlätna skrivelse. Klaganden förmenade, att såväl Lindblad som i sista hand järnvägsstyrelsen därvid handlat i strid mot tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Denna klagandens åsikt måste anses felaktig. Det torde stå envar fritt att hos distributör av tidningsalster vädja om att denne måtte upphöra med eller ej åtaga sig spridning av tidningen. Något hinder för tidningens spridning i tryckfrihetsförordningens mening kunde han ej anses därmed ha åstadkommit, därest han ej genom hot om represalier eller på annat sätt föranledde verksamt hinder. Några sådana tvångsmedel mot byrån hade varken företagits eller ens antytts. Den omständigheten att den, hos vilken en sådan vädjan framställdes, gillade den vädjandes åsikter i saken och på grund därav upphörde med eller ej åtog sig försäljning av tryckalstret, torde icke kunna bedömas så, att den ene eller andre av dem därmed befunes ha överträtt tryckfrihetsförordningens stadganden. Lindblad utginge ifrån att pressbyrån icke avtalsvis vore bunden gentemot utgivarna av tidningen ifråga på sådant sätt, att byrån icke hade möjlighet fritt avgöra, huruvida respektive huru länge den av byrån ombesörjda distributionen av tidningen skulle fortbestå. I alla händelser vore det givetvis byråns sak att avgöra, huruvida järnvägsstyrelsens ifrågasvarande hemställan kunde eller borde bifallas eller icke. Som av det ovanstående framgått, hade det icke varit tidningens föga uppbyggliga innehåll i och för sig, som föranlett påtalade ingripande mot tidningen.

Järnvägsstyrelsen anförde i sitt utlåtande, som var undertecknat av överdirektören Emers, följande.

Såsom framginge av järnvägsstyrelsens skrivelse den 12 april 1948 hade järnvägsstyrelsen motiverat sin begäran hos pressbyrån med att innehållet i tidningen "Järnvägsmännen Vi på SJ" vore ägnat att rubba det goda samarbetet mellan statens järnvägars ledning och personalen och dess

organisationer. Även hade framhållits, att allmänheten näppeligen kunde ha någon behållning av att läsa tidningen, enär densamma endast vore av intresse för en mycket liten kategori av järnvägsmän. Styrelsen ville ytterligare betona, att det måste vara olämpligt att tidningen salufördes inom statens järnvägars områden. Densamma syntes ha tagit till sin uppgift att komma med anmärkningar och beskyllningar mot statens järnvägars ledning och befäl. Järnvägsstyrelsen hade intet att erinra mot kritik, som framfördes på ett sakligt och vederhäftigt sätt och vars syfte kunde antagas vara att påvisa brister och att befrämja förbättringar. Den kritik, som framkommit i ifrågavarande tidning, hade varit synnerligen ovederhäftig, och kritikens uppgift syntes ha varit att väcka sensation och misskreditera befälet i de underordnades ögon. Tonen i tidningen hade varit betänkligt rå och ohyfsad och ägnad att väcka förargelse hos den övervägande delen av statens järnvägars personal. Tidningens metoder att värva annonsörer hade också varit föremål för anmärkningar. Det vore under sådana förhållanden helt naturligt, att järnvägsstyrelsen velat hindra, att tidningen såldes inom statens järnvägars eget område. Det hade gjorts gällande, att järnvägsstyrelsen icke skulle vara berättigad att bestämma över vilka tidningar, som finge säljas inom statens järnvägars områden. Denna fråga hade tidigare varit föremål för J. O:s prövning och ville styrelsen hänvisa till följande uttalande av J. O. i skrivelse den 20 augusti 1915 rörande försäljning av tidningen "Fäderneslandet", så lydande: "Enär av klaganden åsyftade bestämmelser i tryckfrihetsförordningen icke innefatta någon ovillkorlig rätt att inom statens anstalter och inrättningar föryttra tryckta skrifter; alltså och då saluhållandet av dylika skrifter å statens järnvägars område är beroende av järnvägsstyrelsens tillstånd; samt järnvägsstyrelsen följaktligen ägt laglig befogenhet att med Aktiebolaget Svenska Pressbyrån träffa sådant avtal, som innehålles i § 9 fjärde stycket av det mellan styrelsen och bolaget upprättade, den 29 september och den 7 oktober 1911 dagtecknade kontrakt, fann J. O. järnvägsstyrelsen icke hava förfarit felaktigt uti det påtalade avseendet samt lämnade klagoskriften utan avseende." Utgivaren av "Fäderneslandet" hade sedermera under år 1917 hänskjutit frågan om försäljningsförbudet till Kungl. Maj:t, men även denna framställning hade lämnats utan avseende. Ovannämnda utlåtande av J. O. bestyrkte järnvägsstyrelsens uppfattning, att styrelsen ägde träffa avgörande om vilka pressalster, som finge saluföras inom statens järnvägars område. Detta område vore nämligen icke att betrakta såsom allmänt område i vanlig mening, enär statens järnvägar ägde fritt föfoga över detsamma enligt trafikstadgans bestämmelser och av Kungl. Maj:t givna direktiv. Järnvägsstyrelsen ägde sålunda bestämma, huruvida och i vad mån försäljning över huvud taget finge äga rum inom statens järnvägars område, då styrelsen kunde med bindande verkan utfärda ordningsföreskrifter för områdena. Vad anginge försäljning av pressalster hade järnvägsstyrelsen

sedan lång tid tillbaka haft avtal med Aktiebolaget Svenska Pressbyrån rörande ensamrätt till försäljning av tryckalster. Tidigare hade denna överenskommelse innehållit, att statens järnvägar kunde förbjuda pressbyrån att försälja tidningar eller andra tryckalster, vars salubjudande inom statens järnvägars område icke kunde anses lämpligt. I numera gällande avtal stadgades i § 9 mom. 1, att pressbyrån icke utan styrelsens medgivande ägde att från försäljning undantaga svensk tidning. I mom. 2 stadgades, att om fråga uppstode rörande saluföring av olämpligt pressalster, saken borde hänskjutas till Svenska tidningsutgivareföreningens kommissionärnämnd. Dessa stadganden innebure givetvis icke hinder för att de avtalsslutande parterna kunde komma överens om att viss tidning icke skulle saluföras inom statens järnvägars områden. Såsom framginge av vad ovan uttalats utgjorde tryckfrihetsförordningen icke något hinder för järnvägsstyrelsens bestämmanderätt rörande försäljning av pressalster inom dessa områden, och pressbyrån hade varit befogad att på framställning av järnvägsstyrelsen förbjuda, att ifrågavarande tidning såldes inom statens järnvägars område. Järnvägsstyrelsen förstode till fullo vikten av att styrelsens maktbefogenhet därvidlag utövades med hänsynstagande till yttrandefriheten, men styrelsen ansåge det vara sin skyldighet att förbjuda, att sådana pressalster försålles inom statens järnvägars område, vilka kunde anses väcka missämja och föargelse hos järnvägspersonalen och verka störande och skadligt på styrelsens verksamhet att tillgodose sin allmänna trafikuppgift. Styrelsen hemställde sålunda, att den gjorda anmälan icke måtte föranleda någon J. O:s åtgärd.

I avgivna påminnelser anförde klaganden, bland annat, följande.

Järnvägsstyrelsen hade i inlindade former medgivit och utvecklat, att det varit innehållet i tidningen "Järnvägsmännen Vi på SJ", som föranlett styrelsens begäran hos pressbyrån. Åtgärden hade ej motiverats med att pressbyråns försäljningssätt skulle vara störande för ordningen på järnvägsstyrelsens områden. Det vore blott tidningens innehåll, som varit misslagligt. Järnvägsstyrelsen hade underlåtit att hänskjuta frågan om att från försäljning undantaga tidningen till Svenska tidningsutgivareföreningens kommissionärnämnd. Styrelsen utginge från att den hade en exklusiv dispositionsrätt i fråga om upplåtelse av försäljningsrätt av tidningar inom styrelsens markområden. Järnvägsstyrelsen hade överlåtit denna sin försäljningsrätt till pressbyrån. Sistnämnda företag hade en monopolartad ställning i fråga om berörda försäljningsrätt. Det låge i sakens natur, att pressbyrån stode i visst beroende till järnvägsstyrelsen. Pressbyråns lyhördhet för järnvägsstyrelsens önskemål hade demonstrerats i detta ärende. Det vore sålunda en fint, när järnvägsmyndigheterna ville krypa bakom pressbyråns självständiga provningsrätt. Effekten vore redan ådagalagd. Det relevanta vore, att järnvägsstyrelsen — en gren av den offentliga makten

— lagt hinder för en tidnings utgivande och spridande. Järnvägsstyrelsen avvisade klagomålen med argumentet om sin exklusiva dispositionsrätt till stationsområdena. Klaganden ville rent av ifrågasätta, om pressbyrån genom järnvägsstyrelsen kunde ha en exklusiv försäljningsrätt till tidningar på stationsområden. Järnvägsstyrelsen ägde förvisso stationsområdets mark. Men allmänheten hade fritt tillträde dit. Stationsområdet vore att jämställa med allmän plats. Enligt denna tankegång skulle järnvägsmyndigheterna blott kunna ingripa mot en tidningskolportör för den händelse ordningen stördes.

I anledning av Wahlqvists rapport den 8 april 1948, som avsåg en stationskarl vid namn Granemar, meddelade distriktskollegiet vid andra distriktet den 31 maj 1948 följande beslut:

”I den mot Granemar riktade anmälan har påståtts, att han den 27 mars 1948 å avlöningsrummet vid Göteborgs centralstation försålt tidningen 'Vi på SJ', samt att han, sedan han av överinspektoren Wahlqvist genom ordningsmännen Höglund och Marbo anmodats upphöra med försäljningen, vägrat efterkomma denna order. Utrett är, att Marbo och Höglund efter av Wahlqvist erhållen tillsägelse vid ifrågavarande tillfälle underrättat två vid statens järnvägar tidigare anställda personer, vilka salubjudit tidningen inom centralstationens vänthall, att dylik försäljning icke finge förekomma, att Granemar uppehållit sig i omedelbar närhet av dessa tidningsförsäljare, då denna tillsägelse blivit till dem framförd, att Granemar senare samma dag försålt tidningen å avlöningsrummet till en del av de tjänstehavare, som infunnit sig där för att lyfta sin avlöning, samt att det redan sedan flera år tillbaka varit brukligt, att såväl tidningen 'Vi på SJ' som ock bland annat en del andra tidskrifter vid avlöningstillfällena salubjudits inom samma lokal. Med hänsyn härtill, och då dels det förhållandet, att Granemar måste anses ha hört det av Marbo och Höglund framförda förbudet mot tidningsförsäljning, icke kan tillmätas annan betydelse än att han haft skyldighet ställa sig tillsägelsen till efterrättelse, i vad avsåge tidningens försäljning inom stationens vänthall, dels såvitt visats, det varken vid nu ifrågakomna tillfälle meddelats Granemar eller annan något förbud mot försäljningen av tidningen på avlöningsrummet eller tidigare tillkännagivits något förbud över huvud taget mot försäljning av denna eller andra tidskrifter inom lokalen ifråga, lämnar distriktskollegiet förevarande anmälan utan avseende.”

I en till järnvägsstyrelsen avläten skrivelse anförde jag därefter följande.

I § 86 regeringsformen stadgas, att med tryckfrihet förstås varje svensk mans rättighet att, utan några av den offentliga makten i förväg lagda hinder, utgiva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna

tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna därför straffas, än om detta innehåll strider mot tydlig lag, given att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning.

I § 1 mom. 6 tryckfrihetsförordningen sådant lagrummet lyder enligt kungörelse den 21 februari 1941 heter det, att det stände var och en fritt att i bokhandel eller på annat sätt sälja eller eljest utsprida tryckt skrift, dock med iakttagande av vad i 4 § föreskrives.

Det i § 1 mom. 6 intagna stadgandet om rätt att föryttra tryckta skrifter hade före 1941 års ändringar i tryckfrihetsförordningen sin plats i § 1 mom. 12, som i hithörande delar hade följande lydelse: Intet hinder vare för bokhandelns idkande, icke heller för utgivning till föryttrande av någon skrift, vare sig inländsk eller utländsk. Varje författare eller förläggare stände fritt att en honom, i följd av sådan egenskap, tillhörig skrift antingen själv eller genom andra föryttra; och vare för en skrifts föryttrande inga andra hinder, än de, som i 4 § av denna lag föreskrivas.

I ett av 1948 års riksdag såsom vilande antaget förslag till ny tryckfrihetsförordning har i 1 kap. 2 § intagits ett stadgande av följande lydelse:

”Någon tryckningen föregående granskning av skrift eller något förbud mot tryckning därav må ej förekomma.

Ej heller vare tillåtet för myndighet eller annat allmänt organ att på grund av skrifts innehåll, genom åtgärd som icke äger stöd i denna förordning, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten.”

Förslaget till ny tryckfrihetsförordning är grundat på ett av 1944 års tryckfrihetssakkunniga den 30 oktober 1947 avgivet betänkande med förslag i ämnet. I detta förslag hade 1 kap. 2 § följande lydelse:

”Någon tryckningen föregående granskning av skrift eller något förbud mot tryckning därav må ej förekomma.

Ej heller vare på grund av skrifts innehåll någon, myndighet eller enskild, tillåtet att genom åtgärd, som icke äger stöd i denna lag, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten.”

I betänkandet anförde de sakkunniga rörande det principiella underlaget för detta stadgande bland annat följande (s. 48).

Att avgöra var gränsen borde gå mellan tryckfrihetsbrott och befogat utövande av yttrandefriheten vore en vanskelig uppgift. Denna kunde fyllas endast genom en omsorgsfull prövning under de former och med iakttagande av de garantier för rättssäkerhet, som vore föreskrivna för en av domstol utövad från administrationen helt fristående rättskipning. Även speciella rättegångsregler kunde vara påkallade för att skapa nödiga garantier för ett självständigt och riktigt bedömande av tryckfrihetsmål; särskilt gällde detta de regler om domstolens sammansättning, som avsåge att tillgodose denna rättskipnings folkliga förankring. Av vad nu anförts följde, såsom ock i § 86 regeringsformen angivits, att missbruk av tryckfriheten borde få

beivras allenast genom åtal vid domstol och få föränleda straff, endast om skriften innefattade tryckfrihetsbrott; med straff finge i sådant hänseende jämsställas även andra menliga påföljder, såsom konfiskation av skriften eller ersättningsskyldighet till målsägande. Administrativa ingripanden mot missbruk av tryckfriheten borde däremot vara tillåtna endast i den mån de avsåge att förbereda och säkerställa domstolsprövningen eller att verkställa dom. Detta gällde således icke blott förhandsingripanden genom censur eller på annat sätt utan i lika hög grad administrativa åtgärder för att förhindra utgivning och spridning av redan tryckta skrifter. Den nu angivna principen låge till grund redan för gällande rätt. I vissa undantagsfall vore konfiskation i administrativ ordning enligt tryckfrihetsförordningen tillåten. I övrigt finge ingripanden mot missbruk av tryckfriheten ske allenast genom åtal i föreskriven ordning och genom tvångsåtgärder som anknöte till åtalet. Uttryckligen stadgades, att någon tryckningen föregående granskning av skrift eller något förbud mot tryckning därav icke finge äga rum, att skrift ej före dess utgivande finge avfordras författare, utgivare, förläggare eller boktryckare och att något för utgivningen eller tryckningen hinderligt inseende över dessa personer icke vore tillåtet. — Det kunde emellertid ifrågasättas om principen att tryckfrihetsmissbruk finge beivras allenast domstolsvägen i tryckfrihetsförordningen erhållit sådan avfattning, att den motsvarade alla de fall då ett inskridande från myndighet eller enskilda kunde sätta tryckfriheten i fara. Vad först anginge myndighet vore det tydligt, att ej blott de åtgärder, som för närvarande angivits såsom otillåtna, kunde utgöra hinder för tryckning eller utgivning av skrift eller dess spridning bland allmänheten. Genom den statliga förvaltningens utsträckande till nya verksamhetsfält uppkomme ökade möjligheter för myndigheterna att uppställa sådana hinder. Det kunde väl sägas, att även i dylika fall de i tryckfrihetsförordningen angivna reglerna till skydd för tryckfriheten borde äga motsvarande tillämpning. Tryckfrihetens syfte lämnade stöd åt en sådan tolkning. Det vore dock ej otvivelaktigt, att denna tolkning alltid skulle godtagas. Även den meningen hade kommit till uttryck, att förbudet för den offentliga makten att hindra skrifts utgivning och spridning endast avsåge ordningsmakten och rättsväsendet samt regeringen, i dess funktion såsom högsta myndighet inom detta område. — Beträffande åtgärder av enskilda hade tryckfrihetsförordningen hittills icke ansetts kunna giva handlingsregler till skydd för tryckfrihetens utövning motsvarande de för myndighet gällande. Uppenbart vore emellertid, att även i fråga om enskilda ett behov av dylika regler kunde föreligga. Enskilda organisationer och sammanslutningar intoge stundom en sådan ställning, att de verksamt kunde hindra tryckning, utgivning eller spridning av skrift, vars innehåll ansåges misshagligt eller anstötligt. I viss utsträckning torde väl den uppfattningen att dylika åtgärder icke vore tillåtna ha vunnit hävd, ehuru tryckfrihetsförordningen

icke uttryckligt stadgade något därom. Reaktionen mot skrifter som ansetts misshagliga eller anstötliga hade i vissa fall tagit sig uttryck i organiserade åtgärder till deras undertryckande. Tydligt vore, att dylika åtgärder icke vore väl förenliga med en allmän tryckfrihet. Denna kunde icke få vara ett privilegium för vissa meningsriktningar; endast lagens stadganden om missbruk av tryckfriheten skulle utgöra tryckfrihetens gränser. En rubbning av de sålunda en gång fastställda gränserna kunde väl av förhållandena vara motiverad, men en sådan borde ske allenast under de garantier och i den ordning grundlagen föreskreve. Upprätthållandet av tryckfrihetens legala gränser skulle åvila de organ, vilka grundlagsenligt anförtrots denna uppgift, och ske i den ordning, som vore stadgad i tryckfrihetsförordningen. Det borde således ej heller vara enskild tillåtet att hindra tryckfrihetens utövning. Även denna princip borde komma till uttryck i lagen.

De sakkunniga anförde vidare under rubriken "Principiella synpunkter på spridningsrätten" följande (s. 106 o. f.).

Spridandet av tryckt skrift bland allmänheten utgjorde en väsentlig sida av tryckfrihetens utövning. Det vore meningslöst att erkänna en rätt att trycka skrift, om obegränsade hinder mot spridning av skriften kunde uppställas. Tryckfriheten förutsatte alltså en principiell rätt att sprida tryckt skrift utan andra hinder än sådana, som vore betingade av tillsynen över tryckta skrifter eller nödvändiga för beivrandet av tryckfrihetsbrott. En dylik rätt innefattades redan i de grundsatser som kommit till uttryck i § 86 regeringsformen; den rätt att utgiva skrifter, som där nämndes, måste förstås som en rätt att utgiva dem för spridning. — — — Rätten att fritt sprida tryckta skrifter innebure icke allenast att sådana åtgärder, som riktade sig mot spridandet av en viss skrift, vore otillåtna, i den mån de icke ägde stöd i tryckfrihetsförordningen. Spridningsrätten innefattade även, att handel med tryckta skrifter eller annat spridande av dessa icke finge förbehållas vissa yrkesutövare eller eljest inskränkas till vissa personer. De bestämmelser som ursprungligen meddelats i tryckfrihetsförordningen hade avsett, bland annat, att undanröja det tidigare rådande privilegieväsendet för bokhandeln och innehållit såväl att bokhandeln skulle vara fri som att författare eller förläggare skulle äga föryttra tryckt skrift, antingen själv eller genom annan. Meningen hade således varit, att den som utgav en tryckt skrift ej skulle behöva anlita bokhandlare för dess spridande utan kunde sprida den på vad sätt som helst. Med stöd av tryckfrihetsförordningen hade även kolportage av tryckta skrifter blivit en vanlig spridningsform vid sidan av den ordnade bokhandeln. — — — Det låge i sakens natur att, även om det råde frihet att sprida tryckta skrifter, försäljare och andra utspridare dock, åtminstone i viss utsträckning, måste vara underkastade allmänna ordningsföreskrifter. Mot ett spridande som störde ordningen eller hindrade trafiken på allmän plats måste samhällets organ kunna ingripa. Genom en kungörelse år 1815 hade Ö. Ä. i Stockholm, på

Kungl. Maj:ts befallning, utfärdat förbud att utdela eller försälja tryckta skrifter å gator eller i portgångar. Förbudet hade möjligen vid sin tillkomst, liksom tidigare ingripanden mot kolportering av tryckta skrifter, varit motiverat av att tillsynen över lagstridiga skrifter försvårades, om dessa finge spridas på allmän plats. Rörande detta förbud anförde emellertid Rydin (Om yttrandefrihet och tryckfrihet, s. 253 not 1), att förbudet ej gjorde intrång i rättigheten att kringspida skrifter genom kolportörer, då det endast gällde försäljningssättet och avsåg ett behöfligt upprätthållande av ordning på allmänna platser, vilken skulle genom folksamlingar löpa fara att störas, samt att förbudet däremot skulle varit olagligt, om det sträckt sig till utdelning inuti husen. (Jfr Eek: Om tryckfriheten, s. 288 not 2). Även om numera ett så vidsträckt förbud som det i 1815 års kungörelse upptagna icke kunde motiveras ur den allmänna ordningens synpunkt, måste dock vissa likartade bestämmelser få anses förenliga med den i tryckfrihetsförordningen garanterade spridningsrätten. Sålunda torde det i § 2 ordningsstadgan för rikets städer upptagna förbudet att å gator eller andra allmänna platser utan tillstånd bedriva försäljning från stånd, bord eller dylikt eller så att den på stället framgående rörelsen därigenom hindrades eller uppehölls få anses gälla även försäljning av tryckta skrifter. I ett rättsfall (NJA 1893 s. 361) hade förbud att å torgdag eller kreatursmöte idka försäljning eller till salu utställa andra varor än kreatur samt alster av ortens jordbruk, ladugårdsskötsel och hemslöjd icke mot bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen ansetts kunna tillämpas på försäljning av böcker. Riktigheten därav hade dock ifrågasatts (Eek, s. 288). Den uppfattningen att spridande av tryckt skrift kunde innefatta brott mot allmän ordning hade även kommit till uttryck däri, att den som å allmän plats burit affischer eller utdelat tryckta skrifter ansetts därigenom kunna göra sig skyldig till förgelseväckande beteende (NJA 1935 s. 113 och 1944 s. 702). Uppenbart vore dock att frågan, huruvida spridandet av tryckt skrift innefattade förgelseväckande beteende, måste bedömas med varsamhet. Vore sättet för spridningen förgelseväckande, föreläge icke något hinder mot dess bestraffande; att enbart på grund av skriftens innehåll anse dess spridande vara straffbart såsom förgelseväckande stode däremot icke i överensstämmelse med tryckfrihetsförordningens grundsatser. Såsom ordningsföreskrifter, vilka vore förenliga med den i tryckfrihetsförordningen stadgade spridningsrätten, syntes även kunna anses sådana förbud för barn att idka viss försäljning, som enligt lag den 9 april 1926 kunde meddelas, liksom de förbud mot barns användande till arbete, som gällde enligt lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd.

Spridande av tryckt skrift, anförde de sakkunniga vidare, kunde även ur andra synpunkter än den allmänna ordningens framstå som otillåtet och föranleda straff utan hinder av den i tryckfrihetsförordningen stadgade spridningsrätten. Det vore uppenbart att den, som förskingrat annan till-

hörig tryckt skrift eller som med hjälp av tryckt skrift gjort sig skyldig till bedrägeri, utpressning eller svindleri, icke till sitt fredande kunde åberopa rätten att fritt sprida tryckta skrifter. I rättspraxis hade även hänvisning till abortör genom överlämnande av tryckt skrift, upptagande dennes namn och adress, ansetts kunna bestraffas såsom delaktighet i fosterfördrivning (NJA 1936 s. 567). Då det gällde tryckt skrift, vilken upphovsmannen eller den som eljest disponerade över skriften önskade hemlighålla, kunde i vissa fall ett olovligt spridande av skriften innefatta trolöshet mot huvudman eller obehörigt yppande av yrkeshemlighet. Spridande av tryckt skrift kunde vidare, även om det icke vore brottsligt, stå i strid mot en kontraktsenlig förpliktelse att ej sprida skriften eller att sprida den allenast i viss begränsad omfattning. Tryckfrihetsförordningen stode ej i vägen för realiserandet av ett skadeståndsanspråk grundat å dylik förpliktelse. Däremot föreläge ett intrång i den av tryckfrihetsförordningen garanterade spridningsrätten, om ingripande mot spridande av tryckt skrift grundade sig därå att skriften innehölle otillåtet yttrande eller otillåtet offentliggörande.

I den proposition, nr 230, vari förslag till tryckfrihetsförordning förelades 1948 års riksdag, erhöll 1 kap. 2 § efter omarbetning i justitiedepartementet i huvudsak samma lydelse som i det vilande grundlagsförslaget.

Uti en i propositionen intagen redogörelse för de sakkunnigas förslag och dess förhållande till gällande rätt framhölls i fråga om tryckfrihetens innebörd och garantier för dess utövning, bland annat, att det av de sakkunniga föreslagna stadgandet, att det ej på grund av skrifts innehåll skulle vara någon, myndighet eller enskild, tillåtet att genom åtgärd, som icke ägde stöd i tryckfrihetsförordningen, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten, beträffande myndighet torde kunna anses innefatta ett lagfästade av redan gällande grundsatser.

Beträffande samma stadgande anförde chefen för justitiedepartementet vid propositionens avlåtande vidare följande.

Enligt vad de sakkunniga uttalade kunde det ifrågasättas om principen att tryckfrihetsmissbruk finge beivras endast domstolsvägen i tryckfrihetsförordningen erhållit en sådan avfattning, att den motsvarade alla de fall då ett inskridande från myndighet eller enskilda kunde sätta tryckfriheten i fara. De sakkunniga föresloge därför ett särskilt stadgande, enligt vilket det på grund av tryckt skrifts innehåll ej skulle vara någon, myndighet eller enskild, tillåtet att genom åtgärd, som icke ägde stöd i tryckfrihetsförordningen, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten. Genom detta stadgande avsåge de sakkunniga att utvidga garantierna för tryckfrihetens utövning, särskilt därigenom att stadgandet omfattade även åtgärder av enskild. Detta förslag hade i princip godtagits i de flesta yttranden. Vissa betänkligheter hade dock även yppats mot att det föreslagna stadgandet utsträcktes till att avse ej blott myndigheter och andra allmänna organ utan även enskilda sammanslutningar och personer.

Såvitt anginge åtgärder av myndighet eller annat allmänt organ syntes icke något vara att erinra mot det angivna stadgandet. I sådant hänseende syntes stadgandet tvärtom innebära en värdefull förstärkning av tryckfrihetsskyddet. Genom stadgandet komme till klart uttryck, att förbudet mot åtgärder, vilka hindrade tryckfrihetens utövning, icke endast avsåge ordningsmakten och rättsväsendet utan gällde på alla områden av den statliga eller kommunala förvaltningen. Däremot inställde sig en stark tvekan om lämpligheten av att göra stadgandet tillämpligt även beträffande enskilda sammanslutningar och personer. Visserligen vore det i och för sig riktigt, att ej heller tvångsåtgärder från enskilda till undertryckande av en misslaglig skrift i allmänhet borde få förekomma. Stora svårigheter uppstode emellertid att i lag närmare angiva, i vilken omfattning sådana enskilda åtgärder skulle anses rättsstridiga. I praktiken kunde det därför bli vanskligt att upprätthålla en klar och otvetydig gräns mellan å ena sidan förbjudna tvångsåtgärder och å andra sidan en tillåten moralisk påverkan. Såsom justitiekanslersämbetet framhållit kunde t. ex. åtgärder av ideella föreningar och andra enskilda organisationer mot skandaltidningar, pornografiska skrifter och dylikt stundom anses mycket berättigade, även om de ej inskränkte sig till allenast ogillande omdömen och uttalanden. Det kunde här erinras om de på enskilt initiativ tillkomna aktionerna för att stävja utbredningen av Nick-Carter-litteraturen och tidningen "Fäderneslandet". Departementschefen hade därför ansett klokast att icke i tryckfrihetsförordningen upptaga bestämmelser rörande åtgärder av enskilda sammanslutningar eller personer; frågan om rättsstridigheten i sådana åtgärder borde bero av de rättsregler som eljest gällde. Därav följde, att departementschefen saknade anledning ingå på frågan om ett särskilt straffbud mot de åtgärder som avsåges i stadgandet; rättsstridiga åtgärder av befattningshavare, vilka vore bundna av ämbetsansvar, kunde redan enligt gällande regler utgöra tjänstefel.

Av såväl de sakkunnigas som chefens för justitiedepartementet uttalanden vid tillkomsten av det såsom vilande antagna förslaget till ny tryckfrihetsförordning torde framgå, att såvitt angår förbudet för myndighet att hindra spridningen av tryckt skrift stadgandet i 1 kap. 2 § i denna förordning icke innebär någon ändring i vad som stadgas i § 1 mom. 6 gällande tryckfrihetsförordning. De i sakkunnigbetänkandet och propositionen gjorda uttalandena torde alltså klart belysa innebörden av bestämmelserna i sistnämnda lagrum. Dessa innebära således oförtydligt, att administrativ myndighet icke på grund av innehållet i tryckt skrift äger i annan ordning än i tryckfrihetsförordningen stadgas vidtaga åtgärder för hindrande av skriftens spridning.

Detta medför emellertid icke, att allmänna ordningsföreskrifter skulle vara oförenliga med tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Myndigheter äga således, i mån av befogenhet, meddela förbud mot spridande av tryckt

skrift som sker på sådant sätt, att därigenom kan uppkomma t. ex. hinder för trafiken på allmän plats.

Vad nu anförts måste anses tillämpligt även beträffande de områden och inrättningar, som disponeras av statens järnvägar och som äro upplåtna för allmänheten. Principiellt gäller även därstädes den frihet att sprida tryckt skrift bland allmänheten, som är stadgad i tryckfrihetsförordningen. Uppenbart är emellertid, att beträffande statens järnvägars område ordningssynpunkten gör sig särskilt starkt gällande. Full frihet för envar att sprida tryckta skrifter på stationer och järnvägståg kan icke förenas med det krav på ordning och säkerhet som där måste upprätthållas. Därför har också sedan lång tid tillbaka rätten att driva försäljning av tryckta skrifter på statens järnvägars stationer och tåg förbehållits en yrkesutövare, Aktiebolaget Svenska Pressbyrån, med ensamrätt och således andra utspridare uteslutits från sin rätt att fritt sprida tryckta skrifter därstädes. En dylik monopolrätt för viss yrkesutövare kan emellertid anses förenlig med tryckfrihetsförordningen endast om det sörjes för att icke därigenom tryckta skrifter på grund av sitt innehåll uteslutas från en spridning, som tillkommer andra sådana skrifter.

I gällande avtal mellan järnvägsstyrelsen och pressbyrån har också inlagts en föreskrift, som är ägnad att tillgodose nu angivna synpunkt, nämligen föreskriften att pressbyrån icke utan järnvägsstyrelsens medgivande äger från försäljning enligt vanliga regler undantaga svensk periodisk tidning eller tidskrift, vilken utgivaren önskar få spridd genom pressbyrån. Detta stadgande i avtalet leder alltså till att pressbyrån i sådant hänseende icke kan handla efter gottfinnande utan är skyldig att medverka vid spridningen av alla i stadgandet avsedda skrifter. Undantag från denna skyldighet kan väl enligt avtalet äga rum, om järnvägsstyrelsen lämnar sitt medgivande. Men då järnvägsstyrelsen har att taga ställning till fråga om sådant undantag, måste styrelsen tillse, att monopolavtalet med pressbyrån icke leder till inskränkning i den fria spridningen av tryckta skrifter i vidare mån än som ur allmänna ordningssynpunkter är nödvändigt. På grund av denna sin skyldighet att tillämpa de grundsatser, som kommit till uttryck i tryckfrihetsförordningens bestämmelser, äger järnvägsstyrelsen således icke ingå i ett bedömande av skriftens innehåll och på sådan grund medgiva undantag från pressbyråns skyldighet att sälja densamma.

Till vad jag nu anført vill jag anmärka, att i viss utsträckning särskilda synpunkter kunna göra sig gällande beträffande skrifter, som sära tukt, sedlighet och allmän anständighet. Avtalet mellan järnvägsstyrelsen och pressbyrån innehåller härom en särskild bestämmelse. Då emellertid i detta ärende icke är fråga om sådana skrifter, skall jag icke närmare ingå på detta spörsmål; det torde vara tillräckligt att här hänvisa till vad i det föregående anförts angående 1 kap. 2 § i förslaget till ny tryckfrihetsförordning, särskilt departementschefens uttalande rörande det föreslagna förbudet även för

enskild att hindra skrifts tryckning eller utgivning eller dess spridning bland allmänheten.

I förevarande ärende är upplyst, att två personer den 27 mars 1948 i centralstationens i Göteborg vänthall salubjudit tidningen "Järnvägsmännen Vi på SJ" och att överinspektoren Wahlqvist genom två ordningsmän låtit underrätta dem om att dylik försäljning icke finge förekomma samt, då denna tillsägelse icke efterkommits, med distriktschefen Lindblads gillande anlitat polismyndighet för att få försäljarna att rätta sig efter förbudet. Då en vid statens järnvägar anställd stationskarl senare samma dag i avlöningsrummet vid centralstationen, i vilket rum utbetalning av avlöning pågick, utbjudit tidningen, har Wahlqvist anmält stationskarlen för vägran att åtlyda Wahlqvists order om att upphöra med försäljningen. Distriktskollegiet vid andra distriktet har emellertid genom beslut den 31 maj 1948 på skäl som jag förut återgivit lämnat denna anmälan utan avseende.

Vidare är i ärendet upplyst, att järnvägsstyrelsen i skrivelse den 12 april 1948 till pressbyrån hemställt, att tidningen med omedelbar tillämpning icke måtte saluföras av pressbyrån, samt att pressbyrån med anledning härav följande dag underrättat tidningens utgivare om att pressbyrån icke kunde fortsätta med distribution av tidningen, i varje fall icke i järnvägs-kioskerna.

Vad först angår Wahlqvists åtgärder har denne på grund av den ensamrätt att bedriva försäljning av tidningar och tidskrifter som tillkommer pressbyrån varit berättigad att vidtaga erforderliga åtgärder för att hindra annan att bedriva sådan försäljning i vänthallen. Någon anmärkning kan således icke riktas mot Wahlqvists åtgärder i detta hänseende. Efter den utredning som företagits av distriktskollegiet föranleder ej heller Wahlqvists åtgärder beträffande försäljningen i avlöningsrummet någon erinran från min sida.

Vad åter angår järnvägsstyrelsens skrivelse den 12 april 1948 till pressbyrån kan den hemställan, som däri gjorts, icke lämnas utan anmärkning. Av såväl skrivelsen som järnvägsstyrelsens yttrande i ärendet framgår, att styrelsens hemställan föranletts av tidningens innehåll. Såsom jag förut anfört hade järnvägsstyrelsen, om pressbyrån på sådan grund begärt befrielse från sin skyldighet att saluföra tidningen, icke lagligen kunnat tillmötesgå pressbyråns begäran. Så mycket mindre har järnvägsstyrelsen ägt själv taga initiativ till att försäljning genom pressbyrån skulle upphöra. Jag finner alltså, att järnvägsstyrelsen genom sin hemställan överträtt sin befogenhet och därigenom förfarit felaktigt.

Rätten att fritt sprida tryckt skrift ingår som ett väsentligt led i tryckfriheten. Den stora vikten av att inga olagliga hinder mot utövningen av denna rätt resas från myndigheternas sida medför, att det fel som enligt det ovan sagda ligger järnvägsstyrelsen till last framstår såsom synnerligen

allvarligt. Emellertid har styrelsen otvivelaktigt haft ett faktiskt stöd för sitt handlingssätt i det uttalande, som den 20 augusti 1915 i en liknande fråga gjordes av en av mina företrädare i ämbetet. Ehuru detta uttalande självfallet icke har avseende annat än å det då föreliggande fallet, lämnas i detsamma åtskilliga förklaringar, vilka lätteligen kunna givas en vidsträckt principiell tolkning. Därtill kommer, att statsmakterna genom utfärdande av kungl. förordningen den 1 mars 1940 rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. ansett sig kunna lämna myndigheterna befogenhet att i visst betydelsefullt hänseende lägga hinder i vägen för tryckta skrifers spridning. Det av riksdagen antagna, vilande förslaget till tryckfrihetsförordning innehåller bestämmelser, som äro ägnade att för framtiden giva myndigheterna klarare ledning vid bedömandet av vilka befogenheter som tillkomma dem i det ifrågavarande avseendet. Med hänsyn till dessa omständigheter och då, enligt vad upplyst blivit, pressbyrån med frångående av sitt beslut den 13 april 1948 mycket snart återupptagit försäljningen av den ifrågavarande tidningen, har jag funnit mig kunna låta bero vid ovan gjorda erinringar. Jag har därvid ansett mig kunna utgå ifrån att järnvägsstyrelsen i framdeles förekommande fall av liknande beskaffenhet noga iakttagit medborgarnas i tryckfrihetsförordningen givna rättigheter.

7. Vid avgörande av mål rörande kristidsförseelse åligger det domstol ex officio att pröva fråga om tillämpning av förverkandebestämmelse, som finnes stadgad beträffande förseelsen.

I en till landsfiskalen i Borgsjö distrikt den 26 januari 1946 avlåten skrivelse anhöll statens livsmedelskommission, juridiska sektionen, om utredning rörande vissa av Svenska spannmålsaktiebolaget hos kommissionen anmälda överskott eller underskott hos Östavalls konsumtionsförening u. p. a. i fråga om olika slag av ransonerade fodermedel och fodersäd.

I anledning därav verkställdes utredning genom statspolisens avdelning i Sundsvall. Den 5 februari 1946 företogs inventering hos föreningen. Därvid framkom enligt polisrapport den 20 februari 1946 följande.

Vid inventeringen konstaterades beträffande fodersäd en brist å 5 974 kg, beträffande oljekraftfoder ett överskott å 236 kg och beträffande melass en brist å 755,8 kg. Häremot funnos licenser å sammanlagt 780,8 kg melass, varå noteringar ej gjorts att utlämning skett. Vidare konstaterades beträffande betfor ett överskott å 1 505 kg, beträffande vetekli, rågkli och sopmjöl ett överskott å sammanlagt 6 820 kg samt beträffande specialfodermedel ett överskott å 50 kg. Tillika antecknades följande. Enligt faktura från Kooperativa förbundet (K. F.) av den 31 mars 1945 hade föreningen från A. B. Ruhnбом, Falköping, erhållit 10 000 kg vithavre. Detta parti hade föreningen upptagit som inkommet den 31 mars 1945 och som utläm-

nat den 26 april 1945 i den av spannmålsbolaget utlämnade dagboken för fodersäd. Partiet hade dock icke upptagits i någon omsättningsrapport för fodersäd. Därav följde, att föreningen hade att redovisa 10 000 kg fodersäd med inköpsbevis utöver de partier, som upptagits i omsättningsrapporterna. Den totala bristen stege sålunda med 10 000 kg fodersäd. Enligt faktura från K. F. av den 5 juni 1945 hade föreningen inköpt 300 kg spannmålsavrens, som icke upptagits i omsättningsrapporterna till spannmålsbolaget. För denna kvantitet vore föreningen skyldig att jämlikt livsmedelskommissionens cirkulär nr 2015 mom. B 3 a) redovisa med inköpsbevis för fodersäd å 150 kg. Bristen stege på grund därav med ytterligare 150 kg. Enligt faktura från K. F. av den 7 december 1945 hade föreningen inköpt 300 kg vitaminiserad hönsfoderblandning, som ej upptagits i decemberrapporten för fodermedel till spannmålsbolaget. Rapporten för januari 1946 hade icke varit uppgjord vid inventeringen den 5 februari 1946. Därigenom förbyttes inventeringsöverskottet å 50 kg specialfodermedel till en brist å 250 kg.

Den 6 februari 1946 verkställdes granskning av bokföringen hos föreningen, som enligt föreskrifter från spannmålsbolaget var skyldig föra lagerbokföring för spannmål, betfor och fodermedel. Sådan bokföring fanns men var ofullständig. Sålunda hade inga noteringar gjorts efter den 31 december 1945. Beträffande inköp funnos inga hänvisningar till allegat. Försäljningarna voro införda i klumpsummor för varje månad. Lagerbokföringen var ej avslutad månadsvis, så att direkt jämförelse kunde göras med rapporterna till spannmålsbolaget. Ett antal ogiltiga licenser och kuponger anträffades vid kontrollen.

I polisrapporten antecknades vidare följande: Efter avslutad inventering hade framkommit, att butiksföreståndaren Bertil Lindgren i en med register förd samlingspärm fört anteckningar över inlämnade men icke utnyttjade kuponger för 910 kg kli, 470 kg betfor, 1 025 kg fodersäd och 4 kg hönsfoderblandning. Emedan dessa kuponger inräknats vid inventeringen den 5 februari 1946 och kunder hos föreningen hade varutillgodohavanden med motsvarande kvantiteter, ökades underskotten för de varuslag, för vilka brist konstaterats, med angivna myckenheter. Å andra sidan uppstode minskning å överskotten för de varor, å vilka överskott noterats. På grund därav hade under tiden den 1 april 1945—den 5 februari 1946 uppstått följande brister och överskott: fodersäd brist 17 149 kg, melass brist 755,8 kg (icke utnyttjade licenser 780,8 kg), specialfodermedel (hönsfoderblandning) brist 254 kg, vetekli, rågkli och sopmjöl sammanlagt överskott 5 910 kg, betfor överskott 1 035 kg samt oljekraftfoder överskott 236 kg.

Vid den fortsatta utredningen framkom i stort sett icke annan förklaring till de vid inventeringen konstaterade bristerna än den, som lämnades av handelsföreståndaren Albert Smedman, vilken enligt polisrapporten vid anställt förhör berättade följande: Smedman hade sedan år 1938 haft

anställning som föreståndare för konsumtionsföreningen i Östavall med tillhörande filialer i Byberget, Kölsillre, Säter och Haverövallen inom Haverö socken. Från och med den 1 februari 1946 vore han entledigad från tjänsten på grund av att svinn uppstått vid föreningen. Östavalls konsumtionsförening vore auktoriserad spannmålsförsäljare. Fodersäd och fodermedel brukade tillsändas föreningen med järnväg till Östavall. Rätt ofta hade samlastning förekommit i järnvägsvagnar med konsumaffärerna i Överturingen, Haverö socken, och Alby, Borgsjö socken. Lossningen av vagnarna hade verkställts av lagerkarlen Evert Häggkvist, och någon medhjälpare hade utkvitterat fraktsedlarna å järnvägsstationen. Från leverantörerna hade Smedman erhållit orderkopior, vilka han överlämnat till Häggkvist, som haft till uppgift att kontrollera, att varupartierna i vagnarna överensstämt med de i orderkopiorna antecknade sortimenten och kvantiteterna. Såvitt Smedman kunde erinra sig, hade Häggkvist aldrig gjort någon anmärkning på att försändelser icke överensstämt med orderkopiorna. Från och med troligen år 1940 hade ransoneringsbestämmelser varit gällande beträffande handeln med bland annat fodersäd och fodermedel. Till spannmålsbolaget hade månatligen ingivits rapporter angående handeln med dylika varuslag. Från spannmålsbolaget hade översänts journal för bokföringen av nämnda varuslag. Bokföringen av handeln med fodersäd och fodermedel hade från år 1943 till början av år 1945 skötts av en kontorist Margit Karlsson, numera anställd å Bodaborgs skyddshem. Från början av år 1945 till slutet av samma år hade Smedman själv skött denna bokföring. Därefter hade han överlåtit detta arbete till kontoristen Johan Lindblom. Att bokföringen icke till fullo skötts i enlighet med lämnade föreskrifter vore beroende på att Smedman haft så mycket att göra, att han icke haft möjlighet ägna tillräcklig tid åt denna bokföring. I samband med insändandet av månadsrapporterna, vilka alltid underskrivits av Smedman, hade kuponger och licenser över gjorda försäljningar översänts till spannmålsbolaget. Troligen i juli månad 1944 hade en kontrollant från spannmålsbolaget verkställt inventering. Vid denna inventering hade inga anmärkningsvärda differenser förekommit. Vid inventering, som verkställts den 27 april 1945, hade kontrollanten från spannmålsbolaget konstaterat under- och överskott av fodersäd och fodermedel enligt upprättad rapport. Smedman, som icke haft tillfälle kontrollera om de av kontrollanten konstaterade differenserna voro riktiga, vore av den uppfattningen, att underskotten blivit så höga, att han icke utan vidare kunde godkänna kontrollantens resultat. Han ville icke göra gällande, att kontrollanten icke varit kompetent för uppdraget, men det vore enligt Smedmans uppfattning icke uteslutet, att det uppstått någon dubbeldebitering, som förbigått kontrollantens uppmärksamhet. Kontrollanten hade i varje fall antecknat, att ett underskott å 7 528 kg fodersäd förelegat. Hur detta stora underskott uppstått hade Smedman icke någon kännedom om. Mindre svinn hade givetvis

uppstått på grund av dels att säckar gått sönder under transporter och i magasinerna och dels skador, som förorsakats av råttor. Enligt livsmedelskommissionens cirkulär 2015/1944 hade kuponger för 1943—1944 upphört att gälla den 30 september 1944. Smedman vore övertygad om att föreningen före konsumtionsårets utgång till spannmålsbolaget insänt ett antal kuponger, som kunder inlämnat i butiken men icke utnyttjat. Spannmålsbolaget hade därefter meddelat, att vidare försäljningar icke finge ske mot icke utnyttjade kuponger, då dessas giltighetstid utgått den 30 september 1944. Vid tiden för översändandet av nämnda kuponger hade föreningens lager av fodersäd och fodermedel varit slut. Det hade förekommit, att kunder vid överlämnandet av kupongerna icke haft penningar så att de kunnat betala för de kvantiteter, kupongerna avsett. Kunderna hade varit av den uppfattningen, att de när som helst varit berättigade inköpa varor på de inlämnade men icke utnyttjade kupongerna, oaktat desammas giltighetstid utgått. Smedman hade ansett, att kunderna ävenledes varit berättigade till inköp av varor mot sina kupongtillgodohavanden, varför han tillåtit försäljning av varor mot de inlämnade, icke utnyttjade men ogiltiga kupongerna. Detta hade enligt Smedmans uppfattning i avsevärd grad förorsakat den uppkomna bristen. Han kunde icke lämna några uppgifter om de kvantiteter, som år 1944 utlämnats på ogiltiga kuponger. Smedman ville hålla för troligt, att underskottet å melass i viss mån förorsakats därav, att det blivit en del övervikter å de kvantiteter, som utlämnats till kunderna. Det vore även möjligt, att butikspersonalen i vissa fall å licensernas baksidor glömt anteckna de utlämnade kvantiteterna. Dessutom hade en del läckage förekommit. Han kände till, att en läcka uppstått hösten 1945 å ett melassfat, som en kväll placerats vid huvudaffären i Östavall. På morgonen följande dag hade rätt mycket melass funnits på marken under fatet. Samtidigt därmed hade läckan upptäckts. Smedman kunde icke lämna någon förklaring på hur det förhölle sig med det parti på 10 000 kg vithavre, som den 31 mars 1945 inköpts men icke redovisats till spannmålsbolaget. Han kunde icke heller lämna någon förklaring på anledningen till de under- och överskott, som konstaterats vid inventeringen den 5 februari 1946 å fodersäd och fodermedel, utan hänvisade till de uppgifter, som han lämnat angående inventeringsresultatet i april 1945. Det vore möjligt, att tillgrepp av fodersäd och fodermedel förekommit från magasinerna, ehuru Smedman aldrig hört talas om att dylika tillgrepp skulle ha förekommit. Därest varor försvunnit från magasinerna, borde detta ha upptäckts och rapporterats av lagerpersonalen. Sensommaren 1945 hade han emellertid konstaterat, att låsanordningen till en av magasinens portar varit bristfällig, varefter han låtit insätta kraftigare läs- och stängningsanordningar. Smedman vore av den uppfattningen, att inga ransonerade varor utlämnats utan att butikspersonalen mottagit kuponger, motsvarande de utlämnade kvantiteterna. Själv hade Smedman icke utlämnat några varor utan mottagande av ku-

ponger. Det vore möjligt, att butikspersonalen utlämnat fodersäd mot klikuponger och att detta bidragit till det stora överskottet å klivaror, varigenom bristen å fodersäd stigit. I augusti månad 1945 hade fodersäd fått säljas mot klikuponger. Det vore möjligt, att någon av butikspersonalen efter augusti månad fortsatt med dylika försäljningar. Nya bestämmelser angående handeln med ransonerade varor hade då och då utkommit. Det hade därför varit svårt för butikspersonalen att sätta sig in i alla bestämmelser och kungörelser. Smedman kunde icke erinra sig, om han tillsagt butikspersonalen, att fodersäd icke finge utlämnas mot klikuponger efter augusti månad 1945. Han kunde icke heller med bestämdhet säga, om dylik försäljning verkligen pågått. Även i september 1945 hade till spannmålsbolaget översänts en del kuponger, som kunder inlämnat men icke utnyttjat. På grund av ovan anförda skäl hade Smedman tillåtit utlämning av fodersäd och fodermedel mot dylika kuponger, ehuru desamma upphört att gälla. Smedman förklarade slutligen, att han i egenskap av chef för konsumtionsföreningen vore ansvarig för de omtalade bristerna. Han ville dock framhålla, att han på grund av stor arbetsbörda icke haft möjlighet att i detalj följa och kontrollera affärsverksamheten.

Sedan livsmedelskommissionen efter tagen del av polisrapporten i skrivelse den 17 april 1946 till landsfiskalen i Borgsjö distrikt uttalat sig i frågan om åtals anställande, instämde landsfiskalen Victor Ångman Smedman till Medelpads västra domsagas häradsrätts sammanträde den 11 juni 1946 med yrkande om ansvar, enligt särskilt angivna lagrum, å Smedman ”för det han i egenskap av föreståndare för Östavalls konsumtionsförening u. p. a. i Östavall, Haverö socken, vilken förening är auktoriserad spannmålsförsäljare, *dels* 1) underlåtit att i omsättningsrapport för mars 1945 upptaga 10 000 kg vithavre och för juni 1945 300 kg spannmålsavrens *dels* 2) underlåtit att i omsättningsrapport för december 1945 upptaga 300 kg hönsfoderblandning *dels* 3) underlåtit att föra lagerbokföring beträffande spannmål efter den 31 december 1945 *dels* 4) efter den 30 september 1944 olovligen överlåtit minst 236 kg oljekraftfoder, 1 035 kg betfor samt 5 910 kg vetekli, rågkli och sopmjöl *och* *dels* 5) åsidosatt skälig omsorg vid omhändertagande av ransonerade varor eller inköpsbevis, till följd varav efter den 1 juni 1944 uppkommit en brist om 17 149 kg fodersäd, 254 kg hönsfoderblandning och 755 kg melass”.

De sålunda framställda ansvarsyrkandena överensstämde med vad livsmedelskommissionen uttalat i skrivelsen den 17 april 1946. Beträffande ansvarsyrkandet under 4) hade kommissionen i skrivelsen anført, att därmed avsåges Smedmans i polisrapporten antecknade erkännande att han tillåtit försäljning av varor mot kuponger, vilkas giltighetstid redan gått till ända. De upptagna kvantiteterna vore de överskott, som framkommit vid inventeringen och som måste anses ha orsakats av den olovliga överlåtelser.

Vid handläggning av målet den 11 juni 1946, då häradshövdingen Inge-
mar Kramer förde ordet i häradsrätten, inställde sig i Ångmans närvaro
Smedman personligen.

Hörd över åtalet anförde Smedman, enligt domboken, följande.

Beträffande punkt 1. Vithavren hade levererats först i april 1945. Faktu-
ran hade dagteknats den 31 mars 1945. Detta parti hade därför kunnat
redovisas först i april. Spannmålsavrensen hade redovisats i juli månad,
då Smedman redovisat 860 kg, däri ingått nu ifrågavarande parti om 300 kg.

Beträffande punkt 2. 300 kg hönsfoder hade upptagits först i januari
1946, ehuru de troligen levererats i mitten av föregående december månad.

Beträffande punkt 3. Det vore riktigt, att lagerbokföringen beträffande
spannmål icke förts i början av året 1946, beroende på den stora arbets-
bördan efter jul. Vad som eftersatts hade "tagits igen i början av februari".

Beträffande punkt 4. Smedman förstode icke vad som menades med
denna punkt. Samtliga här nämnda poster motsvarades av ett överskott.
Ingen brist föreläge.

Beträffande punkt 5. Smedman bestrede att han åsidosatt skälig om-
sorg och bestrede även att den angivna bristen förelegat. Redovisningen
hade skett i behörig ordning. En del av den angivna bristen kunde för-
klaras därav, att i ganska avsevärd utsträckning kuponger mottagits utan
samtidig leverans, vilket berott därpå att varor icke funnits i lager för till-
fället. När sedan varor rekvirerats från spannmålsbolaget, hade dessa ku-
ponger insänts men icke godkänts av bolaget, enär kupongerna då varit
förfallna. Smedman ansåge sitt förfarande stå i överensstämmelse med god
affärssed. Det skulle ha varit oriktigt, om kunderna gått förlustiga sin in-
köpsrätt av den orsak, att varor icke för tillfället funnits i lager.

På Ångmans begäran uppsköts målet till den 9 september 1946, då det
ånyo handlades under ordförandeskap av Kramer.

I målet ingav Ångman en till honom inkommen skrivelse från livsmedels-
kommissionen, däri kommissionen efter att ha tagit del av protokollet för
förra rättegångstillfället bland annat anförde:

"Beträffande punkt 4. Överskottet i fråga om vissa varuslag synes ha
uppstått på så sätt att inköpsbevis redovisats till spannmålsbolaget inom
behörig tid och motsvarande kvantiteter ha i omsättningsrapporter upp-
givits som försålda, trots att varan i verkligheten icke utlämnats. Först vid
en senare tidpunkt har varan utlämnats till kunden, utan att denne därvid
avlämnat inköpsbevis. Härvid har kunden fått tillgodoräkna sig de tidigare
inlämnade, men icke utnyttjade kupongerna. De i denna punkt angivna
kvantiteterna äro endast uppskattningsvis beräknade och kommissionen
har icke någon möjlighet att konstatera vad som i angivet hänseende olov-
ligen överlåtits.

Beträffande punkt 5. Smedmans förklaring i denna punkt kan icke god-
tagas. Att varorna icke funnits i lager synes ha berott på Smedmans för-

summelse att i tid beställa varor. Smedmans påstående att han icke åsidosatt skälig omsorg motsäges av skogvaktare Malms uppgift, att differenserna uppstått på grund av bristande kontroll av Smedman. I egenskap av revisor torde Malm äga god kännedom i saken. Vad slutligen angår Smedmans påstående, att någon brist över huvud taget icke finnes, så torde det åligga Smedman att visa detta.”

Smedman anförde beträffande punkten 4, att överskottet här kunde förklaras på två sätt. Dels hade föreningen haft kuponger på lager, vilka köpare lämnat in men vilka av olika anledningar ännu icke begagnats. Dels hade, som vid polisförhöret framhållits, under augusti 1945 fodersäd fått lämnas ut mot klikuponger. Sedan detta vid nämnda månads utgång upphört, hade personalen troligen i viss omfattning fortsatt därmed. Detta hade då medfört, att ett överskott på kli uppstått, medan det samtidigt blivit ett motsvarande underskott på fodersäd.

Sedan målet överlämnats till prövning, meddelade häradsrätten den 7 oktober 1946, likaledes under ordförandeskap av Kramer, utslag, däri häradsrätten yttrade följande: Östavalls konsumtionsförening u. p. a. vore auktoriserad spannmålshandlande och auktoriserad återförsäljare av fodermedel. Smedman hade från 1936 till den 1 februari 1946 varit föreståndare för nämnda förening och hade såsom sådan varit ansvarig för att gällande ransoneringsbestämmelser blivit följda. Av utredningen i målet framginge, att i de omsättningsrapporter, som det ålegat föreningen att för varje månad insända till Svenska spannmålsaktiebolaget, icke i vederbörlig rapport upptagits *dels* ett parti om 10 000 kg vithavre, vilket bokförts såsom inkommet till föreningen den 31 mars 1945, *dels* ett den 5 juni 1945 inköpt parti om 300 kg spannmålsavrens, *dels ock* ett i december samma år till föreningen levererat parti om 300 kg hönsfoderblandning. Nämnda underlåtenhet finge anses ha skett av grov vårdslöshet. Vidare vore i målet ostridigt, att under tiden den 1 januari—den 1 februari 1946 i strid mot gällande föreskrifter hos föreningen icke förts särskild bokföring över inköpt och försåld spannmål. Även denna underlåtenhet borde betraktas som grov vårdslöshet. Därjämte framginge i målet, att efter den 30 september 1944 varor i viss omfattning utlämnats, därvid vederbörande köpare fått tillgodoräkna sig till föreningen tidigare ingivna, vid leveranstillfället ogiltiga kuponger. Slutligen vore utrett, att vid en den 5 februari 1946 hos föreningen företagen inventering det förelegat en brist på 17 149 kg fodersäd, 253 kg hönsfoderblandning och 755 kg melass. Uppkomsten av denna brist måste anses ha föranletts därav, att skälig omsorg åsidosatts. Häradsrätten prövade på grund därav rättvist döma Smedman jämlikt 5, 13 och 16 §§ kungl. kungörelsen den 17 juni 1943 med vissa bestämmelser angående handeln med ransonerade varor, m. m. ävensom 4 kap. 1 och 2 §§ strafflagen att till Kronan utgiva 80 dagsböter om 4 kronor. Som någon utredning icke förebragts om värdet av den egendom, som Smedman olovligen

saluhållit, funne rätten sig förhindrad att tillämpa 19 § i förenämnda kungörelse.

Häradsrättens utslag vann laga kraft.

Vid en av mig den 27 mars 1947 företagen inspektion av Medelpads västra domsagas kansli fann jag anledning upptaga frågan, varför icke vederlag jämlikt 19 § i kungörelsen den 17 juni 1943 utdömts i omförmälda mål.

Till följd därav anförde Kramer vid inspektionen följande.

De i utslaget först omnämnda 10 000 kg havre, 300 kg spannmålsavrens och 300 kg hönsfoderblandning inginge i de kvantiteter, rörande vilka brist konstaterats vid inventeringen den 5 februari 1946. Någon anledning att i vederlagshänseende behandla dessa varor för sig hade således icke funnits. I målet hade ej ens gjorts gällande, att någon ransonerad vara undandragits kontroll genom att Smedman icke fört böcker över inköpt och försåld spannmål. I målet hade vidare yrkats ansvar för att vissa angivna kvantiteter varor överlätits mot ogiltiga kuponger. Vid genomgång av handlingarna hade Kramer funnit, att de uppgivna kvantiteterna icke vunne stöd av utredningen. De hade fullständigt hängt i luften. Vid telefonsamtal med livsmedelskommissionens juridiska sektion, F. A. Hammar, hade ej heller denne kunnat ge någon förklaring till sambandet mellan kvantitetssiffrorna och den olovliga överlåtelsen. Siffrorna hade nämligen kunnat återfinnas i utredningen, men där hade de representerat ett överskott per den 5 februari 1946, då utredningen ägt rum. Smedman hade emellertid erkänt, att han i viss omfattning tillåtit försäljning, därvid köparna fått tillgodoräkna sig tidigare ingivna, vid försäljningstillfället förfallna kuponger. På detta erkännande hade häradsrätten dömt Smedman för försäljning ”i viss omfattning”. På grund av fullständig brist på utredning angående storleken av det försålda partiet hade häradsrätten icke ansett sig kunna döma ut något vederlag. Smedman hade slutligen ställts under åtal för att ha åsidosatt skälig omsorg, med påföljd att vid inventering den 5 februari 1946 vissa angivna brister förefunnits. Av utredningen framginge, att dessa brister endast vore bokföringsbrister, om vilka man icke vetat hur de uppkommit eller vem som orsakat dem. Överhuvud funnes icke något, som tydde på att bristerna uppstått genom något Smedmans förfarande, ehuru han såsom chef vore skyldig att övervaka arbetet och i denna egenskap givetvis vore förfallen till ansvar. På grund därav hade häradsrätten ansett rekvisiten i förverkandeparagrafen för Smedmans del icke uppfyllda. Därtill hade kommit, att i målet icke funnits någon som helst utredning angående värdet av egendomen. Enligt livsmedelskommissionens cirkulär nr 1428 skulle värdet beräknas efter normalpriset, där sådant funnes. Detta hade varit fallet här. Häradsrätten hade satt sig i förbindelse med kristidsstyrelsen och där fått reda på, var priserna funnes angivna. Beträffande fodersäden

skulle cirkuläret nr 2411 gälla. I sistnämnda cirkulär talades emellertid icke om blandsäd. Man hade sig icke bekant, om blandsäden räknades såsom fullgod vara eller icke. Man visste ej heller på vilket spannmålsslag priset i detta fall skulle räknas. Överhuvud hade häradsrätten icke ansett sig skyldig att i en sådan situation verkställa uträkningar, som i alla fall endast kunde bli mycket svävande. Livsmedelskommissionen hade själv angivit Smedman till åtal och därvid föreskrivit vad åtalet skulle omfatta. Därefter hade livsmedelskommissionen ännu en gång yttrat sig i målet. Vid intetdera av dessa tillfällen hade kommissionen med ett ord berört frågan om vederlag, och åklagaren hade icke heller yrkat något sådant. När den myndighet, som närmast sysslade med hithörande spörsmål, satte i gång hela affären och skaffade in nödigt material i övrigt, borde man kunna fordra förebringandet av ett fullständigt material. Det kunde icke åligga en domstol att, sedan ett mål av denna beskaffenhet blivit instämt, själv införskaffa utredning. Detta vore icke domstolens uppgift utan de myndigheters, som förberett målet.

Sedan jag med bifogande av utdrag ur det vid inspektionen förda protokollet anhållit om livsmedelskommissionens yttrande i ärendet, anförde kommissionen följande.

Enligt det av häradsrätten meddelade utslaget hade häradsrätten funnit sig förhindrad att tillämpa 19 § straffkungörelsen eftersom ”någon utredning icke förebringats om värdet av den egendom, som svaranden olovligen saluhållit”. Avfattningen av 19 § straffkungörelsen syntes giva vid handen, att domstolarna ex officio och sålunda oberoende av huruvida något yrkande därom framställt eller ej hade att tillämpa lagrummet ifråga. Därav torde även följa, att en domstol, som funne 19 § i ett visst fall böra tillämpas men som ansäga ytterligare utredning i något hänseende därför erforderlig, hade att förelägga åklagaren i målet att inkomma med sådan utredning eller att tillse, att utredningen på annat sätt åstadkommes. Domstolen syntes icke kunna nöja sig med att konstatera, att viss utredning fattades, och under återopande därav avstå från att utdöma vederlag. För avgörande av vederlagsfrågor erfordrades utredning dels om den kvantitet, på vilken vederlag skulle beräknas, och dels om det pris, som vederbörande vara betingade. I enlighet med vad ovan anförts skulle domstolen alltså vara skyldig tillse, att utredning föreläge i båda nu angivna hänseenden. Givetvis ålåde det kristidsmyndigheterna att lämna åklagare och domstolar allt det biträde med utredningen, som de överhuvudtaget kunde lämna. Det kunde emellertid knappast begäras, att de på förhand och utan anmaning från åklagare eller domstol skulle kunna framskaffa allt material, som kunde finnas erforderligt, då målet vore moget för avgörande. Med anledning av vad Kramer anført vid inspektionen kunde i detta sammanhang även anmärkas, att angivelse eller medgivande till åtal i förevarande fall icke

erfordrats beträffande annat än förseelsen mot 16 § straffkungörelsen samt att livsmedelskommissionen, även om den i skrivelse till åklagaren angäve att åtal enligt dess uppfattning i vissa hänseenden borde komma till stånd, icke kunde föreskriva vare sig att åtal skulle ske eller vad åtalet skulle omfatta. Vad särskilt anginge de kvantiteter, på vilka vederlag i förevarande fall bort beräknas, hade livsmedelskommissionen i skrivelsen till åklagaren den 17 april 1946 anfört, att Smedman enligt kommissionens uppfattning bland annat borde på grund av eget erkännande åtalas för olovlig överlåtelse av oljekraftfoder, betfor, vetekli, rågkli och sopmjöl. I skrivelsen hade även angivits vissa minimikvantiteter, som åtalet enligt kommissionens uppfattning borde avse, varjämte upplysts, att dessa kvantiteter motsvarade vissa vid inventering hos Smedman konstaterade överskott. Det vore möjligt, att de olovligen överlåtna kvantiteterna i själva verket varit andra än de i skrivelsen angivna och att — såsom Kramer vid inspektionen antytt — något samband mellan den olovliga överlåtelsen och de vid inventeringen konstaterade överskotten icke förelegat. I en senare skrivelse från livsmedelskommissionen till åklagaren hade också upplysts, att de angivna kvantiteterna endast vore uppskattningsvis beräknade och att kommissionen icke hade någon möjlighet att konstatera vad som i angivet hänseende olovligen överlåtits. Därutinnan hade åklagaren och häradsrätten haft väsentligt bättre möjligheter, framför allt därigenom att Smedman i rättegången kunnat underkastas direkt förhör. Enligt vad Kramer upplyst hade häradsrätten också i denna del grundat sitt utslag på vad Smedman inför rätten vidgått. Någon utredning om de försålda partiernas storlek syntes emellertid i denna ordning icke ha åstadkommits, ehuru detta givetvis bort ske redan med hänsyn till straffmätningen. I fråga om bestämmandet av de priser, som bort läggas till grund för vederlagets beräkning, torde här endast behöva sägas, att om upplysning i sådant hänseende begärts hos livsmedelskommissionen, denna givetvis skulle ha lämnat erforderligt besked. Slutligen kunde framhållas, att vederlag såvitt kommissionen kunnat finna även bort utdömas åtminstone beträffande i utslaget först omnämnda 10 000 kg vithavre.

I infortrat yttrande anförde därefter Ångman följande.

I skrivelse den 26 januari 1946 hade livsmedelskommissionens juridiska sektion begärt utredning i åtalsärendet samt meddelat, att spannmålsbolaget ämnade förordna en tjänsteman att biträda vid utredningen. Kommissionen hade vidare hemställt, att två exemplar av den över utredningen upprättade polisrapporten jämte remisshandlingarna skulle tillställas kommissionen. Med anledning av utredningens vidlyftiga karaktär hade från statspolisen rekviderats en kriminalpoliskonstapel. Sedan denne jämte den av spannmålsbolaget förordnade tjänstemannen verkställt utredningen ifråga, hade polisrapport tillställts kommissionen. I skrivelse den 17 april

1946 hade kommissionens juridiska sektion meddelat sin åsikt i ansvarsfrågan, varefter Smedman ställts under åtal enligt kommissionens anvisningar. Häradsrättens protokoll för första rättegångstillfället hade översänts till kommissionen för yttrande. Kommissionens bemötande hade lagts till grund för Ångmans försvar av åtalet vid häradsrättens sammanträde den 9 september 1946. Den 21 oktober hade Ångman erhållit häradsrättens utslag i målet, vilket samma dag översänts till kommissionen. Enligt sitt förmenande hade Ångman vidtagit alla åtgärder, som i ett dylikt ärende kunde åvila en åklagare. Närmare utredning hade enligt för handen varande omständigheter icke stått att vinna.

På anmodan avgav Kramer därefter yttrande, däri han anförde följande.

Den principiella frågan syntes vara om — såsom livsmedelskommissionen gjorde gällande — häradsrätten varit skyldig förelägga åklagaren att inkomma med ”erforderlig utredning” eller att själv ex officio vara verksam för anskaffande av dylik utredning. Beträffande den första frågan vore Kramer villig medgiva, att häradsrätten skulle ha givit sådant föreläggande, nota bene om häradsrätten ansett det möjligt att på ”erforderligt” sätt komplettera utredningen i fråga om den myckenhet, som olovligen försålt. Genom Smedmans personliga inställelse och hans därvid lämnade uppgifter hade Kramer emellertid funnit det uteslutet, att någon klarhet i detta hänseende kunde vinnas. Beträffande den andra frågan bestrede han riktigheten av den av kommissionen uppställda tesen. Visserligen hade Kramer under sin snart 40-åriga inkvisitoriska domarverksamhet ofta nödgats vara verksam på grund av åklagarväsendets svaga konstruktion, men tvivelaktigt vore väl, om en sådan inställning nu inför nya rättegångsbalken med dess ackusatoriska förfarande borde upprätthållas. I föreliggande fall hade så mycket mindre anledning därtill funnits som åklagaren bakom sig haft livsmedelskommissionen, låt så vara en kristidsmyndighet, med dess juridiskt bildade biträde. I sak hade för övrigt ingen ändring skett. Kramer hade som nämnts ansett, att beträffande kvantiteten någon ytterligare utredning icke stått att vinna. På grund av vad i målet förekommit hade han ansett sådana förhållanden föreligga, att något vederlag icke skolat utgå. En sådan förklaring hade emellertid förutsatt, att vederlag kunnat utdömas. Kramer hade därför valt utslaget formulering, därvid han även fäst avseende vid bristande utredning om värdet. Hade kvantiteten varit klarlagd eller kunnat klarläggas, hade han säkerligen låtit åklagaren förebringa erforderlig utredning om värdet. Kramer vidhölle dock, att åklagarmyndigheten haft att självmant även i detta avseende förete erforderlig utredning samt att det minsta domstolen kunnat fordra i ett mål med så många oklara faktorer varit ett påstående om den myckenhet, som enligt åklagarens mening kunnat falla under 19 § straffkungörelsen, därvid givetvis bort förebringas utredning om värdet av denna myckenhet.

Av en den 21 maj 1946 av polismannen i Sköns polisdistrikt F. A. Forsberg utfärdad dagsbottsuggift inhämtades, att Smedman för år 1945 taxerats till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för en inkomst av 6 330 kronor. Enligt en av fjärdingsmannen i Attmars socken den 26 januari 1948 utfärdad dagsbottsuggift utgjorde Smedmans senast taxerade inkomst 3 910 kronor. Båda dagsbottsuggifterna innehöllo upplysningar om att Smedman icke ägde någon förmögenhet.

Vid ärendets avgörande gjorde tjänstförrättande justitieombudsmannen Romanus följande uttalanden.

I 4 § kungl. kungörelsen den 17 juni 1943 med vissa bestämmelser angående handeln med ransonerade varor, m. m. föreskrives, att den som idkar handel med ransonerad vara icke må, i andra fall än som avses i vederbörande ransoneringsförfattning eller i 3 § samma kungörelse, överlåta den ransonerade varan annat än mot inköpsbevis eller i den ordning och på de villkor, vederbörande centrala kristidsmyndighet eljest bestämmer.

Enligt 5 § skall den som, i fall där enligt ransoneringsförfattning eller 3 eller 4 § i kungörelsen överlåtelse av ransonerad vara eller uttag av sådan vara ur egen rörelse må ske endast i viss ordning, saluhåller, till avyttring mot vederlag utbjuder, överlåter eller ur rörelsen uttager varan i strid mot vad sålunda är stadgat, straffas med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

I 13 § första stycket stadgas, bland annat, att om någon uppsåtligen underlåter att i anteckningar, som skola föras jämlikt ransoneringsförfattning eller med stöd därav meddelade föreskrifter, införa uppgift, som bort i sådana anteckningar införas, eller i dylika anteckningar inför veterligen oriktig uppgift eller underlåter att fullgöra deklara-tions- eller uppgiftsskyldighet, som är stadgad i ransoneringsförfattning, han skall straffas med dagsböter eller fängelse i högst sex månader. Enligt andra stycket skall den som inför oriktig uppgift i anteckningar, som avses i första stycket, eller lämnar oriktig uppgift vid fullgörande av deklara-tions- eller uppgiftsskyldighet, varom där förmäles, där uppgiften ej lämnats mot bättre vetande men den som lämnat densamma vid dess avgivande gjort sig skyldig till grov vårdslöshet, straffas med dagsböter. Enligt tredje stycket av samma paragraf skall den som underlåter att i anteckningar, som i första stycket sägs, införa uppgift, som bort där införas, där underlåtenheten ej är uppsåtlig, dömas till dagsböter.

I 16 § första stycket föreskrives, att om näringsidkare, som avses i 4 §, vid omhändertagandet av rörelsens förråd av ransonerade varor eller av inköpsbevis, som han i eller för rörelsen mottagit, åsidosätter den omsorg, som av honom skäligen kan påfordras, och han till följd därav icke kan

redovisa varuförrådet eller inköpsbevisen i den ordning vederbörande centrala kristidsmyndighet bestämt, han skall dömas till dagsböter.

19 § första stycket samma kungörelse innehåller bland annat följande bestämmelser: "Fälles någon till ansvar för förseelse, varom förmåles i 5—9 eller 11—13 §§ eller 16 §, eller dömes någon för överträdelse av ransoneringsförfattning till dagsböter eller frihetsstraff, skall domstolen, där ej särskilda förhållanden till annat föranleda, förklara gods eller penningar, som den tilltalade i samband med överträdelsen mottagit, eller egendom, som han olovligen saluhållit eller utbudit till avyttring mot vederlag eller genom överträdelsen undanhållit eller olovligen förbrukat eller använt, förverkade till alla delar eller, om synnerliga skäl därtill giva anledning, till allenast viss del. Där egendom som sålunda skolat förklaras förverkad ej kan tillrättaskaffas, skall domstolen förplikta den tilltalade att utgiva dess värde."

Bestämmelser om förverkande vid överträdelser av ransoneringsförfattningar infördes genom kungl. kungörelsen den 20 december 1940 (nr 1032) angående särskilda påföljder vid olovlig överlåtelse av vissa ransonerade varor m. m. I 2 § av nämnda kungörelse stadgades bland annat, att om vara överlåtits i strid mot vad därom var stadgat i något av i kungörelsens 1 § angivna författningsrum och någon fälldes för överlåtelsen till ansvar enligt författningen ifråga, domstolen ägde efter ty skäligt funnes förplikta honom att utgiva ersättning för värdet av vad som olovligen överlåtits. Genom kungörelse den 19 juli 1941 (nr 671) ändrades denna bestämmelse därhän, att domstolen under nyss angivna förutsättningar skulle, där ej särskilda förhållanden till annat föranledde, förplikta den tilltalade att utgiva ersättning för värdet av vad som olovligen överlåtits.

Sedan livsmedelskommissionen i en den 24 november 1941 till folkhus-hållningsdepartementet inkommen skrivelse hemställt om skärpningar i olika avseenden av bestämmelserna rörande överträdelser av ransoneringsförfattningarna, bland annat innebärande utvidgning av de gällande ersättnings- och förverkandereglererna till mera allmänna föreskrifter om förverkande av olovligen åtkommen eller undanhållen egendom, ersattes kungörelsen den 20 december 1940 av kungörelsen den 5 juni 1942 (nr 308) angående särskilda påföljder vid överträdelser av vissa ransoneringsförfattningar. Samtidigt utfärdades bland annat kungörelse (nr 306) med vissa bestämmelser angående handeln med ransonerade varor, m. m. samt kungörelse (nr 307) angående straff i vissa fall för vårdslöshet vid omhändertagande av ransonerade varor eller av inköpsbevis för sådana varor. Dessa tre kungörelser innehöllo förverkande- och ersättningsbestämmelser, vilka såvitt nu är i fråga i huvudsak överensstämde med de sedermera i kungörelsen den 17 juni 1943 upptagna. Genom sistberörda kungörelse upphävdes nämnda tre kungörelser av den 5 juni 1942.

Liknande förverkande- och ersättningsbestämmelser återfinnas i flera för-

fattningar, bland annat i lagen den 5 juni 1942 om förbud i vissa fall mot handel med ransonerade varor samt i 1939 års allmänna förfogandelag i dess lydelse enligt lag den 15 maj 1942. 1942 års prisregleringslag, som gällde t. o. m. den 30 juni 1947, innehöll stadgande, att där någon fälldes till straff enligt vissa bestämmelser i lagen, domstolen tillika skulle förplikta honom att utgiva värdet av taget eller avtalat vederlag eller värdet av förnödenhet som undanhållits, dock att, i den mån särskilda förhållanden därtill för-
 anledde, nedsättning finge ske av det värde som skulle utgivas. I skrivelse den 2 februari 1943 uttalade priskontrollnämnden, att domstolarna i alltför stor utsträckning syntes vilja begagna den föreliggande möjligheten att, då "särskilda förhållanden" därtill för-
 anledde, helt befria från ersättningsskyldighet, varför en skärpning av bestämmelserna borde genomföras. Denna skärpning kunde enligt priskontrollnämnden ske på så sätt att såsom förut-
 sättning för nedsättning i eller befrielse från ersättningsskyldighet stadga-
 des, att "synnerliga skäl" därtill för-
 anledde. Sedan förslaget varit föremål för remiss, uttalade chefen för finansdepartementet i propositionen nr 240 till 1943 års riksdag angående fortsatt giltighet av prisregleringslagen, att gentemot lagrummets gällande avfattning i och för sig intet syntes vara att erinra och att han därför icke funne skäl att föreslå någon ändring därav. Han sade sig därvid förutsätta, att lagrummet tillämpades efter sin lydelse och sin innebörd, d. v. s. att ersättningsskyldighet *regelmässigt* ådömdes och att nedsättning i eller befrielse från sådan skyldighet medgäves endast då särskilda förhållanden kunde åberopas till stöd därför. Mot detta ut-
 talande gjordes icke någon erinran från riksdagens sida.

Då åtal väckes för brott, åligger det domstolen *ex officio* att pröva fråga om tillämpning av förverkandebestämmelse, som finnes stadgad beträffande brottet. Något yrkande därom från åklagaren erfordras sålunda ej. En för-
 verkandebestämmelse av den lydelse, som upptages i ovan återgivna delar av 19 § kungörelsen den 17 juni 1943, lämnar icke domstolen fria händer vid ifrågavarande prövning. Bestämmelsen innebär i förhållande till vad som gällde före 1941 års ändring en skärpning, syftande till att förverkande som regel skall ådömas, så snart den tilltalade fälles till ansvar för brottet. Är förverkandebestämmelsen tillämplig, åligger det domstolen att, därest icke särskilda omständigheter till annat för-
 anleda, helt eller delvis efter vad i författningsrummet sägs förklara egendom förverkad eller förplikta den tilltalade att utgiva värdet av egendomen, om den ej kan tillrätta-
 skaffas. För att domstolen skall kunna fullgöra denna skyldighet ankom-
 mer det i första hand på åklagaren att visa, vilken egendom som kan bli-
 va föremål för förverkande, eller, om denna ej är i behåll, förebri-
 nga utredning om dess värde. Härutinnan ankommer det på domstolen att öva tillsyn. Förebri-
 ngas icke någon utredning i nämnda hänseende av åklagaren, har domstolen sålunda att antingen giva åklagaren anmodan därom eller själv
 införskaffa utredning i saken, såvitt det låter sig göra.

I förevarande fall har vid handläggningen inför häradsrätten av ifrågasvarande mål mot Smedman framkommit, att Smedman gjort sig skyldig till överträdelser i vissa hänseenden enligt ovan anförda bestämmelser i 5, 13 och 16 §§ kungörelsen den 17 juni 1943. Förverkandebestämmelsen i kungörelsens 19 § omfattar samtliga dessa tre paragrafer. Åklagaren i målet, Ångman, hade angivit vilka myckenheter i olika slag av fodersäd och fodermedel de mot Smedman framställda ansvarsyrkandena avsågo. Ångman har emellertid icke i någon mån tillhandahållit rätten upplysning om värdet av dessa varor. Enligt min mening ligger i förevarande fall en försummelse härutinnan Ångman till last.

Den omständigheten, att åklagaren icke förebragt någon utredning om ovanberörda värden, har emellertid icke fritagit häradsrätten, däri Kramer fört ordet, från skyldigheten att tillse, att erforderlig utredning i sagda hänseende skulle vara för rätten tillgänglig vid målets avgörande. Såsom framgår av utslaget, har häradsrätten icke grundat sin underlåtenhet att utdöma vederlag därå, att — oavsett utredning om värdet — i målet ansetts föreligga sådana i 19 § straffkungörelsen avsedda särskilda förhållanden, som skulle ha föranlett befrielse för Smedman från skyldighet att utgiva vederlag. Det måste därför i förevarande fall ha ålegat Kramer såsom rättens ordförande att antingen anmoda Ångman att i målet förebringa utredning om värdena å de varor, beträffande vilka påföljd enligt 19 § straffkungörelsen kunde ifrågakomma, eller ock vidtaga annan åtgärd för möjliggörande av den häradsrätten åvilande plikten att tillämpa bestämmelserna i nämnda paragraf. Vidtagande av dylika åtgärder hade i förevarande fall, där det rört sig om varor som voro åsatta normalpris, så mycket mera kunnat påfordras, som de icke bort vara förenade med större besvär eller tidsutdräkt.

I sitt yttrande har Kramer till försvar för rättens underlåtenhet att utdöma vederlag jämväl åberopat, att erforderlig utredning om den myckenhet varor, som vederlaget skulle avse, icke förelegat och ej heller synts kunna åstadkommas. Häremot kan erinras, att häradsrätten ansett tillräcklig utredning ha förebragts för Smedmans fällande till ansvar för olovlig försäljning av varor. Vidare må framhållas, att förverkandepåföljd såsom ovan nämnts även finnes föreskriven beträffande överträdelser enligt 13 och 16 §§ i straffkungörelsen, jämlikt vilka författningsrum Smedman fällt till ansvar. Smedman har sålunda av häradsrätten ansetts genom åsidosättande av skälig omsorg ha föranlett uppkomsten av den brist, som konstaterats vid inventeringen den 5 februari 1946. Denna brist kan anses innefatta ett sammanlagt högsta mått för de myckenheter varor, vilka undandragits kontroll. I vart fall synes vederlag ha kunnat utdömas för det parti om 10 000 kg vithavre, som Smedman helt underlåtit att upptaga i omsättningsrapporter och som han ej heller kunnat redovisa vid inventeringen. Oavsett detta torde möjlighet ha förelegat att utdöma ett med

hänsyn till omständigheterna i målet skäligen jämkat vederlag för varor som undandragits kontroll. I detta hänseende må hänvisas till ett avgörande av högsta domstolen, refererat i NJA 1945 s. 613.

Enligt min mening har häradsrätten sålunda förfarit felaktigt genom att under återopande av bristande utredning om värdet underlåta att ens till någon del förplikta Smedman att utgiva ersättning för ifrågavarande varupartier till Kronan. Då emellertid någon skada icke tillskyndats enskild person och antagas kan, att en utdömd ersättning ej heller torde ha kunnat av Smedman erläggas till Kronan, låter jag bero vid mina nu gjorda uttalanden.

De sålunda gjorda uttalandena upptog J. O. i en till Kramer avlåten skrivelse, varav avskrift tillställdes Ångman, och var ärendet därmed av J. O. slutbehandlat.

8. Felaktig behandling av framställning till fängvårdsstyrelsen om inställande inför domstol av person, som under verkställighet av ådömt straff ställts under åtal för brott utan att häktas.

Av handlingarna i ett genom klagomål av hovrättsfiskalen Sven Ersman härstädes anhängiggjort ärende framgår följande.

Den 5 februari 1948 avlät Ersman, vilken då tjänstgjorde i Södertörns domsaga, till fängvårdsstyrelsen en så lydande skrivelse:

”Till Kungl. Fängvårdsstyrelsen.

Måleriarbetaren Axel Georg Stjernberg, vilken undergår förvaring och för närvarande är intagen å Kroppssjukhuset vid Kronohäktet å Långholmen, har av landsfiskalen i Tumba distrikt ställts under åtal vid Södertörns domsagas Häradsrätt för grov stöld, begången under förvaringstiden. Målet förekommer första gången å tingsstället Högbergsgatan 52, Stockholm, måndagen den 16 februari 1948. Enär Stjernbergs inställelse inför domstolen är påkallad, får jag härmed på Häradsrättens vägnar hemställa att Kungl. Fängvårdsstyrelsen måtte föranstalta härom. Stockholm den 5 februari 1948.

Sven Ersman.”

Med anledning av denna skrivelse anförde fängvårdsstyrelsen i en den 6 februari 1948 till Ersman avlåten skrivelse, att då, såvitt framginge av Ersmans ovanintagna skrivelse, domsagans häradsrätt icke förordnat om Stjernbergs personliga inställelse vid rätten, hade fängvårdsstyrelsen funnit Ersmans framställning ej föranleda någon åtgärd.

Efter mottagandet av fängvårdsstyrelsens ovanberörda svar avlät Ersman den 7 februari en ny skrivelse till styrelsen, så lydande:

”Till Kungl. Fångvårdsstyrelsen.

Måleriarbetaren Axel Georg Stjernberg, vilken undergår förvaring och för närvarande är intagen å Kroppssjukhuset vid Kronohäktet å Långholmen, har av landsfiskalen i Tumba distrikt ställts under åtal vid Södertörns domsagas Häradsrätt för grov stöld, begången under förvaringstiden. Målet förekommer första gången å tingsstället Högbergsgatan 52, Stockholm, måndagen den 16 februari 1948 klockan 10.30. Enär Stjernbergs inställelse inför domstolen är påkallad, får Häradsrätten härmed hemställa, att Kungl. Fångvårdsstyrelsen måtte föranstalta om hans inställande. Stockholm den 7 februari 1948.

Sven Ersman.”

Med anledning därav förordnade styrelsen den 9 februari, att Stjernberg skulle genom styresmannens vid fångvårdsanstalten å Långholmen försorg inställas inför häradsrätten den 16 februari 1948 för rannsaking.

I en hit insänd klagoskrift anförde Ersman, med förmälan att han av Svea hovrätt förordnats att till och med den 30 juni 1948 i Södertörns domsaga handlägga bland annat halva antalet mål från Tumba landsfiskalsdistrikt och under hänvisning till ovanberörda skriftväxling, i huvudsak följande.

Enligt 37 § andra stycket lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m. skulle, vid åtal mot den som vore intagen i fångvårdsanstalt, fångvårdsstyrelsen föranstalta om den intagnes personliga inställelse vid domstolen då rätten funne detta påkallat. En bestämmelse av liknande karaktär vore 45 kap. 15 § andra stycket sista punkten rättegångsbalken: ”Om inställande av tilltalad, som är anhållen eller häktad, förordne rätten.” I processnämndens handbok ”Underrättsförfarandet” återfunnes bland exemplen på underrättsakter en skrivelse till föreståndare vid häkte med begäran om häktads inställande inför rådhusrätt (s. 392). Skrivelsen inleddes med orden ”Härmed får jag hemställa” och vore underskriven: ”I tjänsten.” I anledning av fångvårdsstyrelsens beslut — och för att icke äventyra målets handläggning — hade Ersman omedelbart avsänt en ny skrivelse till styrelsen, avfattad i enlighet med styrelsens muntligen framställda begäran. Byråchefen Henry Lindberg hade meddelat Ersman, att den formulering, som Ersman använt i sin första skrivelse, icke vore ovanlig och att fångvårdsstyrelsen vid olika tillfällen haft anledning att vidtaga åtgärder för rättelse eller — som i förevarande fall — meddela avslagsbeslut å liknande framställningar. Fångvårdsstyrelsens praxis tycktes sålunda välla visst merarbete både för styrelsen och för domstolarna. Själv ansåge Ersman, att fångvårdsstyrelsens beslut icke vore lagligen grundat. I regel vore det den lagfarne domaren ensam som ombesörjde sådana förberedande åtgärder, som ankomme på rätten. Om fångvårdsstyrelsens praxis vore riktig, skulle man vid avfattandet av skrivelser i dylika ämnen vara skyldig att

iakttaga vissa formalia, som varken framginge av lagtext eller processnämndens handbok. För att erhålla ett auktoritativt besked i saken ville Ersman — ehuru det aktuella fallet vore en bagatell — hemställa om J. O:s uttalande, huruvida fängvårdsstyrelsen ägt att på den i beslutet anförda grunden avslå hans framställning.

I ett med anledning av klagoskriften infordrat yttrande anförde fängvårdsstyrelsen följande.

Ovanberörda stadgande i 37 § lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. överensstämde i stort sett med vad strafflagberedningen föreslagit i sitt den 14 november 1944 avgivna betänkande angående verkställigheten av frihetsstraff m. m. Till motivering av stadgandet hade beredningen framhållit, bland annat, att det när fråga vore om åtal mot intagen för brott — härunder fölle ej frågor om bötesförvandling och förening av straff — borde finnas regler, som vore ägnade att förebygga att lagföring av intagen ägde rum i onödan. Då den intagne på grund av reglerna om laga förfall icke vore skyldig att inställa sig genom ombud, erfordrades bestämmelser endast för det fall att personlig inställelse vore påkallad. Sådan inställelse för intagen borde icke ifrågakomma i större utsträckning än för den som vore på fri fot. Chefen för justitiedepartementet hade i Kungl. Maj:ts proposition den 19 oktober 1945 till riksdagen med förslag till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m. anført, att mot beredningens förslag beträffande förfaringssättet vid den intagnes inställelse inför domstol syntes i stort sett intet vara att erinra. Prövningen av frågan huruvida personlig inställelse vore påkallad torde alltid böra ankomma på överåklagare, där ej domstolen förordnat om den tilltalades personliga inställelse. Vid bestämmelsens utformning borde uppmärksammas, att inställelse vid domstol kunde erfordras även då åklagare eller målsägande överklagat den dom, med vilken den dömda förklarar sig nöjd eller som han underlåtit att överklaga. — Enligt stadgandet hade överåklagaren eller domstolen alltså att pröva, huruvida personlig inställelse av den intagne erfordrades i målet. Om överåklagaren eller domstolen funne, att den intagne skulle infinna sig personligen vid målets handläggning, anmälde överåklagaren eller domstolen detta hos fängvårdsstyrelsen, som hade att föranstalta om den intagnes inställelse vid domstolen, när målet skulle förekomma. Under tiden den 1 juli 1946—den 29 februari 1948 hade fängvårdsstyrelsen handlagt 242 ärenden enligt 37 § andra stycket verkställighetslagen. Av dessa ärenden hade från underrätter inkommit under tiden den 1 juli 1946—den 31 december 1947 130 och under tiden den 1 januari—den 29 februari 1948 23. I samtliga ärenden från underrätterna, med undantag av ovannämnda från Ersman inkomna, hade fängvårdsstyrelsen föranstaltat om inställelse. I september 1946 hade fängvårdsstyrelsen erhållit kännedom om att styresman vid fängvårdsanstalt på framställning av

underrätt föranstaltat om intagens inställelse. Med anledning därav hade fångvårdsstyrelsen i rundskrivelse den 25 september 1946 till styresmännen erinrat, att det ankomme på fångvårdsstyrelsen och icke på styresman att föranstalta om sådan inställelse. Före nya rättegångsbalkens ikraftträdande den 1 januari 1948 hade underrätts ordförande haft att underställa rätten prövning av frågan om den intagnes personliga inställelse. Rättens beslut hade i vanlig ordning skolat antecknas i domboken. I de fall, då sådant beslut anmälts hos fångvårdsstyrelsen i särskild skrivelse som ej varit åtföljd av domboksutdrag, hade styrelsen funnit sig oförhindrad att pröva ärendet, därest skrivelsen varit undertecknad av behörig befattningshavare vid rätten med angivande av dennes tjänsteställning samt av skrivelsen framgått, att rätten funnit den intagnes personliga inställelse påkallad. I några fall, då av dylik skrivelse ej framgått att rätten beslutat om inställelsen, hade fångvårdsstyrelsen framhållit detta telefonledes eller skriftligen för den befattningshavare, som avlåtut skrivelsen. I samtliga fall hade denne beredvilligt inkommit med komplettering, varefter fångvårdsstyrelsen föranstaltat om inställelsen. Även efter nya rättegångsbalkens ikraftträdande hade fångvårdsstyrelsen tillämpat samma praxis. Då rättens beslut i ärenden av nämnda slag icke längre behövde protokollföras, vore den till fångvårdsstyrelsen inkommande skrivelsen ofta den enda handling, som kunde utgöra bevis om rättens beslut i ärendet. Det kunde därför icke anses orimligt, att fångvårdsstyrelsen funne sig kunna upptaga sådana ärenden till prövning endast såframt det av skrivelsen framginge, att rätten funnit den intagnes personliga inställelse i målet påkallad, samt skrivelsen vore undertecknad av behörig befattningshavare vid rätten med angivande av dennes tjänsteställning. Fångvårdsstyrelsen hade sig ej heller bekant, att någon domstol — med undantag av Södertörns domsagas häradsrätt i dess sammansättning vid handläggningen av ifrågavarande ärende — avsiktligt underlåtit att giva ämbetsskrivelser av detta slag en avfattning, som uppfyllde de krav som nyss sagts. I detta sammanhang ville fångvårdsstyrelsen nämna, att i ämbetsskrivelser, vari justitieministern meddelade fångvårdsstyrelsen Kungl. Maj:ts beslut i nådeärenden, under hans namnteckning stode "Chef för justitiedepartementet". Den 6 februari 1948 hade den av Ersman dagen förut avlåtut skrivelsen inkommit till fångvårdsstyrelsen. Av skrivelsen hade icke framgått, att Södertörns domsagas häradsrätt förordnat om den förvarades personliga inställelse. Därom hade Ersman — som icke angivit sin befattning vid häradsrätten och icke i statskalendern stått upptagen bland domsagas befattningshavare — fått underrättelse, sedan vid telefonpåringning till domsagas kansli upplysts att han vore tingssekreterare i domsagan. Då Ersman likväl påkallat fångvårdsstyrelsens beslut, hade styrelsen den 6 februari 1948 meddelat sitt ovannämnda beslut. I sin skrivelse till J. O. hade Ersman upplyst, att han vore extra fiskal i Svea hovrätt samt att hovrätten förordnat honom att till och med den

30 juni 1948 i Södertörns domsaga handlägga bland annat halva antalet mål från Tumba landsfiskalsdistrikt. För ifrågakomma ärendes handläggning den 6 februari 1948 i fängvårdsstyrelsen hade det varit önskvärt, att Ersman i sin skrivelse den 5 februari 1948 till styrelsen lämnat samma upplysningar. Av vad fängvårdsstyrelsen anfört torde framgå, att styrelsen icke, såsom Ersman syntes vilja göra gällande, funne det erforderligt, att underrätterna uppsatte de enkla skrivelser, varom nu vore fråga, enligt särskilt formulär. I varje fall torde det icke vara lämpligt att för anmälan hos fängvårdsstyrelsen av underrätts förordnande om intagens personliga inställelse vid rätten använda det av Ersman åberopade, i processnämndens formulärsamling intagna formuläret, som avsåge hemställan till föreståndare för stadshäkte om häktads inställelse till huvudförhandling. Ärendet hade handlagts av byråchefen Lindberg.

I en till fängvårdsstyrelsen avläten skrivelse anförde jag därefter följande.

Enligt 37 § lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m. ankommer det på fängvårdsstyrelsen att föranstalta om inställande inför rätta av den som, utan att vara häktad, är intagen i fängvårdsanstalt. Förutsättning för att en dylik åtgärd från fängvårdsstyrelsens sida skall vidtagas är, att överåklagare eller rätten i anledning av åtal mot den intagne finner dennes personliga inställelse vid domstolen påkallad.

Även om det icke direkt framgår av lagtexten, ligger det i sakens natur, att domstolen — om den finner den tilltalades personliga inställelse inför rätten erforderlig — fattar beslut om att begära hans inställande. Över dylik handläggning behöver enligt 6 kap. 1 § rättegångsbalken icke föras protokoll, men beslut varom nu är fråga skall jämlikt 10 § samma kapitel upptagas i akten i målet ”genom anteckning å inlaga eller på annat sätt”. Vid handläggningen är häradsrätt jämlikt 1 kap. 4 § rättegångsbalken domför utan nämnd.

Den av Ersman i förevarande fall avlätna skrivelsen av den 5 februari 1948 angav, att Ersman framställde sin begäran om den tilltalades inställande inför Södertörns domsagas häradsrätt ”på häradsrättens vägnar”. Såvitt av handlingarna i ärendet framgår, förelåg intet annat beslut av häradsrätten i ifrågavarande avseende än det, som innehålles i skrivelsen. Detta får också anses fullt tillräckligt, och bestämmelsen i 6 kap. 10 § rättegångsbalken att beslutet skolat tillföras akten i målet måste anses uppfyllt därest, såsom får antagas ha skett, genomslag av skrivelsen lagts i akten. Skrivelsen motsvarar således ett enligt den gamla rättegångsordningen till fängvårdsstyrelsen överlämnat protokollsutdrag, upptagande häradsrättens beslut att den tilltalade skulle inställas inför rätten.

Om fångvårdsstyrelsen vid mottagandet av skrivelsen hyst tvivel om att Ersman var behörig att meddela beslut i den ifrågavarande angelägenheten, hade det självfallet ålegat styrelsen att förvissa sig om Ersmans behörighet, innan styrelsen meddelade förordnande om den tilltalades inställelse. Till undvikande av att sådana behörighetsfrågor uppkomma måste det anses önskvärt, att tjänsteman i avlätna skrivelser uppgiver sin tjänsteställning, därest denna icke kan antagas vara känd av skrivelsens mottagare eller ej framgår av skrivelsens innehåll i övrigt. Fångvårdsstyrelsen synes emellertid genom telefonpåringning till domarkansliet ha förvissat sig om Ersmans behörighet. Sedan detta skett, hade styrelsen enligt min mening icke ägt att på den av styrelsen återopade formella grunden vägra efterkomma Ersmans i skrivelsen framställda begäran. Den förnyade framställning, som av Ersman på styrelsens föranledande gjordes i skrivelsen den 7 februari, skiljer sig, synes det mig, icke på någon relevant punkt från den tidigare framställningen. Då styrelsen funnit sig kunna bifalla den senare framställningen, hade styrelsen likaväl, efter att ha förvissat sig om Ersmans tjänsteställning, kunnat bifalla den tidigare insända.

Jag finner följaktligen, att fångvårdsstyrelsen förfarit felaktigt genom sitt den 6 februari 1948 meddelade beslut att vägra vidtaga den begärda åtgärden.

Med dessa uttalanden lät jag bero vid vad i ärendet förevarit.

9. Felaktigt förfarande vid handläggning och avgörande av mål angående hemskillnad.

Vid en av mig den 5 maj 1947 verkställd inspektion av Sunnerbo domsagas kansli antecknades följande.

Den 22 oktober 1946 hade domsagens häradsrätt under ordförandeskap av tingssekreteraren Bo Swartling meddelat utslag i ett av Inga Ljungberg mot hennes man kyrkvaktmästaren Otto Ljungberg instämt mål angående hemskillnad m. m. och därvid bland annat yttrat:

”Inga Ljungberg har i målet yrkat, att enär på grund av stridighet i lynne och tänkesätt djup och varaktig söndring uppstått mellan makarna, häradsrätten måtte döma till hemskillnad i äktenskapet.

Medling mellan makarna har varit utsatt att äga rum den 29 augusti 1946, då Inga Ljungberg kommit tillstådes men Otto Ljungberg icke infunnit sig trots bevisligen mottagen kallelse.

Otto Ljungberg har i målet medgivit, att häradsrätten finge döma till hemskillnad i äktenskapet.

Häradsrätten, som med hänsyn till vad i målet förekommit ej finner skäl meddela uppskovsbeslut för att ytterligare tillfälle till medling skall beredas

parterna, prövar förty lagligt döma till hemskillnad mellan makarna jämlikt 11 kap. 1 § giftermålsbalken.”

Jag påpekade vid inspektionen, att ehuru häradsrätten funnit fråga vara om hemskillnad enligt 11 kap. 1 § giftermålsbalken, häradsrätten ändock mot stadgandet i 15 kap. 8 § första stycket samma balk upptagit målet till prövning utan att medling ägt rum.

Sedan det vid inspektionen förda protokollet remitterats till Swartling, anförde denne i avgiven förklaring följande.

Vid den tidpunkt, då Swartling övertagit målet mellan makarna Ljungberg, hade detta tidigare handlagts vid ett rättegångstillfälle, nämligen den 24 september 1946. Av domboken för nämnda rättegångstillfälle framginge, att hustrun Ljungberg i stämning å sin man yrkat hemskillnad jämlikt 11 kap. 2 § giftermålsbalken, att före målets anhängiggörande sådan ”ofullständig” medling skett, som utgjorde minimikrav för tillämpning av sagda lagrum, ävensom att mannen Ljungberg vid rätten omedelbart medgivit yrkandet om hemskillnad. Vid inläsningen av målet hade Swartling ansett, att skillnadsfrågan — i allt fall i det skick vari målet då befunnit sig — bort bedömas jämlikt 11 kap. 1 § giftermålsbalken samt att före målets avgörande bevis om medling, vid vilken båda makarna varit närvarande, skulle företes. Av denna anledning hade han då varit inställd på att ytterligare uppskov skulle meddelas i och för sådan medling och hade övervägt att till medlare förordna lämplig person, för vilken parterna kunde förmodas hysa särskilt förtroende. Han hade icke heller haft möjlighet att under hand få till stånd medling, då alltför kort tid stått honom till buds. Swartlings förordnande att tjänstgöra såsom tingssekreterare i Sunnerbo domsaga vid tiden för ifrågavarande tingssammanträde hade nämligen varit av tillfällig natur. På grund därav hade han blott haft två eller tre dagar till förfogande för inläsning av de mål, som varit utsatta att förekomma till handläggning å nämnda sammanträde, vilket omfattat två rättegångsdagar. Den 22 oktober hade båda makarna kommit personligen tillstädes, varjämte viss bevisning med avseende å underhålls- och vårdnadsfrågor förebragts. Då det syntes angeläget — särskilt för bedömning av en svårlöst vårdnadsfråga — att häradsrätten bildade sig en uppfattning om makarnas personer, hade Swartling börjat handläggningen av målet med att fråga makarna om anledningen till tvisten och därmed sammanhängande förhållanden. Handläggningen hade i denna del snarast fått karaktären av ett samtal mellan Swartling och parterna, och Swartlings avsikt hade i första hand varit att söka få till stånd förlikning ej blott beträffande vårdnadsfrågor utan även beträffande själva skillnadsfrågan. Vid denna del av handläggningen hade parternas juridiska biträden fått taga plats nere i rättssalen. Målet hade med parternas medgivande handlagts omkring klockan 19.30, och vid tillfället hade icke längre någon tingsmenighet varit när-

varande. Under handläggningen hade framstått såsom uppenbart, att mellan makarna rådde djup söndring och att denna söndring icke allenast vore tillfällig. Den stora ålderskillnaden mellan makarna — 16 år — hade till synes varit en starkt bidragande orsak därtill. Dessa iakttagelser hade be styrkts av vittnesmålen samt av de personliga upplysningar, som den i nämnden tjänstgörande representanten för Göteryds socken senare vid häradsrättens enskilda överläggning lämnat. Med hänsyn till att den utredning, som sålunda i målet förebragts, icke av parterna åberopats i syfte att styrka skillnadsfrågan, hade Swartling vid denna tidpunkt hyst den uppfattningen att nämnda fråga av formella skäl rätteligen bort bedömas jämlikt 11 kap. 1 § giftermålsbalken. Anledningen till att nämnda lagrum och icke 11 kap. 2 § andra stycket giftermålsbalken i utslaget åberopats vore på intet sätt någon tvekan från häradsrättens sida huruvida söndring rådde. Någon anledning att makarna ändock skulle fortsätta sammanlevnaden hade i förevarande fall uppenbarligen icke heller förelegat. Eftersom under målets handläggning kunnat inför häradsrätten företagas förlikningsförsök under förhållanden, som tillgodosett det med en medling utom rätta avsedda syftet, hade Swartling ej funnit anledning föreligga att förordna om ytterligare medling. Han vidginge, att det varit lämpligare, att det i utslaget förekommande uttrycket ”med hänsyn till vad i målet förekommit” utbytt mot en klar motivering i anslutning till de ovan anförda skälen. Redan någon tid efter utslagets avkunnande hade han kommit till insikt om att den tankegång, som kommit till uttryck i utslaget, i allt fall icke stode i överensstämmelse med vid underdomstolarna tillämpad god praxis. Enligt sådan praxis syntes vid tillämpningen av 11 kap. 1 § giftermålsbalken icke annan medling anses godtagbar än sådan, som skett utom rätta. Sistnämnda tolkning hade Swartling alltsedan dess låtit vara vägledande vid de tillfällena, då han vid tjänstgöring i underrätt haft att taga befattning med hemskillnadsmål. Däremot syntes domstolarna icke vara särdeles formella, när det gällde frågan huruvida 1 § eller 2 § andra stycket i 11 kap. giftermålsbalken skulle tillämpas, i all synnerhet som en tillämpning av endera av nämnda lagrum ej medförde olikhet i rättsverkningar. 1 § torde vara förbehållen de fall, där enighet mellan makarna förelåge i skillnadsfrågan men antingen icke alls förebragts någon utredning angående söndring eller blott bristfällig sådan utredning förelåge. 2 § andra stycket syntes tillämpas där av ena maken framställt yrkande om hemskillnad efter domstolens sakliga prövning befunnits välgrundat, vare sig yrkandet av andra maken medgivits eller bestritts. Huruvida i målet förefintlig utredning angående söndring av parterna åberopats såsom bevis i skillnadsfrågan eller för att giva stöd åt yrkande i andra frågor syntes vara likgiltigt. Vid sådant förhållande hade i förevarande fall varit lämpligare och riktigare om 11 kap. 2 § andra stycket giftermålsbalken tillämpats. Swartling kunde emellertid icke vidgå, att målet i sak skulle ha blivit oriktigt behandlat. Han vidhölle också

sin uppfattning, att i målet icke bort meddelas uppskov i avbidan på en medling, som enligt häradsrättens bestämda uppfattning skulle ha blivit resultatlös.

Vid en av tjänstförrättande justitieombudsmannen Beckman den 22 juli 1947 verkställd inspektion av Skarabygdens domsagas kansli antecknades följande.

Till Skara, Skånings och Valle tingslags häradsrätts sammanträde den 29 maj 1947 hade montören Nils Axel Sune Sandström erhållit stämning å sin hustru Helga Linnéa Sandström med yrkande att, enär djup och varaktig söndring uppstått mellan makarna, häradsrätten måtte döma till hemskillnad mellan dem. I målet hade hustrun inställt sig genom ombud, som förklarar, att hustrun icke hade något att erinra mot bifall till den yrkade hemskillnaden. Enligt ett i målet ingivet bevis hade kallelse till medling mellan makarna utfärdats å båda makarna men vid medlingssammanträdet allenast mannen infunnit sig, varför medlingen icke kunnat äga rum. Någon utredning rörande söndringen mellan makarna hade icke förebragts i målet. Häradsrätten hade samma dag under ordförandeskap av härads hövdingen Gustaf Eksell meddelat följande utslag: "Då montören Nils Axel Sune Sandström och hans hustru Helga Linnéa Sandström funnit sig på grund av djup och varaktig söndring ej kunna fortsätta sammanlevnaden, prövar häradsrätten jämlikt 11 kap. 2 § andra stycket giftermålsbalken lagligt döma till hemskillnad mellan dem."

Tjänstförrättande justitieombudsmannen Beckman framhöll vid inspektionen, att häradsrätten icke ägt döma till hemskillnad i målet jämlikt 11 kap. 2 § andra stycket giftermålsbalken utan att utredning rörande söndringen mellan makarna blivit förebragt, samt att häradsrätten icke heller kunnat åberopa 11 kap. 1 § giftermålsbalken, enär medling icke ägt rum mellan makarna.

Sedan det vid inspektionen förda protokollet remitterats till Eksell, anförde denne i avgivet yttrande, att han såsom stöd för häradsrättens handläggning av målet åberopade Georg Stjernstedts handbok "Våra Äktenskapslagar", s. 264. Där uttalades att, försåvitt svaranden underlåtit att på kallelse infinna sig till medling, målet skulle upptagas och att domstol vore pliktig döma till hemskillnad på blott svarandens medgivande om faktum och om hemskillnaden. Eksell ville icke bestrida riktigheten av J. O:s mening, vilken han skulle följa, men han ansåge, att häradsrätten handlat försvarligt, då den följt uttalandet av en i äktenskapsmål så erfaren person som Stjernstedt.

Ifrågavarande ärenden avgjordes av tjänstförrättande justitieombudsmannen Romanus, vilken därvid till en början lämnade följande redogörelse för i ämnet gällande bestämmelser.

I 11 kap. 1 § giftermålsbalken stadgas, att makar, som finna sig på grund av djup och varaktig söndring ej kunna fortsätta sammanlevnaden, äga, när de äro ense därom, vinna rättens dom å sammanlevnadens hävande (hemskillnad).

Till detta stadgande ansluter sig bestämmelsen i 15 kap. 7 § giftermålsbalken, enligt vilken mål om hemskillnad enligt 11 kap. 1 § ej får upptagas till prövning, såframt det ej visas, att medling ägt rum. I 15 kapitlets lydelse före den 1 januari 1948 återfanns denna bestämmelse i 8 § första stycket.

Har på grund av stridighet i lynne och tänkesätt eller av annan orsak uppstått djup och varaktig söndring mellan makarna, och vill en av dem erhålla hemskillnad, är han jämlikt 11 kap. 2 § andra stycket giftermålsbalken berättigad därtill, såvida ej med hänsyn till hans förhållande eller andra särskilda omständigheter ändock skäligen kan fordras, att han fortsätter sammanlevnaden.

Enligt 15 kap. 8 § giftermålsbalken må mål om hemskillnad enligt 11 kap. 2 § ej upptagas, med mindre det visas, att medling ägt rum, eller att svaranden underlåtit att på kallelse infinna sig till medling eller ej kunnat anträffas med kallelse. Skall mål, som avses i 8 §, upptagas, ehuru medling ej föregått, och finner rätten, att tillfälle till medling bör beredas, skall enligt 9 § lämplig person av rätten utses till medlare. Hörsammar make ej kallelse att infinna sig inför medlaren, eller har av annan orsak medling ej skett före utsatt tid, får vidare anstånd för medling ej äga rum, med mindre båda makarna begära det. Bestämmelser motsvarande de nu i 8 och 9 §§ upptagna återfunnos före den med ingången av 1948 ikraftträdde lagändringen i 8 § andra stycket.

I 14 kap. giftermålsbalken upptagas vissa närmare bestämmelser om medling. Behörighet att företaga sådan medling som avses i giftermålsbalken tillkommer präst eller den, som häradshövdingen eller i stad rättens ordförande på begäran i det särskilda fallet utsett, eller ock särskild i viss ordning utsedd medlare i tvister mellan makar.

Efter att hava redogjort för tillkomsten av dessa bestämmelser anförde tjänstförrättande justitieombudsmannen Romanus vidare.

I äktenskapsmål gäller såsom allmän princip, att rätten har att sörja för fullständig utredning och att parts erkännande av viss omständighet ej är gällande, såvida erkännandet ej styrkes av annan bevisning — en regel som tidigare var fastslagen i 15 kap. 9 § giftermålsbalken och som efter nya rättegångsbalkens ikraftträdande följer av dennas bestämmelser om indispositiva tvistemål (se NJA II 1947 s. 259—260). Denna officialprövning från rättens sida får dock ej gå utöver vad som enligt de materiella bestäm-

melserna i varje särskilt fall fordras. För att äkta makar skola ernå hemskillnad enligt 11 kap. 1 § giftermålsbalken räcker det, att de förklara sig ense om att djup och varaktig söndring föreligger mellan dem och om att sammanlevnaden skall hävas. Deras uppgift om söndringen tages sålunda för god, och rätten äger icke att ingå i någon prövning, huruvida uppgiften är riktig. Av det förut anförda framgår, att såsom ovillkorlig förutsättning för denna eftergift från rättens officialprövning ansetts böra uppställas krav på att medling mellan makarna ägt rum. Vid tillämpning av 11 kap. 2 § andra stycket åter gäller officialprövningsprincipen. För dessa fall har å andra sidan en lättnad i kravet på medling medgivits.

När makar äro ense om att vinna hemskillnad, kan detta manifesteras på två sätt. Antingen göra makarna gemensam ansökan hos rätten med begäran om hemskillnad, eller också uttager den ene maken stämning å den andre med yrkande av samma innehåll, vilket yrkande denne medgiver. I båda dessa fall kan 11 kap. 1 § giftermålsbalken tillämpas, dock endast — enligt vad förut framhållits — därest laga medling ägt rum. Har endast sådant medlingsförsök skett, som omförmäles i 15 kap. 8 § giftermålsbalken — ena maken har underlåtit att på kallelse infinna sig till medling — får en gemensam ansökan av makarna överhuvud icke upptagas till prövning av rätten. Om efter dylikt medlingsförsök talan väckts av allenast andra maken, har rätten att tillämpa 11 kap. 2 § andra stycket, varvid är att märka, att rätten då tillika har att tillse att erforderlig utredning om söndringen mellan makarna förebringas i målet.

För att medling i äktenskapsmål skall anses ha ägt rum, måste medlingen ha företagits i den i giftermålsbalken föreskrivna ordningen. Om sättet för medlingen lämnas i giftermålsbalken föga vägledning. Enligt 14 kap. 3 § äger medlaren kalla makarna att sammankomma inför sig och skall han på lämpligt sätt göra sig underrättad om anledningen till söndringen eller tvisten och söka förlika makarna. I rättspraxis har fråga uppkommit, huruvida för laga medling erfordras, att makarna komma personligen tillstådes inför medlaren. I ett mål, refererat i Sv. J. T. 1929, rättsfallsavdelningen s. 33, gällde frågan, om medling kunde anses ha skett, ehuru den ene av makarna endast skriftligen yttrat sig. Så ansågs icke vara fallet (jfr artiklar i Sv. J. T. 1924 s. 300 och 1929 s. 267). I ett av högsta domstolen år 1946 träffat avgörande ansågs medling i laga ordning föreligga, när medlaren allenast per telefon varit i kontakt med den ene av makarna, vilken var intagen å vårdanstalt för förminskat tillräkneliga förbrytare (NJA 1946 s. 545). Vad åter angår sådant medlingsförsök, som utgör förutsättning för upptagande av mål om hemskillnad enligt 11 kap. 2 §, må hänvisas till ett i Sv. J. T. 1948 s. 349 refererat mål, i vilket hinder mot målets upptagande icke ansågs föreligga, även om svaranden, vilken underlåtit att på kallelse infinna sig till medling, därvid haft laga förfall.

Medling kan vidare enligt giftermålsbalken godtagas endast om den verk-

ställt av präst eller någon som i vederbörlig ordning utsetts till medlare. Enligt 1915 års lag kunde medling även företagas av häradshövdingen eller i stad rättens ordförande. Något stadgande härom upptogs emellertid icke i nya giftermålsbalken. I sitt år 1918 avgivna förslag till giftermålsbalk m. m. framhöll lagberedningen, att det icke ansetts lämpligt att pålägga häradshövdingen eller rättens ordförande den ökade börda, som skyldigheten att verkställa medling enligt förslaget kunde medföra; från processuell synpunkt syntes det ej heller vara tillrådligt, att den, som kunde väntas komma att leda rättens handläggning av en tvistefråga, skulle ha att i förväg såsom medlare uttala sin åsikt angående densamma. Det må vidare erinras om att lagberedningen beträffande tillvägagångssättet vid medling uttalade, att framgången av ett medlingsförsök ofta torde bliva beroende av att medlaren kunde anpassa sig efter omständigheterna i det särskilda fallet och efter makarnas individualiteter; han borde i allmänhet snarare uppträda såsom rådgivare och vän än som en myndighetsperson.

I det ovan omnämnda, vid Sunnerbo domsagas häradsrätt handlagda hemskillnadsmålet har häradsrätten dömt till hemskillnad under åberopande av 11 kap. 1 § giftermålsbalken. Av vad Swartling i sin förklaring uttalat synes framgå, att Swartling, som vid målets avgörande förde ordet i häradsrätten, därvid hyst den uppfattningen, att ett av honom i egenskap av rättens ordförande under målets handläggning företaget förlikningsförsök varit likvärdigt med medling. I avsikt att åstadkomma sämja mellan makarna hade Swartling låtit handläggningen av målet, till den del denna rörde makarnas personliga förhållanden, ske i processuellt tämligen okonventionella former, i det han låtit makarnas juridiska biträden taga plats nere i rättssalen samt därefter samtalsvis sökt förlika makarna. Det är emellertid uppenbart, att ett dylikt förlikningsförsök icke kan anses utgöra sådan medling som avses i 14 kap. giftermålsbalken. Sålunda må erinras, att medling icke företagits av någon enligt giftermålsbalkens stadganden behörig medlare. Såväl av nu ifrågavarande bestämmelsers ordalag som av motiven till stadgandena framgår vidare, att medling avses skola ske utom rätta. Vad Swartling anfört i sin förklaring synes också visa, att han numera insett detta.

Då medling i laga ordning följaktligen icke ägt rum mellan makarna, har häradsrätten förfarit felaktigt genom att döma till hemskillnad under åberopande av 11 kap. 1 § giftermålsbalken. Enligt vad som upplysts hade käranden i målet yrkat hemskillnad under åberopande av 11 kap. 2 § giftermålsbalken. Enär, enligt vad Swartling uppgivit, nöjaktigt utredning rörande söndringen mellan makarna framkommit i målet, synes häradsrätten ha bort döma till hemskillnad i enlighet med kärandens yrkande under hänvisning till andra stycket av sistnämnda paragraf.

I det ovan anmärkta, av Skara, Skånings och Valle tingslags häradsrätt under ordförandeskap av Eksell handlagda hemskillnadsmålet har härads-

rätten dömt till hemskillnad jämlikt 11 kap. 2 § andra stycket giftermålsbalken, ehuru någon utredning rörande söndringen mellan makarna icke förebragts i målet. Av det förut anförda framgår, att häradsrätten härigenom handlat i strid mot den i äktenskapsmål gällande officialprövningsprincipen, vilken vid ifrågavarande tidpunkt fanns uttryckligen fastslagen i 15 kap. 9 § giftermålsbalken. Påpekas må, att häradsrätten i sin domsmotivering använt de ordalag, som återfinnas i 11 kap. 1 §. Detta lagrum hade emellertid icke kunnat tillämpas, enär medling ej ägt rum mellan makarna utan endast sådant medlingsförsök, som utgör förutsättning för upptagande av mål enligt 11 kap. 2 §. I det skick, vari målet befunnit sig vid handläggningens avslutande, hade enligt min mening häradsrätten bort uppskjuta målet för förebringande av erforderlig utredning rörande söndringen mellan makarna. Möjlighet hade också förelegat att enligt dåvarande 15 kap. 8 § andra stycket (motsvarande nuvarande 15 kap. 9 §) giftermålsbalken uppskjuta målet för nytt medlingsförsök. Därest det sedan visat sig, att medling i laga ordning ägt rum, torde häradsrätten ha kunnat tillämpa 11 kap. 1 § giftermålsbalken och sålunda ej behövt kräva vidare utredning om söndringen.

Med dessa uttalanden, vilka delgävos Swartling och Eksell, lät J. O. bero och avskrev ärendena från vidare behandling.

10. Utskrivning av person, som intagits å sinnessjukhus i samband med frigivning från straffarbete.

Genom utslag den 30 mars 1942 dömde Kungl. Maj:t en person, här nedan kallad A, för spioneri och åtaganden att medverka vid spioneri till ett gemensamt straff av straffarbete på livstid.

A började undergå straffet den 31 mars 1942.

Sedan A i underdånig ansökan den 9 november 1946 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte av nåd förordna om tidsbestämt straff med eventuell villkorlig frigivning, avgåvo fängvårdsstyrelsen och medicinalstyrelsen utlåtanden över ansökningen.

Medicinalstyrelsen anförde i sitt utlåtande, som var dagtecknat den 27 februari 1947, att A med stor sannolikhet lede av sinnessjukdom och att han vore i behov av vård på sinnessjukhus.

Genom beslut den 21 mars 1947 förordnade Kungl. Maj:t av nåd, att sedan genom fängvårdsstyrelsens försorg plats beretts för A å sinnessjukhus, A å dag som fängvårdsstyrelsen bestämde skulle villkorligt frigivas i enlighet med lagen den 18 september 1943 om villkorlig frigivning, varjämte Kungl. Maj:t föreskrev, att A skulle stå under tillsyn under en provotid av tio år efter frigivningen.

A intogs därefter den 10 juni 1947 å Beckomberga sjukhus.

I anledning av vissa uppgifter i tidningspressen därom, att A fyra månader efter intagandet å Beckomberga sjukhus blivit av överläkaren H. Rabe utskrivnen från sjukhuset såsom frisk utan att frågan om A:s utskrivning underställts sinnessjuknämnden, anmodades Rabe att hit inkomma med yttrande.

I avgivet yttrande anförde Rabe följande.

A:s intagningshandlingar hade utgjorts av en ansökning II, utfärdad av direktören vid fångvårdsanstalten å Långholmen och dagtecknad den 10 april 1947, samt en vårdattest, utfärdad av överläkaren vid rättspsykiatriska kliniken Gösta Rylander, och en levnadsberättelse, undertecknad av fångelsedirektören Sven Kjellegård. Sedan ansökningshandlingarna inkommit till Beckomberga sjukhus, dit de sänts emedan A var hemmahörande i Stockholm, hade fråga uppstått, huruvida han vore berättigad till vård på sjukhuset. Enligt gällande avtal mellan Kungl. Maj:t och Kronan, å ena, samt Stockholms stad, å andra sidan, skulle nämligen å stadens sinnessjukhus icke mottagas, bland andra, patienter som vore straffångar, utan skulle sådana vid behov av vård på sinnessjukhus intagas på statens sjukhus. Från fångvårdsstyrelsen hade då erhållits detta besked: "Sedan A i enlighet med Kungl. Maj:ts förordnande blivit villkorligt frigiven, är han icke att anse som straffånge. Stockholm den 22 maj 1947. På Kungl. Fångvårdsstyrelsens vägnar: Torgny Lindberg." Sedan handlingarna med detta besked överlämnats till Rabe för A:s intagning på den Rabe underställde avdelningen, hade Rabe med styresmannen för sjukhuset haft en rådplägning, huruvida vid en eventuell utskrivning av A några restriktioner behövde iakttagas eller om han i utskrivningshänseende vore likställd med flertalet patienter. Med hänsyn till att han vid intagningen icke längre varit straffånge och jämväl till att i benådningsutslaget icke — såsom tidigare i liknande fall förekommit, då personer överförts till sjukhuset efter att av nåd ha befriats från avtjänandet av återstående straff — funnits intagen någon bestämmelse, att A i utskrivningshänseende skulle vara likställd med straffriförklarade, hade styresmannen och Rabe varit ense om att intet hindrade, att frågan om A:s utskrivning i sinom tid avgjordes av vederbörande sjukvårdsläkare. Särskilt hade därvid också uppmärksammats Kungl. Maj:ts förordnande att garanti för A skulle tillskapas på det extraordinära sättet, att han skulle stå under tillsyn under en provotid av tio år efter frigivningen. Rabes och övriga läkares iakttagelser av A, sedan han intagits på sjukhuset, kunde sammanfattas sålunda: Han hade i sitt uppträdande samt i sitt sätt att tala och tänka icke företett några symptom på sinnessjukdom. Hans uppträdande hade i alla avseenden varit naturligt och han hade visat sig vara skötsam och beflitat sig om att vara värdig de förtroenden, som visats honom. Vad beträffade den känslokyla, som tett sig så iögonenfallande och gjort hans beteende i fångelset så påfallande lugnt och resignerat, hade denna utan tvivel framträtt även på

sjukhuset vid de samtal, läkarna haft med honom. Han hade en god förståelse att se objektivt på sig själv. Beträffande brottet hade han aldrig visat någon djupare reaktion därinför utan på sin höjd velat rubricera det som en "dumhet". Känslökylan hade dock aldrig framträtt i form av otillgänglighet, tvärtom hade man alltid kommit i god kontakt med honom, och gentemot omgivningen hade han alltid uppträtt glatt och naturligt. I fråga om framtidsplaner hade han icke visat brist på energi och framåtanda, och att han ej stått känslokall gentemot anhöriga hade upprepade gånger märkts. — Det hade ifrågasatts av de läkare, som undersökt A under fängelsetiden, att hans känslökyla skulle vara följd av en genomgången schizofren sinnessjukdom. Frågan vore synnerligen svårbedömd, då man knappast hade annat material för bedömandet än hans egna uppgifter och den uppfattning man vid undersökning finge av honom. Så mycket vore tydligt, att han i fängelset visat en helt annan aspekt än efteråt. Doktor L.-I. Lundström å fångvårdsanstaltens sinnessjukavdelning hade dels ansett A:s känslökyla tyda på en schizoid psykopati och dels funnit sannolika skäl föreligga för att den ytterligare tilltagit genom en sjukdomsprocess, som supponerats ha tillkommit omkring år 1938. Det förra vore även Rabes åsikt; A tillhörde den typ av människor, som benämndes schizoida och som man ej sällan träffade bland släktingar till schizofrent sjuka. De kännetecknades bland annat just genom en mer eller mindre påfallande kyla i känslolivet. Men, väl att märka, det vore därvid icke fråga om sjukdom utan om en personlighetsvariant. Enligt den uppfattning, Rabe vid upprepade, ingående utfrågningar av A kommit till, vore hållpunkterna för att hos honom antaga en schizofren sjukdomsprocess omkring 1938 icke sådana, att de tilläte någon slutsats i positiv riktning. Beträffande A:s likgiltiga inställning till sitt brott vittnade den även enligt Rabes uppfattning om känslökyla, men man kunde ej helt bortse från att däri också kunde ligga en annan komponent, nämligen en opportun försvarsreaktion: A visade utåt stoicism och hölle sig därigenom uppe, då han hindrade sig att se sanningen i hela dess vidd. När A varit intagen på sjukhuset i cirka tre månader och därvid småningom anpassat sig till förhållandena utanför fängelset utan att därvid visa några tecken till pågående sinnessjukdom, och sedan han visat sig i alla avseenden skötsam och pålitlig samt trätt i god kontakt med sin moder och haft tillfälle att överlägga om framtiden med den tillsyningsman, som förordnats för honom, hade han börjat tala om utskrivning. Rabe, som enligt vad förut anförts fått den uppfattningen att han vore oförhindrad att utskryva en genom benådning under starkt kvalificerat villkor frigiven patient, då med hänsyn till dennes sinnesbeskaffenhet vårdbehov ej längre föreläge, hade trätt i kontakt med tillsyningsmannen. Denne hade börjat söka skaffa A arbete, vilket vållat åtskillig svårighet. Slutligen hade det lyckats att få en anställning åt honom som förrådsarbetare vid en industri i Stockholm. Bostad hade han

kunnat påräkna hos modern. Sedan hans förhållanden sålunda planerats och garantier för arbete och hyggliga levnadsförhållanden erhållits, hade A den 10 oktober 1947 blivit utskriven på försök. Utom den övervakning genom tillsyningsmannen, som denne hade att föreskriva A, hade därvid bestämts, att A en gång i månaden skulle visa sig för Rabe eller annan läkare vid sjukhuset. Så hade också skett. A hade vidmakthållit kontakten, och därvid hade intet anmärkningsvärt framkommit. A hade skött sig i alla avseenden oklanderligt och besökt tillsyningsmannen t. o. m. oftare än som ålagts honom. Han hade levt ordentligt och sparsamt samt visat stor ambition genom att giva tillsyningsmannen minutiösa redogörelser för sin ekonomi samt genom att börja avbetala gamla skulder till modern, vari han ådagalagt obefintligheten av känslökyla åtminstone mot henne. På sin fritid hade A deltagit i språkkurser. Han hade sålunda på allt sätt visat god vilja och förmåga till att åter inpassa sig i samhället. Så hade förhållandena stått, då de ifrågavarande tidningsartiklarna publicerats. A hade då omedelbart vänt sig till Rabe, då A genom dem blivit allvarligt bekymrad och nedstämd. Han hade nämligen insett, att kännedom om att han vore den avsedde personen förr eller senare skulle fortplantas till arbetsledning och arbetskamrater. I denna för A förtvivlade situation hade Rabe föreslagit honom att åter komma in på sjukhuset, och A hade själv den 14 februari 1948 kommit till sjukhuset och hade sedan åter varit inskriven där. Detta hade föranletts dels av hans depression inför den senaste tidens publicitet, dels av det förhållandet, att sagda depression kunnat motivera ytterligare observation, dels slutligen emedan hans återanpassning till samhället denna gång icke kunnat genomföras med ett slag utan stegvis. Under den senaste observationstiden hade Rabes i det föregående framlagda uppfattning ytterligare stärkts, nämligen att tillräckliga skäl saknades att antaga, att A genomgått någon schizofren sjukdomsprocess och att hans beteende i fängelset, i den mån det avvikit från det för fångar vanliga, borde uppfattas som en särpräglad persons reaktion inför domen, miljöförändringen och fängelselivet. En faktor, som under den senaste sjukhusvistelsen tilldragit sig större uppmärksamhet än tidigare och noga genomgått med A, vore frågan om en eventuell gengasförgiftning våren 1941, alltså vid den tid, då de brottsliga gärningarna begingos. Det förefölle nu icke osannolikt, att han, som i sitt arbete och möjligen även i sin bostad varit utsatt för gengasexposition, verkligen då kunde ha haft symptom av icke bara påverkan utan t. o. m. förgiftning av gengas. Det kunde numera icke bevisas, men skildringen av vissa symptom gjorde ett dylikt antagande mycket sannolikt. Den egendomliga apati, som iakttagits under häktningstiden och som han själv ganska karakteristiskt skildrat, skulle då vara att fatta som ett följdillstånd efter gengasförgiftning. A hade på sista tiden, ehuru fortfarande intagen på sjukhuset, fått börja arbeta utom detsamma. Han hade i alla avseenden skött sig bra och visade numera inga

sjukdomstecken. Det vore Rabes avsikt att framdeles i utskrivningsfrågan vända sig till sinnessjuknämnden för att, därest denna skulle finna utskrivningsrätten tillkomma nämnden och icke sjukvårdsläkaren, hos densamma göra framställning om utskrivning av A. Det kunde tilläggas, att överinspektören för sinnessjukvården vid sin senaste inspektion av Beckomberga sjukhus haft tillfälle att taga del av handlingarna rörande A och de åtgärder, som vidtagits med denne, samt personligen undersökt honom. Beträffande fallet A hade överinspektören därvid icke framställt några muntliga eller skriftliga anmärkningar. Han hade för övrigt kommit till samma uppfattning som Rabe, nämligen att A icke lidit av schizofren sinnessjukdom.

Sedan jag därefter anmodat sinnessjuknämnden att avgiva utlåtande i ärendet, anförde sinnessjuknämnden i avgivet utlåtande följande.

Det i ärendet omförmälda beslutet om försöksutskrivning av A den 10 oktober 1947 hade icke meddelats av sinnessjuknämnden. Ehuru i det av Rabe avgivna yttrandet ej direkt utsades vem, som meddelat försöksutskrivningsbeslutet, utginge nämnden i det följande från att Rabe vore den för beslutet ansvarige. Enligt 20 § sinnessjuklagen vore sinnessjuknämnden utskrivningsmyndighet beträffande sådan för vård å sinnessjukhus intagen person, för vilkens utskrivning jämlikt 18 § hinder mötte på grund av vad i andra stycket av samma paragraf stadgades. Bland de i 18 § andra stycket sinnessjuklagen upptagna kategorierna sinnessjuka befunne sig de, vilka intagits å sinnessjukhus i samband med frigivning från straffarbete eller fängelse. Sinnessjuknämnden hade enligt sinnessjuklagen i dess ursprungliga lydelse ej haft att i första hand taga befattning med utskrivning av den, som intagits å sinnessjukhus i samband med frigivning från straffarbete eller fängelse. Så hade emellertid blivit fallet genom den utvidgning av sinnessjuknämndens behörighetsområde, som skett genom lag den 18 juni 1937. I nu ifrågavarande hänseende hade lagändringen jämlikt kungörelse den 14 mars 1941 trätt i kraft den 1 april 1941. Förarbetena till 1937 års lag gäve ej någon närmare ledning för bedömning av innebörden av lagändringen, såvitt nu vore i fråga. Det spörsmål, varom sinnessjuknämnden i detta sammanhang syntes ha att yttra sig, torde vara huruvida A intagits å Beckomberga sjukhus i samband med frigivning från straffarbete eller fängelse och frågan om hans utskrivning sålunda bort prövas av nämnden. För sin del besvarade nämnden denna fråga jakande. Någon närmare motivering för denna direkt på lagens ordalydelse grundade uppfattning syntes knappast erforderlig. Med hänsyn till den i Rabes yttrande lämnade redogörelsen ansåge sig nämnden emellertid böra beröra även den frågan, av vilken anledning Rabe kunde ha kommit till den uppfattningen, att han såsom sjukvårdsläkare vore behörig förordna om A:s utskrivning. Då sinnessjuknämnden haft till behandling frå-

gan om utskrivning från sinnessjukhus av person, vilken tidigare såsom straffånge av nåd befriats från återstoden av straffet med förordnande tillika om hans intagande å sinnessjukhus, hade Kungl. Maj:ts nådeutslag brukat finnas tillgängligt i akten. Såvitt nämnden därav kunnat erfara brukade Kungl. Maj:ts beslut i dylikt fall ha den lydelsen, att Kungl. Maj:t av nåd befriade N. N. från återstoden av straffet med förordnande tillika att N. N. skulle förvaras å sinnessjukavdelning vid fångvården till dess genom fångvårdsstyrelsens försorg plats å sinnessjukhus kunde beredas honom samt att, sedan N. N. intagits å sinnessjukhus, beträffande hans utskrivning skulle gälla vad om utskrivning av straffriförklarade vore stadgat. Sista ledet i beslutet hade tydligen före den 1 april 1941 varit av nöden för att utskrivningsfrågan skulle komma under sinnessjuknämndens prövning, men det hade brukat användas även efter nämnda dag. Då Kungl. Maj:t i fallet A ej efterskänt återstoden av straffet utan i stället villkorligt frigivit A och därvid — av skäl som undandrog sig sinnessjuknämndens bedömande — uteslutit nyssnämnda led, syntes det sinnessjuknämnden förklarligt, om Rabe därav dragit den felaktiga slutsatsen att utslaget i jämförelse med andra beslut om benådade straffångars intagande å sinnessjukhus innefattat en skiljaktighet i sak beträffande utskrivningsförfarandet. Av den av Rabe anförda omständigheten att A vid intagningen å Beckomberga sjukhus icke längre var straffånge kunde icke dragas någon slutsats beträffande formerna för hans utskrivning från sjukhuset. Väl vore det riktigt, att avtalet mellan Kungl. Maj:t och Kronan samt Stockholms stad angående stadens övertagande av hela sin sinnessjukvård (intaget i samling av författningar och cirkulär m. m. angående medicinalväsendet årg. 1925 ser. A nr 125) icke omfattade straffångar. Någon parallellitet föreläge emellertid icke mellan de grupper, vilka ej omfattades av nämnda avtal, och dem, vilkas utskrivningsfrågor enligt sinnessjuklagen i första hand skulle prövas av sinnessjuknämnden.

I en därefter hit inkommen skrivelse meddelade Rabe till komplettering av sitt yttrande, att han vore ansvarig för beslutet om försöksutskrivningen av A.

Vid ärendets avgörande gjorde jag följande uttalanden.

Enligt 17 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 skall, där sinnessjuk, som för vård intagits, blivit till hälsan återställd eller, ehuru icke återställd, så förbättrad att han ej längre är i behov av vård å sinnessjukhus, den intagne ofördröjligen utskrivs från sjukhuset. Anstånd må dock äga rum, där det finnes påkallat av omsorg för den intagne samt denne ej uttryckligen påyrkar utskrivning.

I 18 § första stycket samma lag stadgas, att om sinnessjuk, som för vård intagits å sinnessjukhus, kan vistas utom sjukhuset utan fara för

annans personliga säkerhet eller eget liv, må, ändå att den sjuke är i behov av vård å sådant sjukhus, utskrivning ske, därest det erfordras för beredande av plats för annan sinnessjuk, som uppenbarligen är i större behov av vård, eller på tillfredsställande sätt finnes sörjt för den sjukas vårdande utom sjukhuset.

I andra stycket samma paragraf stadgas emellertid vidare, att utskrivning enligt första stycket ej må äga rum av den,

”som på grund av sin sinnesbeskaffenhet av domstol förklarats icke kunna fällas till ansvar för begånget brott, eller

som, enligt vad känt är, under inflytande av sinnessjukdom begått mot annans personliga säkerhet riktat brott, vilket icke blivit beivrat, eller

som enligt domstols förordnande intagits i allmän uppfostringsanstalt men överförts till sinnessjukhus och slutligt utskrivits från anstalten, eller

som intagits å sinnessjukhus i samband med frigivning från straffarbete eller fängelse eller utskrivning från förvaring eller internering i säkerhetsanstalt”.

I 19 § förordnas, att sinnessjuk, som är för vård intagen å sinnessjukhus, må, där hans tillstånd icke innefattar fara för annans personliga säkerhet eller eget liv, på försök utskrivas för viss bestämd tid eller tillsvidare. Sådan utskrivning må förbindas med åläggande att iakttaga de föreskrifter, som i anledning av utskrivningen meddelas. Åsidosättas sålunda givna föreskrifter eller finnes eljest fortsatt vård å sinnessjukhus erforderlig, må förordnande meddelas om den sjukas återintagande å sinnessjukhuset.

I 20 § stadgas, att beträffande sådan för vård å sinnessjukhus intagen person, för vilkens utskrivning jämlikt 18 § hinder möter på grund av vad i andra stycket av samma paragraf stadgas, skall det tillkomma sinnessjuknämnden att antingen själv efter anmälan eller framställning besluta om utskrivning enligt 17 eller 19 § eller uppdraga åt sjukvårdsläkaren att därom meddela beslut.

Enligt 21 § har sjukvårdsläkaren, om han finner anledning föreligga till utskrivning i fall, där beslutanderätten tillkommer sinnessjuknämnden, att ofördröjligen göra anmälan därom hos nämnden.

Andra stycket i 18 § sinnessjuklagen har erhållit sin nuvarande lydelse genom lag den 18 juni 1937, vilken — utom i viss del — trätt i kraft den 1 april 1941. Vid tiden för berörda lagändring hade andra styckets första punkt, som här närmast är i fråga, följande lydelse: ”Utskrivning enligt första stycket må ej äga rum av den, som på grund av sin sinnesbeskaffenhet av domstol förklarats icke kunna fällas till ansvar för begånget brott eller, enligt vad känt är, under inflytande av sinnessjukdom begått mot annans personliga säkerhet riktat brott, vilket icke blivit beivrat.”

Lagändringen 1937 tillkom i samband med den samma år företagna revisionen av förvarings- och interneringslagarna och är grundad på ett av

särskilt tillkallade sakkunniga den 2 januari 1937 avgivet betänkande med förslag i sagda ämne m. m. (SOU 1937: 3).

I betänkandet föreslog de sakkunniga sådan ändring av andra stycket i 18 § sinnessjuklagen, att utskrivning enligt första stycket ej skulle få äga rum av, utöver vad redan vore stadgat, den "som intagits å sinnessjukhus i samband med frigivning från straffarbete eller fängelse eller utskrivning från förvaring eller internering". I motiven till detta förslag anförde de sakkunniga följande (s. 78 o. f.):

"Genom 8 § i förslaget till förvaringslag samt 7 § i förslaget till interneringslag har öppnats möjlighet att efter den fastställda minimitidens slut oavsett deras vådlighet till sinnessjukhus överföra sådana förvarade och internerade, vilka lida av varaktig sinnessjukdom och för vilka på grund därav en fortsatt förvaring resp. internering är ändamålslös. Sedan dylik överflyttning ägt rum, upphör interneringsnämndens inflytande beträffande klientelet i fråga. Som helt naturligt inga särskilda stadganden givits i sinnessjuklagen för denna kategori patienter, vars närvaro å sinnessjukhus enligt lagen icke förutsättes såsom möjlig, skulle, om icke särskilda föreskrifter meddelades, de allmänna bestämmelserna rörande utskrivning komma att gälla även dessa fall och avgörandet alltså komma att ligga främst hos vederbörande sjukvårdsläkare. Såväl förvarings- som interneringslagen förutsätter emellertid, att de personer som skola behandlas enligt dessa lagar äro vådliga för annans säkerhet till person eller egendom. Uppenbarligen finns det i regel föga anledning antaga, att den vådlighet som förelegat vid en persons intagning på skyddsanstalt skulle minskas därigenom att han sedermera angripits av sinnessjukdom. Då sinnessjukdom icke kan upphäva en förut befintlig konstitutionell psykisk abnormitet, har man att räkna med att även i sådana fall där sinnessjukdomen väsentligen förbättras eller rent av går till hälsa — varaktig sinnessjukdom behöver icke under alla förhållanden betyda obotlig sinnessjukdom — den förut befintliga konstitutionella abnormiteten och den därmed förbundna vådligheten komma att kvarstå. Det är vidare möjligt, att en sålunda förbättrad eller tillfrisknad patients uppförande i sjukhusets miljö kan komma att ingiva vederbörande läkare en obefogat optimistisk uppfattning rörande hans utsikter att efter utskrivning föra ett oklanderligt levnadssätt och att patienten redan efter kort tid kommer att utskrivas. Genom sinnessjukhusens överbeläggning och den starka efterfrågan å vårdplatser från de talrika expektanternas sida är det ett vårdintresse för en sjukhusöverläkare att befria sjukhuset från alla patienter, vilka icke ovillkorligen äro i behov av den speciella vård som sinnessjukhuset avser att skänka. Man saknar icke exempel på att från sinnessjukhusen efter mycket ringa vårdtid utskrivits lösdrivare intagna efter undersökning jämlikt sinnessjuklagens 46 §, vilka kort efter utskrivningen antingen åter hemfalla åt lösdriveri eller begå brott. Liknande erfarenheter förefinnas

rörande sinnessjuka fångar, som vid strafftidens slut överförts till sinnessjukhus jämlikt 48 § andra punkten sinnessjuklagen.

Om nu varaktigt sinnessjuka förvarade och internerade i viss utsträckning skola kunna oavsett sin vådlighet överföras till sinnessjukhus, kunde det i brist på särskilda bestämmelser om kontroll över utskrivningen befaras, att man beträffande detta klientel komme att få göra samma erfarenheter som redan i fråga om sinnessjuka lösdrivare och frigivna. Från samhällsskyddets synpunkt är det därför angeläget att strängare regler än beträffande vanliga sinnessjuka komma att gälla för utskrivningen av patienter, som överförts till sinnessjukhus från skyddsanstalt.

Detta intresse torde lämpligen tillgodoses på det sätt att ifrågavarande patienter i utskrivningsavseende jämställas med sådana å sinnessjukhus intagna, vilka på grund av sin sinnesbeskaffenhet av domstol förklarats icke kunna fällas till ansvar för begånget brott eller, enligt vad känt är, under inflytande av sinnessjukdom begått mot annans personliga säkerhet riktat brott, vilket icke blivit beivrat. Beträffande dessa kategorier gäller dels att sådan förtidsutskrivning, som avses i 18 § första stycket sinnessjuklagen, icke må äga rum, dels att vanlig utskrivning enligt 17 § eller utskrivning på försök enligt 19 § beslutas av sinnessjuknämnden i stället för av sjukvårdsläkaren. Genom nämndens sammansättning — av ledamöterna skall en vara eller hava varit innehavare av domarämbete — är sörjt för att de samhällsskyddssynpunkter, som äro särskilt aktuella beträffande det ifrågavarande klientelet, bliva vederbörligen beaktade vid prövningen av frågor om utskrivning.

I första hand hava de sakkunniga åsyftat att de strängare utskrivningsbestämmelser som nu berörts skola tillämpas på förvarade och internerade, vilka jämlikt 8 § andra stycket förvaringslagen respektive 7 § andra stycket interneringslagen trots sin vådlighet utskrivits från skyddsanstalt och intagits å sinnessjukhus. De omständigheter, som beträffande denna begränsade kategori anförts som skäl för särskilda utskrivningsregler, kunna emellertid i allt väsentligt åberopas till stöd för tanken på en motsvarande skärpning av utskrivningsbestämmelserna för alla som intagits å sinnessjukhus i samband med frigivning från straffarbete eller fängelse eller utskrivning från förvaring eller internering.”

Efter viss omarbetning framlades de sakkunnigas förslag till ändrad lydelse av 18 § sinnessjuklagen i proposition nr 310 till 1937 års riksdag. Några ytterligare skäl för ändringarna i 18 § anfördes icke i propositionen. Sedan denna i förevarande del antagits av riksdagen i oförändrat skick, erhöll lagrummet genom ovanberörda lag den 18 juni 1937 sin nu gällande lydelse.

Redan av innehållet i 18 § sinnessjuklagen framgår, att utskrivning enligt 17 eller 19 § i lagen av den, som i samband med frigivning från undergånget straffarbete intagits å sinnessjukhus, icke får ske utan att sinnes-

sjuknämnden meddelat beslut därom eller eventuellt bemyndigat sjukvårdsläkaren att träffa avgörande i frågan. Skälen härtill synas mig tillräckligt utvecklade i ovannämnda sakkunnigbetänkande. Uppkommer fråga om utskrivning av sådan intagen, har alltså sjukvårdsläkaren att hänskjuta denna fråga till sinnessjuknämnden för prövning och avgörande.

Vad förevarande fall angår så är i ärendet upplyst, att A intagits å Beckomberga sjukhus i samband med honom i nådeväg beviljad villkorlig frigivning från straffarbete. Sedan Rabe, som haft sig anförtrodd vården om A, efter några månader funnit A kunna med stöd av 19 § sinnessjuklagen försöksutskrivas, har Rabe utskrivit honom på försök. A har sedermera på skäl som av Rabe anförts i det avgivna yttrandet åter intagits å sjukhuset.

I enlighet med vad jag förut anfört har Rabe icke ägt att själv avgöra frågan om utskrivning av A. Prövningen av denna fråga har ankommit på sinnessjuknämnden, som ensam haft bestämmanderätten därutinnan. Rabe har alltså förfarit felaktigt genom att utan nämndens beslut utskriva A. Vad Rabe anfört till försvar för den vidtagna åtgärden synes mig i viss mån kunna lända honom till ursäkt. Före ikraftträdandet den 1 april 1941 av 1937 års ändring i förevarande del av 18 § sinnessjuklagen ägde sjukvårdsläkare fatta beslut i fall, varom här är fråga. Då Rabe, enligt vad han uppgivit, innan utskrivningen skedde undersökt om han ägde själv verkställa utskrivningen och kommit till den uppfattningen att så vore förhållandet, synes icke uteslutet, att Rabes ståndpunktstagande rönt inflytande av de tidigare gällande bestämmelserna. Det i denna del begångna felet torde vid sådant förhållande icke med nödvändighet innebära en försummelse i tjänsten. Att beslutet om utskrivning av A rent sakligt sett skulle vara felaktigt har icke ådagalagts. Med hänsyn härtill och då A sedermera på egen begäran ånyo intagits å sjukhuset för vård, intill dess lagenligt beslut i utskrivningsfrågan kan efter framställning meddelas av sinnessjuknämnden, låter jag bero vid en erinran till Rabe om vikten därav att de i 20 § sinnessjuklagen givna föreskrifterna i förekommande fall noggrant iakttagas.

Med dessa uttalanden, vilka jag upptog i en till Rabe avlåten skrivelse, var ärendet av mig slutbehandlat.

11. Bristfälligheter i fråga om länsstyrelsens förvaltning av värnpliktslån.

Vid en av mig den 28 maj 1948 verkställd inspektion av länsstyrelsen i Örebro län förekom bland annat följande.

Vid genomgång av värnpliktslånen iakttoogs, att å ett relativt stort antal äldre värnpliktslån avbetalning icke skett eller skett allenast med smärre

belopp. Av låneakterna framgick, att skrivelser med krav på avbetalning visserligen avsänts men att, då avbetalning i allt fall icke skett, ytterligare åtgärd icke vidtagits. Vid företagen stickprovsgranskning framgick dessutom, att i vissa fall några skrivelser med krav på avbetalning överhuvud icke avsänts under tiden 1944—februari 1948.

Föredragande i ärenden rörande värnpliktslån var sedan den 1 mars 1948 e. o. länsbokhållaren Nils-Erik Berglund. Dessförinnan hade e. o. länsbokhållaren Ragnar Winsnes varit föredragande i sagda ärenden.

Berglund uppgav, att han sedan den 1 mars 1948 genomgått halva antalet icke slutbetalda värnpliktslån och avkrävt låntagarna icke erlagda avbetalningar. Beträffande lån, varå avbetalning tidigare verkstälts, hade krav framställts om betalning av utestående amortering vid hot om uppsägning av lånet. Vad anginge sådana låntagare, som aldrig verkställt någon avbetalning å lånet, hade begärts polisutredning för utrönande av låntagarens ekonomiska förhållanden. Berglund skulle snarast möjligt fullfölja genomgången av återstående lån.

På anmodan av mig lovade landskamreraren Oskar Rundqvist att verkställa en undersökning, huruvida och i vad mån tillsynen däröver att avbetalningar å värnpliktslån skedde i vederbörlig ordning blivit eftersatt å landskontoret.

Sedan jag den 2 juli 1948 med översändande av utdrag av det vid inspektionen förda protokollet anmodat länsstyrelsen att inkomma med yttrande, avgav länsstyrelsen utlåtande i saken. Vid utlåtandet var fogad en detaljerad redogörelse för de värnpliktslån, som voro utestående den 29 juli 1948.

I sitt utlåtande anförde länsstyrelsen följande: Sammanlagda antalet låneärenden utgjorde 335 med en ursprunglig lånesumma av tillhoppa 226 335 kronor. Av dessa lån hade till den 29 juli 1948 slutredovisats 226 med en sammanlagd lånesumma av 125 320 kronor, varav enligt Kungl. Maj:ts beslut avskrivits 6 lån med en vid tiden för beslutet återstående lånesumma av 6 696 kronor 3 öre. Antalet alltjämt såsom oredovisade kvarstående lån uppginge till 109 med ett ursprungligt lånebelopp av 101 015 kronor och den 29 juli 1948 utestående 75 754 kronor 68 öre. I sistnämnda belopp inginge 14 lån med ett sammanlagt ännu icke förfallet lånebelopp om tillhoppa 36 110 kronor samt 12 lån, om vilkas avskrivning länsstyrelsen gjort framställning till Kungl. Maj:t, med en hittills ogulden lånesumma av 7 454 kronor 44 öre. Det belopp som återstode oguldet men som planenligt bort vara guldet utgjorde sålunda den 29 juli 1948 32 190 kronor 24 öre, fördelade på 83 lån. De äldre värnpliktslån, som omfattades av J. O:s erinran, hade huvudsakligen utlämnats under åren 1940—1945. Till och med budgetåret 1944/1945 hade amorterats tillhoppa 80 804 kronor 60 öre. Då inkallelserna med den förstärkta försvarsberedskapens inställande den 30 juni 1945 upphört, hade slutlikvid erhållits för allenast 17 lån. Därefter hade indrivits under år

1945/1946 19 567 kronor, år 1946/1947 14 977 kronor och år 1947/1948 28 493 kronor 9 öre. Antalet lån, som slutbetalts, hade utgjort 50 under ettvart av budgetåren 1945/1946 och 1946/1947 samt 83 under år 1947/1948. Under tiden den 1—den 29 juli 1948 hade inbetalts 6 738 kronor 63 öre och slutbetalts 26 lån. För intet av här ifrågakvarande lån hade amorteringstiden utgått före den 1 januari 1946.

Länsstyrelsen anförde vidare: De värnpliktiga, som erhållit lånen, hade självfallet haft ett svårt utgångsläge, vilket förvärrats och ibland lett till ekonomisk ruin genom de därefter upprepade, ofta långvariga inkallelserna. En indrivning enligt amorteringsplanen hade därför icke minst i det allmännas intresse måst på ett ganska tidigt stadium övergivas. I flertalet fall hade inkallelserna upprepats varje år ända till år 1945 och i ett fåtal fall ännu längre. Det hade därför icke kunnat undgås att det svåra utgångsläget med varje år tilltagit. Skulle det anses, att länsstyrelsen såsom indrivningsmyndighet varit bunden av amorteringsplanerna och sålunda genom lagsökningssåtgärd för varje gång amorteringstiderna överskridits bort söka förmå låntagaren fullfölja amorteringen, vore det uppenbart att försummelse föreläge. Men länsstyrelsen hade icke kunnat så tolka innebörden av sin uppgift eller av författningens ord utan letts av den principen att med minsta möjliga förlust för staten bereda minsta möjliga intrång i de redan förut hårt betungade låntagarnas ställning. J. O:s erinran, att i många fall avbetalning icke skett eller skett med allenast smärre belopp, vore riktig. Det förhåller sig emellertid så, att registerkorten och akterna, sådana de vid gransknings-tillfället befunnos, tyvärr icke utvisade samtliga de åtgärder, som faktiskt vidtagits. I arbetsbesparande syfte hade å registerkorten antecknats allenast gjorda amorteringar och dagen därför men icke de krav, som minst en gång årligen å stencilerad blankett framställts i ett sammanhang, likalydande för samtliga de låntagare mot vilka icke andra och strängare åtgärder ansetts påkallade. På sätt framginge av den vid länsstyrelsens yttrande fogade redogörelsen förekomme 14 lån, beträffande vilka någon anteckning icke skett därom att krav framställts år 1945. Anledningen därtill vore, att vederbörliga akter icke innehölle någon kravskrivelse i koncept eller anteckning om krav, varför länsstyrelsen icke med visshet kunde uppgiva, att krav avsänts för nämnda antal lån år 1945. J. O:s anmärkning att ytterligare åtgärder, sedan krav framställts, i många fall icke vidtagits, kunde icke bestridas. Den åtgärd, som författningens enligt syntes ha legat närmast till hands, vore uppsägning av lånet till omedelbar betalning. Då skyldighet att betala ränta efter 4 procent inträdde med uppsägningen, hade länsstyrelsen velat i det längsta undvika denna utväg, som ju endast skulle ha lagt sten på börda å medborgare, vilka hårdare än andra drabbats av inkallelserna, och varigenom möjligheten för dem att fullgöra sin betalningsskyldighet ytterligare skulle ha minskats. Under åren 1946, 1947 och 1948 hade länsstyrelsen föranstaltat om polisutredning i ett stort antal fall rörande låntagarnas

ekonomiska förhållanden och deras möjlighet att då eller framdeles fullgöra sin betalningsskyldighet. De erfarenheter, som därvid vunnits, hade, såsom varit att vänta, visat att laga åtgärder i regel varit lönlösa. Polisutredning hade emellertid skett endast i tveksamma fall. I andra fall hade länsstyrelsen haft goda möjligheter att genom hos länsstyrelsen befintliga handlingar eller på annat sätt skaffa sig kännedom om vederbörande låntagares inkomst- och försörjningsförhållanden, nedsatt arbetsförmåga eller andra på betalningsförmågan inverkan omständigheter och därefter rätta sina åtgöranden. Flertalet av låntagarna hade varit inkallade så sent som till år 1945. Under inkallelserna hade de ådragit sig rester för äldre utskylder, ofta till mycket betydande belopp. Bosättnings- och andra skulder hade förfallit utan att kunna betalas, näringarna hade måst försummas och arbetstillfällena för många förlorats. Värnpliktslånen hade icke kunnat ersätta vad de förlorat genom inkallelserna. Med hänsyn därtill hade länsstyrelsen menat, att indrivningen måste handhavas med största möjliga varsamhet. Länsstyrelsen hade trott sig bäst gagna det allmänna och även indrivningsresultatet genom att låntagarna bereddes nödigt rådrum att ordna sin genom inkallelserna undergrävda ekonomi. Såsom stöd för rättmätigheten av dylikt hänsynstagande hade länsstyrelsen ansett bland annat lagstiftningen om anstånd med erläggande av skatt för värnpliktiga och de regeringsdirektiv som meddelats om varsamhet vid indrivningen av äldre utskylder i samband med källskattens införande. Dessa skatter uttoges genom införsel och måste sålunda gå före värnpliktslånen. Ännu i dag hade många av låntagarna att dragas med införsel i sin lön för sådana äldre skatter, och andra hade först helt nyligen lyckats bliva fria därifrån. Den vid yttrandet fogade redogörelsen bure tydliga vittnesbörd därom. Behovet av en försiktig indrivning hade med mycken styrka även framgått av de undersökningar, som länsstyrelsen nu låtit verkställa och vilkas resultat för envar låntagare redovisades i nämnda redogörelse. I överensstämmelse med sin nu angivna uppfattning hade, sedan den nödiga tiden för rådrum utgått, länsstyrelsen sommaren 1947 starkt intensifierat arbetet med indrivningen av värnpliktslånen. Tyvärr hade den tjänsteman, e. o. länsbokhållaren Winsnes, som vid denna tid med insikt och intresse handlagt ärendena om dessa lån, blivit inkallad till en fyra månaders kurs för taxeringstjänstemän i Stockholm med början den 1 november 1947. Då annan befattningshavare icke omedelbart kunnat anskaffas och den övriga personalen å landskontoret varit överhopad av arbete med, bland annat, den omfattande taxeringen enligt övergångsbestämmelserna till uppbördsförordningen, hade dessvärre arbetet med värnpliktslåneindrivningen delvis måst ligga nere för att återupptagas först i mars 1948, sedan länsstyrelsen lyckats nyanställa e. o. länsbokhållaren Berglund. Icke som försvar men till förklaring ville länsstyrelsen meddela, att ovannämnda taxering, som författningsenligt måst vara avslutad den 30 juni 1948, krävt genomgång av mer än 5 000 skattskyldigas räkenskaper

och deklARATIONER, därav tusentals mycket omfattande och tidsödande, och att det vid detta arbete, som ej förekomme under andra år, gällt att försvara det allmännas rätt till millionvärden. På grundval av detta arbete hade prövningsnämnden åsatt 1 615 personer taxering enligt sagda övergångsbestämmelser.

På grund av J. O:s erinringar, yttrade länsstyrelsen vidare, hade länsstyrelsen ansett sig kunna ytterligare skärpa indrivningen därhän, att de flesta nu utestående lånen uppsagts och lagsökning begärts i en mångfald ärenden. Länsstyrelsen hade emellertid med sin kännedom om låntagarnas svårigheter och trångmål i olika avseenden icke ens nu velat ovillkorligt uppsäga lånen, utan anmodat polismyndigheten att, därest laga åtgärder med hänsyn till låntagarens ekonomiska förhållanden eller eljest kunde väntas bliva resultatlösa, lämna länsstyrelsen fullständig utredning i alla de avseenden, som erfordrades för vidare prövning av ärendet. Utredningarna rörande ett stort antal lån vore sådana, att de snarast borde föranleda framställning till Kungl. Maj:t om lånens avskrivning. Länsstyrelsen hade emellertid ansett det vara riktigast att utom i vissa undantagsfall ställa sig avvaktande ännu en tid, då det icke vore uteslutet, att en låntagares ekonomi kunde undergå sådan förbättring, att betalning helt eller delvis kunde erhållas. Denna omständighet försenade slutredovisningen av en del av ifrågasvarande lån. Arbetet med indrivningen av lånen hade ställt de därmed sysselsatta tjänstemännen inför mycken fattigdom, understundom nöd, och svårigheter av skilda slag, vilkas orsaker lätt kunnat ledas tillbaka till inkallelserna. Det hade icke varit möjligt att se bort ifrån dessa låntagares svåra utgångsläge och de uppoffringar, som de genom inkallelserna nödgats underkasta sig. Måhända hade något fåtal oförtjänt kommit att dela denna hänsyn. Verkställd utredning gäve dock knappast belägg för att så varit fallet. Länsstyrelsen hade velat i möjligaste mån påvisa de svårigheter, som i de olika fallen mött vid arbetet med indrivningen, genom att beträffande vart och ett av de utestående lånen redogöra för vederbörande låntagares ekonomiska villkor, hans försörjnings- och familjeförhållanden och överhuvudtaget allt, som kunnat utrönas rörande sådana omständigheter, som inverkat på hans förmåga att betala sin skuld. Av denna redogörelse torde framgå, att dessa låntagare utan undantag befunnit sig i sådant läge, att en snabb indrivning skulle ha varit för dem ödesdiger. Såsom förut framhållits hade dock nu mot de flesta uppsägning skett och i många fall även lagsökning. Någon annan möjlighet syntes knappast finnas för att få slutredovisning av dessa ärenden till stånd. Det vore länsstyrelsens förhoppning, att de flesta av nu utestående lån skulle inom en nära framtid kunna i en eller annan form slutredovisas; dock torde ett icke obetydligt antal lån böra balanseras ännu ett eller annat år vid det förhållandet, att låntagarna ej sällan inför polismyndigheten förklarar sig vilja försöka att framdeles amortera med mindre belopp, detta ehuru vederbörande vid undersökningen

befunnits sakna utmätningsbar tillgång och hans möjligheter att även i framtiden amortera sin skuld funnits vara små eller inga. Enligt vad länsstyrelsen från vederbörande departement inhämtat ansåges framställning om lånens avskrivning i dylika fall böra tillsvidare anstå.

Slutligen yttrade länsstyrelsen: Länsstyrelsen, som beklagade att handlingarna rörande värnpliktslånen vid granskningstillfället icke kunnat förestas i så fullständigt och ordnat skick som vederbort, skulle givetvis i fortsättningen låta sig angeläget vara att noggrant följa indrivningen av lånen och tillse, att vederbörliga åtgärder bleve i tid vidtagna. Å registerkorterna hade nu införts anteckning om alla vidtagna åtgärder och om vad i övrigt i varje lån förekommit. Den nu lämnade redogörelsen skulle måhända kunna underlätta bedömandet av frågan huruvida tillsynen över arbetet med indrivningen och förvaltningen av värnpliktslånen blivit obehörigen eftersatt. Vid den ovan skildrade inställningen till indrivningen och förvaltningen av värnpliktslånen, som länsstyrelsen med rätt eller orätt intagit, torde det mindre vara en fråga om tillsyn än om olika meningar angående det sätt och den ordning, i vilka indrivningsarbetet rättast bort bedrivs. Med hänsyn till de ofta påpekade svårigheterna för låntagarna hade det fallit sig så, att den eftersyn, som ägt rum, starkare inriktats på de lån, där utsikterna bedömts såsom innebärande större möjlighet att utfå amortering, än på sådana lån, där utsikten därtill funnits vara ingen eller ringa. Det torde också vara så, att vid föreliggande svåra förhållanden för låntagarna även en mycket noggrann eftersyn icke skulle ha förbättrat indrivningsresultatet. Vid sitt arbete med värnpliktslånen hade länsstyrelsen letts av en allvarlig avsikt att göra det bästa möjliga av en låneform, som redan från början av såväl arbetsmarknadscommissionen — enligt dess yttrande den 20 januari 1944 över riksdagens revisorers berättelse år 1944 s. 66 — som av värnpliktslånenämnden ansetts innebära betydande risker och som innehållit moment av socialt sett mer än vanligt känslig natur. Såsom framginge av vad ovan anförts hade länsstyrelsen efter det låntagarna erhållit det rådrum, varav de enligt länsstyrelsens mening oundgängligen varit i behov, skärpt indrivningen av lånen och skulle givetvis efter nu erhållna erinringar låta sig angeläget vara att tillse, att arbetet med indrivningen så handhades, att slutredovisningen för lånen kunde snarast möjligt genomföras.

I en sedermera hit inkommen skrivelse upplyste landskamreraren Rundqvist, att antalet oredovisade lån den 18 oktober 1948 utgjorde 76 och att den planliga amorteringen av dessa lån icke kunnat fullgöras till ett belopp av 29 359 kronor.

I en till länsstyrelsen i Örebro län avlåten skrivelse anförde jag därefter följande.

Enligt kungl. förordningen den 31 augusti 1940 (nr 824) om värnpliktslån

må den, som enligt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen den 30 juni 1936 — numera 28 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941 — inkallats till värnpliktstjänstgöring, erhålla lån av statsmedel. När skäl därtill äro äger Kungl. Maj:t förordna, att förordningen skall gälla jämväl annan personal, som tjänstgjort vid krigsmakten under tid, då värnpliktiga varit inkallade enligt nyssnämnda lagrum. Med stöd av detta bemyndigande har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 31 augusti 1940 (nr 825) förordnat, att jämväl underbefäl i reserven må på i förordningen angivna villkor komma i åtnjutande av värnpliktslån.

För beviljande av värnpliktslån gälla enligt 4 § i förordningen följande allmänna förutsättningar. Sökande skall till följd av värnpliktstjänstgöringen ha råkat i svårigheter av ekonomisk art, vilka kunna befaras äventyra hans möjligheter att efter slutad tjänstgöring vinna utkomst i det yrke eller den näring, varav han före inkallelsen haft sin bärning, eller vilka eljest innebära en avsevärd rubbning av hans ekonomi. Genom kungl. förordning den 30 juni 1942 (nr 522) utvidgades möjligheten till lån att även gälla fullföljande av påbörjad yrkesutbildning. Sökanden skall vidare ha gjort vad på honom skäligen ankommit för att avvärja svårigheterna. Slutligen måste sökanden antagas vara ur stånd att utan hjälp av värnpliktslån inom skälig tid övervinna svårigheterna.

Värnpliktslån bör beviljas för visst ändamål (5 §) med lägst 200 och högst 5 000 kronor (6 §). Före den 1 juli 1942 var maximum 4 000 kronor. Lånen äro räntefria och må utlämnas utan säkerhet, ehuru sådan kan föreskrivas (7 §). Värnpliktslån skall som regel återbetalas med en femtedel om året med början från och med kvartalet näst efter det ett år förflutit från beslutet om lånets beviljande. Där omständigheterna därtill föranleda, kan anstånd med amorteringens påbörjande och längre amorteringstid medgivas ävensom föreskrivas, att amorteringen skall gäldas kvartals- eller halvårsvis. Lånet skall dock i sin helhet vara återbetalat senast inom tio år efter det amorteringen skolat påbörjas (8 §). Före den 1 juli 1942 gällde, att lånen skulle vara återbetalade inom åtta år. Enligt kungl. kungörelse den 20 juni 1947 (nr 259) kan i fråga om lån, som beviljats före den 1 juli 1946, medgivas förlängning av amorteringstiden med högst fem år utöver den längsta amorteringstid, som kunde bestämmas vid lånets beviljande.

Värnpliktslånets förvaltning handhaves under statskontorets överinseende av länsstyrelserna. Låneverksamheten i övrigt handhades å statens vägnar till en början av statens arbetsmarknadskommission och av särskilda värnpliktslånenämnder med biträde av de i krigsfamiljebidragsförordningen avsedda familjebidragsnämnderna (2 §). Arbetsmarknadskommissionens befattning med hithörande ärenden överflyttades genom kungl. kungörelse den 28 juni 1946 (nr 355) på försvarets socialbyrå, som genom kungl. kungörelsen den 20 juni 1947 (nr 259) omhändertog jämväl den låne-

verksamhet, som ankom på värnpliktslånenämnderna, i samband varmed dessas verksamhet upphörde.

Sedan värnpliktslån blivit genom beslut av försvarets socialbyrå beviljat, har länsstyrelsen att utbetala lånebeloppet i enlighet med beslutet (13 §). Länsstyrelse, som utlämnat värnpliktslån, skall uppbära amorteringar, övervaka att låntagare fullgör sina skyldigheter samt i övrigt förvalta lånet (14 §). Lån må av länsstyrelsen uppsägas till omedelbar betalning, där låntagaren befinnes ha genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande eller låntagaren visar försumlighet i fråga om betalningsskyldighetens fullgörande eller annorledes bryter mot vad honom enligt utfärdad skuldförbindelse åligger, så ock eljest därest sådana förhållanden inträffa, att låntagaren med hänsyn till syftet med lånet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta detsamma. Vid uppsägning av lån enligt vad nu sagts skall å uppsagt belopp gäldas ränta efter 4 procent om året från och med uppsägningdagen (15 §). Finner länsstyrelsen, att med hänsyn till låntagares ekonomiska förhållanden avskrivning av fordran på grund av utlämnat lån bör äga rum, skall frågan därom hänskjutas till Kungl. Maj:ts prövning. Beslutas avskrivning, skall lånet anses efterskönt till motsvarande belopp (16 §).

Genom kungl. kungörelserna den 25 maj 1945 (nr 195) angående värnpliktslån till viss långtidsinkallad militär personal samt den 29 juni 1945 (nr 495) angående värnpliktslån till vissa under militärtjänstgöring skadade har möjlighet beretts jämväl andra kategorier av hjälpbehövande att erhålla värnpliktslån, därvid dock skola gälla vissa särskilda föreskrifter huvudsakligen i fråga om förutsättningarna för lånens beviljande.

Slutligen har genom kungl. kungörelsen den 29 juni 1945 (nr 494) angående lån från värnpliktslånefonden, med däri den 20 juni 1947 gjorda ändringar, stadgats, att värnpliktslån, varmed i kungörelsen förstås lån från värnpliktslånefonden, må utgivas till dels manskap som avgått efter att hava innehaft fast anställning å aktiv stat vid försvarsväsendet under viss i kungörelsen närmare bestämd tid, dels värnpliktig som helt eller delvis undergått befälsutbildning och dels den som skadats till följd av olycksfall eller annorledes ådragit sig sjukdom efter den 30 juni 1945 under annan militärtjänstgöring än som avses i ovanberörda kungörelse den 29 juni 1945 (nr 495) angående värnpliktslån till vissa under militärtjänstgöring skadade. Lån må enligt kungörelsen beviljas sökande endast i den mån så prövas erforderligt för underlättande av yrkesutbildning eller för utövande av yrke eller näring, varav sökanden har sin bärning, eller för övergång till annan verksamhet, allt under förutsättning att den fasta anställningen, befälsutbildningen eller den under militärtjänstgöring ådragna skadan eller sjukdomen uppenbarligen bidragit till att framkalla eller öka föreliggande lånebehov. Lån skall vara i sin helhet återbetalat senast inom tio år efter det lånet beviljats. I övrigt må föreskrivas de återbetalningsvillkor, som

med hänsyn till lånets ändamål och låntagarens förhållanden befinnas lämpliga. Rörande lånebelopp, ränta och säkerhet, förvaltning och handhavande av låneverksamheten, uppsägning samt avskrivning har i kungörelsen meddelats stadganden, vilka i huvudsak överensstämna med dem som gälla värnpliktslån enligt 1940 års förordning.

Med värnpliktslånen avsågs ursprungligen att skapa en form av hjälp från det allmännas sida till sådana värnpliktiga, som till följd av en längre tids beredskapsinkallelse fått sin ekonomi väsentligt försvagad. Även senare tillkomna slag av värnpliktslån åsyfta bistånd för att möjliggöra återställandet av en rimlig balans i ekonomin för den, som lidit ekonomisk skada eller förlust på grund av militärtjänstgöring. Denna värnpliktslånenas egenskap att utgöra ett led i den sociala hjälpverksamheten manar självfallet till försiktighet vid indrivningen av förfallna lånebelopp. En låneuppsägning på grund av utebliven betalning skulle ju i många fall kunna medföra, att de svårigheter, som lånet avsett att undanröja, endast framskjutits till tidpunkten för lånets gäldande. Vad länsstyrelsen i Örebro län i sin i ärendet avgivna förklaring anfört om iakttagande av varsamhet vid låneindrivningen anser jag därför vara fullt riktigt.

Den låneförvaltande myndigheten har emellertid också att beakta det allmännas intresse av att de låntagare, som så kunna, betala sina lån. Ej sällan torde de personer, som erhållit värnpliktslån, tillhöra ett svårarbetat klientel, som mången gång visar nonchalans och tredska då de skola fullgöra sina skyldigheter som låntagare.

På grund av nu anförda förhållanden ställas länsstyrelserna vid sin förvaltning av värnpliktslånen inför en vanskelig uppgift, då det gäller att väga det allmännas intresse mot låntagarnas berättigade krav på en skonsam behandling. Ett framgångsrikt resultat av låneindrivningen torde ej heller kunna ernås utan en ständig tillsyn över lånen. Länsstyrelsen måste vara beredd att omedelbart ingripa, då en låntagare ej fullgör sin amortering. Detta ingripande bör dock endast i nödfall bestå i uppsägning av lånet. En sådan oavslätlig vaksamhet från länsstyrelsens sida gör låntagaren medveten om hans skyldigheter och stärker ej sällan hans betalningsvilja.

Såsom exempel på hur arbetet med indrivningen av värnpliktslånen bör kunna göras i största möjliga mån effektivt utan att tillbörlig varsamhet mot låntagaren eftersättes eller statsverket betungas med onödiga utgifter må här redogöras för hur denna verksamhet bedrivs hos Ö. Ä., som haft att förvalta omkring 1 400 värnpliktslån. Enligt vad jag inhämtat tillämpas därstädes följande praxis i ifrågavarande hänseende. I god tid innan en amortering skall göras utsändes till låntagaren avi därom i form av ett ifyllt postgirokort. Blir amorteringen icke erlagd, avsändes skriftligt krav sedan någon eller, då fråga är om större belopp, några veckor förflutit från förfalldagen. I kravbrevet erinras låntagaren om att försumlighet i amorteringens gäldande kan föranleda uppsägning av hela lånet till omedelbar

betalning med skyldighet för låntagaren att gälda ränta efter 4 procent från och med uppsägningdagen. Om ej heller kravbrevet leder till något resultat, erhåller låntagaren, samtidigt som förnyat krav framställs, upplysning att frågan om lånets uppsägning kommer att övervägas. Innan beslut om uppsägning meddelas, lämnas låntagaren emellertid genom rekommenderat brev, som tillställs honom mot mottagningsbevis, tillfälle att inkomma med förklaring rörande anledningen till att han brustit i sin betalningsskyldighet. Inkommer icke låntagaren med erforderliga upplysningar, införskaffas genom polismyndighetens försorg utredning rörande låntagarens personliga och ekonomiska förhållanden. Först därefter prövas huruvida lånet skall uppsägas. Synes låntagaren ha gjort vad han förmått för att gälda lånet, lämnas honom erforderligt anstånd. Förklarar sig låntagaren villig att genom regelbundna avbetalningar gälda det förfallna beloppet, godtages hans anbud, om det med hänsyn till hans betalningsförmåga anses tillfyllest. I annat fall fastställs en skälig avbetalningsplan eller ock överlämnas lånehandlingarna till lånemyndigheten för eventuell jämkning av amorteringsvillkoren. Stundom visar emellertid polisutredningen, att låntagaren gjort sig skyldig till klandervärd försummelse eller tredska i fråga om lånets betalning. Är så fallet uppsäges lånet, varefter lagsökning sker. Vid fortsatt tredska påkallas utmätning. Om möjligheten att tvångsvis erhålla betalning bedömes såsom ringa, vidtages emellertid ingen åtgärd, som skulle medföra kostnad för statsverket. I fråga om låntagare, som befunnits sakna betalningsförmåga, införskaffas förnyad polisutredning en gång om året till utrönande av huruvida hans ekonomiska ställning förbättrats. Från det sålunda praktiserade förfarandet göras naturligtvis de avvikelser, vartill omständigheterna i det särskilda fallet kunna föranleda.

Av vad som förekommit i förevarande ärende framgår, att det arbete, som länsstyrelsen i Örebro län nedlagt vid indrivningen av värnpliktslån, varit av betydligt mindre omfattning än den indrivningsverksamhet, för vilken jag ovan redogjort och vilken jag vill beteckna såsom föredömlig. Länsstyrelsen har uppgivit, att varje låntagare, mot vilken icke andra och strängare åtgärder ansetts påkallade, åtminstone en gång årligen skriftligen avkrävts betalning, ävensom medgivit, att sedan krav framställts ytterligare åtgärder i många fall icke vidtagits. Det synes mig uppenbart att en indrivningsverksamhet, som inskränker sig till avsändande av en kravskrivelse en gång varje år, icke kan anses nöjaktig. Länsstyrelsens arbete med indrivningen av förfallna lånebelopp synes — sedan det till den 30 juni 1945 i viss utsträckning måst ligga nere till följd av låntagares inkallelse till förstärkt beredskapstjänstgöring — först under senare delen av år 1947 samt från och med mars 1948 ha starkt intensifierats. Därvid ha jämförelsevis goda resultat uppnåtts. I synnerhet efter min inspektion har indrivningsverksamheten varit livlig och haft påfallande framgång. Märkas

bör således, att medan under budgetåren 1945/1946 och 1946/1947 influtit i runt tal allenast 19 550 respektive 15 000 kronor, har under budgetåret 1947/1948 indrivits nära 28 500 kronor och under den korta tiden från och med den 1 till och med den 29 juli 1948 över 6 700 kronor. Dessa siffror tala mot riktigheten av länsstyrelsens förmodan att även en mycket noggrann eftersyn icke skulle ha förbättrat indrivningsresultatet.

Den skärpta indrivning, som länsstyrelsen igångsatt efter min inspektion, synes mig i några fall ha inneburit en alltför stor hårdhet mot låntagaren. Av den vid länsstyrelsens yttrande till mig fogade redogörelsen framgår sålunda, att lån stundom uppsagts till omedelbar betalning, innan i saken begärd polisutredning blivit verkställd. Redogörelsen giver även vid handen, att dessa låntagares underlåtenhet att gälda förfallen amortering enligt de sedermera till länsstyrelsen överlämnade polisutredningarna icke berott på tredska utan på bristande betalningsförmåga. Det synes sannolikt, att länsstyrelsen icke skulle ha uppsagt lånen i dessa fall, därest länsstyrelsen först avvaktat resultatet av de begärda utredningarna.

Länsstyrelsen har vidare upplyst, att handlingarna rörande värnpliktslånen icke kunde vid inspektionstillfället företes i så fullständigt skick som vederbort, enär registerkort och akter icke utvisade samtliga de åtgärder, som faktiskt vidtagits. I diaries eller handlingar böra emellertid vidtagna åtgärder alltid finnas redovisade, och sådana uppgifter, som föranlett att åtgärd vidtagits eller underlåtits, böra återfinnas i handlingarna. Så böra exempelvis koncept till kravbrev eller avskrift av dessa fogas till akten; upplysningar, som inhämtats per telefon eller eljest muntligen, böra tecknas å aktomslaget eller å särskilt papper, som lägges till handlingarna. Ur arbetsbesparingssynpunkt är detta av stor betydelse, särskilt om — såsom fallet varit vid länsstyrelsen i Örebro län — ärendena handläggas av olika befattningshavare.

Med hänsyn till de åtgärder, som länsstyrelsen — delvis redan före min inspektion — vidtagit till rättelse av vad i anmärkta hänseenden blivit eftersatt, låter jag bero vid mina nu gjorda erinringar.

Ärendet var därmed av mig slutbehandlat.

IV. Framställningar till Konungen m. m.

1. Utlåtande över betänkande med förslag till tryckfrihetsförordning.

Den 17 januari 1948 skrev jag till Konungen följande:

Genom remiss den 8 november 1947 har Eders Kungl. Maj:t berett J. O. tillfälle att avgiva utlåtande över ett av 1944 års tryckfrihetssakkunniga den 30 oktober 1947 avgivet betänkande med förslag till tryckfrihetsförordning (SOU 1947: 60).

Med anledning därav får jag i underdånighet anföra, att sakkunnigförslaget, såvitt jag kunnat finna, är väl förtjänt att läggas till grund för blivande lagstiftning i ämnet.

Den omständigheten att enligt de sakkunnigas förslag tryckfrihetskommittén icke efter genomförandet av ifrågavarande lagstiftning skulle komma att få någon i lag bestämd uppgift giver mig emellertid anledning framhålla följande.

Enligt § 108 regeringsformen skall lagtima riksdag vart fjärde år förordna sex för kunskaper och lärdom kända personer att jämte J. O., som bland dem förer ordet, utöva vård över tryckfriheten. Tryckfrihetskommitténs åligganden äro numera ej närmare angivna i regeringsformen. Stadgandet innehöll emellertid ursprungligen bestämmelser om skyldighet för kommittén att på begäran av författare eller boktryckare avgiva yttrande, huruvida för tryckning avsedd skrift vore åtalbar. Om kommittén godkände skriften för tryckning, skulle författaren och boktryckaren vara fria från ansvar och detta i stället åvila kommittén. Denna granskningskyldighet har avskaffats genom ändring i regeringsformen år 1941.

Utöver denna i regeringsformen angivna uppgift har kommittén även haft vissa andra åligganden, som ägt samband med tryckfriheten. Enligt 1810 års tryckfrihetsförordning hade kommittén att, sedan underrätt gjort undersökning i tryckfrihetsmål och insänt handlingarna till Svea hovrätt, som skulle avgöra dylika mål, avgiva yttrande till hovrätten angående ansvar och konfiskation samt skyldighet för boktryckaren att uppgiva författarens namn. Denna uppgift för kommittén bortföll emellertid genom antagandet av 1812 års tryckfrihetsförordning, vid vilket tillfälle i stället föreslogos de bestämmelser om jury i tryckfrihetsmål, som antogos år 1815. Kommittén har vidare före år 1937 haft att i vissa fall avgiva yttrande om kvarstad, som beslutats av underrätt och underställts hovrätts prövning. En särskild uppgift skulle även tillkomma kommittén enligt 4 § lagen den 20 juni 1941 med vissa bestämmelser om tryckta skrifter vid krig eller krigsfara; kommitténs yttrande skulle nämligen inhämtas, innan stadgande om förhandsgranskning, som avsåge viss skrift, meddelades eller utgivningsförbud eller förlängning därav beslutades. Nämnda lag har dock icke trätt i

kraft; genom upphävande år 1945 av den år 1941 antagna § 6 tryckfrihetsförordningen, varå lagen grundats, ha förutsättningarna för lagens ikraftträdande förfallit.

Bland de uppgifter, som numera tillkomma tryckfrihetskommittén, kvarstår endast en från tiden för tryckfrihetsförordningens tillkomst, nämligen skyldigheten att avgiva yttrande i anledning av konfiskation utan rättegång enligt § 5 mom. 13 av tryckt skrift, som föranlett missnöje hos främmande makt. Kommitténs yttrande i dylikt fall ligger till grund för Kungl. Maj:ts prövning av fråga om ersättning av statsmedel till förläggare eller boktryckare. Dessutom har kommittén genom de bestämmelser, som år 1909 infördes i § 4 mom. 12 och 13 tryckfrihetsförordningen, fått i uppgift att, då en vid trupp eller ombord å flottans fartyg anträffad skrift, vilken åsyftar att undergräva krigslydnaden, indragits, pröva, huruvida förordnandet om indragning skall äga bestånd. En motsvarande befogenhet tillkommer kommittén beträffande dylika skrifter, vilka mångfaldigats på annat sätt än genom tryck och därför ej falla under tryckfrihetsförordningen; bestämmelser därom äro meddelade i lag den 26 juni 1936 angående indragning av vissa skrifter. I övrigt finnas ej några föreskrifter om åligganden för kommittén; enligt vedertagen uppfattning torde kommittén ej heller äga andra befogenheter.

I det remitterade betänkandet (s. 44) hava de sakkunniga, efter att hava redogjort för tryckfrihetskommitténs ovannämnda uppgifter, anfört följande: De sakkunniga föresloge, att de administrativa ingripanden mot tryckta skrifter, varmed kommittén enligt gällande bestämmelser hade att taga befattning, icke vidare skulle förekomma. I fråga om tryckta skrifter, som kunde förleda krigsman att åsidosätta sin tjänsteplikt, innebure förslaget endast en möjlighet till ett snabbare ingripande, då skrifterna vore brottsliga och därför kunde föranleda beivran vid domstol. I överensstämmelse därmed föresloge de sakkunniga, att lagen den 26 juni 1936 skulle ersättas med bestämmelser, som åsyftade att underlätta beslag, då sådan brottslig skrift, som icke vore tryckt, spredes vid avdelning av krigsmakten. Då således de uppgifter, som numera tillkomme kommittén, enligt förslaget skulle bortfalla, kunde det ifrågasättas, huruvida kommittén borde bibehållas eller om icke denna kunde avvecklas. De sakkunniga hade dock icke ansett nödigt att utarbета förslag till härför erforderliga lagändringar.

Därest i enlighet med vad sålunda föreslagits någon bestämd uppgift icke framdeles skall tillkomma tryckfrihetskommittén, synes denna böra upplösas. Bestämmelserna i § 108 regeringsformen och § 70 riksdagsordningen om förordnande av kommitterade till tryckfrihetens vård torde därför böra upphävas i samband med den nya tryckfrihetsförordningens antagande. Det synes mig alltså angeläget, att förslag till erforderliga grundlagsändringar i angivna hänseende framläggas för riksdagen i samband med framläggandet av förslag till ny tryckfrihetsförordning.

2. Utlåtande över upprättad promemoria angående införande av särskilda domstolsdräkter jämte ett därvid fogat utkast till föreskrifter angående användande av särskild domstolsdräkt.

Genom remiss den 24 maj 1948 beredde Kungl. Maj:t mig tillfälle att avgiva yttrande över en inom justitiedepartementet upprättad promemoria angående införande av särskilda domstolsdräkter jämte ett därvid fogat utkast till föreskrifter angående användande av särskild domstolsdräkt.

Med anledning därav meddelade jag i utlåtande den 26 juni 1948, att jag, ur de synpunkter jag hade att företräda, icke funnit anledning till någon erinran mot vad i promemorian och utkastet föreslagits.

3. Framställning angående ytterligare åtgärder för ernående av större snabbhet i fråga om avgivande av utlåtanden rörande häktade personers sinnesbeskaffenhet.

Den 18 september 1948 skrev jag till Konungen följande:

I en till Eders Kungl. Maj:t den 12 maj 1947 avlåten framställning (ämb.ber. 1948 s. 126) lämnade jag en utförlig redogörelse för de missförhållanden vid fångvårdens sinnessjukavdelningar, som medförde dröjsmål med avgivande av utlåtanden rörande häktade personers sinnesbeskaffenhet, och hemställde på grund därav om åtgärder för undanröjande av sagda missförhållanden. Den 19 i samma månad avlät jag ytterligare en skrivelse till Eders Kungl. Maj:t med framställning angående åtgärder för undvikande av anhopning av undersökningsfall vid vissa av de till sinnessjukhusen förlagda rättspsykiatriska undersökningsavdelningarna (ämb.ber. 1948 s. 162).

Med anledning av dessa framställningar meddelade Eders Kungl. Maj:t beslut i olika sammanhang. Genom beslut den 26 september 1947 meddelades särskilda föreskrifter att gälla för tiden från och med den 1 oktober 1947. Såsom framgår av min ämbetsberättelse 1948 s. 161 förbättrades där-
efter intill årsskiftet 1947—1948 situationen på ifrågavarande område i hög grad. Den 1 december 1947 pågingo vid fångvårdens sinnessjukavdelningar 87 undersökningar. Beträffande dessa hade handlingarna inkommit till vederbörande undersökningsläkare i 1 fall i september, i 18 fall i oktober och i 49 fall i november. I fråga om återstående 19 undersökningsfall hade handlingarna sagda dag ännu icke kommit läkaren tillhanda.

I en den 25 juni 1948 hit inkommen klagoskrift har advokaten Ingemar Steier i Göteborg anfört följande.

Vid flera tillfällen hade påtalats de missförhållanden, som vore rådande i samband med sinnesundersökning av för brott häktade personer. Den arbetsbörda, som för närvarande åvilade undersökningsläkarna, torde enligt

uppgift från läkarhåll icke medgiva undersökningarnas genomförande på den i lag föreskrivna maximitiden. Synnerligen ofta brukade undersökningsläkarna hos rätten hemställa om förlängning av undersökningstiden. Som förhållandena nu utvecklats, plögade undersökningstiden sällan understiga två månader och i många fall överstege den tre månader. Att detta förhållande vore allt annat än tillfredsställande sade sig självt. De häktade komme genom den långa tid, som undersökningarna numera droge, att ut sättas för ett onödigt frihetsberövande, som i dessa fall vore mera kännbart för den därav berörde än det frihetsberövande straffet innebure, då den undersökte under undersökningstiden svävade i ovisshet hur hans kommande öde skulle gestalta sig. Resulterade undersökningen i att den häktade icke vore i behov av vård å sinnessjukhus och ansåges han mottaglig för straff, dömdes han till frihetsstraff, från vilket i regel undersökningstiden avräknades. Hade en häktad suttit på läkarundersökning exempelvis tre månader och dömdes han till sex månaders straffarbete, finge han således avräkna tre månader. Hade undersökningstiden endast utgjort den lagstadgade eller en och en halv månad, skulle han fått avräkna denna tid. Enligt Steiers förmenande drabbades han genom att undersökningstiden förlängdes av ett i psykiskt hänseende mera pressande straff, än om läkarundersökningen blott tagit en eller en och en halv månad och han fått avräkna denna tid. Skulle däremot den häktade visa sig vara i behov av vård å sinnessjukhus eller skulle han i stället för straff ådömas förvaring i säkerhetsanstalt, funnes ju icke avräkningsmöjlighet. Man kunde även tänka sig fall, där en häktad, som underkastades sinnesundersökning, skulle för det begångna brottet endast kunna påräkna ett frihetsstraff om två å tre månader. I sådant fall kunde undersökningstiden komma att bli längre än det tidsbestämda straff, som kunde bli honom ådömt. Ett fall som också borde beaktas vore, att en häktad, som gjordes till föremål för sinnesundersökning, kunde komma i åtnjutande av villkorlig dom. Denne finge i så fall praktiskt taget avtjäna ett straff, som han enligt domstolens senare meddelade dom icke skolat avtjäna. Det kunde många gånger vid sistnämnda fall på relativt tidigt stadium visa sig, att den häktade hade stora utsikter att erhålla villkorlig dom. Domstolarna borde i sådana fall icke bifalla undersökningsläkarens begäran om förlängning av undersökningstiden, utan fast mer för läkaren framhålla nödvändigheten av en snabb undersökning. Steier ville icke på något sätt bestrida, att undersökningsläkarnas arbetsbörda vore mycket stor och att det kunde vara förenat med svårigheter att färdigställa undersökningarna inom föreskriven tid. Något syntes dock kunna göras för att få till stånd förbättring. Steier vore av den uppfattningen, att vissa förenklings- och rationaliseringsåtgärder inom ramen för den nuvarande organisationen skulle kunna vidtagas, ägnade att förkorta undersökningstiden. Under sin verksamhet som rättegångsbiträde åt häktade, vilka underkastats rättspsykiatrisk undersökning, hade Steier av de

häktade erfarit, att de under undersökningstiden endast vid ett eller ett par tillfällen sammanträffat med undersökningsläkaren och att dessa sammanträffanden varit mycket korta, vanligtvis endast någon kvart. Till grund för sitt omdöme om den undersöktes psykiska beskaffenhet lade tydliga läkarna mera vad handlingarna i målet omförmälde samt de uppgifter, som insamlats under undersökningstiden av vid fängelsets sinnessjukavdelning anställd personal, än sina personliga intryck av den undersökte. Läkarnutlåtandena avfattades på så sätt, att de lämnade en utförlig redogörelse för den undersöktes familje- och uppväxtförhållanden, hans uppförande och anlag under skoltid och eventuella åtgärder mot honom från barnavårdsnämnds sida samt en redogörelse för av honom eventuellt tidigare begångna brott och det eller de brott, för vilka han nu åtalades. Därefter kom en redogörelse för hans fysiska och psykiska tillstånd samt för hur han löst de honom vid undersökningen förelagda proven. Slutligen kom undersökningsläkarens, på grund av fakta i målet och resultatet av de genomgångna proven, avgivna omdöme om den undersökte. Det vore uppenbart, att denna utförliga redogörelse, som ofta omfattade ett par tiotal sidor, för sitt avfattande krävde mycken tid. En mera rationell handläggning trodde Steier skulle kunna medverka till att förkorta undersökningstiden. Det syntes nämligen icke vara nödvändigt att i läkarnutlåtandet redogöra för de omständigheter som vore kända av rätten, exempelvis genom polisprotokoll, domstolsprotokoll, straffregisterutdrag, förundersökningsberättelser o. d. Utlåtandet borde sålunda endast omfatta en redogörelse för den häktades tillstånd i fysiskt och psykiskt hänseende, en redogörelse för hur de med honom företagna proven utfallit, samt slutomdömet. Det kanske mot detta förslag kunde invändas, att medicinalstyrelsen borde äga tillgång till så fullständiga uppgifter som möjligt. Steier ansåge dock, att denna fråga kunde lösas på så sätt, att medicinalstyrelsen, om den funne skäl att underkasta en undersökning närmare granskning, kunde hos rätten infordra handlingarna i målet. Steier hade velat framlägga dessa synpunkter angående förenkling av undersökningsförfarandet i den förhoppning, att J. O. ville låta undersöka de möjligheter, som detta uppslag kunde erbjuda.

Sedan jag i anledning av klagoskriften anmodat fångvårdsstyrelsen att inkomma med yttrande såvitt angick påståendena om dröjsmål med sinnesundersökning av häktade, överlämnade fångvårdsstyrelsen avskrifter av dels fångvårdsstyrelsens rundskrivelse den 15 oktober 1947 till styresmännen vid statens fångvårdsanstalter samt överläkarna vid fångvårdens sinnessjukavdelningar angående vissa åtgärder för förhindrande av arbetsbalans beträffande sinnesundersökningar vid fångvården m. m., dels ock fångvårdsstyrelsens cirkulär den 24 november 1947 till styresmän och läkare vid statens fångvårdsanstalter angående anstalter, där undersökning av häktads sinnesbeskaffenhet skall äga rum m. m., varjämte fångvårdsstyrelsen avgav eget utlåtande.

I utlåtandet anförde fångvårdsstyrelsen följande.

I enlighet med de av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifterna hade fångvårdsstyrelsen förordnat om överflyttning av undersökningsklientel till andra, mindre arbetsbelastade sinnessjukavdelningar i den utsträckning, som varit möjlig. Därjämte hade styrelsen — i samråd med sin sakkunnige i hälsovårdsärenden, medicinalrådet Peder Björck — gjort stora ansträngningar att förmå annan psykiater än vid sinnessjukavdelning heltidsanställd läkare att åtaga sig utförandet av sinnesundersökningar. Utomstående läkare hade emellertid endast i ett fåtal fall förklarat sig villiga att utföra undersökningar av häktade. Dessa läkare hade därvid åberopat sin redan förut stora arbetsbörda och några dessutom, att de funnit den av Kungl. Maj:t bestämda ersättningen med 150 kronor för varje undersökning jämte gottgörelse för kostnad för utskrift av utlåtandet alltför låg. Fångvårdsstyrelsen hade under tiden den 1 januari — den 30 juni 1948 förordnat om förflyttning av 25 för sinnesundersökning intagna enligt följande uppställning.

	Från sinnessjukavdelningen å Håga	
5	till sinnessjukavdelningen i Härnösand	
1	» » » Växjö	
2	» fångvårdsanstalten » Umeå	
1	» » » Vänersborg	
1	» » » Östersund	
	Från sinnessjukavdelningen å Härlanda	
1	till sinnessjukavdelningen å Håga	
3	» » » Långholmen	
3	» » i Västervik	
	Från sinnessjukavdelningen i Härnösand	
1	till sinnessjukavdelningen å Långholmen	
1	» » i Västervik	
	Från sinnessjukavdelningen å Långholmen	
2	till sinnessjukavdelningen i Härnösand	
1	» fångvårdsanstalten » Vänersborg	
3	» sinnessjukavdelningen » Växjö.	

I anslutning till ovanstående uppställning meddelade fångvårdsstyrelsen tillika, att förflyttningen av en intagen från Härlanda till Håga verkställdes, enär det av särskild anledning ansetts lämpligt, att läkare vid sistnämnda sinnessjukavdelning undersökte vederbörande. Den intagne, som förflyttats från Härnösand till Långholmen, hade varit utlänning, och skälet till förflyttningen hade varit omöjligheten att i Härnösand skaffa tolk.

Vidare anförde fångvårdsstyrelsen: I tillhoppa endast 15 fall hade under tiden den 1 januari—den 30 juni 1948 annan psykiater än vid sinnessjukavdelning heltidsanställd läkare åtagit sig att utföra sinnesundersökningar. Under nyssnämnda tid hade avgivits tillhoppa 233 utlåtanden, vilka redovisades i nedanstående tabell.

	Avgivna av vid fångvården heltidsanställda läkare	Avgivna av utom- stående läkare
Håga	11	—
Härlanda	36	3
Härnösand	25	—
Långholmen	68	4
Malmö	41	—
Västervik	24	3
Växjö	13	—
Umeå	—	2
Vänersborg	—	2
Östersund	—	1
Summa	218	15

Samtliga undersökningar — anförde fångvårdsstyrelsen vidare — som under samma tid utförts i Härnösand, Malmö, Västervik, Växjö, Umeå, Vänersborg och Östersund hade avgivits inom den i 42 § sinnessjuklagen stadgade tiden av sex veckor från det handlingarna inkommit till vederbörande. Anstånd med avgivande av utlåtanden hade hos vederbörande domstol begärts av överläkarna vid Håga, Härlanda och Långholmen enligt följande uppställning.

	Anstånd begärt i antal fall	Lägst dagar	Högst dagar	Genomsnitt dagar
Håga	9	9	35	22
Härlanda	27	4	50	20
Långholmen	46	1	30	13

Under ifrågavarande tid, fortsatte fångvårdsstyrelsen, hade således anstånd med avgivande av utlåtanden begärts i 82 fall, medan 151 utlåtanden avgivits inom den stadgade tiden. Tiden för anstånden hade från den 1 juli 1947 efter hand avsevärt minskat, vilket belystes av följande uppgifter. Den 1 juli 1947 voro för undersökning intagna 98 personer. Handlingarna rörande dessa hade inkommit i 2 fall i januari, 2 i februari, 10 i mars, 8 i april, 22 i maj, 47 i juni och i 7 fall först efter den 1 juli. Den 1 januari 1948 voro intagna 70 personer. Handlingarna hade inkommit i 2 fall i oktober, 25 i november och 35 i december 1947, samt i 8 fall först efter nyssnämnda den 1 januari. Vid utgången av juni 1948 voro intagna 66 personer. Handlingarna hade inkommit i 1 fall i april (avser Härlanda), 20 i maj, 36 i juni och hade icke inkommit i 9 fall. — Följande läkartjänster hade under tiden den 1 juli 1947 — den 30 juni 1948 varit inrättade vid de sinnessjukavdelningar, där överläkarna begärt anstånd: Håga: 1 överläkartjänst och 2 förste läkartjänster; Härlanda: 1 överläkartjänst och 1 förste läkartjänst; och Långholmen: 1 överläkartjänst, 2 förste läkartjänster, 1 extra förste läkartjänst, 1 extra ordinarie andre läkartjänst och 1 extra andre läkartjänst. Vad först beträffade läkartjänsterna på Håga

hade de båda förste läkartjänsterna varit vakanta, en av dem hade dock sedan den 1 oktober 1947 uppehållits av en medicine kandidat. På Härlanda hade under sammanlagt cirka två månader vikarie icke kunnat erhållas på förste läkartjänsten. På Långholmen hade under sammanlagt cirka två månader vikarie icke varit förordnad på läkartjänster. En finsk och en dansk läkare samt medicine kandidater hade i huvudsak varit förordnade att uppehålla extra ordinarie andre läkar- och extra andre läkartjänsterna. Legitimerade läkare hade i regel icke kunnat erhållas såsom vikarier under de i fångvården anställda läkarnas semestrar eller andra ledigheter. Förfrågningar hade gjorts bland annat hos vikariatsförmedlingen hos medicinalstyrelsen, hos Sveriges yngre läkares förening och direkt hos läkare. Därest svårigheterna att anskaffa vikarier för läkarna bestode, torde — i händelse av oförändrad eller ökad tillströmning av undersökningsfall — även framdeles bliva oundvikligt, att överläkarna i åtskilliga fall hos domstolarna begärde anstånd med avgivande av utlåtanden.

I en den 11 september 1948 till mig inkommen skrivelse hava därefter rådmännen Harry Lindberg och Folke Hellgren samt t. f. rådmannen Erland Hagéus i egenskap av ordförande å avdelningar vid rådhusrätten i Göteborg anfört följande.

Enligt 42 § sinnessjuklagen skulle domstol, som förordnat om sinnesundersökning av den som förvarades i häkte, *skyndsamt* översända samtliga handlingar beträffande åtalet mot den häktade till vederbörlig sinnessjukavdelning vid fångvården. Sinnesundersökning skulle verkställas *utan dröjsmål* och utlåtande däröver av undersökningsläkaren avgivas *sist inom sex veckor* från det handlingarna inkommit till avdelningen, i den mån ej domstolen i *särskilt fall* på framställning av läkaren medgäve anstånd. Dessa noggranna föreskrifter, avseende att ej onödigt förlänga häktningstid och väntan på laga dom för person som vore häktad för brott, motsvarades i rättegångsbalken av både minutiösa och rigorösa bestämmelser med samma syfte. Samtliga hade förestavats av de allmänna rättsprinciper, som låge till grund för stadgandena i regeringsformens § 16. Domstolarna hade alltid haft dessa föreskrifter, så viktiga för den personliga frihetens principiella okränkbarhet, särskilt noga för ögonen. Av orsaker, som i stort sett låge utom domstolarnas kontroll, syntes emellertid uppnåendet av det ändamål, som vore bestämmelsernas — enkannerligen då sinnessjuklagens — syfte, ha kommit att alltmer äventyras. Det hade visat sig — åtminstone vid de undersökningar av häktade som föranstaltats av Göteborgs rådhusrätt och enligt vad man trodde sig veta även på andra håll — att undersökningsläkaren i många fall icke kunnat slutföra undersökningen inom de i första hand stadgade sex veckorna. Ja, i själva verket hade så gott som undantagslöst anhållan om uppskov inkommit och beviljats, därvid en tendens till utsträckning av uppskovstiden blivit mer och mer märkbar. Domstolen hade praktiskt taget ingen annan möjlighet än

att taga för goda läkarens skäl, regelmässigt bristande tid till följd av överbelastning med arbete. På detta sätt hade det numera blivit vanligt, att tiden för sinnesundersökningen droge ut intill tio veckor och mera och att de tilltalade sålunda finge, inklusive den tid som åtginge till övrig förberedelse utöver själva den polisiära förundersökningen — i synnerhet då den särskilda förundersökning, som i dessa fall till följd av sakens natur och på grund av föreskriften om företagande av sådan undersökning för straffverkställighet oftast vore nödvändig — tillbringa en orimligt lång tid i häkte innan huvudförhandling företoges. Det kunde möjligen invändas, att det påtalade förhållandet ej hade så stor betydelse, eftersom domstolen vid förordnandet om sinnesundersökning i regel — om än ej undantagslöst, jfr bland annat sinnessjuklagen 41 § första stycket andra punkten — tagit ställning till skuldfrågan i för den tilltalade sakerförklarande riktning och den tilltalade antingen, om han på grund av läkarutlåtandet förklarades straffri, komme att fortfarande vara omhändertagen för sinnessjukvård eller, i motsatt fall, kunde bli tillgodoräknad häktningstiden i avräkning å det ådömda frihetsstraffet. En sådan invändning vore dock icke hållbar, särskilt med tanke på att den häktade kunde erhålla villkorlig dom eller om han än funnes i behov av läkartillsyn dock ej behövde berövas friheten, och behandlade för övrigt frågan för ensidigt matematiskt. Lagstiftaren hade med sina inskränkande föreskrifter givetvis även haft i tankarna den starka psykiska press, som det innebure att under tämligen lång tid vara berövad friheten under avvaktan på en alltid i flera avseenden oviss dom. Denna press, som för övrigt utsträcktes även till anhöriga och andra, måste vara särskilt tung och besvärande för en människa med sjukt eller eljest försvagat sinne, d. v. s. vad som snart sagt alltid vore förhållandet i nu ifrågavarande fall. Lindberg, Hellgren och Hagéus, vilka såsom ordförande vid Göteborgs rådhusrätt hade att handlägga mål mot häktade, hade velat fästa J. O:s uppmärksamhet på berörda förhållanden för den närmare undersökning, som kunde befinnas böra vidtagas, och eventuellt för föranstaltande av åtgärder, avseende att göra det möjligt för vederbörande läkare att åtminstone som regel medhinna ifrågavarande undersökningar inom den i 42 § sinnessjuklagen för normalfall stadgade tiden.

Av vad som upplysts i det av fångvårdsstyrelsen avgivna utlåtandet torde framgå, att efter meddelandet av Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut den 26 september 1947 och vidtagandet av de däri föreskrivna åtgärderna sinnesundersökningarna vid flertalet av fångvårdens sinnessjukavdelningar kunnat ske så snabbt, att utlåtanden avgivits inom den i 42 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 stadgade tiden av sex veckor från det handlingarna inkommit till vederbörande sinnessjukavdelning. Tydligt synes

emellertid vara, att de vidtagna åtgärderna icke varit tillräckliga för ett fullständigt undanröjande av de i mina tidigare framställningar omförmälda missförhållandena på ifrågavarande område i vad angår sinnessjukavdelningarna vid fångvårdsanstalterna å Håga, Härlanda och Långholmen. Vid dessa avdelningar nödgas alltså vederbörande läkare begära anstånd med utlåtandes avgivande. Vad Lindberg, Hellgren och Hageus anfört i sin skrivelse till mig, vilket närmast har avseende å undersökningarna vid sinnessjukavdelningen å Härlanda, giver ytterligare belägg för att förhållandena därstädes i förevarande avseende icke äro tillfredsställande. Steiers erfarenhet av dröjsmålen med utlåtandes avgivande torde också kunna antagas härröra från undersökningsfallen å Härlanda. Uppenbart är därför, att ytterligare åtgärder äro av nöden för ernående av ökad snabbhet i fråga om undersökningsförfarandet vid de största sinnessjukavdelningarna.

I sin skrift har Steier ifrågasatt om icke ökad snabbhet i fråga om sinnessjukundersökningarnas slutförande skulle kunna ernås genom förenkling av undersökningsförfarandet och av den regelmässigt vidlyftiga avfattningen av läkarutlåtandena. Med anledning härav vill jag erinra, att jag i min framställning den 12 maj 1947 anförde, att till förhindrande för framtiden av uppkomsten av missförhållanden vid undersökningsförfarandet även åtgärder på längre sikt syntes böra övervägas, varvid jag tillika framhöll, att jag därmed närmast syftade på frågan, om icke i gällande bestämmelser om sinnessjukundersökning och utlåtande däröver skulle kunna vidtagas vissa ändringar, ägnade att bereda lättnad i fråga om utlåtandets utarbetande och att omöjliggöra en onödig förlängning av undersökningstiden. Jag föreslog i sammanhang därmed vissa ändringar i sådant syfte i sinnessjuklagen. Vad som upplysts i de hos mig nu anhängiggjorda ärendena synes mig bestyrka, att de sålunda av mig föreslagna åtgärderna på längre sikt alltså måste anses påkallade för ernående av bättre tillstånd på ifrågavarande område.

Med stöd av den befogenhet min instruktion lämnar mig får jag härmed i underdånighet för Eders Kungl. Maj:t framlägga ovan berörda förhållanden för den åtgärd Eders Kungl. Maj:t må finna saken föranleda.

4. Framställning angående enhetliga bestämmelser rörande de kostnader, som må av överexekutor uttagas för exekutiv försäljning av fast egendom i stad.

I detta ämne avlät jag den 29 oktober 1948 till Konungen följande framställning:

Enligt 97 och 98 §§ utsökningslagen skall auktion å utmätt fast egendom i stad förrättas av överexekutor i staden. Auktionen hålles å överexekutors ämbetsrum eller å annat ställe, där auktioner i staden gemenligen hållas.

I 1 § kungl. förordningen den 12 juli 1878 angående ersättning till förrättningsmän för utmätning i enskilda mål samt till stämmingsmän m. m., vilken förordning trädde i kraft den 1 januari 1879, heter det, att om ersättning för försäljning av utmätt fast egendom gälle, intill dess annorlunda kan bli förordnat, vad nu är i sådant hänseende stadgat.

Vad angår fastigheter å landet hava sedermera enhetliga bestämmelser om ersättning för exekutiv försäljning av sådana meddelats i kungl. kungörelsen den 2 november 1934 angående vissa kostnader för exekutiv försäljning av fast egendom på landet. Enligt 1 § i denna kungörelse skall, därest bestående försäljning kommit till stånd, för auktionsförrättares åtgärder med avseende å sådan försäljning utgå arvode med $1\frac{1}{2}$ procent av det värde, som utmätningssmannen åsatt egendomen, till och med 1 500 kronor, med 1 procent av överskjutande del av värdet till och med 7 500 kronor samt med $\frac{1}{2}$ procent av därutöver belöpande del av värdet, dock högst med 1 000 kronor och lägst med 15 kronor. Därest auktion hållits men bestående försäljning ej kommit till stånd, skall arvodet beräknas till hälften av det belopp, som skolat gäldas om egendomen blivit såld. Vidare är i samma paragraf föreskrivet, att därest kungörelse om egendomens försäljning utfärdats men auktionsförfarandet inställt innan auktion hållits, arvodet skall utgöra en femtedel av det belopp, som skolat gäldas om egendomen blivit såld. I 2 och 3 §§ meddelas närmare föreskrifter om arvodets beräkning i vissa fall och om ersättning för kostnader, då auktion hålles på annat ställe än landskansliet. Arvodet tillfaller numera enligt 5 § statsverket.

I fråga om fastigheter i stad gäller enligt kungl. kungörelsen den 28 november 1913 angående beräkning av arvode för exekutiv försäljning av fast egendom samt för fördelning av medel, som influtit under tvångsförvaltning av sådan egendom, att det arvode, som enligt gällande bestämmelser skall utgå vid dylik försäljning, skall beräknas efter det värde, som efter ty i utsökningsslagen stadgas blivit egendomen av utmätningssman åsatt. I samma kungörelse föreskrives även, att där auktion hållits men försäljning icke kommit till stånd, arvode skall utgå med hälften av det belopp, som skolat gäldas om egendomen blivit såld.

I övrigt gälla beträffande exekutiv försäljning av fast egendom i stad i anslutning till innehållet i ovannämnda stadgande i 1878 års förordning ett flertal olika mestadels i reglementen för städernas auktionskammare intagna föreskrifter, vilka avse eller lagts till grund för bestämmandet av den till överexekutor utgående ersättningen för exekutiv auktion å stadsfastighet.

Erinras må, att om i stad utan magistrat K. B. är överexekutor, staden med avseende å vad i utsökningsslagen sägs räknas till landet.

I en till mig inkommen skrift har advokaten Ivar Norder i Stockholm anfört följande.

Arvodet vid exekutiv försäljning av fast egendom syntes vara avsett att

täcka kostnaderna för de besvär vederbörande förrättningsmän haft i samband med försäljningen, således för införskaffande av värderingsinstrument, gravationsbevis, taxeringsbevis, ombesörjande av annonsering i Post- och Inrikes Tidningar och tidning inom orten samt auktionens och likvidsammansrådets avhållande jämte utskrift av protokoll och köpebrev. Dessa åtgärder vore till största delen endast rena expeditionsgöromål och motiverade ingalunda huru stora ersättningar som helst. Maximering hade ju även skett för fastigheter på landet. För städer gällde däremot högst varierande bestämmelser. I Stockholm utginge enligt kungl. brev den 7 mars 1887 en avgift vid bestående försäljning av $\frac{1}{5}$ procent till och med 100 000 kronor och $\frac{1}{10}$ procent av överskjutande belopp, allt räknat efter det värde, som blivit fastigheten av utmättningsman åsatt. I Västerås, Sala och Köping utginge enligt ålderdomliga bestämmelser ett arvode å icke mindre än $1\frac{1}{2}$ procent å saluvärdet utan någon som helst begränsning uppåt. Det måste emellertid anses såsom uppenbart orättvist och oskäligt, att exempelvis en hyresfastighet med ett saluvärde av 800 000 kronor i Västerås, Sala och Köping betingade en auktionsprovision å icke mindre än 12 000 kronor. Så mycket kunde omöjligen arbetet med den exekutiva auktionen vara värt. För samma fastighet belägen på landet vore motsvarande avgift 1 000 kronor och i Stockholm 900 kronor. Hos banker och andra kreditinstitut samt in-teckningshavare, vilkas in-teckningar låge i sådant läge att de måste skyddas medelst inrop vid den exekutiva auktionen, vore bristen på enhetliga bestämmelser ägnad att skapa förvirring och rättsförluster. Det torde vara för mycket begärt, att kreditgivare, som även genom högbelåning av in-teckningar bidroge till bostadsbyggandet, i varje särskilt fall för bedömandet av kreditrisken skulle ha vetskap om storleken av den auktionsprovision, som gällde för just den staden, där den till belåning avsedda fastigheten vore belägen. Bestämmelserna därom vore för flera städer för övrigt så ålderstigna, att vederbörande ofta knappast visste mera än att det hade varit så i staden så länge man mindes.

På grund av innehållet i Norders skrift lät jag genom min expedition hos överexekutorerna i ett flertal städer i riket begära upplysningar om storleken av den överexekutor tillkommande provisionen vid exekutiv försäljning av fast egendom samt om de för staden gällande bestämmelser, enligt vilka provisionen utginge.

I de med anledning av nämnda förfrågan inkomna svaren har i flertalet fall meddelats, att i vederbörande stad uttages ersättning eller provision för försäljningen med $1\frac{1}{2}$ procent å det värde, som av utmättningsmannen åsatts fastigheten vid den i exekutionsärendet verkställda värderingen, antingen obegränsat eller intill ett värde av 15 000 kronor och därefter med ett mindre procenttal. Såsom grund för provisionens beräkning ha i allmänhet åberopats bestämmelser i äldre reglementen för städernas auktionskammare. I vissa fall har dock någon särskild bestämmelse till stöd för

provisionens beräkning icke kunnat angivas av överexekutor, utan denne har allenast åberopat, att provisionen av ålder beräknats på visst uppgivet sätt. Provisionen inlevereras i flertalet av berörda städer till stadens kassa, sedan sportelsystemet avskaffats såsom avlöningsform för stadens befattningshavare.

Av innehållet i de inkomna svaren må här såsom exempel återgivas följande upplysningar av överexekutorerna i nedannämnda städer.

1) Södertälje: Ersättning för exekutiv försäljning av fast egendom utgår med $1\frac{1}{2}$ procent å det av utmätningsmannen åsatta värdet. Provisionens storlek grundar sig på bestämmelse i "Ordningsstadga för Auktionsverket i Södertälje, till efterrättelse antagen av Allmänna Rådstugan den 6 maj 1850".

2) Uppsala: Provision utgår på grund av stadgande i "Reglemente för Auktionskammaren i Uppsala", fastställt av K. B. i Uppsala län den 8 juli 1835. Enligt detta stadgande skall provision utgå för 5 000 kronor och därunder med 1 procent, för vad av inropssumman belöper från och med 5 000 kronor till och med 15 000 kronor med $\frac{3}{4}$ procent, för vad av inropssumman belöper från och med 15 000 kronor till och med 45 000 kronor med $\frac{1}{2}$ procent samt för det belopp, varmed inropssumman överstiger 45 000 kronor, med $\frac{1}{4}$ procent. För återrop skall utgå provision med allenast en tredjedel av den för verkställd försäljning utgående provisionen.

3) Nyköping: Enligt ett av K. B. i Södermanlands län den 9 april 1881 fastställt reglemente för auktionskammaren i Nyköping beräknas provisionen å det värde, vartill egendomen uppskattats av utmätningsmannen, och utgår med $1\frac{1}{2}$ procent å 10 000 kronor och $\frac{1}{2}$ procent å återstoden.

4) Eskilstuna: Provision uttages med $1\frac{1}{2}$ procent å värderingssumman. Någon författning (reglemente eller dylikt) med bestämmelser om provisionens storlek har emellertid trots noggranna efterforskningar icke kunnat anträffas.

5) Linköping: Enligt ett av K. B. i Östergötlands län den 24 september 1862 fastställt "Reglemente för Auktions Kammaren i Linköpings Stad" utgår provision med $1\frac{1}{2}$ procent å auktionssumman till dess denna uppgår till 5 000 kronor, sedan med 1 procent för vad den stiger därutöver till och med 10 000 kronor och slutligen med $\frac{1}{2}$ procent för vad den överstiger sistnämnda belopp.

6) Norrköping: Provision utgår enligt grunderna för 18 § i reglementet för auktionskammaren i Norrköping, fastställt av K. B. i Östergötlands län den 25 november 1929, med 1 procent av inropssumman, när denna ej överstiger 50 000 kronor, samt, då inropssumman överstiger nämnda belopp, med 1 procent å 50 000 kronor, $\frac{1}{2}$ procent å överskjutande belopp intill 100 000 kronor samt med $\frac{1}{4}$ procent å vad därutöver kan belöpa; dock att provisionen i intet fall skall utgå med lägre belopp än 25 kronor.

7) Jönköping: Provision utgår med $1\frac{1}{2}$ procent å det av utmätnings-

mannen åsatta värdet av egendomen. Något reglemente eller annan av myndighet fastställd bestämmelse ligger veterligen icke till grund för sagda beräkning, men denna har på grund av ålder tillämpats i praxis i överensstämmelse med vad som för staden är föreskrivet i fråga om auktion å lösören.

8) Kalmar: Provision av ifrågavarande slag beräknas av överexekutor enligt något som kallas "Hagmans taxa". Denna är enligt uppgift av de numera avlidna rådmännen Axel Runnqvist och August Strümpel på sin tid upprättad av borgmästaren Carl Alfred Hagman (avliden år 1908) och har alltsedan den upprättades tillämpats i staden av de olika befattningshavare, som utövat överexekutorsämbetet. Taxan finnes icke intagen i något reglemente eller i någon offentlig urkundssamling av något slag. Enda bevis för dess existens, som nuvarande överexekutor veterligen finnes, är en vid hans tillträde av ämbetet till honom överlämnad och alltjämt bevarad, med Strümpels handstil å en starkt gulnad "baksida" av "utdrag av fastighetsboken för Kalmar stad" skriven redogörelse för taxans innehåll. Enligt taxan skall provision utgå med $1\frac{1}{2}$ procent å 1 500 kronor, med 1 procent å följande 6 000 kronor, med $\frac{3}{4}$ procent å följande 7 500 kronor samt med $\frac{1}{2}$ procent å överskjutande belopp.

9) Karlskrona: Provision utgår med $1\frac{1}{2}$ procent av värderingssumman. Överexekutors rätt till provision synes vara grundad å ett av Kungl. Maj:t den 16 november 1840 fastställt reglemente för auktionsverket i Karlskrona, som innehöll bestämmelser därom, att umgälderna till auktionsverket beräknades till $1\frac{1}{2}$ procent å hela försäljningssumman samt att auktionskammaren i avseende på försäljning av utmätt gods och i mät skriven fastighet hade att i allo rätta sig efter vad lag och laga stadgar därom förmådde. Detta reglemente gällde till den 30 november 1906.

10) Ystad: Vid exekutiva auktioner plägar enligt sedvana uttagas provision med $1\frac{1}{2}$ procent å det värde, som blivit åsatt egendomen av utmätningssmannen, om bestående försäljning kommit till stånd, samt med hälften så mycket, om auktion hållits men bestående försäljning ej kommit till stånd. Varpå denna praxis grundas har ej kunnat utrönas. Såväl första gången nuvarande borgmästaren efter tillträdet av sitt ämbete den 1 juli 1941 höll exekutiv auktion som senare och nu i anledning av skrivelsen från justitieombudsmansexpeditionen har denne företagit undersökning och gjort förfrågningar om de bestämmelser, varpå praxis i fråga om provisionen grundas, men utan resultat. De båda rådmännen i staden, som tjänstgjort vid rådhusrätten och magistraten sedan åren 1918 och 1933, ha förklarat sig ej kunna angiva någon författning, vars stadgande tillämpas vid bestämmande av provisionen, eller hur praxis uppkommit.

11) Uddevalla: Provision beräknas efter $1\frac{1}{2}$ procent å köpeskillingen. Någon författning, reglemente eller dylikt, vari sagda procentsats fastställts, torde icke finnas. Enligt förljudande lär för flera år sedan provision

ha uttagits efter 1 procent å köpeskillingen men därefter ändrats till nu utgående $1\frac{1}{2}$ procent. Därefter har denna procentsats tillämpats.

12) Vänersborg: Den överexekutor tillfallande provisionen utgår efter 2 procent å fastighetens taxeringsvärde. Överexekutor-borgmästaren, som tillträtt sitt ämbete år 1927, vill minnas, att han någon gång sett en arbetsordning eller eventuellt ett kungl. brev, som fastställde provisionen till 2 procent. Handlingen har emellertid ej kunnat återfinnas.

13) Mariestad: Någon författning rörande provision för exekutiv försäljning av fast egendom i staden har överexekutor-borgmästaren icke kunnat anträffa, men han erinrar sig, att han för många år sedan läst ett magistratsprotokoll från 1860—1870-talen, där magistraten på samma fråga svarat, att provisionen "av ålder" utgjorde $1\frac{1}{2}$ procent av köpeskillingen. Samma procentsats har alltsedan dess tillämpats, numera beräknad å det åsatta saluvärdet.

14) Örebro: Provision utgår enligt reglemente för auktionskammaren i Örebro, fastställt av K. B. i länet den 12 november 1862, med "en procent av köpesumma för äganderätt till fast egendom, evad belopp hon än stiger till". Har egendomen blivit utbjuden men icke försåld, har enligt reglementet den, som låtit egendomen utbjudas, att erlægga i provision $\frac{1}{5}$ procent av vad högst bjudits eller, om anbud ej skett, av senaste taxeringsvärde.

15) Köping: Provision utgår med $1\frac{1}{2}$ procent av det värde, som utmätningssmannen åsatt fastigheten, utan någon begränsning. Den enda grund som överexekutor kan stödja sig på vid en dylik normsättning är gammal praxis. Borgmästaren Erik Nordkvist, som varit ordinarie borgmästare i staden åren 1900—1947, har upplyst, att under hela hans ämbets tid provisionen utgått efter samma grund, dock med den modifikation att provisionen före år 1914 beräknades efter beloppet av den bjudna köpeskillingen. Nordkvist har vidare uppgivit, att under hans företrädares tid enahanda princip tillämpats. Denne tillträdde borgmästarämbetet så tidigt som år 1853. Någon anmärkning mot provisionsbeloppet har Nordkvist veterligen aldrig framställt. Nordkvist har sagt sig icke känna till, om det funnes eller funnits någon stadga, reglemente eller dylikt, som reglerade provisionens storlek.

16) Luleå: Av ålder har provision utgått med $1\frac{1}{2}$ procent å saluvärdet. Någon föreskrift, som reglerar provisionen för stadens vidkommande, finnes icke.

De gällande bestämmelserna om provision för exekutiv försäljning av fastigheter å landet äro klara och tydliga, och den utgående provisionen kan, sedan värdering skett, på förhand beräknas av vem som helst redan före auktionens kungörande. Annorlunda ställer det sig, när fråga är om auktion å fast egendom i stad. Därom gällande bestämmelser äro, såsom

av ovanstående redogörelse framgår, tämligen oklara och långtifrån enhetliga. Olika procentsatser och grunder i övrigt för provisionens beräkning tillämpas i olika städer, och kännedom därom kan endast erhållas genom undersökning hos överexekutor i vederbörande stad. I många fall synes det icke ens för överexekutor vara känt, vilka bestämmelser som ligga till grund för uttagandet och beräkningen av den i staden sedan lång tid tillbaka utgående provisionen.

Överexekutors rätt till provision i enlighet med bestämmelse i auktionsreglemente har i några fall varit föremål för tvist. Med anledning därav må här i korthet redogöras för ett i NJA 1922 s. 354 o. f. refererat rättsfall, i vilket utgången synes mig vara av prejudicerande natur.

Den 24 maj 1921 förrättade överexekutor (magistraten) i Västerås exekutiv auktion å en utmätt fastighet i staden. I den för auktionen upprättade borgenärsförteckningen hade upptagits kostnader för förfarandet med tillhopa 10 207 kronor 40 öre, varav 10 050 kronor utgjorde auktionsprovision, beräknad till $1\frac{1}{2}$ procent av den fastigheten åsatta värderingssumman 670 000 kronor. Till grund för denna beräkning låg en av Kungl. Maj:t den 14 juli 1835 meddelad resolution på ett av magistraten i Västerås upprättat förslag till ordning för auktionsverket i staden. Vid auktionen anmärkte utmätningsborgenären, att auktionsprovisionen borde beräknas i enlighet med de föreskrifter, som gällde för exekutiv försäljning av fastighet å landet, eller, om dessa föreskrifter ej kunde anses gälla för stad, enligt ett av K. B. i Västmanlands län den 29 oktober 1884 fastställt reglemente för Västerås stads auktionskammare. I anledning av denna anmärkning utlät sig överexekutor, att, vid det förhållande att de av borgenären åberopade föreskrifterna icke ägde tillämpning i förevarande fall, då fastigheten i fråga vore belägen inom stad, och åberopade auktionsreglementet endast gällde frivillig auktion, samt då de särskilda föreskrifter, som i Kungl. Maj:ts resolution den 14 juli 1835 angående ordning för auktionsverket i Västerås funnes meddelade i fråga om exekutiv försäljning av fastighet inom Västerås stad, icke blivit genom reglemente för auktionskammaren upphävida, lämnades borgenärens anmärkning utan avseende. Sedan Svea hovrätt efter besvär av borgenären i utslag den 10 februari 1922 på anförda skäl förordnat, att av köpeskillingen vid ifrågavarande auktion ej mer än 6 750 kronor finge tagas i anspråk till provision åt överexekutor såsom auktionsförrättare, yttrade högsta domstolen, varest magistratens ledamöter besvarade sig, i utslag den 7 juli 1922 följande: "Enär i den uti målet åberopade, genom Kungl. Maj:ts resolution den 14 juli 1835 fastställda ordningen för auktionsverket i Västerås föreskrivits, att auktionsverket, som hade att ombesörja all försäljning genom auktion av fast eller lös egendom, lydande under stadens domsrätt, ägde att vid försäljning av utmätt fastighet tillgodoräkna sig en provision av $1\frac{1}{2}$ procent av försäljningssumman, samt nämnda bestämmelse, vilken icke blivit ändrad före ikraftträdandet av förordningen

den 12 juli 1878 angående ersättning till förrättningsmän för utmätning i enskilda mål m. m., måste, i vad angår storleken av den för försäljning av utmätt fast egendom utgående ersättningen, anses utgöra ett sådant stadgande, som enligt 1 § i nyssberörda förordning skulle gälla intilldess annorlunda bleve i fråga om dylik ersättning förordnat; alltså och då, efter det samma förordning trätt i kraft, något annat för Västerås gällande stadgande angående arvode för exekutiv försäljning av fast egendom icke tillkommit än den i kungörelsen den 28 november 1913 innehållna bestämmelsen att sådant arvode skall utgå efter det värde, som, efter ty i utsökningslagen stadgas, blivit den försålda egendomen av utmätningsmannen åsatt, prövar Kungl. Maj:t lagligt att, med ändring av hovrättens utslag i fråga om den överexekutor såsom auktionsförrättare tillkommande provisionen, fastställa det slut, vartill överexekutor i sina vid auktionsförrättningen och köpeskillingsfördelningen härutinnan meddelade beslut kommit; och må förty av köpeskillingen 10 050 kronor tagas i anspråk till provision.”

Av innehållet i det omförmälda stadgandet i 1 § i förordningen den 12 juli 1878 jämfört med högsta domstolens utslag i nyssberörda mål torde framgå, att den överexekutor i stad tillkommande provisionen för exekutiv försäljning av fast egendom i stad skall utgå efter de grunder, som voro stadgade vid ikraftträdandet av sagda förordning, vanligtvis upptagna i reglemente för stadens auktionskammare, med den modifikation som betingas av föreskrifterna i kungörelsen den 28 november 1913, allt i den mån icke efter förordningens ikraftträdande annat bestämts genom ändring i reglemente eller annorledes. Med hänsyn härtill ligger det i sakens natur, att arvodets storlek är olika på olika platser. Att detta förhållande är till olägenhet, särskilt för kreditgivare, synes mig uppenbart. Enligt min mening vore det därför synnerligen önskvärt, att en allmän reglering av bestämmelserna i förevarande hänseende komme till stånd. Då någon skillnad i fråga om arvodets storlek näppeligen kan vara motiverad av det förhållandet, huruvida den försålda fastigheten är belägen i stad eller på landet, synas mig starka skäl tala för att de nu för fastigheter på landet gällande bestämmelserna göras tillämpliga även i fråga om exekutiv försäljning av fast egendom i stad.

Något hinder för genomförande av bestämmelser i sådan riktning torde icke ligga däri, att städerna ansetts ha en monopolställning med avseende å förrättande av auktioner därstädes. Genom utsökningslagen den 10 augusti 1877 har nämligen gjorts en sådan inskränkning i de städerna tillagda särskilda rättigheterna, att nämnda monopolställning numera icke gäller i fråga om exekutiva auktioner.

På grund av vad jag ovan anfört får jag, med stöd av den befogenhet min instruktion lämnar mig, härmed i underdånighet för Eders Kungl. Maj:t framlägga ovan berörda förhållanden och spörsmål till den åtgärd Eders Kungl. Maj:t må finna framställningen föranleda.

5. Framställning angående förtydligande av det i 32 § lagen den 3 juni 1938 om rätt till jakt intagna stadgandet om utdömande i vissa fall av högsta fastställda jaktvårdsavgift eller avgift för jaktpass.

Den 30 oktober 1948 avlät jag till Konungen en så lydande framställning:

I en till mig inkommen skrivelse anförde Svenska Jägareförbundet följande.

I 32 § lagen den 3 juni 1938 om rätt till jakt stadgades, att om någon, som enligt samma lag vore skyldig att erlägga jaktvårdsavgift eller utlösa jaktpass, idkade jakt utan att hava fullgjort vad som sålunda ålåge honom, skulle han straffas med böter samt dessutom förpliktas att erlägga högsta fastställda jaktvårdsavgift eller avgift för jaktpass. Motsvarande bestämmelse hade, såvitt anginge jaktpass, funnits redan i lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt. När förslaget till sistnämnda lag granskats i lagrådet, hade en ledamot av lagrådet uttryckligen förklarat, att det icke vore avsett, att den som förpliktades utgiva högsta för jaktpass fastställda avgift därvid skulle utfå jaktpass. Skyldigheten att i sådant fall erlägga jaktpassavgift hade enligt samma ledamot varit att anse som en straffpåföljd, som endast i det avseendet skilt sig från själva bötesstraffet att förvandling därav ej kunde äga rum. Den uppfattning, för vilken nu redogjorts, borde enligt jägareförbundets mening vara tillämplig även beträffande jaktvårdsavgiften. Den som till följd av överträdelse av jaktlagens bestämmelser förpliktades att utgiva högsta fastställda jaktvårdsavgift skulle sålunda icke, när avgiften erlades, utbekomma jaktkort. Ej heller skulle lösenbelopp, som den dömde efter förseelsen frivilligt erlagt för att utfå jaktkort, avräknas å den avgift han dömts att betala. Åläggandet att utgiva högsta fastställda jaktvårdsavgift borde betraktas som en ytterligare straffpåföljd utöver bötesstraffet. En motsatt tolkning av 32 § jaktlagen skulle medföra, att jaktvårdsavgiften skulle utdömas för visst jaktår. Om jakten ägt rum under flera jaktår, borde jaktvårdsavgift utdömas särskilt för varje år. Stadgandets ordalydelse gäve icke något stöd för en sådan tillämpning. Emellertid hade hovrätten för Övre Norrland i ett den 19 december 1941 meddelat utslag förpliktat envar av tre personer att för jaktåret 1940—1941 erlägga högsta fastställda jaktvårdsavgift, utgörande 25 kronor, därvid dock envar av dem ägde tillgodoräkna sig den jaktvårdsavgift för samma jaktår, som han redan kunde ha erlagt. Jägareförbundet kunde icke godtaga den ståndpunkt, som hävdades i detta utslag. Det hade även kommit till förbundets kännedom, att en landsfiskal i Älvsborgs län den 3 januari 1945 utfärdat rikskort för en person, som enligt 32 § jaktlagen förpliktats erlägga högsta fastställda jaktvårdsavgift. Skulle detta förfarande vinna efterföljd, skulle konsekvenserna enligt förbundets mening bli va betänkliga.

Under åberopande av det ovan anförda hemställde förbundet, att J. O. måtte taga under öfvervägande, huru berörda bestämmelse rätteligen borde tolkas, samt göra de uttalanden, som funnes erforderliga för åstadkommande av en riktig och enhetlig rättstillämpning.

Sedan jag i anledning av innehållet i jägareförbundets skrivelse anmodat Ö. Ä. och länsstyrelserna i riket att inkomma med upplysningar rörande de principer, som i de i skrivelsen omförmälda hänseendena tillämpades av Ö. Ä. eller, såvitt angick länen, inom dessa enligt vad länsstyrelserna kunde ha sig bekant, inkommo Ö. Ä. och länsstyrelserna efter verkställda utredningar med utlåtanden.

Ö. Ä. åberopade i sitt svar å remissen innehållet i en av poliskamreraren i Stockholm Hans Fogelberg upprättad promemoria, däri bland annat anfördes: Fogelberg hade i nu förevarande spörsmål den uppfattningen att utdömandet av jaktvårdsavgift vore en särskild straffpåföljd för den jakt, som utövats utan erlagd jaktvårdsavgift. Det hade därför icke vid indrivning av utdömd jaktvårdsavgift i Stockholm förekommit att, när sådan avgift erlagts, jaktkort utfärdats. Det kvitto, som utfärdats, hade varit vanligt s. k. indrivningskvitto, alltså kvitto av samma typ som användes i all poliskamrerarens indrivningsverksamhet. Redovisningsföreskrifterna syntes ej heller giva anledning till antagande att jaktkort skulle utfärdas, när utdömd jaktvårdsavgift erlagts. Utdömd jaktvårdsavgift upptoges och redovisades i poliskamrerarens månadsräkning. De jaktvårdsavgifter, som poliskamreraren enligt 32 § jaktlagen uppbure, redovisades däremot i särskild räkenskap direkt till statskontoret.

Länsstyrelserna i Södermanlands, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Hallands, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län meddelade i sina svar, att inom respektive län tillämpades den principen, att jaktkort respektive jaktpass icke utfärdades i samband med erläggande av högsta fastställda avgift, som utdömts enligt 32 § jaktlagen.

Länsstyrelsen i Stockholms län hänförde sig till ett av t. f. landsfogden Sven Wannstedt avgivet yttrande av följande innehåll: I ärendet hade yttranden inhämtats från samtliga landsfiskaler i länet. Det hade därvid upplysts, att ifrågavarande bestämmelser inom samtliga landsfiskalsdistrikt tillämpats i överensstämmelse med den uppfattning, som hävdats av jägareförbundet. Sålunda hade icke i något fall den som av domstol förpliktats erlägga högsta fastställda jaktvårdsavgift vid erläggandet av denna erhållit jaktkort. I fråga om jaktpass hade förhållandet varit enahanda. Däremot hade det, enligt uppgift av landsfiskalen i Haninge distrikt, förekommit att Södertörns domsagas häradsrätt vid utdömande av jaktvårdsavgift föreskrivit, att från det utdömda beloppet finge avräknas vad den dömde kunde ha erlagt i jaktvårdsavgift under ifrågavarande jaktår. Om sålunda den dömde efter påtalade förseelsen men före utslaget hade löst jaktkort, skulle den därvid erlagda avgiften frånräknas det utdömda beloppet, vilket så-

lunda ej alls kunde indrivas om den dömde löst rikskort. Landsfiskalen hade även ifrågasatt, huruvida icke på grund av formuleringen av häradsrättens utslag förhållandet bleve detsamma, därest jaktvårdsavgiften erlades efter utslaget men före indrivningen. För egen del anslöte Wannstedt sig till jägareförbundets tolkning av ifrågavarande bestämmelser.

Länsstyrelsen i Uppsala län anförde: Ifrågavarande bestämmelser hade i förekommande fall tolkats så, att den som enligt 32 § jaktlagen förpliktats erlägga högsta fastställda jaktvårdsavgift eller avgift för jaktpass icke utbekommit jaktkort eller jaktpass, när den utdömda avgiften sedermera erlagts. Ej heller hade lösenbelopp, som den dömde efter förseelsens begående frivilligt erlagt för att utfå jaktkort eller jaktpass, avräknats å den avgift han dömts att betala. I ett fall hade emellertid förekommit, att Uppsala läns norra domsagas häradsrätt genom utslag den 10 februari 1942 förpliktat en svarande att utgiva högsta fastställda jaktvårdsavgift med 25 kronor men samtidigt förklarat, att svaranden finge avräkna vad han visat sig redan ha erlagt i sådan avgift för jaktåret 1941—1942. I detta fall hade vederbörande landsfiskal uttagit endast 22 kronor, enär svaranden erlagt avgift för sockenkort innan domstolens utslag meddelats.

Länsstyrelsen i Östergötlands län överlämnade och åberopade yttranden från samtliga magistrater och landsfiskaler i länet, vilka, i den mån de haft att taga ställning till ifrågavarande spörsmål, enligt de avgivna yttrandena med två undantag betraktat utdömd jaktvårdsavgift såsom ett särskilt straff och förty ej utfärdat jaktkort. Landsfiskalen i Hällestads distrikt upplyste, att det något av de första åren efter jaktvårdsavgiftens införande verkligen i ett eller två fall hänt, att den som förpliktats utgiva högsta jaktvårdsavgift erhållit ett rikskort å 25 kronor såsom kvitto på avgiften, men att från och med år 1940 strängt tillämpats de av jägareförbundet förordade principerna. Landsfiskalen i Kisa distrikt uppgav, att i två fall under åren 1941 och 1942 åtalad person, som förpliktats erlägga högsta fastställda jaktvårdsavgift, erhållit rikskort i samband med erläggandet av den utdömda jaktvårdsavgiften men att därefter i distriktet följts den principen att i dylikt fall den dömde icke erhållit jaktkort.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anförde: Sedan hovrättsutslaget den 19 december 1941 kommit till landsfiskalens i Långaryds distrikt kännedom, hade inom detta landsfiskalsdistrikt tillämpats de grunder, som angivits i nämnda utslag. Inom Mariannelunds landsfiskalsdistrikt hade under åren 1942—1944 sex personer förpliktats utgiva högsta jaktvårdsavgift. I de tre första fallen hade rikskort utfärdats för de dömda, sedan de erlagt sagda avgift, varemot så icke skett i de tre senare fallen. Med ovan angivna undantag hade inom länet tillämpats de principer, som kommit till uttryck i jägareförbundets skrivelse.

Länsstyrelsen i Blekinge län meddelade i det avgivna utlåtandet, att jaktkort icke i länet utfärdades i samband med uttagandet av jaktvårds-

avgift, som åtalad förpliktats utgiva. Av ett av länsstyrelsen bifogat yttrande från dåvarande häradshövdingen i Östra och Medelsta domsaga Carl Söderström framgick, att denne i förevarande spörsmål hyste den uppfattningen, att det utöver bötesstraff enligt 32 § jaktlagen utdömda beloppet vore att betrakta såsom jaktvårdsavgift och icke, såsom jägareförbundet gjorde gällande, vore en extra straffavgift vid sidan av jaktvårdsavgiften. Söderström anförde: Stadgandet i 32 § jaktlagen utsade blott, att om någon jagade utan att förut ha erlagt jaktvårdsavgift, så tillkomme såsom straffpåföljd utöver bötesstraffet att han förlorade den valrätt i avseende på jaktvårdsavgiftens storlek, som jaktstadgan eljest tillerkände honom, och att avgiften fixerades till visst belopp, det högsta fastställda. För att få fram den tolkning av lagrummet, som jägareförbundet hävdade, nödgades man antaga, att uttrycket ”erlägga jaktvårdsavgift”, som i 32 § första stycket jaktlagen förekomme på två ställen, icke hade samma innebörd på båda ställena. Om lagstiftaren velat ha fram en föreskrift av det innehåll, som jägareförbundet ansåge vara det nuvarande stadgandets, borde densamma ha utformats ungefär sålunda: ”straffes med böter — — — och varde tillika ålagd att utgiva ett belopp, svarande mot den högsta fastställda jaktvårdsavgiften.” Det torde för övrigt böra bemärkas, att stadgandet enligt sin ordalydelse strängt taget icke ålade domstolen att utdöma den ifrågavarande avgiften. Kunde vederbörande före utslaget styrka, att prestationen vore fullgjord, borde alltså något domstolens förordnande i denna del ej komma i fråga. Jägareförbundet funne konsekvenserna av den tolkning, som Söderström ansåge närmast ansluta sig till lagens ordalydelse, bliva betänkliga. Men fråga vore, om icke förbundets tolkning gäve anledning till ett liknande omdöme. Om en person beginge en förseelse mot 32 §, bleve han härför dömd till böter och förpliktades utgiva 25 kronor i jaktvårdsavgift; beginge han sedan under nästföljande jaktår återigen en sådan förseelse, bleve han efter nytt åtal dömd jämväl i detta fall till böter och att utgiva jaktvårdsavgift med 25 kronor. Men om den första förseelsen av någon anledning komme under åtal först i samband med den senare förseelsen, så bleve resultatet, med tillämpning av förbundets tolkning, att vederbörande, förutom att böter ådömdes honom, förpliktades utgiva allenast 25 kronor i ”jaktvårdsavgift”. Om åtalet i det senare fallet av någon anledning icke hunne avgöras, förrän det tredje jaktåret inträdde, och den tilltalade åtalades för ännu en förseelse, bleve resultatet, vad ”jaktvårdsavgiften” anginge, alltjämt detsamma. Förklarades målet av någon anledning vilande, bleve det ändå värre. Man skulle nästan kunna säga, att med förbundets tolkning ett åtal skulle medföra en statsgaranti för vederbörande att under tiden från det åtalet anhängiggjorts till dess målet avgjorts få jaga utan erläggande av jaktvårdsavgift. Naturligtvis kunde en viss justering av resultatet åstadkommas vid bötessatsens avvägande. Men det torde dock kunna ifrågasättas, om lagstiftaren kunde ha avsett, att stadgandet

skulle tillämpas så, som förbundet ville göra gällande. Ett visst stöd för Söderströms uppfattning syntes man även kunna söka i det förhållandet, att något stadgande om fördelningen av ett sålunda utdömt belopp icke ansetts nödigt i 36 § jaktlagen. Ett stadgande motsvarande nu ifrågavarande föreskrift återfunnes i 9 § kungl. förordningen den 17 maj 1923 om skatt för hundar. Såvitt Söderström hade sig bekant, torde detta lagrum ha tillämpats så, att vederbörandes skatteplikt ansetts fullgjord i och med gäldandet av den såsom extra straffpåföljd för underlåten anmälan av hund till beskattning stadgade dubbla hundskatten.

Länsstyrelsen i Kristianstads län anförde, med överlämnande av yttranden från magistrater och landsfiskaler i länet, följande: Av de avgivna yttrandena syntes framgå, att vederbörande, på ett par undantag när, hyste den meningen att erläggandet av högsta fastställda jaktvårdsavgift eller avgift för jaktpass, som omförmäldes i 32 § jaktlagen, icke vore av beskaffenhet att böra föranleda utfärdandet av jaktkort eller jaktpass. Något sådant utfärdande hade enligt vad länsstyrelsen inhämtat icke heller förekommit inom länet, med undantag av att landsfiskalen i Simrishamns distrikt vid ett tillfälle vidtagit sådan åtgärd, vilken han dock strax rättat. I fråga om avräknande av erlagd jaktvårdsavgift å utdömd straffavgift syntes dylikt ha ägt rum endast i ett fall, nämligen då vederbörande domstol — Gärds och Albo domsagas häradsrätt — den 17 februari 1945 dömt en person att för jakt utan innehav av jaktkort utgiva, förutom böter, jaktvårdsavgift med 25 kronor med rätt att därifrån avdraga den jaktvårdsavgift, han erlagt för visst år.

Beträffande de av länsstyrelsen åsyftade undantagen framgick av yttrandena, att landsfiskalerna i Örkelljunga, Ängelholms och Simrishamns distrikt uttalat sig för att den princip, som kommit till uttryck i hovrättsutslaget, borde vinna tillämpning.

Länsstyrelsen i Malmöhus län överlämnade och åberopade såsom svar å remissen infordrade yttranden från magistrater och landsfiskaler i länet. I de avgivna yttrandena meddelades, med två undantag, att i den mån ifrågavarande spörsmål varit föremål för myndigheternas ställningstagande utdömd jaktvårdsavgift uttagits utan att jaktkort utfärdats eller avdrag medgivits för redan erlagd jaktvårdsavgift samt att vederbörande myndigheter ansåge den av jägareförbundet hävdade tolkningen av 32 § jaktlagen vara den riktiga. Landsfiskalen i Klågerups distrikt meddelade i sitt yttrande, att Torna och Bara domsagas häradsrätt den 12 oktober 1942 dömt en person för det han jagat utan att inneha vederbörligt jaktkort till böter samt utgivande av jaktvårdsavgift 25 kronor, å vilket belopp han dock ägde avräkna den avgift han hade att erlægga vid utbekommandet av jaktkort, samt att till den dömde därefter utlämnats jaktkort för rätt till jakt inom tre kommuner. Magistraten i Ystad förklarade sig vilja, ehuru med

tvekan, som sin uppfattning uttala, att hovrättens för Övre Norrland tolkning förefölle riktig.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anförde, att enligt vad infordrade yttranden utvisade endast inom ett landsfiskalsdistrikt i länet, nämligen Tanums distrikt, förekommit, att jaktkort utfärdats för person, som enligt 32 § jaktlagen förpliktats erlägga högsta fastställda jaktvårdsavgift. Därjämte hade landsfiskalen-utmätningssmannen i Mölndals distrikt såsom sin mening uttalat, att skyldighet att utlämna sådant kort borde anses föreligga.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län anförde följande: I cirkulär till länets landsfiskaler och magistrater den 20 juli 1940 hade länsstyrelsen föreskrivit, att där person, som fällt till ansvar för förseelse mot 26 § jaktlagen, tillika ålagts utgiva högsta jaktvårdsavgift, jaktkort litt. A (rikskort) skulle utfärdas, varjämte meddelats vissa föreskrifter angående redovisningen. Genom nytt cirkulär den 29 juni 1943 hade emellertid länsstyrelsen med upphävande av dessa föreskrifter meddelat, att jaktkort i dylika fall icke längre skulle utfärdas. Genom förfrågan hos landsfiskaler och magistrater inom länet hade länsstyrelsen inhämtat, att jaktkort numera i regel icke torde utfärdas, då jaktvårdsavgift utdömts för ovannämnda förseelser. Det i jägareförbundets skrivelse omnämnda fallet syntes avse ett av landsfiskalen i Horreds distrikt den 23 februari 1945 utfärdat jaktkort. Detta hade emellertid utfärdats av förbiseende, och så snart misstaget upptäckts, hade kortet återkallats. Enligt länsstyrelsens förmenande borde i de fall, varom nu vore fråga, jaktkort icke utfärdas. Ej heller borde vederbörande äga räkna sig till godo redan erlagd jaktvårdsavgift.

Av de vid länsstyrelsens utlåtande fogade yttrandena framgick bland annat följande. Landsfiskalen i Dals-Eds distrikt uppgav, att inom distriktet utfärdats rikskort för personer, som enligt 32 § jaktlagen förpliktats erlägga högsta fastställda jaktvårdsavgift. Landsfiskalen i Sundals distrikt förklarade, att han följt direktiven i länsstyrelsens ovannämnda två cirkulär men att enligt hans åsikt en person, som dömts att erlägga högsta jaktvårdsavgift, också borde erhålla jaktkort för löpande jaktår, då ju de ådömda böterna skulle utgöra straff för brottet och skyldigheten att erlägga högsta jaktvårdsavgift en påminnelse om att jaktkort erfordrades. Landsfiskalen i Ale distrikt framhöll att, därest en bland bötesredogörarna allmänt rådande uppfattning att person, som förutom bötesstraff ålagts att erlägga jaktvårdsavgift, ägde att som kvitto å jaktvårdsbeloppet utbetomma rikskort vore felaktig, det syntes vara angeläget, att bötesredogörarnas uppmärksamhet fästes på saken. Landsfiskalen i Svenljunga distrikt uppgav, att han i fall av ifrågavarande beskaffenhet ur redovisningssynpunkt utfärdat jaktkort men icke utlämnat dem till vederbörande utan använt dem som verifikationer.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län uppgav, att, i den mån vederbörande myndigheter i länet haft att taga ställning till här ifrågavarande spörsmål, jaktkort eller jaktpass icke utfärdats. Utan att i domstolsutslag så föreskrivits avräknades icke belopp, som den dömde efter förseelsens begående frivilligt erlagt för att utfå jaktkort, från den avgift denne ålagts att betala. Det hade emellertid på grund av hovrättsutslaget den 19 december 1941 åtminstone i ett fall hänt, att domstol förpliktat den dömde att för visst jaktår erlägga högsta fastställda jaktvårdsavgift ”med avdrag för 10 kronor”, som han inbetalt före utslagets avkunnande.

Länsstyrelsen i Värmlands län anförde, att det vid något enstaka tillfälle strax efter ikraftträdandet av 1938 års jaktlagstiftning torde ha hänt, att jaktkort utfärdats för person, som av domstol ålagts utgiva högsta fastställda jaktvårdsavgift, men eljest syntes denna avgift allmänt ha betraktats såsom en ytterligare påföljd utöver bötesstraffet. Efter det länsstyrelsen mottagit en cirkulärskrivelse från riksräkenskapsverket i ämnet av den 17 juni 1943 hade praxis enstämmigt gått i denna riktning.

Omförmälda cirkulärskrivelse innehöll, att riksräkenskapsverket på förekommen anledning ville erinra, att utdömd jaktvårdsavgift omedelbart skulle uppdebiteras i uppbördsredogörelsen å jaktvårdsfonden, så snart saköreslängd eller bötesbeslut kommit redogöraren tillhanda, men att jaktkort i sådant fall givetvis icke skulle utfärdas.

Enligt ett vid länsstyrelsens svar fogat yttrande av landsfiskalen i Filipstads distrikt hade denne bland annat anført: Vilket tillvägagångssätt som vore det riktiga, syntes ej vara så lätt att avgöra. Det torde nog ligga nära till hands att antaga, att lagstiftaren tänkt sig att ett tvångsvis utdömande av jaktvårdsavgiften ej skulle utesluta möjligheten att tillgodoräkna den dömde den rätt till jakt, som i normala fall följde på erläggande av jaktvårdsavgift. För den förseelse, som konstituerat domstolens beslut, utginge ju särskilt straff. Därest ett tillgodoräkande av jaktvårdsavgiften ej finge ske, följde därför en skärpning av straffet som saknade motstycke i de övriga av jaktlagens straffbestämmelser. Det syntes ej saknas fog för att i stället anse domstolens åläggande i fråga om utgivande av jaktvårdsavgiften såsom ett fastställande av svarandens skyldighet att erlägga avgiften samt ett möjliggörande av dess uttagande på exekutiv väg. Bestämmelser, i viss mån analoga med stadgandet i 32 § jaktlagen, funnes bland annat i hundskatteförordningen i fråga om åläggande att utgiva hundskatt. Beträffande dylikt åläggande torde det väl ej råda något tvivel om att en person, som av domstol förpliktats att utgiva hundskatt för visst år och därefter erlade skatten, därigenom förvärvade sig rätt att inneha hunden den del som återstode av ifrågavarande år utan att erlägga ytterligare skatt för hunden.

Länsstyrelsen i Örebro län anförde: Av det övervägande antalet från magistrater och landsfiskaler i länet infordrade yttranden hade framgått dels att den, som dömts att utgiva jaktvårdsavgift, icke ansåges berättigad att

i och med betalandet av nämnda avgift utbekomma jaktkort och dels att tidigare erlagd jaktvårdsavgift ansåges icke böra avräknas på den utdömda avgiften. En motsatt uppfattning hade hävdats endast av magistraten i Nora stad, där dock icke något ärende av ifrågavarande slag förekommit. Vidare hade landsfiskalen i Hällefors distrikt meddelat, att två fall förekommit, då vederbörande häradsrätt förordnat, att redan erlagd jaktvårdsavgift skulle avräknas å den utdömda avgiften. Enligt länsstyrelsens mening torde det med hänsyn till bestämmelserna om redovisning av jaktvårdsavgifter icke vara möjligt för vederbörande redogörare att utan särskilt av domstol därom meddelat beslut utfärda jaktkort, då utdömd jaktvårdsavgift inbetalades.

Länsstyrelsen i Västmanlands län meddelade, att inom länet icke i något fall utfärdats jaktkort eller jaktpass för person, som av domstol ålagts erlägga högsta fastställda jaktvårdsavgift eller avgift för jaktpass, utan hade skyldigheten därutinnan ansetts som en straffpåföljd. Därjämte uppgav länsstyrelsen, att en domstol inom länet, som tidigare dömt ut hela jaktvårdsavgiften 25 kronor, vid ett tillfälle under år 1944 utdömt allenast 22 kronor, sedan den tilltalade styrkt att han löst jaktkort efter det han er-tappats.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län anförde: Till svar å en rundskrivelse till landsfiskalerna i länet hade fem av dessa upplyst, att ifrågavarande spörsmål icke varit föremål för övervägande. Tre landsfiskaler hade förklarat, att spörsmålet icke varit föremål för övervägande eller beslut, men att de vore benägna att tolka bestämmelserna så, att vederbörande finge anses skyldig att utöver straffavgiften erlägga fastställd jaktvårdsavgift respektive avgift för jaktpass, därest jaktkort eller jaktpass önskades. Två landsfiskaler, som i sin praktik allenast haft fall där straffavgift utdömts utan att frågan om lösande av jaktkort respektive jaktpass blivit aktuell, hade uttalat, att erläggandet av högsta fastställda jaktvårdsavgift enligt deras mening borde innefatta jämväl rätt för vederbörande att utan ytterligare avgift utbekomma jaktkort respektive jaktpass. Av sex landsfiskaler, som också i sin praktik allenast haft fall där högsta jaktvårdsavgift utdömts utan att den dömde därefter ifrågasatt att få lösa jaktkort eller jaktpass, ansåge fem den dömde i förekommande fall skyldig att utöver straffavgiften erlägga jämväl stadgad avgift för jaktkort respektive jaktpass, bland annat med hänsyn till svårigheten att eljest kunna redovisa jaktkort och jaktpassen. Den återstående landsfiskalen toge icke ställning till huvudfrågan men relaterade ett fall, där vederbörande häradsrätt — sedan landsfiskalen anmält att en för brott mot ifrågavarande lagrum åtalad person före målets handläggning löst länskort och landsfiskalen ifrågasatt, huruvida svaranden kunde tillgodoräknas avgiften härför vid utdömandet av högsta avgift för jaktkort — utdömt högsta avgiften, 25 kronor, utan att medgiva svaranden sådant tillgodoräknande. Två landsfiskaler hade meddelat, att de i aktuella

fall givit lagrummet den snävare tolkning, som hävdats i det nyss relaterade fallet. För egen del anslöte länsstyrelsen sig till de två sist omnämnda landsfiskalernas uppfattning i denna fråga.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län meddelade, att inom Norra Hälsinglands domsaga hade den dömd i de fall, då jaktvårdsavgift frivilligt erlagts före domstolsbeslutet, av domstolen tillgodoräknats den erlagda avgiften. I övriga fall hade vederbörande vid erläggande av utdömd avgift ej erhållit jaktkort eller jaktpass och ej heller tillgodoräknats eventuellt tidigare frivilligt erlagd avgift.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anförde: Under första tiden efter ikraftträdandet av den nu gällande jaktlagen hade i något enstaka fall förekommit, att vederbörande landsfiskal av misstag utfärdat jaktkort vid indrivning av utdömd jaktvårdsavgift, men numera förekomme detta icke. I fråga om underrätternas praxis i det av jägareförbundet påtalade avseendet hade länsstyrelsen under hand från vederbörande häradshövdingar erhållit den upplysningen, att, såvitt dessa kunde erinra sig, något avräknande av erlagd jaktvårdsavgift icke förekommit inom domsagorna i länet vid utdömande av högsta jaktvårdsavgift enligt 32 § jaktlagen. Häradshövdingen i Gällivare domsaga hade dock icke ställt sig helt främmande till tanken på ett sådant avräknande.

I 26 § lagen den 3 juni 1938 om rätt till jakt stadgas, att den som vill utöva jakt å annan mark än den han äger eller till vilken han har i 7 § omnämnd brukningsrätt skall, med vissa undantag, vara pliktig att erlægga jaktvårdsavgift. Av influtna jaktvårdsavgifter skall bildas en fond (jaktvårdsfonden), vilken efter Konungens bestämmande användes till främjande av jaktvården inom riket.

I 27 § samma lag förordnas, att å utrikes ort bosatt person icke, utom i vissa undantagsfall, får inom riket idka jakt, med mindre han är försedd med ett för honom utfärdat jaktpass.

Enligt 44 § kungl. jaktstadgan den 3 juni 1938 erlägges jaktvårdsavgift för helt jaktår (den 1 juli — den 30 juni) eller del därav med för jakt inom högst tre till varandra gränsande kommuner, oavsett om de äro belägna i samma län eller icke, 3 kronor, för jakt inom visst län 10 kronor och för jakt inom riket i dess helhet 25 kronor. Till avgiftsbetalaren utfärdas särskilt jaktkort.

Jaktpass gäller enligt samma paragraf för riket i dess helhet och avgiften för passet utgör för helt jaktår 100 kronor och eljest 10 kronor för varje period av två på varandra följande dagar, som passet omfattar.

I 32 § första stycket ovannämnda lag heter det, att om någon, som enligt bestämmelserna i 26 eller 27 § är skyldig att erlægga jaktvårdsavgift eller utlösa jaktpass, idkar jakt utan att hava fullgjort vad sålunda åligger

honom, straffes med böter från och med 10 till och med 300 kronor och vare dessutom pliktig erlägga högsta fastställda jaktvårdsavgift eller avgift för jaktpass.

Beträffande tillkomsten av detta lagrum må erinras följande.

I ett av särskilt tillkallade sakkunniga den 23 december 1909 avgivet betänkande rörande revision av jaktlagstiftningen framlades förslag till lag om rätt till jakt. Enligt 24 § i detta förslag ägde med vissa undantag utländsk undersåte ej inom riket idka jakt eller fångst eller däri deltaga med mindre han vore försedd med för honom personligen utfärdat jaktpass, vilket skulle meddelas av den myndighet och mot den avgift Konungen bestämde. Jaktpass skulle ej få utfärdas för bland andra den som under de senast förflutna fem åren här i riket blivit beträdd med att jaga utan jaktpass, där sådant varit erforderligt. I 25 § föreskrevs, att om någon överträdde det i 24 § stadgade förbudet, skulle han vara pliktig erlägga den högsta för jaktpass fastställda avgift och finge jaktpass icke utfärdas för honom under tid som i 24 § sades.

Sedan ovanberörda lagförslag omarbetats, varvid bland annat 27 §, motsvarande 25 § i sakkunnigförslaget, erhållit sådan lydelse att överträdelse av det i 24 § stadgade förbudet skulle straffas med böter från och med 5 till och med 100 kronor och dessutom medföra skyldighet att erlägga "den högsta för jaktpass fastställda avgift", remitterades förslaget till lagrådet för utlåtande.

Vid förslagets föredragning i lagrådet yttrade en ledamot av lagrådet vid 27 § följande: Den i 27 § föreslagna skyldigheten att erlägga jaktpassavgift, vilken icke förbundits med rättigheten att utfå jaktpass, vore fördenskull, ehuru till formen angiven såsom en civil påföljd av brottet, dock att anse såsom ett straff, som endast i det avseendet skilde sig från själva bötesstraffet, att förvandling därav ej kunde äga rum. Avgiften torde ock näppeligen, på sätt de sakkunniga syntes ha antagit, kunna av domstol utdömas i annan än den för brottmål stadgade ordning. Det torde vid sådant förhållande icke vara riktigt att, såsom förslaget innehölle, låta storleken av avgiften vara beroende på vad i administrativ ordning kunde bli bestämt angående jaktpassavgift i allmänhet. Särskilt förefölle detta betänkligt med hänsyn därtill att, då det i förslaget omförmälda jaktpasssvänget vore en nyhet inom vår jaktlagstiftning och detsamma skulle införas allenast för de jämförelsevis få fall, då utlänningar här bedreve jakt, det kunde antagas vara avsett att, för att stadgandet om jaktpass skulle bli av verklig betydelse, jaktpassavgiften eller, därest denna på ett eller annat sätt graderades, dess maximum skulle bestämmas ganska högt. Det vore att befara, att härigenom påföljderna av olovlig jakt stundom skulle bli omåttligt stränga. Synnerligen obilliga skulle dessa påföljder kunna te sig, då fråga vore om olovligt tillvaratagande av fallvilt, något som enligt förslagets ståndpunkt skulle anses såsom olovlig jakt. Ledamoten hemställde

därför att, så framt icke alla stadganden angående jaktpassavgift ansåges kunna utgå ur förslaget, ifrågavarande bestämmelse måtte utbytas mot ett stadgande, som uttryckligen angäve beloppet av den jaktpassavgift, vilken i förevarande fall skulle drabba den skyldige, eller den latitud, inom vilken sådan avgift finge utdömas.

Efter ytterligare omarbetning framlades förslaget till lag om rätt till jakt i proposition nr 98 till 1912 års riksdag. I det nya förslaget voro bestämmelserna i 24 § av det remitterade förslaget intagna i 21 § samt bestämmelserna i 27 § av det remitterade förslaget intagna i 24 §. Vid propositionens avlåtande anförde chefen för justitiedepartementet beträffande sistnämnda lagrum följande: Då, på sätt en av lagrådets ledamöter vid 27 § av det remitterade förslaget framhållit, det remitterade förslagets bestämmelser om påföljderna för underlåtenhet att lösa jaktpass — böter och skyldighet att utgiva högsta jaktpassavgift — under vissa förhållanden komme att te sig obilliga, hade nu ifrågavarande paragraf ändrats därhän, att skyldigheten att lösa jaktpass inskränkts till att avse allenast jakt med skjutgevär. Med denna begränsning torde ock syftet med jaktspasstvång för utlänning vara behörigen tillgodosett.

Sedan propositionen i förevarande delar antagits i oförändrat skick av riksdagen, utfärdades den 8 november 1912 lag om rätt till jakt.

1912 års jaktlag gällde till den 1 juli 1938, då lagen den 3 juni 1938 trädde i kraft, dock att vad denna lag innehöll om skyldighet att för rätten att utöva jakt hava erlagt jaktvårdsavgift ej skulle tillämpas förrän från och med den 1 maj 1939. Sistnämnda lag är grundad på ett av särskilt tillkallad utredningsman den 30 september 1936 framlagt betänkande med förslag rörande jaktlagstiftningsfrågor (SOU 1936: 38). I det i betänkandet upptagna förslaget till lag om rätt till jakt voro de ovan återgivna bestämmelserna i 32 § första stycket upptagna i 31 §. Beträffande detta lagrum anförde utredningsmannen i motiven allenast, att paragrafen överensstämde med 24 § i 1912 års jaktlag med de ändringar, som betingades av förslagets bestämmelser om skyldighet att erlægga jaktvårdsavgift samt innehava och uppvisa jaktkort ävensom av vidtagen revision av bötesskalorna.

I proposition nr 46 till 1938 års riksdag framlades förslaget till lag om rätt till jakt, däri omförmälda bestämmelser upptogos i 32 § första stycket. Propositionen innehöll icke några vidare uttalanden till ledning för tolkningen av ifrågavarande stadgande. Såvitt angår förevarande delar antogs propositionen av riksdagen i oförändrat skick.

Av förarbetena till ifrågavarande stadgande i 32 § i gällande lag om rätt till jakt synes mig närmast framgå, att det varit lagstiftarnas avsikt att åläggande jämlikt nämnda stadgande att utgiva högsta fastställda jaktvårdsavgift eller avgift för jaktpass skulle vara att anse såsom en extra straffpåföljd utöver bötesstraffet. Därav synes mig också följa, att fullgörandet av ett dylikt åläggande icke kan berättiga den dömda att erhålla

jaktkort eller jaktpass. Något avdrag för redan frivilligt erlagda avgifter synes vid sådant förhållande ej heller kunna komma i fråga vid den utdömda avgiftens erläggande.

Såsom av de inkomna yttrandena från länsstyrelserna framgår torde bestämmelserna i fråga till en början också i allmänhet ha tolkats på angivna sätt. Sedan hovrätten för Övre Norrland emellertid i sitt ovan omförmälda utslag den 19 december 1941 givit uttryck åt en annan mening, har praxis blivit mera vacklande. I det hovrättens prövning underställda målet hade förekommit följande. Allmän åklagare hade instämt tre personer E. E., S. E. och E. P. till Vilhelmina tingslags häradsrätt med yrkande om ansvar för olovlig jakt den 8 september 1940. Åklagaren hade vidare påstått ansvar å dem för det de utan att ha erlagt stadgad jaktvårdsavgift jagat å andras jaktmarker, E. E. och E. P. under jaktåret 1940—1941 samt S. E. före den 8 oktober 1940, vilken dag han löst jaktkort å 3 kronor. Häradsrätten hade i utslag den 19 maj 1941 dömt de tilltalade jämlikt 20 § och 33 § tredje stycket lagen om rätt till jakt att böta envar 30 kronor men lämnat yrkandet om åläggande för dem att utgiva jaktvårdsavgift utan avseende. Efter besvär av åklagaren hade hovrätten i sitt ovannämnda utslag, med ändring av häradsrättens utslag, dömt E. E., S. E. och E. P. jämlikt 28 § första stycket lagen om rätt till jakt, 28 § 1 mom. första stycket jaktstadgan samt 4 kap. 1 och 2 §§ strafflagen ävensom 32 § första stycket lagen om rätt till jakt att utgiva E. E. och E. P. vardera 30 dagsböter om 2 kronor samt S. E. 30 dagsböter om 3 kronor. Därjämte hade hovrätten förpliktat envar av de dömda att för jaktåret den 1 juli 1940—den 30 juni 1941 erlägga högsta fastställda jaktvårdsavgift, 25 kronor, därvid dock envar av dem ägde tillgodoräkna sig den jaktvårdsavgift för samma jaktår, som han redan kunde ha erlagt.

Vid mina under de sista åren företagna inspektioner har jag påträffat fall, då häradsrätt på enahanda sätt låtit den dömda tillgodoräkna sig redan erlagd jaktvårdsavgift.

Den uppfattning, som kommit till uttryck i berörda hovrättsutslag och därefter på sina håll vunnit efterföljd i underrättsdomar, synes, i enlighet med vad jag ovan anförde, näppeligen kunna anses överensstämmande med lagstiftarnas mening med stadgandet i 32 § jaktlagen. Under alla omständigheter synes det mig angeläget, att rättspraxis i förevarande hänseende vinner enhetlighet och stadga. Åläggande av ifrågavarande slag torde ej så ofta komma under överrätts prövning att det kan förväntas, att den tolkning, som dock i allmänhet ännu torde vara den mest tillämpliga i förevarande hänseende, kan vinna stöd i andra överrättsutslag. Erinras må att det spörsmål, varom här närmast är fråga, i de flesta fall blir föremål för prövning av magistrater och landsfiskaler. Givet är emellertid, att ett utslag av sådant innehåll som ovannämnda hovrättsutslags icke blott blir bindande för vederbörande indrivningsmyndighet, som har att uppbära den

utdömda avgiften, utan även kommer att tjäna till ledning för bedömande på andra håll av samma spörsmål och frågan om utfärdandet eller icke av jaktkort och jaktpass. Jag vill därför ifrågasätta, om icke för ernående av en riktig och enhetlig tolkning av ifrågavarande bestämmelser ett förtydligande av desamma bör ske genom lagändring i den riktning jag ovan angivit såsom lagstiftarnas mening med stadgandet i fråga.

Med stöd av den befogenhet min instruktion lämnar mig får jag härmed i underdånighet för Eders Kungl. Maj:t framlägga ovan omförmälda spörsmål för den åtgärd Eders Kungl. Maj:t må finna framställningen föranleda.

6. Framställning angående ändring av bestämmelserna i 60 § utsökningslagen om delgivning i vissa fall av underrättelse om sökt utmätning.

Den 1 december 1948 avlät jag till Konungen följande framställning:

Enligt 59 § utsökningslagen äger utmätningsman, om gäldenär ej är tillstädes då utmätningsmannen infinner sig för att verkställa utmätning för fordran på grund av dom eller utslag, verkställa förrättningen, på sätt i lagrummet närmare angives, utan hinder av gäldenärens frånvaro, därest underrättelse om att utmätning för fordringen är sökt blivit efter ty i 60 § sägs meddelad eller anledning är att gäldenären håller sig undan eller rest bort förty att han väntar utmätning.

I 60 § första stycket samma lag stadgas, att underrättelse, varom i 59 § sägs, skall, för att anses giltig, meddelas gäldenären genom utmätningsman. Har underrättelsen, av utmätningsmannen skriftligen utfärdad, bevisligen kommit gäldenären annorledes tillhanda eller ock, om han, i sitt hemvist sökt, ej kunnat där anträffas, blivit sist dagen före utmätningen meddelad hans make eller husfolk eller, om de ej anträffas, anslagen å hans husdörr; vare det ock gilt.

I enlighet med innehållet i dessa lagrum torde i regel utmätningsman, sedan ansökan om utmätning gjorts hos honom, därom skriftligen underrätta gäldenären, därvid denne på sina håll jämväl anmodas att inom viss tid vid äventyr av utmätning till utmätningsmannen inbetala fordringsbeloppet. I gäldenärens närvaro kan utmätning förrättas även utan att dylik underrättelse meddelats. För att utmätning må kunna verkställas även i gäldenärens frånvaro erfordras dock regelmässigt, att underrättelse om att utmätning sökts delgivits gäldenären på sätt i 60 § utsökningslagen sägs.

I en till mig insänd skrift anhöll advokaten Harald von der Burg i Stockholm, att jag måtte medverka till sådana ändringar i utsökningslagens bestämmelser om gäldenärens underrättande om sökt utmätning och utmätningsmans befogenhet att företaga den begärda förrättningen, att gäldenären lämnades visst rådrom för betalning av gälden utan utmätningens verkställande.

Sedan i anledning av innehållet i von der Burgs skrift förste stadsfogden i Stockholm anmodats att hit inkomma med yttrande, avgav förste stadsfogden friherre O. Beck-Friis yttrande, däri han till en början lämnade en redogörelse för det i Stockholm tillämpade förfarandet vid utmättingsärendens handläggning och yttrade sig i fråga om den av von der Burg gjorda framställningen. I sitt yttrande förklarade sig Beck-Friis därefter vilja väcka förslag om prövning av ett annat näraliggande spörsmål, nämligen huruvida bestämmelsen om underrättelses anslående å gäldenärens husdörr kunde anses vara i överensstämmelse med tidsandan. Härutinnan anförde Beck-Friis: Under den tid han tjänstgjort som förste stadsfogde i Stockholm hade den oftast förekommande anledningen till irritation varit underrättelsernas anslående å husdörrarna. Beck-Friis kunde icke komma ifrån en känsla av att ansländet å en gäldenärs husdörr av en underrättelse om sökt utmätning i många fall uppfattades såsom ett sätt att trakassera gäldenären, att få honom att skämmas inför sina grannar och därigenom göra honom "mjuk", så att han betalade, alltså såsom en form av personalexekution. Många gånger hade Beck-Friis fått intrycket, att den omständigheten att en gäldenär på grund av en utmätning bleve av med någon sin tillgång bekymrade honom föga i jämförelse med det lidande, han ansåge sig ha fått utstå genom att underrättelsen om den sökta utmätningen anslagits å hans husdörr till allmänt beskådande av grannar och andra. Bestämmelsen om underrättelses anslående å husdörren härstammade möjligen från någon tid, då brevlådor icke funnos och skriftliga meddelanden i adressatens borto-
 varo därför måste fästas å husdörren, genom vilken adressaten förr eller senare kunde beräknas komma att passera. Nu för tiden torde väl om icke de allra flesta så dock en mycket stor del av hela antalet lägenheter i städerna vara försedda med brevlådor. Skulle man icke kunna tänka sig, att utmättingsmannens underrättelse i de fall, då brevlåda funnes, kunde av utmättingsmannen eller hans biträde få stoppas i denna? Och vore det i de fall, brevlåda icke funnes, nödvändigt, att underrättelsen ansloges till allmän genomläsning? Skulle det icke möjligen kunna tänkas, att underrättelsen kunde få nedstoppas i kuvert, som tillslötes, och därefter fästes vid dörren? Även en sådan åtgärd kunde visserligen förorsaka obehag, eftersom fästandet måste ske med utmättingsmannens sigill så att det framstode såsom klart, att det icke finge rubbas av obehöriga, och blotta upptäckten att en person fått ett brev från utmättingsmannen, vad detta nu än kunde innehålla, i många fall torde vara tillräcklig att framkalla grannarnas skadeglädje. Stoppades underrättelsen in i slutet kuvert, besparades gäldenären emellertid det obehaget att grannarna finge veta, vilka skulder han hade. Icke blott hänsyn till gäldenärerna kunde andragas som skäl för att överväga en ändring i bestämmelserna om underrättelsernas anslående å husdörrarna. I en storstad som Stockholm, där det hos utmättingsmannen förekommande gäldenärsklientelet icke blott i mycket stor utsträck-

ning vore inneboende hos andra utan också ofta flyttade, där många människor hade samma namn och där antalet lägenheter i ett hus ofta vore så stort, att det vore omöjligt för värden eller portvakten att närmare hålla reda på vilka personer som vore inneboende i de olika lägenheterna, funnes vissa risker för att en utmättningsunderrättelse till en gäldenär, som av borgenären uppgåves vara inneboende hos viss annan person, bleve anslagen å dennes husdörr, oaktat gäldenären redan avflyttat eller kanske aldrig någonsin varit inneboende där. På grund av den skyndsamhet, med vilken utmättningsärendena — med hänsyn till gällande bestämmelser om utmättningsmannens redovisningsskyldighet inom viss tid — måste företagas, syntes det Beck-Friis omöjligt att helt undvika dylika missöden. Under den tid Beck-Friis tjänstgjort som förste stadsfogde hade också flera fall inträffat, där en underrättelse på grund av olyckliga omständigheter kommit att anslås å en husdörr, oaktat gäldenären icke varit boende innanför denna dörr. Med kännedom om den reaktion en utmättningsunderrättelses anslående utlöste funne Beck-Friis det förklarligt, att lägenhetsinnehavarna i dessa fall känt obehag av att underrättelsen anslagits å deras dörrar och gärna velat i hårda ordalag förklara, vilket oerhört fel som begåtts och vilket oerhört lidande som tillfogats dem genom underrättelsens anslående. Om underrättelserna icke behövde anslås utan i stället kunde nedstoppas i brevlåda eller i slutet kuvert fästas vid dörren, skulle dylika otrevliga situationer kunna undvikas.

I ärendet avgåvo därefter på min begäran styrelserna för föreningen Sveriges stadsfogdar och föreningen Sveriges landsfiskaler utlåtanden, däri de såvitt angår Beck-Friis' framställning anförde följande.

Styrelsen för föreningen Sveriges stadsfogdar: Det i städerna nu tillämpade systemet för gäldenärens underrättande om sökt verkställighet hade visat sig säkert, effektivt och praktiskt. Någon anledning till principiell ändring av utsökningslagens bestämmelser därutinnan syntes därför enligt styrelsens förmenande icke föreligga. I fråga om detaljbestämmelserna ville styrelsen emellertid icke underlåta att framhålla, att föreskriften om underrättelsens anslående å gäldenärens husdörr icke kunde anses stå i överensstämmelse med tidsförhållandena. Bestämmelsen tillämpades med synnerlig varsamhet och under iakttagande av all möjlig hänsyn till gäldenären samt komme till användning i relativt få fall. Innan anslag skedde verkställdes jämväl en mycket noggrann undersökning. Gäldenären söktes för delgivningen vid särskilda tillfällen och dagar. Därjämte undersöktes på mantalskontoret, att gäldenären fortfarande vore mantalsskriven under uppgivna adressen. Gäldenären efterfrågades i fastigheten hos dess ägare, vice värd och i fastigheten boende personer. Först sedan kunskap sålunda vunnits, att gäldenären vore där boende, skedde anslag. Med tillämpning av ett så beskrivet förfarande kunde missöden undvikas. Ej heller hade, såvitt för styrelsen vore känt, missöden i förevarande avseende inträffat i landsorten.

Det oaktat låte det sig icke förnekas, att ett anslående av underrättelsen å dörren vore till sin natur anstötligt för gäldenären och motbjudande för den, som vore tvungen att så förfara. Därest förhållandena ansåges böra, utan avvaktan av en av riksdagen begärd allmän revision av utsökningslagen, föranleda ändring av ifrågasatt bestämmelser, finge styrelsen hemställa, att J. O. måtte vidtaga åtgärder för en sådan ändring av 60 § utsökningslagen, att anslag av däri åsyftad underrättelse skulle ske genom dess nedläggande i brevlåda, om sådan funnes, men eljest genom dess anbringande utan sigill å dörren i tillslutet, med adressatuppgift försett konvolut.

Styrelsen för föreningen Sveriges landsfiskaler: För den av förste stadsfogden i Stockholm ifrågasatta ändringen av stadgandet om underrättelses anslående å gäldenärens husdörr funnes otvivelaktigt fog. Att ersätta nuvarande bestämmelser med en föreskrift att underrättelsen som regel borde nedläggas i brevlåda, därest sådan funnes, syntes dock icke lämpligt. Där- emot förefölle det rimligt, att underrättelsen skyddades mot insyn från obehöriga, exempelvis genom att den avlämnades i slutet kuvert, försett med påskrift om gäldenärens namn och adress, samt först i detta skick fästes på husdörren. Funnes brevlåda i eller på själva dörren, borde hinder icke möta att nedlägga underrättelsen i brevlådan. I sådant fall behövde underrättelsen tydligen icke tillslutas. Vad styrelsen sålunda förordad syntes kunna realiserats genom utfärdande av tillämpningsföreskrifter i administrativ ordning.

Vad angår den av von der Burg gjorda hemställan har jag, med hänsyn till vad i de avgivna yttrandena anförts i denna del, funnit densamma i och för sig icke påkalla någon min vidare åtgärd.

Beträffande den av Beck-Friis i ärendet väckta frågan om ändring av utsökningslagens bestämmelser om delgivning av underrättelse om sökt utmätning i fall, då gäldenären icke kan anträffas för delgivningen, torde av vad i ärendet upplysts framgå, att gällande bestämmelser därutinnan icke äro i allo tillfredsställande. Ansläendet av en underrättelse å gäldenärens husdörr torde näppeligen göra större nytta i delgivningshänseende än nedläggandet av en underrättelse i gäldenärens brevlåda. Däremot kan ett dylikt anslående av kungörelsen medföra olägenhet eller skada icke blott för gäldenären utan även för utomstående personer. Vad Beck-Friis härutinnan anført synes mig värt beaktande. I fall, då gäldenären icke hyr lägenhet direkt av husvärden utan exempelvis hyr möblerat rum i en av annan förhyrd lägenhet, kan ansläendet av en utmätning underrättelse på gäldenärens dörr ofta lända lägenhetsinnehavaren till skada. Den omständigheten att utmätning underrättelsen avser en annan person än den som hyr lägenheten av husvärden torde i flertalet fall icke observeras av de många

hyresgäster, som i ett nutida hus passera förbi en dörr, å vilken dylik underrättelse är anslagen. Lägenhetsinnehavaren kan på sådant sätt bliva utsatt för ett mindre angenämt intresse från övriga hyresgästers sida och få ett mindre gott rykte i soliditetshänseende. Att olägenheter på sådant sätt kunnat drabba saken alldeles ovidkommande personer har jag iakttagit i flera fall. Härstädes anförda klagomål i nämnda hänseende ha icke kunnat föranleda någon åtgärd, då vederbörande utmätningsman endast följt de i lagen givna föreskrifterna om underrättelsens anslående på gäldenärens husdörr. Av de i förevarande ärende avgivna yttrandena framgår också, att utmätningsmännen funnit ett anslående av underrättelse i dylika fall motbjudande och att de i sin tjänstutövning söka tillämpa förfarandet med varsamhet och i minsta möjliga utsträckning.

Enligt min mening skulle de missförhållanden som vidlåda delgivningsförfarandet enligt 60 § utsökningslagen i här ifrågavarande fall kunna undvikas genom en ändring av bestämmelserna till överensstämmelse med vad som gäller om delgivning i rättegångsmål. Härutinnan är i 33 kap. nya rättegångsbalken stadgat bland annat följande.

Enligt 6 § skall delgivning i rättegång, om ej annat stadgas, verkställas genom att handlingen i huvudskrift eller styrkt avskrift överlämnas till den som sökes för delgivning. I 8 § stadgas, att om den, som sökes för delgivning, har känt hemvist inom riket men ej träffas där, må handlingen överlämnas till vuxen medlem av det hushåll han tillhör eller, om sådan ej träffas, till hans hyresvärd, om denne bor i samma hus, eller till portvakt eller annan, som i hyresvärdens ställe har tillsyn över huset och där har sin bostad. Driver den sökte rörelse med fast kontor och träffas han ej där under vanlig arbetstid, må ock handlingen å kontoret överlämnas till där anställt biträde. Meddelande om att handlingen sålunda överlämnats skall därjämte med posten sändas till den sökte under hans vanliga adress. Enligt 10 § skall delgivning jämlikt 8 § anses ha skett, då vad i nämnda paragraf föreskrivits blivit fullgjort. Den, till vilken handling enligt sistnämnda paragraf överlämnats, skall svara för att den, så snart ske kan, kommer den sökte till handa, varom han vid handlingens överlämnande också skall erinras. — I fråga om delgivning av stämning gälla särskilda regler.

Enligt anförda bestämmelser kan alltså delgivning av handling äga rum genom ett förfarande, som är både enklare och mindre uppseendeväckande än det i 60 § utsökningslagen föreskrivna. Har handling ansetts kunna med rättslig verkan delgivas på ovan angivna sätt, synas mig näppeligen skäl kunna anföras, varför icke en underrättelse om sökt utmätning skulle kunna delgivas på samma sätt. I ärendet har föreslagits, att underrättelsen skulle få inneslutas i kuvert och nedläggas i gäldenärens brevlåda eller i slutet kuvert fästas å hans dörr. Häremot skulle väl i och för sig icke vara något att erinra, men det synes mig i allt fall vara lämpligast, att bestäm-

melserna om delgivning av utmätningsunderrättelse i möjligaste mån anslutas till vad som gäller om delgivning enligt 33 kap. 8 § rättegångsbalken.

Med stöd av den befogenhet min instruktion lämnar mig får jag härmed i underdånighet för Eders Kungl. Maj:t framlägga ovan berörda förhållanden och spørsmål till den åtgärd Eders Kungl. Maj:t må finna framställningen föranleda.

7. Framställning angående förtydligande bestämmelser i 3 § lagen den 11 september 1936 om förenings- och förhandlingsrätt för beredande av ökat skydd mot kränkning av föreningsrätten.

I detta ämne avlät jag, såsom av 1948 års berättelse (s. 185 o. f.) framgår, den 16 december 1947 en framställning till Konungen.

Min framställning var byggd på den utgång vissa vid arbetsdomstolen under åren 1945 och 1946 handlagda mål erhållit. I dessa mål hade spørsmål uppkommit, huruvida en arbetsgivare gjorde sig skyldig till föreningsrättskränkning genom att till uppfyllande av ett med en arbetstagarförening ingånget kollektivavtal, innehållande monopolklausul till förmån för dess medlemmar, under hot om avsked förmå en arbetare, tillhörande en annan sådan förening, att ingå som medlem i den förstnämnda föreningen. Denna fråga hade av arbetsdomstolen besvarats nekande, såframt möjlighet funnes för arbetaren att kvarstå i sin gamla förening även sedan han blivit medlem i den nya. Saknades däremot möjlighet till en sådan dubbelorganisering på grund av att någondera föreningen förvägrade sina medlemmar att tillhöra jämväl den andra föreningen, hade enligt domstolens mening arbetsgivaren gjort sig skyldig till en föreningsrättskränkning.

Då arbetsdomstolens avgöranden i angivna domarna synts mig icke stå i överensstämmelse med grunderna för gällande bestämmelser om föreningsrätt och föreningsrättskränkning, ansåg jag det på i framställningen anförda skäl önskvärt, att lagstiftningen i sagda hänseende förtydligades.

Sedan ifrågavarande framställning avlåtits, har arbetsdomstolen till avgörande förehaft ett mål mellan Göteborgs Lokala Samorganisation, käreande, samt Bageriaktiebolaget H. W. Moberg i Göteborg, svarande, angående föreningsrättskränkning. I detta mål, vilket rörde samma spørsmål som avgjorts genom de förut omförmälda domarna, har arbetsdomstolen i dom den 3 maj 1948 intagit en ståndpunkt rakt motsatt den som domstolen tidigare givit uttryck åt. Om denna dom voro arbetsdomstolens samtliga i avgörandet deltagande ledamöter ense. I ett anförande till protokollet vid målets avgörande har därjämte arbetsdomstolens ordförande uttalat, att grundad anledning föreläge, att den mening, som innefattades i den nu enhälligt beslutade domen, skulle under överskådlig tid gälla såsom av arbetsdomstolen antagen rättsgrundsats eller lagtolkning.

Vad sålunda förekommit ansåg jag mig böra bringa till chefens för socialdepartementet kännedom. Jag överlämnade fördenskull med skrivelse den 7 maj 1948 till departementschefen avskrift av arbetsdomstolens dom den 3 maj 1948 i sistberörda mål jämte utdrag av domstolens protokoll i målet.

Genom beslut den 30 december 1948 har Kungl. Maj:t, med hänsyn till utgången av sist omförmälda mål och vad arbetsdomstolens ordförande vid målets avgörande anfört till protokollet, funnit ifrågavarande framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

V. Anmärkningar angående lagskipningen m. m.

1. Vid inspektioner gjorda iakttagelser rörande tillämpningen av den nya rättegångsbalken.

Vid mina inspektioner under år 1948 av de allmänna domstolarna har jag särskilt uppmärksammat hur den nya rättegångsbalken blivit tillämpad. Jag har ansett det vara av stor vikt att söka medverka till att densamma redan från början tillämpas riktigt och enhetligt. Jag har därför vid inspektionerna ej endast verkställt den vanliga genomgången och granskningen av diariet, protokoll och övriga vid domstolskanslierna förda handlingar utan även, i samband med en genomgång tillsammans med domstolspersonalen av de under inspektionen gjorda iakttagelserna, diskuterat processreformens praktiska genomförande och berett personalen tillfälle att framställa frågor, vilka jag i mån av förmåga sökt besvara. Jag har även varit närvarande vid domstolsförhandlingar, såväl muntliga förberedelser som huvudförhandlingar. Detta har dock icke varit möjligt i den utsträckning som måhända varit önskvärd, särskilt som det i allmänhet icke är lämpligt att förlägga inspektion av häradsrätt till tingsdag.

Vid inspektioner hos de allmänna åklagarna har jag ägnat särskild uppmärksamhet åt deras handhavande av det i samband med processreformen införda nya institutet strafföreläggande. Jag har hos distriktsåklagarna gjort mig underrättad om deras åsikt beträffande den inverkan processreformen haft på deras arbetsbörda. Hos landsfogdarna och vid domstolarna har jag efterfrågat landsfogdarnas och domstolsledamöternas uppfattning av hur distriktsåklagarna kunnat fylla de ökade krav som processreformen, bl. a. i fråga om förundersökningarnas fullständighet, stämningsansökningarnas utförlighet och huvudförhandlingens genomförande, ställt på dem.

Inspektionerna under året ha omfattat en hovrätt, 12 häradsrätter, 7 rådhusrätter, 4 landsfogdar, 14 landsfiskaler och 8 stadsfiskaler.

Mitt allmänna intryck har varit, att såväl domstolar som åklagare haft god kännedom om författningstexten och visat stort intresse vid processreformens förverkligande. Det övervägande antalet av reformen berörda ämbets- och tjänstemän, med vilka jag under inspektionsresorna kommit i beröring, ha också förklarat att de ansåge processreformen vara en bestämd vinst för vårt rättsliv, att de gillade de i den nya rättegångsbalken antagna principerna för det processuella förfarandet, att målens handläggning blivit för domarna intressantare än förut — om ock större anspråk ställdes på uppmärksamhet och koncentrationsförmåga under huvudförhandlingarna — samt att det praktiska genomförandet som helhet betraktat icke mött några större svårigheter. Åklagarna ha särskilt framhållit strafföreläggandena såsom ett utmärkt medel till straffprocessens förenklade. Mitt intryck har vad angår arbetsbördan för domstolarna varit, att denna icke ökats genom processreformen. Måhända beror detta intryck dock till någon del på att målantalet synes ha något minskats. Där emot har tydligen åklagarnas arbetsbörda blivit betydligt tyngre än förut.

Även om helhetsintrycket vid inspektionerna sålunda varit mycket gynnsamt, har naturligtvis icke kunnat undgås, att felaktigheter och missförstånd påträffats. För vinnande av de syften, för vilka inspektionerna företagits, vill jag i det följande lämna en kortfattad redogörelse för några av de viktigaste iakttagelserna, som jag gjort.

Protokoll vid förundersökning i brottmål.

Enligt RB 23: 21 skall vid förundersökning föras protokoll över vad därvid förekommit av betydelse för utredningen. Närmare föreskrifter om protokoll vid förundersökning finnas i 20—25 §§ förundersökningskungörelsen den 19 december 1947.

I flera fall har iakttagits, att åklagarna icke upprättat några egentliga förundersökningsprotokoll enligt de sålunda meddelade föreskrifterna utan endast till rätten överlämnat de rapporter och andra handlingar, som inkommit från underställda polismän eller från polischefer å annan ort vilka biträtt med viss utredning. I anledning härav har jag erinrat om följande.

Protokoll över förundersökning behöver icke nödvändigtvis föras sammanhängande för hela förundersökningen. Det kan stundom vara lämpligt att föra särskilda protokoll över skilda avsnitt av densamma. Särskilt gäller detta stora, mera utredningskrävande mål. I mål däri fråga om häktning uppkommer är det ofta lämpligt att upprätta ett protokoll över utredningen före häktningsförhandlingen (eller framställningen om häktning) och ett över den återstående delen av förundersökningen. Det är ej heller erforderligt att bearbeta eller skriva om det material, som i form av särskilda rapporter eller polisförhørsprotokoll erhålles från biträdande polis-

personal eller från andra polischefer. Dyligt material kan lämpligen inflyta som bilagor till förundersökningsprotokollet. Även om utredningen väsentligen består av dylika, av andra än åklagaren upprättade handlingar, bör denne likväl föra ett protokoll, som så att säga sammanhåller hela materialet. I detta protokoll, till vilket nyssnämnda rapporter och förhørsprotokoll få utgöra bilagor, skola antecknas de uppgifter som angivas i 20 § förundersökningskungörelsen, i den mån de icke influtit i bilagorna, och på protokollet antecknas lämpligen åklagarens beslut i åtalsfrågan (RB 23: 20, 23 § förundersökningskungörelsen). Åtalsbeslut bör för vinnande av lättnad i arbetet formuleras så, att stämningansökan kan direkt utskrivas med ledning av beslutet.

Underrättelse till misstänkt enligt RB 23: 18.

Enligt RB 23: 18 skall, när förundersökningen fortskridit så långt, att någon skäligen misstänkes för brottet, denne underrättas om misstanken, då han höres. Så snart det kan ske utan men för utredningen, skall tillfälle lämnas honom och hans försvarare att taga kännedom om vad vid undersökningen förekommit samt att angiva den utredning de anse önskvärd och att eljest anföra vad de akta nödigt.

I flera fall ha dessa, för den misstänktes försvar synnerligen viktiga föreskrifter synbarligen icke iakttagits (ang. RB 23: 18 se processnämndens handbok "Underrättsförfarandet" s. 255 o. f.). Enligt 20 § förundersökningskungörelsen skall i protokollet ej endast göras anteckning om underrättelse till den misstänkte och hans försvarare utan även lämnas uppgift huruvida de i anledning av underrättelsen påfordrat ytterligare utredning eller eljest velat anföra något.

Stämningansökning i brottmål.

Synnerligen ofta ha åklagarnas stämningansökningar varit alltför ofullständiga. Detta gäller särskilt angivandet av bevisningen. I ansökningarna har vid rubriken "Bevisning etc." ofta antecknats "Föreliggande polisutredning", "Bifogad polisrapport" eller "Framgår av bifogade polisrapporter jämte fotografier" eller ock har som bevisning uppgivits "Vittnesmål av N. N. och N. N." dock utan angivande av vad vittnena skulle höras om.

Enligt RB 45: 4 skall åklagaren i stämningansökan uppgiva bl. a. de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis. Innehållet i polisrapport får enligt RB 35: 14 i regel icke åberopas som bevis. Lagens mening är, att åklagaren skall angiva vilka vittnen han vill låta höra och vilka skriftliga bevis han vill åberopa o. s. v. ävensom lämna uppgift om vilka fakta han vill styrka med varje särskilt bevis, d. v. s. beträffande vittnen om vilket händelseförlopp eller förhållande vittnena avses skola yttra sig. Det är däremot ej meningen att åklagaren skall söka återgiva vittnesberättelserna. Det är av stor betydelse att föreskrifterna

om vad stämningsansökan skall innehålla om bevisningen noggrant iakttagas. Den tilltalade kan nämligen måhända eljest ej i tid erhålla nödiga anvisningar till ledning för sitt försvar. Om den tilltalade erkänt och om åklagaren icke avser att påkalla vittnesförhör eller att eljest åberopa någon särskild bevisning jämte erkännandet, bör i stämningsansökningen som åberopad bevisning angivas endast erkännandet.

Stämning.

I några fall har jag funnit anledning att anmärka på att stämningsansökningar i tvistemål icke i allo uppfyllt de i RB 42: 2 första stycket angivna kraven. Bl. a. ha kärandens yrkanden icke varit tillräckligt noggrant angivna. För sådant fall har man icke begagnat sig av de i RB 42: 3 och 4 givna möjligheterna att åstadkomma en komplettering av ansökningen, innan stämning utfärdas.

Vid en domstol har man i ganska stor utsträckning i brottmål givit stämning med bevisföreläggande, ehuru förutsättningar för direkt kallelse till huvudförhandling synas ha förelegat. Regelmässigt har någon bevisuppgift icke heller inkommit. Enligt RB 45: 10 första stycket skall rätten i stämningen förelägga den tilltalade att muntligen eller skriftligen hos rätten uppgiva de bevis han vill åberopa vid huvudförhandlingen och vad han vill styrka med varje särskilt bevis. Kan på grund av den tilltalades erkännande eller annan omständighet antagas, att uppgift om bevis ej erfordras, må dock enligt samma paragraf andra stycket rätten omedelbart i stämningen kalla den tilltalade till huvudförhandling. In dubio bör tydligen bevisföreläggande ges. Är det emellertid tämligen uppenbart, att inga särskilda bevis kunna uppges av den tilltalade, bör denne direkt kallas till huvudförhandling. Genom att i sådant fall giva bevisföreläggande endast fördröjes handläggningen av målet.

Delgivning.

På något håll har iakttagits, att i brottmål förundersökningsprotokollet delgivits den tilltalade jämte stämningsansökan. Som motivering härför har åberopats stadgandet i RB 45: 9 att stämningen skall jämte stämningsansökan och därvid fogade handlingar delgivas den tilltalade.

Detta lagrum, som beträffande tvistemål har sin motsvarighet i RB 42: 5, är emellertid icke att förstå på detta sätt. De handlingar, som jämte stämningsansökan skola delges, äro endast sådana som utgöra ett nödvändigt komplement till stämningsansökan, t. ex. en sådan beskrivning av gärningen, som med hänsyn till sin utförlighet icke kan få rum på stämningsblanketten, eller liknande, däremot ej vad som tillhör materialet från förundersökningen.

Det genom den nya rättegångsbalken införda systemet med domstolsdelgivning förefaller enligt de erfarenheter jag vid inspektionerna gjort att i

stort sett ha fungerat mycket tillfredsställande. Nämnvärda svårigheter synas ha mött endast i Stockholm och Stockholms närhet. Anledningen härtill har uppgivits vara dels bristande kvalifikationer hos brevbäringspersonalen och dels den omständigheten att brevbäringsturer utginge så sent på morgnarna att de som söktes för delgivning i regel hunnit lämna hemmet för att bege sig till sitt arbete.

Vid min granskning av de vid domstolarna förda delgivningsförteckningarna har jag iakttagit, att man i åtskilliga fall, särskilt i början av året, begagnat grön blankett för postdelgivning, när surrogatdelgivning ej varit möjlig och alltså blå blankett bort komma till användning. Dessa fall ha avsett delgivning av stämning i tvistemål, stämning i brottmål, ansökan om gäldenärs försättning i konkurs (jfr 12 § konkurslagen) samt ansökningar om lagsökning och betalningsföreläggande (jfr 5 och 24 §§ lagsökningslagen). Det har emellertid kunnat konstateras, att delgivningen i allmänhet, trots att felaktig blankett använts, skett med vederbörande personligen. I några fall ha dock efter surrogatdelgivning, föranledd av föreskrift om grön blankett, meddelats tredskodom, lagsökningsutslag eller betalningsföreläggande.

I något fall har i delgivningsförteckningen saknats uppgift om det slag av blankett med vilket postdelgivning skett.

Vid inspektionen av rådhusrätten i Malmö var jag i tillfälle att bese den där för samtliga avdelningar gemensamt inrättade delgivningscentralen, vilken föreföll att fungera på ett mycket tillfredsställande sätt.

Enligt RB 43: 11 tredje stycket och 46: 11 tredje stycket skola parterna kallas till uppskjuten huvudförhandling antingen omedelbart eller genom särskild kallelse. Möjligheten att nedbringa antalet delgivning genom att begagna dylik omedelbar kallelse av vid rätten närvarande har på sina håll icke begagnats i full utsträckning.

Förberedelseförfarandet.

Vissa iakttagelser rörande sättet för genomförandet av muntliga förberedelser och protokolleringen därvid ha föranlett erinringar. Dessa ha stundom varit av rent formell natur, såsom t. ex. att man i protokollet underlåtit att anmärka då man från förberedelse omedelbart övergått till huvudförhandling.

Jag har iakttagit, att på sina håll ordföranden och parterna under förberedelsen intaga samma platser vid dombordet som vid huvudförhandling. Givetvis kan det stundom vara lämpligt att förfara på detta sätt. I regel torde dock den muntliga förberedelsens mera informella karaktär bäst komma fram och syftet med förberedelsen lättast vinnas, om ordförande och parter därunder sitta vid ett och samma bord.

Någon gång har jag haft anledning att göra anmärkning mot beslut, som måste anses innebära fara för att det gamla uppskovssystemet kan

återkomma i form av alltför flitigt bruk av uppskov i förberedelse. I ett protokoll från första inställelsen i ett tvistemål hade antecknats: "Parterna förena sig om anhållan om uppskov för fortsatt förberedelse å tid som senare skulle bestämmas." Någon särskild anteckning om rättens beslut hade ej gjorts; rätten hade emellertid tydligen bifallit parternas anhållan. En sådan gemensam anhållan från parternas sida innebär givetvis icke i och för sig något laga skäl för rätten att meddela uppskov i förberedelsen. Uppskov bör meddelas, därest förberedelsen ej kan slutföras vid första inställelsen, och då bör lämpligen tydligt angivas i vilka hänseenden förberedelsen bör kompletteras. Föreligga ej sådana skäl för uppskov, bör målet utsättas till huvudförhandling.

Omedelbar huvudförhandling.

Enligt RB 42: 20 må i tvistemål huvudförhandlingen hållas i omedelbart samband med förberedelsen, om hinder däremot icke möter enligt stadgandena i RB 43: 2 och tillika parterna samtycka därtill eller saken finnes uppenbar. Jag har vid inspektionerna iakttagit, att detta stadgande fått en synnerligen skiftande tillämpning. Vid vissa domstolar har omedelbar huvudförhandling kommit till användning även om tämligen svåra bevisfrågor förelegat till bedömande. Det har framför allt varit familjerättsmål, som handlagts i denna ordning. Några exempel må nämnas.

I ett mål rörande äktenskapsskillnad enligt GB 11: 5 hade stämningen delgivits mannen genom kungörelse. Han hade uteblivit vid första inställelsen. Hustrun hade begärt vittnesförhör med två personer för att styrka, att mannen egenvilligt och utan giltig orsak övergivit henne för mera än två år sedan. Målet hade företagits till omedelbar huvudförhandling, varvid vittnesförhören hållits.

Vid en häradsrätt hade bl. a. tre mål om äktenskaplig börd avgjorts efter huvudförhandling i omedelbart samband med förberedelsen. I ett av dessa hade talan väckts av god man för barnet, varför den i 7 § lagen om äktenskaplig börd medgivna lättnaden i bevisningen för visst fall ej varit tillämplig.

I ett mål vid en annan domstol, likaledes angående äktenskaplig börd, hade huvudförhandling hållits i omedelbart samband med förberedelsen, varvid ena parten hörts under sanningsförsäkran.

Anledningen till att systemet med omedelbar huvudförhandling kommit till så flitig användning synes icke ha varit någon önskan hos domarna att undvika nämnds deltagande i målens avgörande (resp. i stad deltagande av ytterligare två lagfarna ledamöter). Anlitandet av denna form för handläggningen har i stället berott på att systemet är praktiskt och arbetsbesparande samt att parter och ombud visat sig ytterst angelägna om att få målen handlagda på detta sätt. Förberedelsernas natur att medföra mindre offentlighet än huvudförhandlingarna har självfallet framstått som en stor

fördel för parterna i familjerättsmål. I de fall, då parterna och deras ombud kommit till förberedelsen medförande vittnen och sammanstående begärt omedelbar huvudförhandling, har det ofta varit mycket svårt för ordföranden att vägra bifall härtill. En vägran skulle nämligen innebära, att parterna tvingades att vid ännu ett rättegångstillfälle ej blott själva iakttaga inställelse utan även medtaga vittnena, vilket skulle åsamka parterna betydligt ökade kostnader.

Uppenbart är, att det i processnämndens handbok "Underrättsförfarandet" s. 355—368 intagna exemplet på handläggningen av ett hemskillnads-mål fått mycket stort inflytande på utformningen av praxis i nu ifrågasvarande hänseende. Enligt exemplet yrkas i ett mål, förutom hemskillnad jämlikt GB 11: 2 andra stycket, att hustrun måtte erhålla vårdsnaden om makarnas barn samt att mannen måtte förpliktas utgiva underhållsbidrag åt barnet; på parternas begäran hålles huvudförhandling i omedelbart samband med förberedelsen, varvid bl. a. anställs vittnesförhör med ett vittne rörande söndringen i makarnas äktenskap samt förhör under sanningsförsäkran med mannen rörande hans ekonomiska förhållanden. Exemplet synes mig vara mindre lyckligt valt, särskilt med hänsyn till beskaffenheten av de bevisfrågor, som enligt exemplet upptagas vid huvudförhandlingen, ävensom därtill att vid förberedelsen endast ena parten har biträde av advokat.

Anordningen med huvudförhandling i omedelbart samband med förberedelse har införts i rättegångsbalken för att skapa möjlighet för ett snabbt avgörande av mindre mål och mål som icke kräva mera omfattande utredning. Såsom framhållits i processlagberedningens motiv till RB 42: 20 tillkommer det emellertid, även om båda parterna samtycka till omedelbar huvudförhandling, likväl domaren att pröva, huruvida med hänsyn till rätens sammansättning sådan förhandling bör äga rum. Sålunda bör, har det anförts, vid häradsrätt huvudförhandling ej utsättas omedelbart, om på grund av målets art eller den utredning, som åberöpas, nämnds medverkan är önskvärd.

Mina iakttagelser vid inspektionerna ha givit mig stöd för den uppfattningen att omedelbar huvudförhandling kommit att tillämpas i större utsträckning än som vid den nya rättegångsbalkens tillkomst avsetts och som kan anses försvarlig. Vid vissa domstolar ha tvistemål endast undantagsvis kommit att avgöras av fullsutten rätt. Särskilt för häradsrätternas del måste denna utveckling anses betänklig, eftersom nämnden därigenom praktiskt taget helt sättes ur spel såvitt tvistemålen angår. För rådhusrätternas del kan saken måhända icke anses vara av lika stor vikt, eftersom nämnd icke deltar i tvistemåls avgörande.

Då jag för domarna framhållit den stora angelägenheten av en restriktiv tillämpning av reglerna om omedelbar huvudförhandling, har det hänt, att även domare som själva i stor utsträckning hållit huvudförhandling i sam-

band med förberedelse vitsordat, att systemet vore förenat med nackdelar och kunde lända till skada för den allmänna tilltron till rättssäkerheten. Andra domare ha uttalat den meningen att indispositiva tvistemål överhuvud icke borde i häradsrätt få avgöras vid huvudförhandling utan nämnd. En så långt gående inskränkning av stadgandets tillämpningsområde synes mig alls icke önskvärd, men jag har tillrätt domstolarna att, om någon bevisfråga föreligger till avgörande, noga överväga huruvida icke denna är sådan, att den bör prövas av fullsutten rätt. Jag har särskilt framhållit, att det icke bör få förekomma, att parterna eller deras ombud genom att till förberedelsen medtaga vittnen mer eller mindre direkt framtvunga omedelbar huvudförhandling. Vittnen böra icke få medtagas redan till förberedelsesammanträde utan att samråd först ägt rum med rättens ordförande.

Andra spörsmål rörande huvudförhandling.

Vid inspektionen av en rådhusrätt uppkom fråga om innebörden av stadgandet i RB 46:6 andra stycket om hörande av målsägande vid huvudförhandling i brottmål. Jag framhöll därvid följande: Vid huvudförhandlingen böra frågan om ansvar och talan om enskilt anspråk vanligen handläggas var för sig (RB 46:4) och det ifrågavarande stadgandet avser närmast ansvarsfrågans handläggning. Sedan åklagaren framställt sin ansvarstalan, bör alltså målsäganden höras i de fall, då han antingen har upplysningar att meddela i ansvarsfrågan eller också biträder åtalet. Gäller det brott mot person eller har målsäganden eljest närvarit vid brottets förövande, kan hans hörande ofta få betydelse främst ur bevissynpunkt. I sådana fall då av förundersökningshandlingarna framgår, att målsäganden ej har något att meddela i ansvarsfrågan, och han därför kallats till huvudförhandlingen endast med hänsyn till framställt skadeståndsyrcande, bör han höras först i samband med handläggningen av det enskilda anspråket.

Vid min inspektion av en landsfogdeexpedition uppgav en där tjänstgörande landsfogdeaspirant, som i landsfogdens frånvaro förestod expeditionen, att domstolarna stundom utsatte huvudförhandlingar utan att taga hänsyn till huruvida vederbörande åklagare vore i tillfälle att inställa sig. Sålunda hade vid ett tillfälle två domstolar utsatt var sitt mål, däri en och samma befattningshavare var åklagare, till huvudförhandling samma dag. Man hade försökt att få domstolarna att jämka sammanträdesdagarna, men domstolarna hade bestämt vägrat att vidtaga någon ändring.

Vad sålunda förekommit har givit mig anledning att erinra om angelägenheten av att domstolarna, innan huvudförhandling utsättes, förvissa sig om att parterna kunna komma tillstädes å den ifrågasatta dagen.

Omedelbarhetsprincipen.

Stadgandet i RB 17:2 (jfr RB 30:2) att dom, om huvudförhandling vid rätten ägt rum, skall grundas å vad vid förhandlingen förekommit har jag

någon gång sett åsidosatt. I ett mål angående hemskillnad hade hustruns ombud vid muntlig förberedelse begärt att få som bevis rörande hustruns på grund av sjukdom nedsatta arbetsförmåga åberopa ett läkarintyg, vilket ombudet ej innehade men som ombudet åtog sig att inkomma med till rätten senast inom två dagar. Motparten hade icke haft något att erinra däremot och rätten hade bifallit framställningen. Parterna hade därefter anhållit, att huvudförhandling omedelbart måtte hållas och att dom skulle meddelas när intyget inkommit. Huvudförhandling hade hållits i enlighet därmed. Intyget hade inkommit till rätten två dagar senare och dom hade meddelats följande dag. Bland domskälen i domen hade redovisats bl. a. att hustruns arbetsförmåga var i väsentlig grad nedsatt. Någon annan utredning rörande hustruns arbetsförmåga än det berörda intyget hade ej förebrotts i målet.

Rättegångskostnad.

Enligt RB 18: 14 skall part, som vill erhålla ersättning för rättegångskostnad, innan handläggningen avslutas framställa yrkande därom och uppgiva, vari kostnaden består. I de fall, då parterna företräts av ombud, ha i regel utförliga kostnadsräkningar ingivits till rätten. I fall, då part försummat att upprätta kostnadsräkning, har protokollet vid en av de inspekterade domstolarna i fråga om rättegångskostnader allenast pläгат innehålla att ersättning yrkats "enligt vid rätten tillämpade grunder". Att beloppet ej närmare specificerats torde stå i strid med nyssnämnda stadgande.

Domar.

Enligt 4 § protokollskungörelsen må i tvistemål vid underrätt tredskodom samt dom, varigenom kändans talan bifalles på grund av svarandens medgivande, tecknas på styrkt avskrift av stämmningsansökningen eller på omslag, vari sådan avskrift inneslutes. Möjligheten att sålunda utfärda domar i förenklad form har använts i mycket stor utsträckning. Vid ett stort antal domstolar har man emellertid underlåtit att bifoga den föreskrivna avskriften av stämmningsansökningen. I domboken har endast själva kappan till domen funnits. Detta är uppenbarligen helt otillräckligt, när domens innehåll ju icke framgår enbart av kappan utan först om man jänte denna har tillgång till stämmningsansökningen.

Av liknande art är en anmärkning, som jag några gånger haft anledning att framställa mot skillnadsdomar. När rätten i sådan dom fastställt mellan makarna träffat avtal angående underhåll, har avtalet ej alltid fogats vid eller refererats i domen, utan där har blott skett en hänvisning till avtalet med angivande av dettas datum. Därigenom har domen ej blivit fullständig och har icke utan komplettering kunnat begagnas som exekutionsurkund.

Den i RB 30: 6 och 5 § protokollskungörelsen medgivna möjligheten att

anteckna dom i bötesmål i tabell har utnyttjats i mycket ringa utsträckning. Anledningen härtill har uppgivits vara, att de ifrågavarande målen efter den 1 januari 1948 varit mycket fåtaliga på grund av strafföreläggandena och att därför å varje rättegångsdag i regel förekommit ett så ringa antal sådana mål, att man icke tyckt det löna sig att för dem upplägga det föreskrivna tabellformuläret i helarksformat. I anledning härav har jag framhållit, att det icke möter hinder att, blott erforderliga anteckningar göras på omslaget för varje rättegångsdag, använda formuläret för så många rättegångsdagar som utrymmet medger.

Domar, som upptagas i tabell jämlikt 5 § protokollskungörelsen, skola erhålla särskild beteckning (särskild nummerserie; 9 § andra stycket protokollskungörelsen).

I några fall har jag haft anledning anmärka, att domar varit väl knapphändigt avfattade. Eftersom enligt den nya rättegångsordningen domen meddelas skild från protokoll och andra handlingar i målet, kan det krävas, att den lämnar tydligt besked om föremålet för processen, något som är av betydelse bl. a. för avgörande av frågor om res judicata (RB 17:11 och 30:9).

Vissa missförstånd hänförande sig till bestämmelserna om doms avkunnande har jag stundom påträffat. I något fall har jag sett anteckning om att dom avkunnats (man har felaktigt skrivit "meddelats") genom uppläsning av domslutet jämte fullföljdshänvisning. Vid avkunnande av dom skola emellertid jämväl domskälen återgivas. Jag har även haft anledning erinra om att uttrycket i RB 17:9 och 30:7 "genom återgivande av domskälen" ej innebär, att domskälen måste ha erhållit exakt den formulering, som de skola ha i den slutliga avfattningen av domen. Samtliga domskäl skola visserligen angivas vid avkunnandet, men de må återgivas i friare form än de eventuellt komma att erhålla i sin slutliga avfattning.

Fullföljdshänvisningar.

I vissa fall, då i tvistemål i samband med domen meddelats beslut om ersättning åt biträde enligt lagen om fri rättegång, har ej observerats, att dubbel fullföljdshänvisning bort meddelas (RB 49:5).

Ofta ha fullföljdshänvisningarna ej utskrivits i domarna utan har i stället antecknats ordet "Fullföljdshänvisning". Mot detta förfarande har jag anmärkt, att vid utskrift misstag lätt kan ske, om ej antingen fullföljdshänvisningen fullständigt intages i konceptdomen eller ock fullföljdshänvisningen närmare bestämmes genom hänvisning till visst formulär i processnämndens formulärsamling eller på liknande sätt. Om fullföljdshänvisningarna ej utskrivas i domarna, böra gällande tidsfrister likväl angivas. Komplikationer kunna inträffa, om i utskrift från konceptdom någon tidsfrist av misstag angivits felaktigt.

Expediering av vissa uppgifter.

Om expediering av uppgifter till äktenskapsregistret (rörande annat än bodelningshandling eller äktenskapsförord) har i åtskilliga fall verkställts anteckning å domarna i stället för i dagboken såsom föreskrives i 3 § kungörelsen den 11 oktober 1920 angående äktenskapsregistret sådan denna paragraf lyder jämlikt kungörelse den 31 oktober 1947. Stundom ha anteckningar av detta slag gjorts i målförteckningen, nämligen i dennas anmärkningskolumn.

Jag har i anledning härav framhållit, att dylika anteckningar böra föras å dagboksbladet; i målförteckningen böra föras i huvudsak endast hänvisningar samt sådana anteckningar, som i vissa mål bliva erforderliga genom att dagboksblad ej upplägges (18—20 §§ protokollskungörelsen).

Även rörande expedierade straffuppgifter har anteckning stundom verkställts å domen i stället för i dagboken (§ 1 kungörelsen den 26 november 1914 om uppgifter till straffregistret och om registrets förande enligt lydelse jämlikt kungörelse den 31 oktober 1947). Härom gäller detsamma som ovan sagts om uppgifter till äktenskapsregistret.

Dagböcker för mål och ärenden.

I några fall har man mot bestämmelserna i 17 och 20 §§ protokollskungörelsen underlåtit att upplägga dagboksblad. Förutsättning för att man skall äga att i mål underlåta att upplägga dagboksblad är att målet anhängiggjorts genom ansökan och omedelbart företages till avgörande. Beträffande ärenden är regeln att dagboksblad erfordras allenast när ärendet icke kan avgöras utan att yttrande inhämtas eller annan förberedande åtgärd vidtages. I detta sammanhang böra uppmärksammas föreskrifterna angående anteckning om dagboksblad i målförteckningen resp. förteckningen till dagboken över ärenden. I målförteckningen skall anteckning ske om dagboksblad ej upplagts, i ärendeförteckningen däremot om dagboksblad upplagts. Om dessa föreskrifter har jag vid flera domstolar haft anledning erinra.

Dagboksbladen ha ej heller alltid varit fullständigt förda. Sålunda har någon gång saknats föreskriven anteckning om tid för måls avgörande och om nummer å dom.

Akter.

Enligt RB 6: 10 skola kallelser, förelägganden eller andra beslut, som ej intagits i protokollet, upptagas i akten genom anteckning å inlaga eller på annat sätt. Antecknas beslut på handling som tidigare upptagits i akten, erfordras ej att anteckningen särskilt redovisas såsom aktilaga (23 § protokollskungörelsen). Föreskriften om upptagande av beslut i akten har i åtskilliga fall åsidosatts. Detta gäller framför allt avskrivningsbeslut.

Beslut som upptagits i akten måste fördes med underskrift av den beslutande eller åtminstone med hans signum.

Avskrift av dom som förvaras i akt (RB 6: 10) skall vara till riktigheten bestyrkt.

Om den ordning, i vilken handlingarna skola ligga i akten, saknas andra föreskrifter än bestämmelsen i 23 § protokollskungörelsen att inlagor och andra handlingar som upptagas i akt skola numreras såsom aktbilagor i löpande följd efter hand som de inkomma. Jag har emellertid funnit, att den bästa överskådligheten vinnes om, när aktens innehåll slutligen ordnas, domsavskriften lägges överst, närmast åtföljd av protokollet, oavsett vilka nummer de erhållit som aktbilagor. Vid somliga domstolar ha akterna varit ordnade på detta sätt.

Vid en domstol hade anmälan av vederbörande åklagare om behov av offentlig försvarare upplagts som särskilt ärende med egen akt. Ehuru visst formellt stöd föreligger för en sådan åtgärd, därest vid tidpunkten för anmälan stämningsansökan ännu ej inkommit och något brottmål således icke konstituerats, förefaller det likväl opraktiskt att förfara på detta sätt. I de allra flesta fall kommer ju anmälan om behov av offentlig försvarare att tämligen snart åtföljas av stämningsansökan, och det synes därför icke möta något hinder att i anledning av anmälan upplägga dagboksblad för det presumtiva brottmålet och att redovisa anmälan som en åtgärd i målet.

Vid åtminstone en domstol var ordningen beträffande mål om tvistiga fordringar i konkurs den, att handlingarna rörande målet återfunnos i konkursakten; någon akt rörande målet hade icke upplagts. Ej heller hade målet antecknats i måldagboken. Emellertid böra de allmänna reglerna om dagbok och aktbildning i mål tillämpas även för dylika konkursmål.

Ett stadgande, som jag ofta haft anledning att erinra om, är föreskriften i 1 § protokollskungörelsen att då inlaga eller annan handling i mål eller ärende inkommer till domstol, den som mottager handlingen skall å denna anteckna inkomstdagen jämte uppgift om antalet exemplar och bilagor samt, om handlingen ingivits, ingivarens namn, yrke och postadress men eljest på vad sätt handlingen inkommit, liksom ock föreskriften i 23 § samma kungörelse om numrering av aktbilagor samt anteckning på varje aktbilaga om domstolens namn samt målets eller ärendets dagboksnummer. Ej heller har man alltid observerat stadgandet i RB 33: 3 att handling, som till rätten inlämnas genom bud eller insändes med posten i betalt brev, skall anses ingiven av den som undertecknat handlingen.

Protokoll.

Många av de framställda erinringarna ha haft avseende å praxis beträffande protokollföringen. Protokollföringen har tydligen vållat domstolarna särskilt bekymmer och har också utgjort ett av de ännen, som flitigast diskuterats vid samtalen med domstolspersonalen efter inspektionerna.

Stundom har man underlåtit att föra protokoll, ehuru sådant bort föras.

Protokoll ha sålunda vid några domstolar saknats i mål, som vid första inställelsen avgjorts genom tredskodom. Vid ett flertal domstolar ha protokoll ej heller förts i hemskillnads- och äktenskapsskillnadsmål, som anhängiggjorts genom ansökan och jämlikt GB 15: 5 utan huvudförhandling omedelbart företagits till avgörande. Över handläggning, som sker vid måls avgörande, skall emellertid enligt RB 6: 1 protokoll alltid föras.

Enligt 2 § protokollskungörelsen skola rättegångsbalkens bestämmelser om protokoll i mål äga motsvarande tillämpning i ärenden, dock med bl. a. det undantaget att i domstolsärenden protokoll ej erfordras över handläggning som företages av lagfaren domare ensam och ej sker vid förhandling. I flera fall har man utöver vad sålunda medgivits underlåtit att föra protokoll. Detta gäller framför allt ärenden rörande adoption och omyndighetsförklaringar.

Å andra sidan ha protokoll vid många domstolar förts i fall, då protokoll ej erfordras. Det vanligaste fallet har avsett tvistemål, som i anledning av båda parternas utevaro avskrivits vid första inställelsen. Därvid erfordras jämlikt RB 6: 1 andra stycket andra punkten ej protokoll.

Den icke oviktiga föreskriften i RB 6: 8 att ordföranden, då protokollet är uppsatt, skall göra anteckning därom å protokollet har då och då eftersatts. Denna anteckning skall enligt 10 § protokollskungörelsen ske med angivande av dagen för anteckningen. I allmänhet har anteckningen date-rats samma dag som förhandlingen hållits, stundom — särskilt i fråga om mera vidlyftiga protokoll — dagen efter. Endast mera sällan har anteckningen skett senare. Någon kontroll av att föreskriften i RB 6: 8 första stycket första punkten att protokoll över förhandling skall erhålla slutlig avfattning, innan förhandlingen avslutas, har icke kunnat utövas vid inspektionerna. Det har emellertid uppgivits, att det i allmänhet icke mötte alltför stora svårigheter att åtlyda föreskriften.

Endast undantagsvis har jag funnit anledning att i fråga om protokoll anmärka, att det varit för knapphändigt. Däremot har jag på några håll iakttagit, att särskilt protokollen vid muntlig förberedelse gjorts alltför vidlyftiga. I själva verket ha dessa protokoll stundom haft mycket stor likhet med protokollen från första rättegångstillfället i mål handlagda enligt den gamla rättegångsordningen. Föreskrifter om vad protokollet vid muntlig förberedelse skall innehålla finnas i RB 6: 4. I anledning av föreskriften i första stycket andra punkten att protokollet skall innehålla kort redogörelse för de omständigheter parterna åberopa jämte motpartens yttrande däröver har jag funnit anledning att särskilt betona, att denna redogörelse bör vara *kort*. Jag har funnit, att orsaken till att protokollen i vissa fall blivit så vidlyftiga varit att man fört dem fortlöpande under förhandlingarnas gång. Detta kan icke vara riktigt. Det rätta synes mig vara, att protokoll vid muntlig förberedelse — i den mån det ej kan färdigställas i förväg — i princip nedskrivs först omedelbart innan för-

handlingen avslutas och att det då i huvudsak blir en nedteckning av det resultat i fråga om de särskilda i RB 6: 4 angivna punkterna, till vilket man vid förberedelsen kommit.

Vid en domstol har jag varit i tillfälle att taga närmare del av utskrifter av fonetisk upptagning jämlikt RB 6: 9. Ordföranden hade icke haft någon större vana vid detta slag av upptagning och resultatet hade icke blivit tillfredsställande. Utskrifterna av fonogrammen hade varit mycket vidlyftiga och icke sällan synnerligen svårlästa, vartill bidragit ej endast att man vid utskriften ej alltid kunnat fastställa, hur de av apparaten upptagna ljuden borde dechiffreras eller vem som fällt ett visst yttrande, utan även att förhören letts så, att det ibland varit svårt att förstå innebörden av de lämnade svaren. De iakttagelser jag sålunda gjort ha stärkt mig i min uppfattning, att fonetisk upptagning kräver stor vana hos domstolens ordförande och en stark formell processledning.

Vid en domstol ha protokollen i mål, som tredskovis avgjorts vid första inställelsen, av besparingsskäl tecknats på stämningsansökningen. Principiellt torde icke möta något hinder att förfara på detta sätt, om blott föreskrifterna angående papperskvalitet iakttagas (3 § protokollskungörelsen).

Föreskriven papperskvalitet har icke kommit till användning i vissa fall, då protokollet skrivits för hand med bläck.

På sina håll ha testamentsvittnesförhör upptagits i avhandlingsprotokollet i stället för att redovisas som ärende enligt rättegångsbalken och upptagas i särskilt protokoll.

Omvänt har förekommit, att ärende rörande kallelse å okända borgenärer upptagits i särskilt protokoll i stället för att enligt den uttryckliga föreskriften i 27 § protokollskungörelsen upptagas i bouppteckningsprotokollet.

Försummelse att verkställa anteckningar jämlikt 28 § protokollskungörelsen ha också iakttagits.

Föreskriften i RB 6: 3 andra punkten att protokoll skall upptaga bl. a. rättens ledamöter har vid en del domstolar — tydligen för vinnande av lättnad i arbetet — tillämpats så, att nämnden redovisats genom mera summariska anteckningar såsom: "Nämnd, se förmynderskapsprotokollet" eller "Första" resp. "Andra gruppen", "Häradsdomaren N. N:s i M. nämndemanslag" eller dylikt. Jag har anmärkt, att sådana anteckningar icke kunna anses förenliga med lagens ifrågavarande föreskrift.

Strafförelägganden.

I vissa fall ha de av åklagarna förda diarierna över meddelade strafförelägganden varit ofullständiga, varför jag haft anledning erinra vederbörande om föreskrifterna i 3 § kungörelsen den 19 december 1947 med

närmare föreskrifter om strafföreläggande jämte därtill hörande formulär till diarium med anvisningar.

Jag har likaledes i flera fall haft anledning att erinra om föreskriften i 6 § nämnda kungörelse om skyldighet för åklagare att om godkänt strafföreläggande underrätta vissa myndigheter. Då uppgift sänts, har detta stundom skett för sent (så t. ex. beträffande uppgifter till kontrollstyrelsen enligt kungörelsen den 17 juni 1938 angående skyldighet för domstolar m. fl. att meddela uppgifter till ledning för systembolagens verksamhet, däri en fjortondagarsfrist är föreskriven).

Om avsändande av uppgifter rörande godkända strafförelägganden bör anteckning ske, lämpligen i diariet.

Bestämmelserna i vissa författningar om särskild fördelning av böter ha stundom icke iakttagits.

Har bötesstraff med tillämpning av SL 4: 1 ålagts gemensamt för flera brott, skall detta anmärkas i saköreslängden (§ 1 förordningen den 14 december 1917 angående indrivning och redovisning av böter samt 8 och 9 §§ kungörelsen den 19 december 1947 med närmare föreskrifter om strafföreläggande). Denna föreskrift har i många fall åsidosatts. Det är av vikt att den iakttages även såvitt angår böter ålagda genom strafföreläggande, enär eljest felaktigheter kunna uppkomma vid eventuell bötesförvandling (jfr 8 § lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff).

I åtskilliga fall har strafföreläggande återkallats sedan det godkänts, i andra fall före godkännandet men efter delgivningen. Därvid har ofta i diariet antecknats att "åtalet eftergivits". I anledning härav har jag erinrat vederbörande om att godkänt strafföreläggande enligt RB 48: 5 gäller som lagakraftäggande dom och ej kan återkallas. Jag har även framhållit, att det ej heller är riktigt att före godkännandet återkalla ett delgivet strafföreläggande i form av åtalseftergift. Strafföreläggande må utfärdas endast när allmänt åtal skall äga rum men det icke anses erforderligt att väcka åtal (RB 48: 1). Åtalsprövningen skall alltså ha ägt rum innan föreläggandet utfärdas. Den utredning som erfordras för bedömning av om åtalseftergift bör meddelas skall verkställas före beslutet om åtal och föreläggandets utfärdande.

Stundom har jag haft anledning erinra åklagare om att stadgandet i RB 48: 1 att strafföreläggande ej må användas, om den misstänkte är under 18 år, har den innebörden att strafföreläggande, om övriga förutsättningar föreligga, kan förekomma blott vederbörande vid godkännandet fyllt 18 år och således även om han vid förseelsens begående ännu ej uppnått denna ålder.

I några fall har åklagaren ansett, att godkännande av strafföreläggande föreläge i och med inbetalning av det förelagda bötesbeloppet. Så kan emellertid icke anses vara förhållandet. På blanketterna till strafföreläggande (exemplar 3) har framhållits angelägenheten av att den bötfällde

även om han insänder det förelagda beloppet — och därmed anser sig ha godkänt föreläggandet — likväl dessutom insänder exemplar 2 av föreläggandet med påtecknat godkännande till den åklagare som utfärdat föreläggandet. Har betalning influtit för ett formellt icke godkänt föreläggande, bör åklagaren därför omedelbart vidtaga åtgärder för att erhålla godkännande av detsamma.

2. Frågor rörande rättegångsbalkens bestämmelser om anhållande av för brott misstänkta personer samt angående förandet av liggare över anhållna.

Enligt 13 § Kungl. Maj:ts förundersökningskungörelse den 19 december 1947 åligger det myndighet, som äger meddela beslut om anhållande för brott — anhållningsmyndighet — att föra noggranna anteckningar angående de personer, vilka av dem anhållits såsom misstänkta för brott. Av dessa anteckningar skall framgå tidpunkten då sådan person blivit gripen, tidpunkten då den misstänkte blivit inställd till förhör jämlikt 24 kap. 8 § rättegångsbalken, tidpunkten då han blivit anhållen samt tidpunkten då häktningsframställning avlåtits eller den misstänkte av anhållningsmyndigheten frigivits. Ha minst tolv timmar förflutit mellan gripandet och inställandet till förhör, som nyss nämnts, skall anledningen till dröjsmålet särskilt angivas. Har beslut om anhållande ej kunnat verkställas omedelbart eller har den gripne eller anhållne avvikit, skola erforderliga uppgifter lämnas därom. Anhållningsmyndigheten skall inom en månad efter utgången av varje kvartal till J. O. insända avskrift av anteckningarna för kvartalet.

De avskrifter av ifrågavarande slag, som jag under år 1948 mottagit, ha givit vid handen, att de angivna bestämmelserna föranlett missuppfattningar i olika hänseenden. Av yttranden, som jag i anledning av gjorda anteckningar inhämtat från en del anhållningsmyndigheter, har därjämte ej sällan framgått, att innebörden av de i 24 kap. rättegångsbalken givna stadgandena om gripande och anhållande icke stått helt klar för anhållningsmyndigheterna.

Vad sålunda förekommit har givit mig anledning till följande erinringar.

Anhållningsmyndighet är enligt RB 24:5 undersökningsledaren eller åklagaren. Undersökningsledare eller åklagare äger icke uppdraga åt polisman att meddela beslut om anhållande. Har förundersökningen inletts av polismyndighet, skall åklagaren övertaga ledningen av förundersökningen, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet eller det eljest av särskilda skäl finnes påkallat. Men intill dess så skett har polismyndigheten såsom undersökningsledare att meddela erforderliga beslut i fråga om anhållande. I RB 7:9 redogöres för vad som i rättegångsbalken avses med polismyndighet.

Skyldighet att föra de anteckningar, varom nu är fråga, åvilar den anställningsmyndighet, som omhänderhar förundersökningen om brottet och därför fattat beslutet om anhållande. Om exempelvis en för brott efterlyst person anträffas av landsfiskalen å annan ort än där efterlysningen skett, är det åklagaren i efterlysningsorten, vilken skall i egenskap av anställningsmyndighet föra de erforderliga anteckningarna rörande de mot den misstänkte vidtagna åtgärderna. Landsfiskalen, som endast verkställer av anställningsmyndigheten begärda åtgärder, skall däremot icke i sin liggare över anhållna göra några anteckningar om fallet. Hans åtgärder redovisas därför i sådana fall endast genom anteckning i minnesbok eller dagbok. Har misstänkt anhållits av polismyndighet, är det ur praktisk synpunkt lämpligast, att insändandet till J. O. också av anteckningarna rörande sådana anhållna ombesörjes av vederbörande åklagare.

Då en för brott misstänkt person tages i förvar av anställningsmyndigheten själv, skall i liggaren över anhållna icke göras några anteckningar om gripande eller förhör enligt RB 24: 8. Den misstänkte har ju då blivit anhållen av därtill behörig myndighet. Med gripande torde i förundersökningskungörelsen endast avses sådana fall, då annan än anställningsmyndigheten berövat den misstänkte hans frihet. Ett gripande i denna bemärkelse kan hänföras till endera av följande två grupper.

1) *Gripandet innebär verkställandet av ett anhållningsbeslut genom annan än anställningsmyndigheten själv (RB 24:6).* Har beslutet om anhållande meddelats utan att den misstänkte är tillstädes, ankommer det på den, som meddelat beslutet, att befordra detsamma till verkställighet. Detta kan ske genom att anställningsmyndigheten beordrar en polisman att efterspana den misstänkte och hämta honom till polisstationen. Den misstänkte kan också efterlysas för brottet. I senare fallet inträffar det mestadels, att den misstänkte sedermera, ofta lång tid därefter, anträffas och gripes på annan ort. En verkställighet av ett anhållningsbeslut kan också sägas föreligga, då en anhållen person, som avvikit, åter fasttages.

2) *Gripandet innebär ett av annan än anställningsmyndigheten vidtaget provisoriskt anhållande (RB 24:7).* En misstänkt person kan gripas innan något anhållningsbeslut meddelats, vare sig förundersökning om brottet inlemts eller icke. Sålunda kan stundom efterlysning ske utan att beslut om anhållande föreligger, t. ex. om den misstänktes utseende men ej hans namn är känt. Vidare kan den första misstanken att en viss person förövat brottet uppkomma vid spaning eller förhör, som under förundersökningen företages av en polisman. Denne har att omedelbart underrätta undersökningsledaren om misstanken. Om denne då icke är tillstädes, äger polismannen gripa den misstänkte, såframt skäl till anhållande förekomma och beslut därom icke utan fara kan avvaktas. Är därvid den misstänkte redan kvarhållen för förhör, har förhørsledaren endast att förklara honom gripen, s. k. skrivbordsgripande. Detta medför, att de regler om inskränkningar

i rätten att kvarhålla någon för förhör, varom stadgas i **RB 23: 9**, icke längre äga tillämpning å den misstänkte. Slutligen kan gripande av en misstänkt ske redan innan något förundersökningsförfarande ens blivit inlett, t. ex. då den misstänkte tages å bar gärning eller flyende fot.

Om varje gripande, varom nu nämnts, skall — när det innebär verkställighet av ett anhållningsbeslut eller sedermera lett till anhållande — anteckning ske i liggaren över anhållna. Det är därför av vikt, att den åtgärd, som anteckningen åsyftar, verkligen är ett gripande och icke exempelvis ett hämtande till förhör enligt **RB 23: 7** eller ett medtagande till förhör enligt **RB 23: 8**. Redan vid den tidpunkt, då tvångsåtgärden vidtages, bör arten av densamma klargöras, så att någon ovisshet därom icke senare kan uppkomma. Överhuvud bör innebörden av varje åtgärd, som vidtages mot en misstänkt, alltid stå fullt klar såväl för undersökningsledare och åklagare som för förhørsledare och polismän. Även den misstänkte bör äga kännedom om vad de mot honom vidtagna åtgärderna innebära.

Då någon blivit gripen, skall polismannen tillse, att ansvaret för frihetsberövandet övertages av anhållningsmyndigheten. Gripandet skall därför så skyndsamt som möjligt anmälas för polismyndighet eller åklagare. Denna anmälan får icke uppehållas av något ingående förhör med den gripne eller av annan utredning om hans brottslighet. Anhållningsmyndigheten äger icke att av den, som verkställt gripandet, fordra annat än en kortfattad redogörelse över anledningen till åtgärden. Så snart ske kan skall den gripne enligt **RB 24: 8** inställas till förhör inför anhållningsmyndigheten eller inför polisman, som anhållningsmyndigheten i varje särskilt fall förordnar att hålla förhöret. Har gripandet skett på annan ort, kan sådant förordnande lämnas åt polisman å den ort, där den misstänkte finnes.

I alla de fall, då det i liggaren över anhållna antecknats att den anhållne gripits, skall också anteckning ske om tidpunkten då han inställdes till förhör enligt **RB 24: 8**. Anteckningen skall upptaga den tidpunkt, då förhöret faktiskt tog sin början. Det kan ofta dröja avsevärd tid mellan gripandet och inställandet till förhör. Så är exempelvis fallet om den misstänkte gripits på annan ort än den, där han skall höras, eller om den, som skall meddela beslut i anhållningsfrågan, av andra tjänstegöromål, såsom närvaro vid domstolsförhandling, spaning och dylikt, ej kan ordna med förhör eller om han ej kan erhålla anmälan om gripandet på grund av att han slutat sin tjänstgöring för dagen. När sådana förhållanden inträffa, brukar den som gripit den misstänkte helt naturligt utfylla väntetiden med att förhöra honom. I dessa och vissa andra fall, t. ex. vid skrivbordsgripande, kan förhørsledaren därför ofta vid sin anmälan om att gripande skett framlägga en så fullständig utredning, att anhållningsmyndigheten kan fatta ståndpunkt i anhållningsfrågan efter en av förhørsledaren gjord, kortare föredragning av ärendet. Förhöret med den misstänkte kan i så fall inskränkas till att skaffa bekräftelse på att de för anhållande omedelbart avgörande förutsätt-

ningarna föreligga. Är föredraganden den polisman, till vilken undersökningsledaren eller åklagaren brukar anförtro att hålla förhör enligt RB 24: 8, blir ju i allmänhet ett särskilt förhör med den misstänkte efter föredragningen en skäligen onödig formalitet. Att på detta sätt ett anhållande av en gripna person sker utan att anhållningsmyndigheten verkställt eller förordnat om förhör enligt RB 24: 8 är vanligt framför allt i de största städerna, där disproportionen mellan antalet gripna personer och antalet befattningshavare, som kunna meddela anhållningsbeslut, gör att möjligheten att bringa tillämpningen av rättegångsbalken i full överensstämmelse med lagstiftningens anda och mening främst är beroende av hur polis- och åklagarmyndigheternas arbete är organiserat. Förfarandet bör enligt min mening kunna i liggaren över anhållna lämpligast redovisas på så sätt, att samma tidpunkt antecknas för förhöret enligt RB 24: 8 och för beslutet om anhållande.

Den i förundersökningskungörelsen föreskrivna skyldigheten att i liggaren över anhållna anteckna anledningen till längre dröjsmål än tolv timmar mellan gripandet och inställandet till förhör torde i allmänhet kunna uppfyllas genom mycket kortfattade anteckningar, såsom t. ex.: "Gripen i M. Transporterad M—K kl. 13.10—23.38"; "Åkl. upptagen av huvudförhandl. till kl. 20.30"; "N.N. berusad; kunde därför ej höras tidigare"; "Anmälan ej medhunden före tjänstgöringens slut" etc.

Ett förhör enligt RB 24: 8 bör i allmänhet kunna göras mycket kort. Med förhöret avses ju endast att fastställa den gripnes identitet eller att bestämma huruvida det provisoriska anhållande, som gripandet innebär, fortfarande skall äga bestånd. Det bör således icke förekomma, att förhöret avbrytes på kvällen för att återupptagas nästa morgon. Hålles förhöret av annan än anhållningsmyndigheten själv, bör anhållningsmyndigheten vara beredd att omedelbart efter förhörets slut avgöra, om den misstänkte skall anhållas eller frigivas. Om förhöret exempelvis avslutas på aftonen kan den, som äger besluta i anhållningsfrågan, icke uppskjuta sitt ställningstagande till följande morgon.

Anteckningar i liggaren över anhållna skola ej föras i fråga om personer, beträffande vilka beslut om anhållande meddelats utan att beslutet blivit verkställt. Sker sedan verkställighet genom att den misstänkte i enlighet med vad ovan under 1) sägs gripes, bör i liggarens kolumn rörande anhållande antecknas tidpunkten (dagen) för anhållningsbeslutet. Något nytt anhållningsbeslut erfordras ju icke.

Uppstår tvekan om hur åtgärderna skola redovisas i liggaren, böra närmare upplysningar lämnas genom anteckningar i anmärkningskolumnen.

Det må särskilt understrykas, att då efterlysande, gripande och anhållande endast äro förberedande åtgärder för häktning, ingen av dessa åtgärder får företagas med mindre brottet är sådant, att den misstänkte under

i lag givna förutsättningar kan komma att häktas för detsamma (RB 24: 5 första stycket).

Av de till mig inkomna avskrifterna av liggare över anhållna, för brott misstänkta personer förefaller som om den i lag medgivna anståndstiden, inom vilken häktningsframställning skall avlätas till rätten (RB 24: 12), stundom tages i anspråk i större utsträckning än som är oundgängligen nödvändigt. Det må ihågkommas, att lagen förutsätter att häktningsframställning såsom regel skall göras sist dagen efter det anhållande skett. Det får ej förekomma, att — efter det tillräcklig utredning vunnits för prövning av häktningsfrågan — den i lag medgivna fristen att inkomma med häktningsframställning utnyttjas exempelvis för att till bekvämlighet för rätten uppsätta och utskriva protokoll över den dittills verkställda förundersökningen. Intresset av att häktningsframställningen skall kunna upptagas i samband med huvudförhandlingen synes ibland ha föranlett dröjsmål med avgivandet av häktningsframställning. Detta intresse är emellertid i erforderlig grad tillgodosett genom stadgandet i RB 24: 13 andra punkten.

VI. Inspektionsresor under år 1948.

Under mina ämbetsresor år 1948 har jag inspekterat domstolar och andra myndigheter inom Södermanlands, Kristianstads, Malmöhus och Örebro län. Därjämte har jag förrättat inspektion av ungdomsanstalten i Uppsala samt statens handelskommission.

Redogörelse för vad under inspektionerna förekommit lämnas i de därunder förda protokollen, som jämte justitieombudsmannens diarium och registratur komma att för granskning överlämnas till vederbörande lagutskott.

VII. Under år 1948 handlagda klagomål och anställda åtal m. m.

Antalet härstädes under år 1948 diarieförda ärenden har uppgått till 866.

Vid 1948 års början voro — fränsett ett antal balanserade ärenden av annan beskaffenhet — av förut inkomna klagomål eller eljest mot tjänstemän anhängiggjorda ärenden fortfarande under handläggning härstädes 55

Under år 1948 hava anhängiggjorts ärenden mot tjänstemän:
genom inkomna klagomål — däribland icke inberäknat ett antal anonyma skrifter, vilka icke diarieförts — ett antal av 529
samt på grund av anmärkningar, gjorda vid granskning av fångförteckningar eller vid ämbetsresa eller annorledes, ett antal av . . 175

Summa balanserade och inkomna ärenden mot tjänstemän 759

Av berörda 759 ärenden hava under år 1948:

1) såsom återkallade avskrivits	4
2) till annan myndighet överlämnats	8
3) efter vederbörandes hörande fått förfalla	306
4) efter annorledes verkställd utredning avskrivits	52
5) utan åtgärd avskrivits	183
6) till åtal hänvisats	4
7) föranlett åtgärd för disciplinär bestraffning	1
8) föranlett annan åtgärd än enligt 6 och 7	134
9) föranlett framställning till Kungl. Maj:t	3
och äro vid 1948 års slut:	
10) i avbidan på infordrad förklaring, påminnelsers avgivande eller annan utredning vilande	46
11) i avbidan på domstols eller myndighets beslut vilande	5
12) på prövning beroende	13

Summa 759

Under år 1948 har, såsom av ovanstående redogörelse framgår, i 4 ärenden beslutits anställande av åtal, nämligen

på grund av förd klagan i	2
av annan anledning i	2

Summa 4

För nedan angivna fel eller försummelse i tjänsten har förordnats om åtal mot:

1) tingsnotarie för fel och försummelse vid utövningen av domarämbete (s. 64 o. f.);

2) föreståndare för priskontor vid kristidsstyrelse för kränkande uttalanden i tjänsteskrivelser (s. 46 o. f.);

3) t. f. polischef för olaga kvarhållande (s. 56 o. f.); samt

4) föreståndare för priskontor vid kristidsstyrelse för felaktigt förfarande genom prövning av tvistigt rättsförhållande mellan parter i ärende rörande ersättning för utförda körslor (s. 38 o. f.).

Därjämte har åtgärd för disciplinär bestraffning för tjänstefel vidtagits mot:

5) förste stationsskrivare för felaktigt förfarande vid expediering av tåg (s. 73 o. f.).

Ordföranden i nedre justitierevisionen har på förfrågan uppgivit, att sedan början av senaste lagtima riksdag någon förklaring av lag, i den ordning § 19 regeringsformen bestämmer, icke blivit av Kungl. Maj:t meddelad.

För fullgörande av den i 14 § av instruktionen för justitieombudsmannen lämnade föreskriften om avgivande av redogörelse för behandlingen av riksdagens hos Kungl. Maj:t anmälda beslut och gjorda framställningar hava från statsdepartementen införskaffats uppgifter rörande *dels* vilka åtgärder, som blivit vidtagna i anledning av 1948 års riksdags skrivelser, *dels ock* — beträffande sådana genom föregående riksdagars skrivelser hos Kungl. Maj:t anhängiggjorda ärenden som vid 1948 års början voro i sin helhet eller till någon del oavgjorda — vilka åtgärder under nästlidna år blivit vidtagna.

Uppgifterna, som angiva ärendenas ställning vid utgången av år 1948, innefattas i tre såsom bilagor II, III och IV till denna berättelse fogade förteckningar. Såsom bilagor äro även intagna en tabell över de skrivelser 1948 års riksdag avlätit till Kungl. Maj:t (bil. I) och en förteckning över ärenden, som hos Kungl. Maj:t anhängiggjorts genom skrivelser från justitieombudsmannen före den 1 januari 1948 och vari under år 1948 åtgärd vidtagits eller vilka vid samma års slut ännu voro på Kungl. Maj:ts prövning beroende (bil. V).

Stockholm i justitieombudsmansexpeditionen den 10 januari 1949.

FOLKE RUDEWALL.

Gösta Stenlund.

TRYCKFRIHETSKOMMITTÉNS BERÄTTELSE

AVGIVEN ÅR 1949.

TILL RIKSDAGEN.

Under den tid, som förflutit efter avgivandet av tryckfrihetskommitténs senaste berättelse, har kommittén icke haft att behandla något ärende, vilket kommittén härmed får för riksdagen anmäla.

Stockholm i januari 1949.

FOLKE RUDEWALL.

K. SCHLYTER.
ERIK WELLANDER.HENNING LEO.
DAVID OLLÉN.N. GÄRDE.
NILS AHNLUND.*Gösta Stenlund.*

BILAGOR.

Bilaga I.

Tabell

över de av 1948 års riksdag avlätna skrivelser m. m. i nummerföljd enligt fjortonde samlingen av bihanget till riksdagens protokoll.

Det andra siffertalet utvisar det nummer, under vilket skrivelserna för varje särskilt departement upptagits i den såsom bilaga II här nedan införda förteckningen.

1	Fi	6	39	Fö	2	76	⁴⁾	115	I	6	152	Fi	41	192	S	12	
2	Ju	11	40	H	3	77	H	9	116	Ju	15	153	H	19	193	S	13
3	U	1	41	Fö	3	78	Fö	6	117	Ju	16	154	H	20	194	I	16
4	Fö	20	42	Fö	4	79	Fö	7	118	I	7	155	Fi	42	195	I	17
5	S	5	43	Ju	6	80	K	6	119	H	13	156	I	12	196	S	17
6	K	9	44	Ju	5	81	K	7	120	U	9	157	Fi	43	197	K	20
7	Fi	19	45	U	4	82	I	3		H	14	158	I	13	198	E	10
8	E	2		H	4	83	Jo	10	121	U	10	159	I	14	199	Ju	22
9	Jo	24	46	U	5	84	¹⁾			H	15	160	K	13	200	Fi	47
10	H	11		H	5	85	²⁾	122	Ju	17	161	K	14		Jo	18	
11	I	8	47	U	6	86	³⁾	123	Ju	18	162	K	15	201	Fi	48	
12	Fö	5		H	6	87	Fi	21	124	Fi	30	163	K	16	202	Fi	49
13	Fi	20	48	Ju	7	88	Jo	8	125	Fi	31	164	Fi	44	203	Jo	19
	H	10	49	H	8	89	Jo	9	126	U	11	165	K	17	204	Fö	7
14	U	2	50	Fi	10	90	Fö	3		H	16	166	H	21	205	Ju	23
15	Fi	1	51	Ju	8	91	I	4	127	S	6	167	U	12	206	I	18
16	Fi	2	52	U	7	92	H	12	128	H	17	168	H	22	207	Fi	50
17	Fi	3		H	7	93	E	3	129	Fö	9	169	Fö	11	208	Fi	51
18	Ju	1	53	S	2	94	Fö	8	130	I	9	170	Fö	12	209	Fi	52
19	⁴⁾		54	Fi	11	95	S	4	131	Fi	32	171	E	4	210	Fi	53
20	Fi	4	55	S	3	96	Fi	22	132	Ju	19	172	E	5	211	Fö	14
21	H	1	56	Fö	5	97	Fi	23	133	S	7	173	E	6	212	Ju	24
22	Fi	5	57	Jo	4	98	Fi	24	134	I	10	174	E	7	213	Jo	20
23	S	1	58	Jo	5	99	Ju	12	135	Fi	33	175	I	15	214	I	19
24	Fö	1	59	Jo	6		Fi	25	136	I	11	176	S	9	215	S	18
25	I	1	60	Jo	7		Jo	11	137	Fi	34	177	S	10	216	E	11
26	Fi	7	61	Fi	12	100	Ju	13	138	E	9	178	S	11	217	Fi	54
	Jo	1	62	Fi	13	101	Fö	4	139	S	8	179	Jo	16	218	U	15
	H	2	63	Fi	14	102	Jo	12	140	Ju	20	180	Jo	17	219	H	26
27	Fi	8	64	Fi	15	103	Jo	13	141	Fi	35	181	Fi	45	220	Ju	25
28	Ju	2	65	Fi	16	104	K	8	142	H	18	182	Fi	46	221	Jo	21
29	Ju	3	66	Fö	2	105	Fi	26	143	Jo	14	183	Fö	13	222	Jo	22
30	Jo	2	67	Ju	9	106	I	5	144	Jo	15	184	E	8	223	H	24
31	Jo	3	68	K	2	107	Fi	27	145	U	13	185	S	14	224	H	25
32	Fi	9	69	K	3	108	K	10		H	23	186	S	15	225	Fi	55
33	Ju	4	70	K	4	109	U	8	146	Fi	36	187	S	16	226	Fi	56
34	I	2	71	K	5	110	Fi	28	147	Fi	37	188	K	18	227	Fö	15
35	K	1	72	Fi	17	111	K	11	148	Fi	38	189	K	19	228	Fi	57
36	E	1	73	Fi	18	112	K	12	149	Fi	39	190	Ju	21	229	E	12
37	Fö	1	74	Ju	10	113	Ju	14	150	Fö	10		U	14	230	E	13
38	U	3	75	¹⁾		114	Fi	29	151	Fi	40	191	Fö	6	231	Fi	58

¹⁾ Skrivelse till fullmäktige i riksbanken. — ²⁾ Skrivelse till fullmäktige i riksgäldskontoret. —

³⁾ Skrivelse till styrelsen för riksdagsbiblioteket. — ⁴⁾ Utfärdade förordnanden.

230	Fi	59	274	Jo	30	317	Fo	10	355	I	35	399	Fi	94	443	Ju	41
231	Fi	60	275	Ju	28	318	Fi	76	356	Fi	83	400	Jo	50	444	Ju	42
232	Fi	61	276	Jo	31	319	Fi	77	357	S	34	401	K	36	445	Fi	107
233	Jo	23	277	U	16	320	Jo	41	358	Ju	35	402	S	38	446	Fi	108
234	Fi	2	278	Fi	68	321	Jo	42	359	I	36	403	S	39	447		²⁾
	I	20	279		⁴⁾	322	Fo	11	360	Fi	84	404	H	40	448	Ju	40
235	I	21	280		⁴⁾	323	Fi	78	361	S	35	405	Fo	31		Fi	109
236	I	22	281		⁴⁾	324	U	21	362	K	32	406	U	25	449	U	28
237	I	23	282		⁴⁾		H	35	363	K	33	407	E	23	450	Ju	43
238	K	21	283		⁴⁾	325	U	22	364	K	34	408	S	40	451		⁴⁾
239	I	24	284	Fi	69		H	36	365	Ju	36	409	S	41	452		⁴⁾
240	I	25	285		⁴⁾	326	E	19	366	I	38	410	S	42	453	K	41
241	I	26	286		⁴⁾	327	E	20	367	Fi	85	411	S	43	454	S	49
242	Ju	26	287		⁴⁾	328	S	25	368	Fi	86	412	S	44	455	K	42
243	S	19	288		⁴⁾	329	S	26	369	Fo	21	413	S	45	456	E	25
244	E	14	289		⁴⁾	330	K	27	370	Fo	22	414	I	40	457	I	43
245	S	20	290	I	29	331	Fi	79	371	Fo	23	415	Fi	95	458	Fo	15
246	Fi	64	291	Fi	70	332	Fo	19	372	Fo	24	416	Fi	96	459	Fo	16
247	Ju	27	292	Fi	71		S	27	373	Fo	25		E	24	460	K	43
	Fi	63	293	Fi	72		K	28	374	I	37	417	I	41	461	S	50
248	I	27	294	Fi	73		Fi	80	375	I	39	418	Fi	97	462	S	48
249	S	21	295	Ju	29		Jo	44	376	Fo	26	419	K	37	463	U	29
250	Fi	65		I	30		I	31	377	Fi	92	420	U	26	464	Fo	32
251	H	27	296	Fi	74		Fo	12	378	Fi	93	421	Fi	98	465	H	44
252	H	28	297	Fi	75	333	S	28		Jo	49	422	Fi	99	466	Fo	33
253	H	29	298	K	22	334	S	29	379	Ju	37	423	Jo	51	467	S	51
254	Fo	16	299	K	23		I	32		Fo	27	424	Fi	100	468	S	52
255	Fo	17	300	K	24	335	Fi	81		Jo	48	425	K	38	469	Jo	54
256	H	30	301	K	25	336	S	30	380	Fo	13	426	K	39	470	Fi	110
257	H	31	302	K	26	337	Jo	45	381	E	21	427	Jo	52	471	U	30
258	E	15	303	S	23	338	K	29	382	E	22	428	H	41		Fi	111
259	E	16	304	S	24	339	S	31	383	Ju	38	429	Ju	39	472	Fi	113
260	Fi	66	305	Jo	32	340	S	32	384	S	36		Jo	53	473	Jo	55
261	E	17	306	Jo	33	341	S	33	385	Fi	87	430	Fi	101	474	S	53
262	Fo	8	307	Jo	34	342	U	24	386	S	37	431	Fi	105	475	S	54
263	Fo	9	308	Jo	35	343	Ju	30	387	Fi	88	432	Fo	14	476	Fi	112
264	Jo	25	309	Jo	36	344	Ju	31	388	K	35	433	Fi	106	477	Fi	114
265	Fi	67	310	Jo	37	345	Ju	32	389	Fi	89	434	K	40	478	Fi	116
	Jo	26	311	Jo	38	346	Ju	33	390	Fi	90	435	Fi	102	479	Fi	115
266	Jo	27	312	Jo	39	347	Jo	46	391	Fi	91	436	Fi	103	480		⁴⁾
267	S	22	313	Jo	40	348	K	30	392	H	37	437	Fi	104	481	Fi	117
268	E	18	314	U	18	349	Jo	47	393	U	23	438	U	27	482	U	31
269	Fo	18		H	33	350	K	31	394	Fo	28		H	42		H	45
270	I	28	315	U	19	351	Fi	82	395	H	38	439	S	46	483	U	32
271	Jo	28		H	34	352	Ju	34	396	Fo	29	440	I	42		H	46
272	U	17	316	U	20	353	I	33	397	H	39	441	H	43	484	S	55
	H	32		Jo	43	354	I	34	398	Fo	30	442	S	47	485	Jo	56
273	Jo	29													486	Jo	57

*Bilaga II.***Förteckning**

över de av 1948 års riksdag till Konungen avlåtna skrivelser jämte uppgifter om de åtgärder, som under nämnda år vidtagits i anledning av samma skrivelser.

(Det för varje ärende inom parentes utsatta siffrorna utvisar riksdagsskrivelsens nummer enligt fjortonde samlingen av bihanget till riksdagens protokoll.)

1. Justitiedepartementet.

Riksdagens skrivelse

1. den 3 februari 1948, angående val av riksdagens justitieombudsmans ställföreträdare. (18.)

Den 13 februari 1948 anmäld samt lagd till handlingarna.

2. den 14 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av 17 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom. (28.)

Lag i ämnet utfärdad den 5 mars 1948 (SFS nr 109).

3. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av kap. 5 kyrkolagen m. m. (29.)

Lag i ämnet utfärdad den 27 februari 1948 (SFS nr 95).

4. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde. (33.)

Den 27 februari 1948 anmäld, därvid Kungl. Maj:t *dels* ställt av riksdagen anvisade anslag till Svea hovrätts och byggnadsstyrelsens samt statskontorets förfogande att efter Kungl. Maj:ts närmare bestämmande disponeras för därmed avsedda ändamål, *dels ock* bemyndigat fångvårdsstyrelsen att med anlåtande av anvisat investeringsanslag till Ekonomibyggnad vid vårdanstalten å Hall täcka vissa merkostnader för ombyggnad av ett ekonomihus vid nämnda anstalt.

5. den 20 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 1 § rättegångsbalken. (44.)

Lag samt kungörelse med viss föreskrift angående tillämpningen av domsagostadgan den 11 juni 1943 utfärdade den 27 februari 1948 (SFS nr 71 och 72).

6. den 21 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad, m. m. (43.)

Lagar i ämnet utfärdade den 27 februari 1948 (SFS nr 96 och 97).

7. samma dag, i anledning av väckt motion med förslag till lag om förvärvande av svenskt medborgarskap i vissa fall. (48.)

Skrivelsen har den 30 oktober 1948 överlämnats till sakkunniga för nordiskt

samarbete på medborgarskapsrättens område för att tagas i övervägande vid fullgörandet av de sakkunnigas uppdrag.

8. den 28 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m. (51.)
Lagar i ämnet utfärdade den 5 mars 1948 (SFS nr 91—94).

9. den 6 mars, i anledning av väckt motion angående bestämmelser om ersättning för parts kostnader i mål och i ansökningsärenden, som handläggas av förvaltningsdomstol eller annan offentlig myndighet. (67.)
Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

10. den 10 mars, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans ställföreträdare. (74.)
Den 2 april 1948 anmäld samt lagd till handlingarna.

11. den 12 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde. (2.)
Den 8 maj och den 4 juni 1948 anmäld, därvid Kungl. Maj:t ställt de av riksdagen anvisade anslagen till vederbörandes förfogande.

12. den 17 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sambruksföreningar m. m., såvitt propositionen avser förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, lag om ändrad lydelse av 11 § lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom samt lag om ändrad lydelse av 1 § bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117). (99.)
Lagar utfärdade den 30 april 1948 (SFS nr 220—222).

13. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m. (100.)
Lagar i ämnet utfärdade den 2 april 1948 (SFS nr 155 och 156).

14. den 17 april, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde. (113.)
Den 30 juni 1948 anmäld, därvid Kungl. Maj:t meddelat fångvårdsstyrelsen föreskrifter i fråga om dispositionen av de av riksdagen anvisade anslagen.

15. samma dag, i anledning av väckta motioner om skyldighet för innehavare av järnväg, som delar fastighets ägor, att hålla anordningar för övergång av järnvägen. (116.)
Den 30 december 1948 har Kungl. Maj:t bemyndigat chefen för justitiedepartementet att tillkalla utredningsman för den i skrivelsen berörda frågan.

16. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag. (117.)
Lag i ämnet utfärdad den 23 april 1948 (SFS nr 187).

17. samma dag, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av § 16 regeringsformen. (122.)

Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. (Jfr ärendet under punkten 34 i bilaga IV.)

18. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 104, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 54 § 2, 5 och 7 mom. samt 70 § 1 mom. lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen, m. m. (123.)

Lagar i ämnet utfärdade den 23 april 1948 (SFS nr 197 och 198).

19. den 24 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde. (132.)

Den 4 juni 1948 anmäld, därvid Kungl. Maj:t beträffande anslagsposten arvodet och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, under Avlöningar till statsråden utan departement m. m. i staten för budgetåret 1947/48 ställt det av riksdagen anvisade anslaget till justitiedepartementets förfogande att disponeras för därmed avsett ändamål.

20. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 7) om tjänstgöring i Kungl. Maj:ts lagråd. (140.)

Lag i ämnet utfärdad den 30 april 1948 (SFS nr 228).

21. den 7 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige, Danmark och Norge den 8 mars 1948 avslutad konvention om erkännande och verkställighet av domar i brottmål m. m. (190.)

Kungl. Maj:t har den 4 juni 1948 för Sveriges del ratificerat konventionen och den 17 december 1948 utfärdat lag i ämnet (SFS nr 758).

22. den 11 maj, i anledning av väckta motioner om införande av beslutande folkomröstning. (199.)

Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

23. den 13 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående dels anställnings- och avlöningsförhållanden för viss icke-ordinarie personal vid domstolarna, dels ock anslag för budgetåret 1948/49 till hovrätterna: avlöningar. (205.)

Den 4 och den 30 juni 1948 anmäld, därvid Kungl. Maj:t *dels* meddelat föreskrifter beträffande dispositionen av det av riksdagen anvisade anslaget till hovrätterna: avlöningar för budgetåret 1948/49 samt ställt anslaget till hovrätternas förfogande att disponeras för därmed avsedda ändamål, *dels ock* meddelat närmare bestämmelser i fråga om anställnings- och avlöningsförhållanden för viss icke-ordinarie personal vid domstolarna, att lända till efterrättelse fr. o. m. den 1 juli 1948.

24. den 22 maj, i anledning av väckta motioner dels om utredning av frågan om behandlingen av myrslogarna inom de på statens bekostnad storskiftade delarna av Kopparbergs län, dels ock angående ett enklare förfaringssätt för bestämmande av äganderätten till s. k. myrslogar. (212.)

Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

25. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande överflyttande av vissa till justitiedepartementet hörande ärenden från Kungl. Maj:t till underordnad myndighet m. m. (218.)

Lagar i ämnet samt administrativa författningar därtill utfärdade den 28 maj 1948 (SFS nr 272—277).

26. den 26 maj, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., *dels ock* i ämnet väckta motioner. (242.)

Lagar i ämnet utfärdade den 28 maj 1948 (SFS nr 243—245).

27. den 2 juni, angående språklig granskning av lagförslag. (247.)
Skrivelsen har överlämnats till finansdepartementet.

28. den 5 juni, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 111 § byggnadslagen, *dels ock* i ämnet väckt motion. (275.)

Lag i ämnet utfärdad den 17 juni 1948 (SFS nr 383).

29. den 12 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till kommunal upplysningsverksamhet. (295.)
Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 4 juni 1948 ställt av riksdagen beviljat reservationsanslag till Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m. till statskontorets förfogande, att disponeras enligt närmare bestämmande av Kungl. Maj:t eller av nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer, har Kungl. Maj:t den 15 oktober 1948 låtit utfärda kungörelse om ändrad lydelse av 2 § instruktionen för nämnden (SFS nr 664).

30. den 21 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. (343.)

Lag i ämnet utfärdad den 30 juni 1948 (SFS nr 405).

31. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till kyrkolagen, m. m. (344.)

Lagar samt förordning utfärdade den 30 juni 1948 (SFS nr 489—493).

32. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 kap. 7 § rättegångsbalken m. m. (345.)

Lagar i ämnet utfärdade den 30 juni 1948 (SFS nr 401—404).

33. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militär rättegångslag m. m. (346.)

Lagar i ämnet utfärdade den 30 juni 1948 (SFS nr 453, 472 och 473).

34. den 25 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49 till krigsrätterna. (352.)

Den 30 juni 1948 anmäld, därvid Kungl. Maj:t ställt de av riksdagen anvisade anslagen till statskontorets och länsstyrelsernas förfogande.

35. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde. (358.)

Den 26 juni 1948 anmäld, därvid Kungl. Maj:t ställt det av riksdagen anvisade anslaget till Kommittéer och utredningar genom sakkunniga å tilläggsstat II till statskontorets förfogande att disponeras för därmed avsett ändamål i enlighet med föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelas för varje särskilt fall.

36. den 26 juni, i anledning av väckta motioner om utredning angående ändring i gällande lagstiftning om registrering av brott och förseelser. (365.) Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

37. samma dag, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen m. m., *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny strafflagstiftning för krigsmakten, *dels ock* i dessa ämnen väckta motioner. (379.)

Lagar i ämnet utfärdade den 30 juni 1948 (SFS nr 448—471). Beträffande frågan i vilken omfattning politisk och militär underrättelseverksamhet, som utan att rikta sig mot Sverige bedrivs här i riket, bör bestraffas, har straffrättskommittén verkställt begärd utredning samt den 21 oktober 1948 avlämnat promemoria med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 7 § strafflagen. Över promemorian ha inhämtats yttranden från myndigheter och sammanslutningar.

38. den 28 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1948/49 till fångvården m. m. (383.)

Den 30 juni 1948 anmäld, därvid Kungl. Maj:t meddelat fångvårdsstyrelsen föreskrifter i fråga om dispositionen av de av riksdagen anvisade anslagen samt ställt anslagen till fångvårdsstyrelsens förfogande.

39. den 30 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 1, 9, 10 och 11 kap. vattenlagen, m. m. (429.)

Lagar i ämnet utfärdade den 30 juni 1948 (SFS nr 479—482).

40. den 17 juli, i anledning av viss del av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m. (448.)

I fråga om Kungl. Maj:t av riksdagen lämnat bemyndigande och medgivande har skrivelsen den 17 september 1948 överlämnats till finansdepartementet för kännedom. Skrivelsen är i övrigt beroende på Kungl. Maj:ts prövning i samband med fastställande, i grundlagsenlig ordning, av de av 1948 års riksdag såsom vilande antagna ändringarna i regeringsformen och riksdagsordningen.

41. den 20 juli, i anledning av inom riksdagen väckt motion, föranledd av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tryckfrihetsförordning. (443.)

Ärendet är i fråga om den av riksdagen begärda utredningen om överlämnande av det i 4 kap. 7 § av förslaget till ny tryckfrihetsförordning åsyftade granskningsexemplaret av tryckt skrift till norrländskt bibliotek beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

42. samma dag, i anledning av ett av riksdagen såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaget förslag till tryckfrihetsförordning jämte i ämnet väckt motion. (444.)

Kungl. Maj:t har den 10 december 1948 beslutat framlägga proposition till riksdagen med förslag till lag angående skyldighet för boktryckare att avlämna för bibliotek avsedda exemplar av tryckt skrift m. m.

43. den 13 november, angående val av riksdagens militieombudsman och hans ställföreträdare. (450.)

Den 26 november 1948 anmäld samt lagd till handlingarna.

2. Utrikesdepartementet.

Riksdagens skrivelse

1. den 17 mars 1948, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret

1948/49 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde. (3.)

Anmäld den 23 april 1948. Nödiga föreskrifter meddelades dels samma dag, dels den 26 och den 30 juni, den 21 juli samt den 1, den 15 och den 29 oktober 1948.

2. den 17 januari, angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesutskottet och utrikesnämnden. (14.)

Anmäld den 30 januari 1948.

3. den 24 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde. (38.)

Anmäld den 27 februari 1948. Nödiga föreskrifter meddelades dels samma dag, dels ock den 19 mars 1948.

4. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll angående det svensk-isländska varuutbytet. (45.)

Anmäld den 27 februari 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade ministern för utrikes ärendena att verkställa noteväxling om protokollets slutgiltiga ikraftträdande.

5. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Bulgariska Folkrepubliken ingången handelsöverenskommelse m. m. (46.)

Anmäld den 27 februari 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade ministern för utrikes ärendena att verkställa noteväxling om överenskommelsens slutgiltiga ikraftträdande.

6. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande varuutbytet mellan Sverige och Tjeckoslovakien. (47.)

Anmäld den 27 februari 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade ministern för utrikes ärendena att verkställa noteväxling om protokollets slutgiltiga ikraftträdande.

7. den 6 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande det svensk-franska varuutbytet. (52.)

Anmäld den 12 mars 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade sändebudet i Paris att verkställa noteväxling om överenskommelsens slutgiltiga ikraftträdande.

8. den 14 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående svenska kyrkans deltagande i Augustanasynodens 100-årsjubileum och Sveriges deltagande i pionjärjubileet i Amerikas Förenta Stater 1948. (109.)

Anmäld den 23 april 1948, varvid nödiga föreskrifter meddelades.

9. den 21 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Nederländerna träffad handelsöverenskommelse. (120.)

Anmäld den 30 april 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade ministern för utrikes ärendena att verkställa noteväxling om överenskommelsens slutgiltiga ikraftträdande.

10. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och den belgisk-luxemburgiska ekonomiska unionen träffad handelsöverenskommelse. (121.)

Anmäld den 30 april 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade sändebudet i Bryssel att verkställa noteväxling om överenskommelsens slutgiltiga ikraftträdande.

11. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Italien ingången handelsöverenskommelse m. m. (126.)

Anmäld den 30 april 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade sändebudet i Rom att verkställa noteväxling om överenskommelsens slutgiltiga ikraftträdande.

12. den 4 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde. (167.)

Anmäld den 8 maj 1948, varvid nödiga föreskrifter meddelades.

13. den 5 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse rörande varuutbytet. (145.)

Anmäld den 14 maj 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade ministern för utrikes ärendena att verkställa noteväxling om överenskommelsens slutgiltiga ikraftträdande.

14. den 7 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige, Danmark och Norge den 8 mars 1948 avslutad konvention om erkännande och verkställighet av domar i brottmål m. m. (190.)

Anmäld den 4 juni 1948, varvid Kungl. Maj:t beslöt att för Sveriges del ratificera ifrågavarande konvention.

15. den 26 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Danmark träffad överenskommelse rörande varuutbytet. (217.)

Anmäld den 4 juni 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade ministern för utrikes ärendena att verkställa noteväxling om överenskommelsens slutgiltiga ikraftträdande.

16. den 8 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt framlidne italienske ministern i Stockholm Alberto Bellardi Riccis änka. (277.)

Anmäld den 11 juni 1948, varvid nödiga föreskrifter meddelades.

17. den 12 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av varuutbytesöverenskommelse mellan Sverige och Österrike. (272.)

Anmäld den 17 juni 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade ministern för utrikes ärendena att till österrikiska regeringen framföra sådant meddelande, som erfordrades för överenskommelsens slutgiltiga ikraftträdande.

18. den 19 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande handeln mellan Sverige och Polen under tiden 1 maj 1948—30 april 1949. (314.)

Anmäld den 26 juni 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade ministern för utrikes ärendena att verkställa noteväxling om protokollets slutgiltiga ikraftträdande.

19. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse rörande varuutbytet mellan Sverige och Norge. (315.)

Anmäld den 26 juni 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade sändebudet i Oslo att verkställa noteväxling om överenskommelsens slutgiltiga ikraftträdande.

20. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Norge träffat avtal om vissa fiskeri-frågor. (316.)

Anmäld den 26 juni 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade sändebudet i Oslo att verkställa noteväxling om avtalets ikraftträdande.

21. den 26 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av varuutbytesöverenskommelse mellan Sverige och Schweiz m. m. (324.)

Anmäld den 30 juni 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade ministern för utrikes ärendena att verkställa noteväxling om överenskommelsens slutgiltiga ikraftträdande.

22. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande handeln mellan Sverige och Förenta Stater-nas—Storbritanniens ockupationszoner i Tyskland. (325.)

Anmäld den 30 juni 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade konsuln i Berlin att verkställa noteväxling om protokollets slutgiltiga ikraftträdande.

23. den 28 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde. (393.)

Anmäld den 30 juni 1948, varvid nödiga föreskrifter meddelades.

24. den 30 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till en konvention angående europeiskt ekonomiskt samarbete. (342.)

Anmäld den 30 juni 1948, varvid Kungl. Maj:t beslöt att för Sveriges del ratificera ifrågavarande konvention.

25. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till statstjänstemän m. fl. för vissa under vistelse utom riket uppkomna förluster. (406.)

Anmäld den 30 juni 1948. Nödiga föreskrifter meddelades dels samma dag, dels ock den 6 augusti 1948.

26. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnader i samband med Sveriges deltagande i vissa internationella organisationer. (420.)

Anmäld den 30 juni 1948. Nödiga föreskrifter meddelades dels samma dag, dels ock den 21 juli 1948.

27. den 3 juli, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av handelsöverenskommelse mellan Sverige och Turkiet. (438.)

Anmäld den 21 juli 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade sändebudet i Ankara att med turkiska regeringen träffa uppgörelse om överenskommelsens slutgiltiga ikraftträdande.

28. den 20 juli, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse angående ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Amerikas Förenta Stater. (449.)

Anmäld den 21 juli 1948, varvid Kungl. Maj:t beslöt att för Sveriges del ratificera ifrågavarande överenskommelse.

29. den 4 december, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde. (463.)

Anmäld den 17 december 1948, varvid nödiga föreskrifter meddelades.

30. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse angående inter-europeiska betalningar och kompensationer m. m. (471.)

Anmäld den 30 december 1948, varvid Kungl. Maj:t beslöt att för Sveriges del ratificera ifrågavarande överenskommelse.

31. den 23 december, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Spanien träffad handelsöverenskommelse. (482.)

Anmäld den 30 december 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade t. f. chargé d'affaires i Madrid att verkställa noteväxling om överenskommelsens slutgiltiga ikraftträdande.

32. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan svenska regeringen och grekiska regeringen träffad handelsöverenskommelse. (483.)

Anmäld den 30 december 1948, varvid Kungl. Maj:t bemyndigade chargé d'affaires i Atén att verkställa noteväxling om överenskommelsens slutgiltiga ikraftträdande.

3. Försvarsdepartementet.

Riksdagens skrivelse

1. den 7 februari 1948, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under hemvärnstjänstgöring. (24.)

Anmäld den 13 februari 1948, varvid förordning i ämnet utfärdades (SFS nr 55).

2. den 24 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde. (39.)

Anmäld och slutbehandlad den 5 mars 1948.

3. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprietalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper. (41.)

Anmäld och slutbehandlad den 5 mars 1948.

4. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av viss genom valutakursförändring uppkommen medelsbrist. (42.)

Anmäld och slutbehandlad den 5 mars 1948.

5. den 28 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till N. O. H. Blom. (56.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 april 1948.

6. den 12 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att återbetala för mycket utbetalta löne- och pensionsbelopp. (78.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 april 1948.
7. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet. (79.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 april 1948.
8. den 17 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag under försvarets fonder och statens utlåningsfonder för budgetåret 1948/49. (94.)
Anmäld och slutbehandlad den 8 maj 1948.
9. den 24 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående övergångsersättning till före furiren vid flottan H. E. Ahlström. (129.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 april 1948.
10. den 27 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgivande av livränta till T. A. B. Johansson m. fl., såvitt angår under punkten 4 gjord framställning om årlig livränta till änkan Elina Olofsson. (150.)
Anmäld och slutbehandlad den 8 maj 1948.
11. den 4 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1948/49 m. m. (169.)
Anmäld och slutbehandlad den 21 maj 1948.
12. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgivande av livränta till Elisabeth Kjellbing m. m., såvitt propositionen angår befrielse för Carl Gustav Högberg från viss återbetalningsskyldighet till kronan. (170.)
Anmäld och slutbehandlad den 21 maj 1948.
13. den 7 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgivande av livränta till Elisabeth Kjellbing m. m., såvitt propositionen hänvisats till bankoutskottet. (183.)
Anmäld och slutbehandlad den 21 maj 1948.
14. den 22 maj, i anledning av väckta motioner om årlig livränta åt makarna Gustaf och Ester Johansson med anledning av deras son Sven Estbjörns förolyckande under värnpliktstjänstgöring. (211.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.
15. den 26 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgivande av livräntor till Lilly Holmin, Karin Persson och B. H. E. Sjölander. (225.)
Anmäld och slutbehandlad den 4 juni 1948.
16. den 5 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Åkrokens vägsamfällighet av en lantförsvaret tillhörig bro över Kalix älv. (254.)
Anmäld och slutbehandlad den 11 juni 1948.
17. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 till flyttning av vissa drivmedelscisterner på Gotland. (255.)
Anmäld och slutbehandlad den 11 juni 1948.

18. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader. (269.)

Anmäld och slutbehandlad den 11 juni 1948.

19. den 19 juni, i anledning av riksdagens år 1947 församlade revisorerers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1946—den 30 juni 1947 jämte vissa motioner. (332.)

Skrivelsen har såvitt angår punkterna 3 (omplacering av personal inom försvaret) och 5 (vissa uppbördsmedel inom försvaret) överlämnats till försvarsdepartementet. I fråga om punkten 3 har Kungl. Maj:t givit cheferna för försvarsstaben, armén, marinen och flygvapnet till känna vad riksdagen beslutat. Beträffande punkten 5 har Kungl. Maj:t givit fortifikationsförvaltningen till känna vad riksdagen beslutat samt uppdragit åt ämbetsverket att verkställa översyn av gällande bestämmelser rörande upplåtelse av försvarsväsendet tillhöriga lokaler. Skrivelsen är därmed, såvitt på försvarsdepartementet ankommer, slutbehandlad.

20. den 25 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner. (4.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

21. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande försvarets organisation jämte i ämnet väckta motioner. (369.)

Anmäld den 30 juni 1948. Ärendet är i viss del beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

22. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1948/49 m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (370.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

23. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag till materielanskaffning för försvaret för budgetåret 1948/49 m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (371.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

24. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten för försvaret m. m. (372.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

25. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m. (373.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

26. den 26 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga. (376.)

Anmäld den 30 juni 1948, varvid förordning i ämnet utfärdades (SFS nr 514).

27. samma dag, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen m. m., *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny strafflagstiftning för krigsmakten, *dels ock* i dessa ämnen väckta motioner. (379.)

Skrivelsen har såvitt angår ändrad lydelse av 4 § lagen den 18 juli 1942 (nr 723) om skyddsympning inom försvarsväsendet överlämnats till försvarsdepartementet. Skrivelsen är i denna del anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, varvid lag i ämnet utfärdades (SFS nr 471).

28. den 28 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde. (394.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

29. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgivande av livränta till T. A. B. Johansson m. fl., såvitt propositionen avser punkterna 1—3. (396.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

30. samma dag, i anledning av väckt motion om ersättning till värnpliktige K. G. Sjöberg för skada, ådragen under militärtjänstgöring. (398.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

31. den 30 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal rörande tillverkning m. m. av flygmateriel. (405.)
Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

32. den 4 december, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde. (464.)
Anmäld och slutbehandlad den 10 december 1948.

33. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan. (466.)
Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

4. Socialdepartementet.

Riksdagens skrivelse

1. den 7 februari 1948, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 7 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor. (23.)
Anmäld den 13 februari 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 43).

2. den 28 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde. (53.)
Anmäld och slutbehandlad den 19 mars 1948.

3. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till allmän bostadsräkning m. m. (55.)
Anmäld den 19 mars och den 11 juni 1948. Ärendet är därmed slutbehandlat.

4. den 17 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom m. m. (95.)
Anmäld och slutbehandlad den 2 april 1948.

5. den 10 april, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner. (5.)

Anmäld den 28 maj samt den 26 och den 30 juni 1948. Beträffande av riksdagen begärda utredningar har socialministern jämlikt bemyndigande den 30 juni 1948 tillkallat sakkunniga för utredning *dels* rörande avgiftsfria resor för barn och husmödrar m. fl., *dels ock* rörande organisationen av hjälpverksamheten för utlandssvenskar m. m. De sakkunniga för utredning rörande avgiftsfria resor för barn och husmödrar m. fl. ha den 30 november 1948 avlämnat betänkande (stencilerat), vilket är föremål för remissbehandling. Utredningen rörande organisationen av hjälpverksamheten för utlandssvenskar m. m. pågår.

6. den 21 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete samt fortsatt giltighet av samma lag. (127.)

Anmäld den 23 april 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 186).

7. den 24 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde. (133.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 april 1948.

8. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1947 vid dess trettionde sammanträde fattade beslut. (139.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 april 1948.

9. den 30 april, i anledning av väckta motioner om en översyn av lagen om allmänna barnbidrag och lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn. (176.)

Ärendet är föremål för övervägande av de jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1948 tillkallade sakkunniga för utredning rörande änkepensioneringen samt stöd i andra former åt familjer vid försörjarens frånfälle m. m.

10. samma dag, i anledning av väckta motioner angående de särskilda barnbidragen till änkors och invaliders m. fl. barn. (177.)

Anmäld den 30 juni 1948, varvid uppdrogs åt socialstyrelsen att verkställa den av riksdagen begärda utredningen samt att till Kungl. Maj:t avgiva det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Utredningsarbetet pågår.

11. samma dag, i anledning av väckta motioner angående vidgad tillämpning av lagen om särskilda barnbidrag till att omfatta även änklings barn. (178.)

Ärendet är föremål för övervägande av de jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1948 tillkallade sakkunniga för utredning rörande änkepensioneringen samt stöd i andra former åt familjer vid försörjarens frånfälle m. m. (Jfr ärendet under punkten 9 här ovan.)

12. den 7 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 31 mars 1922 (nr 130) angående uppörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete. (192.)

Anmäld den 11 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 400).

13. samma dag, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av 7 § andra stycket b) lagen om semester. (193.)

Ärendet är föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

14. den 11 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till den sociala hemhjälpssverksamheten. (185.)
Anmäld och slutbehandlad den 11 juni 1948.
15. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till lån till anordnande av kollektiva tvätterier. (186.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 566).
16. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till driften av centraldepån för blindas arbeten. (187.)
Anmäld och slutbehandlad den 11 juni 1948.
17. den 13 maj, angående beredande av möjlighet åt arbetsföra sockersjuka att söka och innehava befattningar i statens tjänst. (196.)
Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning i samband med kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande med förslag angående partiellt arbetsföras anställning i allmän tjänst (SOU 1948: 11).
18. den 22 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti åt sjöfolkets erkända arbetslöshetskassa. (214.)
Anmäld och slutbehandlad den 11 juni 1948.
19. den 29 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lantarbetstidslag. (243.)
Anmäld den 4 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 281).
20. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till ersättning för skador vållade av personer som avvikit från vissa anstalter jämte i ämnet väckta motioner. (245.)
Anmäld och slutbehandlad den 11 juni 1948 (transumt av Kungl. Maj:ts brev till statskontoret SFS nr 567).
21. den 2 juni, angående bättre tillgodoseende av landsbygden vid arbetstillståndsgivningen. (249.)
Anmäld den 26 juni 1948. Avskrifter av skrivelsen överlämnades till byggnadsberedningen och arbetsmarknadsstyrelsen, vilka skola ha att vid handläggningen av ärenden rörande byggnadstillstånd beakta vad riksdagen i skrivelsen anför. Ärendet är slutbehandlat.
22. den 5 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor. (267.)
Anmäld och slutbehandlad den 11 juni 1948.
23. den 12 juni, i anledning av dels väckta motioner om vissa ändringar i lagen den 29 juni 1946 om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete, dels ock väckta motioner angående en översyn av samma lag. (303.)
Anmäld den 30 juni 1948, varvid skrivelsen jämte därvid fogat utskottsutlåtande överlämnades till arbetstidsutredningen för att tagas under övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag. Utredningen har i fråga om tunnelarbetare framlagt förslag i ämnet i sitt betänkande, del II (SOU 1948: 51), vilket är föremål för remissbehandling.

24. samma dag, i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna om änkepension i lagen om folkpensionering. (304.)
Anmäld och slutbehandlad den 8 oktober 1948 (prop. nr 302).
25. den 19 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en arbetarskyddsstyrelse och förstärkning av yrkesinspektionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (328.)
Anmäld den 26 juni och den 30 juni 1948. Sistnämnda dag bemyndigades chefen för socialdepartementet att tillkalla särskilda sakkunniga för utredning av frågan om partsrepresentation inom yrkesinspektionens distrikt. De sakkunnigas utredningsarbete pågår.
26. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1948/49 till riksförsäkringsanstalten. (329.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948.
27. samma dag, i anledning av riksdagens år 1947 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1946—den 30 juni 1947 jämte vissa motioner. (332.)
Skrivelsen är, såvitt ankommer på socialdepartementet (punkterna 6, 7 och 12), beroende på Kungl. Maj:ts prövning.
28. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1948/49 till särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. (333.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948.
29. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1948/49 till kommittéer och utredningar genom sakkunniga under femte och elfte huvudtitlarna. (334.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948, i vad på socialdepartementet beror.
30. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den allmänna bostadspolitikens organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (336.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 och den 30 juni 1948. Författningar utfärdade den 30 juni 1948 (SFS nr 478, 546—549 och 587).
31. den 21 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m. (339.)
Anmäld den 26 juni 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 420 och 421).
32. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande ersättning i vissa fall enligt förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m. (340.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 422—425).
33. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott. (341.)

Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 426 och 427).

34. den 25 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ersättningar av statsmedel till arbetstagare som drabbats av silikos (stendammslunga). (357.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

35. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Hj. Jakobson m. fl. i anledning av olycksfall i arbete eller yrkesjukdom. (361.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

36. den 28 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om vissa anslag till ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. (384.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

37. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående dyrtidskompensation åt personer, vilka i anledning av olycksfall eller sjukdom, som inträffat efter 1941 års ingång, äro berättigade till sjukpenning eller livränta enligt vissa förordningar. (386.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

38. den 29 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 19 § första stycket lagen om arbetarskydd. (402.)

Anmäld den 30 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 415).

39. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor. (403.)

Anmäld den 30 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 416).

40. den 30 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1948/49 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården. (408.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

41. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen. (409.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

42. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (410.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

43. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen jämte i ämnet väckta motioner. (411.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 546—549 och 587).

44. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner m. m. jämte i ämnet väckta motioner, såvitt ej angår lagförslaget. (412.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juli 1948.

45. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1948/49 till kristillägg till erkända arbetslöshetskassor. (413.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

46. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott. (439.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 529).

47. den 3 juli, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om överflyttande på arbetarskyddsstyrelsen av de uppgifter och befogenheter, som tillkomma arbetsrådet. (442.)

Anmäld den 21 juli 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 598).

48. den 20 november, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 15 §§ lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete. (462.)

Anmäld den 17 december 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 749).

49. den 23 november, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde. (454.)

Anmäld och slutbehandlad den 26 november 1948.

50. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i anledning av sjukdom, som drabbat vissa elever vid tandläkarhögskolan i Stockholm. (461.)

Anmäld och slutbehandlad den 26 november 1948.

51. den 27 november, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 61 § 1 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, m. m. (467.)

Anmäld den 10 december 1948, varvid lagar utfärdades (SFS nr 720 och 721).

52. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling. (468.)

Anmäld den 10 december 1948, varvid lag utfärdades (SFS nr 722).

53. den 9 december, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring. (474.)

Anmäld den 17 december 1948, varvid lag utfärdades (SFS nr 733).

54. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § 4 mom. lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering. (475.)

Anmäld den 17 december 1948, varvid lag utfärdades (SFS nr 732).

55. den 23 december, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetarskyddslag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner. (484.)

Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

5. Kommunikationsdepartementet.

Riksdagens skrivelse

1. den 14 februari 1948, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde. (35.)

Anmäld och slutbehandlad den 20 februari 1948.

2. den 6 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens affärsverksfonder gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1948/49 i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk. (68.)

Anmäld och slutbehandlad den 19 mars 1948.

3. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för postbiträdet Ingrid Maria Johansson från viss ersättningskyldighet. (69.)

Anmäld och slutbehandlad den 19 mars 1948.

4. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av Västerås ångkraftstation. (70.)

Anmäld och slutbehandlad den 19 mars 1948.

5. den 10 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59 angående höjning av vissa postavgifter. (71.)

Anmäld och slutbehandlad den 19 mars 1948, varvid tre författningar utfärdades (SFS nr 111—113).

6. den 12 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande kapitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49. (80.)

Anmäld och slutbehandlad den 19 mars 1948.

7. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde. (81.)

Anmäld och slutbehandlad den 19 mars 1948.

8. den 3 april, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens affärsverksfonder, statens järnvägar, gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1948/49 till nyanskaffning av person- och resgodsvagnar. (104.)

Anmäld och slutbehandlad den 16 april 1948.

9. den 10 april, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner. (6.)

Anmäld den 23 april 1948. Åter anmäld den 28 maj 1948, varvid en författning utfärdades (SFS nr 263). Åter anmäld och slutbehandlad den 4 juni 1948.

10. den 14 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde. (108.)

Anmäld och slutbehandlad den 16 april 1948.

11. den 17 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m. (111.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 april 1948.

12. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående vissa för järnvägsändamål avsedda markområden i Stockholm m. m. (112.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 april 1948.

13. den 4 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående upptagande å riksstaten för budgetåret 1948/49 av ett underskott för luftfartsfonden. (160.)
Anmäld och slutbehandlad den 14 maj 1948.

14. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande diverse kapitalfonder gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond. (161.)
Anmäld och slutbehandlad den 14 maj 1948.

15. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande fonden för förslag till statsverket gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1948/49 till förskott till vissa plankostnader m. m. (162.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948.

16. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa under järnvägsstyrelsens förvaltning stående fastigheter. (163.)
Anmäld och slutbehandlad den 14 maj 1948.

17. samma dag, i anledning av väckt motion angående ersättning till chauffören V. Bjurman för bilskada vid motorplogning. (165.)
Anmäld och slutbehandlad den 21 maj 1948.

18. den 11 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisation och finansiering av svensk reguljär luftfart m. m. (188.)
Anmäld och slutbehandlad den 14 maj 1948, varvid en författning utfärdades (SFS nr 240).

19. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i statens järnvägars fond. (189.)
Anmäld och slutbehandlad den 14 maj 1948.

20. den 13 maj, angående nedbringande av avgifterna för telefoninstallation m. m. (197.)
Ärendet är föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

21. den 29 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till byggande av fiskehamnar m. m. (238.)
Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948, varvid en författning utfärdades (SFS nr 525).

22. den 12 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningshavare vid kommunikationsverken m. m. (298.)
Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948.

23. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående klassificering av trafikanstalterna vid post- och telegrafverken samt statens järnvägar. (299.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948.

24. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till teckning av aktier i Aktiebolaget Svenska godscentraler. (300.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948.

25. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombyggnad av Säftele kanal m. m. (301.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948.

26. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1948/49 till förvärv av Bergslagens m. fl. järnvägar. (302.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948.

27. den 19 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde. (330.)

Anmäld den 26 juni 1948. Åter anmäld och slutbehandlad den 17 september 1948.

28. den 19 juni, i anledning av riksdagens år 1947 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1946—den 30 juni 1947 jämte vissa motioner. (332.)

Punkten 16 angående statsverkets lokalbehov. Utnyttjandet av vissa kasernetablissemang i Stockholm. Ärendet har upptagits till behandling i proposition den 15 oktober 1948 (nr 303; bilaga 11) och är därmed slutbehandlat.

29. den 21 juni, i anledning av väckt motion om viss reglerande lagstiftning beträffande bil- och busslinjer. (338.)

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 10 december 1948 ha utredningsmän tillkallats för utredning av frågan.

30. den 25 juni, i anledning av väckt motion om viss ändring i 55 § lagen om allmänna vägar. (348.)

Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

31. samma dag, i anledning av väckt motion angående reglering av rätten att hålla grindar över enskild väg till vilken statsbidrag utgår. (350.)

Kungl. Maj:t har genom beslut den 9 juli 1948 uppdragit åt lagmannen T. A. Bexelius att utreda frågan.

32. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till vissa plankostnader m. m. (362.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

33. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens biltrafiknämnd för budgetåret 1948/49. (363.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

34. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättning till statens automobilskattemedelsfond. (364.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

35. den 28 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande skärgårdstrafiken jämte i ämnet väckta motioner. (388.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, varvid en författning utfärdades (SFS nr 442).

36. den 29 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande skärgårdstrafiken, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott. (401.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, varvid en författning utfärdades (SFS nr 406).

37. den 30 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående mark inom Kaknäsområdet och å Långholmen i Stockholm. (419.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

38. den 2 juli, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för fastställande av fyraårsplaner för bygdevägar och ödebygdevägar. (425.)
Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

39. samma dag, i anledning av väckta motioner angående statens övertagande av vintervägunderhållet på vissa enskilda vägar, som användas för allmän trafik. (426.)
Med stöd av Kungl. Maj:ts den 26 augusti 1948 givna bemyndigande ha utredningsmän tillkallats för utredning av frågan.

40. den 3 juli, i anledning av väckta motioner angående en järnvägsförbindelse mellan Ljusdal och norska gränsen. (434.)
Med stöd av Kungl. Maj:ts den 3 december 1948 givna bemyndigande ha utredningsmän tillkallats för utredning av frågan.

41. den 17 november, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § 3 mom. förordningen den 18 maj 1934 (nr 168) angående postverkets ansvarighet för försändelser och medel, som mottagits till postbefordran. (453.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 november 1948, varvid en författning utfärdades (SFS nr 689).

42. den 23 november, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde. (455.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 november 1948.

43. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av internationell överenskommelse rörande flygsäkerhetstjänsten på Island. (460.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 november 1948.

6. Finansdepartementet.

Riksdagens skrivelse

1. den 28 januari 1948, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror. (15.)
Anmäld den 30 januari 1948, varvid lag i ämnet utfärdades (SFS nr 17).

2. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker samt om fortsatt giltighet av förordningen, m. m. (16.)
Anmäld den 30 januari 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 18—23).
3. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt. (17.)
Anmäld den 30 januari 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 24).
4. den 4 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående de tider, då allmän fastighetstaxering skall äga rum, m. m. (20.)
Anmäld den 13 februari 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 48 och 49).
5. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde. (22.)
Anmäld och slutbehandlad den 13 februari 1948.
6. den 7 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under riksstatens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna. (1.)
Anmäld och slutbehandlad den 14 maj 1948.
7. den 11 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för ökning av statsverkets andel i totalisator-, tips- och lotterimedel. (26.)
Skrivelsen har den 12 februari 1948 överlämnats till jordbruksdepartementet.
8. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. (27.)
Anmäld den 13 februari 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 46 och 47).
9. den 14 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor. (32.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 500 och 501).
10. den 26 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, såvitt propositionen avser förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt samt förslag till förordning angående ändring i förordningen den 30 juni 1943 (nr 477) om skatt å vissa pälsvaror. (50.)
Anmäld den 27 februari 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 66—68).
11. den 28 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1948/49. (54.)
Anmäld och slutbehandlad den 5 mars 1948.
12. den 3 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 5 med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m. (61.)
Anmäld den 5 mars 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 81—83).

13. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, såvitt propositionen avser förslag till förordning om försäljningsskatt samt förordning om slutlig avveckling av den allmänna omsättningsskatten. (62.)
Anmäld den 5 mars 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 85 och 86).
14. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper. (63.)
Anmäld den 5 mars 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 84).
15. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för Svenska röda korset för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel. (64.)
Anmäld och slutbehandlad den 5 mars 1948.
16. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet i vissa fall för Föreningen Rädda barnen för kläder, beklädnadsmateriel och livsförnödenheter. (65.)
Anmäld och slutbehandlad den 5 mars 1948.
17. den 10 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 november 1912 (nr 298) om provianteringsfrilager, m. m. (72.)
Anmäld den 19 mars 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 139—141).
18. samma dag, i anledning av väckta motioner angående tullfri införsel till riket av maskiner och redskap för jordbrukets behov. (73.)
Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.
19. den 12 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde. (7.)
Anmäld den 21 maj, den 26 och den 30 juni samt den 3 september 1948. Ärendet är därmed slutbehandlat.
20. den 16 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande regleringen för budgetåret 1948/49 av utgifterna under riksstatens trettonde huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna indragningsstaten, jämte en i ämnet väckt motion. (13.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 528).
21. samma dag, angående användande av riksbankens vinst för år 1947. (87.)
Anmäld och slutbehandlad den 2 april 1948.
22. den 17 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av anvisningarna till 29 och 41 §§ kommunalskatte-lagen den 28 september 1928 (nr 370). (96.)
Anmäld den 19 mars 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 120).
23. samma dag, i anledning av väckta motioner angående restitution av bensinskatt till utövarare av fiskerinäringen m. m. (97.)
Anmäld den 14 maj och den 12 november 1948. Med stöd av Kungl. Maj:ts be- myndigande sistnämnda dag har chefen för finansdepartementet tillkallat sär- skilda sakkunniga för utredning av de i motionerna berörda restitutionsfrågorna.

24. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfrihet för byggnadsmaterialier m. m. för anläggning av en regleringsdamm i Neaälven m. m. (98.)

Anmäld och slutbehandlad den 21 maj 1948.

25. samma dag, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sambruksföreningar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner. (99.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 april 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 223).

26. den 7 april, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl. (105.)

Anmäld och slutbehandlad den 23 april 1948.

27. den 10 april, i anledning av 1947 års revisionsutrednings betänkande rörande riksdagens revisorers verksamhet, utom i vad det avser förslag till ändrad lydelse av § 72 riksdagsordningen. (107.)

Anmäld den 4 juni 1948, varvid uppdrogs åt riksräkenskapsverket att utarbeta samt till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet. Sådant förslag har den 3 december 1948 inkommit. Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

28. den 14 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövandets av statens tobaksmonopol. (110.)

Anmäld och slutbehandlad den 23 april 1948.

29. den 17 april, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde. (114.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 april 1948.

30. den 21 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott. (124.)

Anmäld den 23 april 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 175—180).

31. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av anvisningarna till 29 och 36 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370). (125.)

Anmäld den 30 april 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 204).

32. den 24 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Stockholms enskilda bank aktiebolag till täckande av vissa rättgångskostnader. (131.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 april 1948.

33. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde. (135.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 april 1948.

34. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift av viss ogulden arvsskatt för Fliseryds fideikommiss. (137.)

Anmäld och slutbehandlad den 8 maj 1948.

35. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m. (141.)

Anmäld den 30 april 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 201—203).

36. den 27 april, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl. (146.)
Anmäld och slutbehandlad den 8 maj 1948.
37. samma dag, i anledning av framställningar om understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl. (147.)
Anmäld och slutbehandlad den 8 maj 1948.
38. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för kaptenen i livgrenadjärregementets reserv E. A. Clementz m. m. (148.)
Anmäld och slutbehandlad den 8 maj 1948.
39. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt förre extra ordinarie folkskolläraren P. G. Bohllins efterlevande m. m. (149.)
Anmäld och slutbehandlad den 8 maj 1948.
40. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till uppskjuten livränta för vissa professorer vid enskilda högskolor. (151.)
Anmäld och slutbehandlad den 4 juni 1948.
41. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa tjänste- och familjepensioner jämte i ämnet väckta motioner. (152.)
Anmäld och slutbehandlad den 14 maj 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 257).
42. den 4 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47. (155.)
Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.
43. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m., jämte i ämnet väckta motioner. (157.)
Anmäld och slutbehandlad den 21 maj 1948.
44. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att tillerkänna Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag samt Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund rätt till viss malmbrytning utöver i gällande malmavtal medgivna kvantiteter, jämte i ämnet väckt motion. (164.)
Anmäld och slutbehandlad den 14 maj 1948.
45. den 5 maj, i anledning av väckta motioner om tillämpning av skattespar i fråga om preliminär skatt. (181.)
Anmäld den 30 juli 1948, därvid särskilda sakkunniga förordnades att verkställ av riksdagen begärd översyn av lagstiftningen om skattebegränsning i syfte att möjliggöra den s. k. 80-procentsspärrens tillämpning redan i fråga om den preliminära skatten. De sakkunniga ha den 4 december 1948 avgivit en promemoria i ämnet. Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.
46. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m. (182.)
Anmäld och slutbehandlad den 14 maj 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 230—236).

47. den 12 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av de statliga lagerhusen till Svenska spannmålsaktiebolaget. (200.) Skrivelsen, som överlämnats från jordbruksdepartementet, har anmälts den 30 juni 1948. Ärendet är i viss del beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

48. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter. (201.) Anmäld den 28 maj 1948, varvid uppdrogs åt vederbörande länsstyrelse att å offentlig auktion låta försälja ifrågavarande fastigheter. Ärendet är i viss del beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

49. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en Vadstena krigsmanshuskassa tillhörig fastighet. (202.) Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

50. den 13 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående granskningsrätt för statens sakrevision i fråga om användningen av statsunderstöd. (207.) Anmäld och slutbehandlad den 11 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 347).

51. den 22 maj, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkammарväxlar m. m. (208.) Anmäld och slutbehandlad den 28 maj 1948.

52. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) jämte i ämnet väckta motioner. (209.) Anmäld den 28 maj 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 247).

53. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning jämte i ämnet väckta motioner. (210.) Anmäld den 28 maj 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 248).

54. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 till riksbankens avbetalningslänefond. (216.) Anmäld och slutbehandlad den 28 maj 1948.

55. den 26 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid statens krisorgan jämte i ämnet väckta motioner. (223.) Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 537).

56. samma dag, i anledning av väckt motion om utredning av frågan om reservbarnmorskornas pensionsförmåner. (224.) Anmäld den 26 november 1948, varvid uppdrogs åt 1944 års pensionsutredning att verkställa utredning i den i skrivelsen berörda frågan.

57. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, såvitt angår tolfte huvudtiteln. (226.) Anmäld och slutbehandlad den 4 juni 1948.

58. samma dag, i anledning av väckta motioner om avskaffande av fastighets-skatten, m. m. (229.)
Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.
59. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersät-tande av normallager, m. m. (230.)
Anmäld den 4 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 278).
60. samma dag, i anledning av väckta motioner angående inrättande av in-vesteringsfonder för jordbruk m. m. (231.)
Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.
61. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till för-ordning angående frihet från utskiftningsskatt vid upplösning av Berg-slagernas järnvägsaktiebolag m. fl. bolag. (232.)
Anmäld den 4 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 279).
62. den 29 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till statens sinnessjukhus: avlöningar m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (234.)
Skrivelsen har överlämnats från inrikesdepartementet i vad avser provisoriska åtgärder för beredande av ersättning till vissa verksläkare vid sinnessjukhusen m. fl. anstalter. Ärendet är i denna del beroende på Kungl. Maj:ts prövning.
63. den 2 juni, angående språklig granskning av lagförslag. (247.)
Anmäld den 17 december 1948, varvid skrivelsen överlämnades till trycksaks-kommittén för att tagas i beaktande vid fullgörandet av kommitténs uppdrag.
64. den 5 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av tjänste- och familjepensioneringen för personal vid Bergslagernas och därmed samförvaltade järnvägar i anslutning till järnvägarnas förstat-ligande. (246.)
Anmäld den 26 och den 30 juni 1948, vilken sistnämnda dag författning utfär-dades (SFS nr 583). Ärendet är därmed slutbehandlat.
65. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneklass-placering av vissa fänrikar. (250.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.
66. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel m. m., såvitt propositionen avser anslagsfrågor. (260.)
Anmäld och slutbehandlad den 11 juni 1948.
67. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående jordbruks-försöksverksamhetens organisation m. m., jämte i ämnet väckta motioner. (265.)
Anmäld och slutbehandlad den 1 oktober 1948.
68. den 9 juni, angående val av fullmäktige i riksbanken och suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank. (278.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948.
69. samma dag, angående val av fullmäktige i riksgäldskontoret samt supple-anter för fullmäktige i samma kontor. (284.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948.

70. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370). (291.)
Anmäld den 11 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 308).
71. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om pappersskatt. (292.)
Anmäld den 11 juni 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 283 och 284).
72. den 12 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld. (293.)
Anmäld den 17 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 327).
73. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av justeringsväsendet m. m. (294.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948.
74. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonten för budgetåret 1948/49. (296.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948.
75. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag om anslag för budgetåret 1948/49 till oförutsedda utgifter. (297.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948.
76. den 17 juni, angående regleringen för budgetåret 1948/49 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. (318.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948.
77. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (319.)
Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 361—364).
78. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 3 mom. och 4 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m. (323.)
Anmäld den 26 juni 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 368—372).
79. den 19 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneklassplacering av viss personal, som övergått i statens järnvägars tjänst i samband med statsförvärv av enskild järnväg. (331.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.
80. samma dag, i anledning av riksdagens år 1947 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1946—den 30 juni 1947 jämte vissa motioner. (332.)
Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 juni 1948 ha tryckta exemplar av skrivelsen för behandling i angivna delar överlämnats till försvarsdepartementet (punkterna 3 och 5, omplacering av personal inom försvaret; vissa uppbördsmedel inom försvaret), socialdepartementet (punkterna 6 och 7, Stockholms luftvärnsregementes anläggningsarbeten i Norrtälje; ersättningar av underhållsskyldiga för utgivna bidragsförskott), kommunikationsdepartementet (punkten 16, statsverkets lokalbehov; utnyttjandet av vissa kasernetablissemang i Stockholm),

jordbruksdepartementet (punkterna 29, 31 och 35, förvaltning och utbetalning av fiskeavgiftsmedel; vissa åtgärder i skogsbefrämjande syfte; domänverkets anläggningsverksamhet), inrikesdepartementet (punkterna 9, 12 och 13, distriktsbarnmorskornas förlossningsverksamhet; hos länsstyrelserna inestående medel från Malmö barnhusfond; märkning av kött och skinn av dödat villebråd; vissa inkomster å anslaget för allmänna val), folkhushållningsdepartementet (punkten 33, upplysningsverksamheten rörande folkhushållningsfrågor m. m.).

Beträffande ärendena under punkterna 10 (vissa bötesandelar till länsstyrelsernas förfogande) och 24 (vissa till generaltullstyrelsens förfogande stående medel) har vad revisorerna därutinnan anfört beaktats i ett inom finansdepartementet upprättat förslag till lag om straff för olovlig varuutförsel, vilket förslag den 5 november 1948 remitterats till lagrådet.

I fråga om punkten 17 (avskrivning av vissa äldre kronouppbördstitlar) har Kungl. Maj:t den 10 september 1948 uppdragit åt riksräkenskapsverket att utarbeta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet.

Vad angår ärendet under punkten 18 (markegångsinstitutet) har Kungl. Maj:t den 10 september 1948 uppdragit åt kammarkollegiet att utreda frågan om markegångsinstitutets avveckling eller förenkling samt att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet.

Beträffande punkten 25 (tullverkets taxa för extra förrättningar) har Kungl. Maj:t den 30 juli 1948 bemyndigat generaltullstyrelsen att fastställa och kungöra ny taxa för extra tullförrättningar.

Ärendena under punkten 19 (iakttagelser rörande de nya avlöningsförfattningarna m. m.), punkten 20 (vissa synpunkter på det statliga blankettrycket), punkten 21 (det statliga kommittéväsendet), punkten 22 (vissa iakttagelser beträffande myndigheternas expensutgifter) och punkten 23 (den officiella statistiken) äro beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

81. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om upphörande av statistiska tabellkommissionens verksamhet. (335.)

Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948.

82. den 25 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till nya avlöningsreglementen m. m. (351.)

Anmäld den 30 juni 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 436, 437, 532, 534, 543, 544 och 576). Änyo anmäld den 3 december 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 729). Ärendet är därmed slutbehandlat.

83. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kontrollstyrelsen för budgetåret 1948/49 m. m. (356.)

Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948.

84. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210). (360.)

Anmäld den 30 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 414).

85. den 26 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m. (367.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

86. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om värnskatt på grund av 1948 års taxering. (368.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 498).

87. den 28 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom. (385.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

88. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till allmänna indragningsstaten. (387.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

89. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar. (389.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

90. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för övningslärare m. m. (390.)

Anmäld den 30 juni 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 572 och 574). Ärendet är i övrigt beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

91. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1948/49. (391.)

Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

92. den 29 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m. (377.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 417).

93. samma dag, angående beräkning av bevilningarna för budgetåret 1948/49, m. m. (378.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 499).

94. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303) så ock om fortsatt giltighet av samma lag. (399.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 408—410).

95. den 30 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för beräkning av levnadskostnadsindex. (415.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, varvid författning utfärdades (SFS nr 524).

96. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m. (416.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 553—555).

97. samma dag, i anledning av väckta motioner om utredning rörande dyrtortssystemets avskaffande. (418.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 december 1948.

98. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1948/49 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster. (421.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.
99. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1948/49 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar. (422.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.
100. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m. (424.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.
101. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa justerare av mått och vikt m. fl. (430.)
Anmäld och slutbehandlad den 9 juli 1948.
102. samma dag, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48. (435.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.
103. samma dag, angående statsregleringen för budgetåret 1948/49. (436.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.
104. samma dag, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1948/49. (437.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.
105. den 2 juli, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m. (431.)
Anmäld och slutbehandlad den 21 juli 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 589—596).
106. den 3 juli, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av extra ordinarie tjänster vid de statliga krisorganen. (433.)
Anmäld och slutbehandlad den 21 juli 1948.
107. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m. (445.)
Anmäld den 9 och den 21 juli 1948, vilken sistnämnda dag författning utfärdades (SFS nr 601). Ärendet är därmed slutbehandlat.
108. samma dag, angående reglemente för riksgäldskontoret. (446.)
Anmäld och slutbehandlad den 24 september 1948.
109. den 17 juli, i anledning av viss del av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m. (448.)
Anmäld och slutbehandlad den 29 oktober 1948, såvitt på finansdepartementets föredragning beror.
110. den 4 december, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Schweiz för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet samt beträffande skatter å kvarlåtenskap. (470.)
Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

111. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse angående inter-europeiska betalningar och kompensationer m. m. (471.)
Anmäld den 10 december 1948. Ärendet är därmed slutbehandlat i vad på finansdepartementets föredragning beror. Skrivelsen har överlämnats till utrikesdepartementet.
112. den 8 december, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående taxering och debitering av skatt vid ändring i kommunal eller ecklesiastik indelning, m. m., jämte en i ämnet väckt motion. (476.)
Anmäld och slutbehandlad den 17 december 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 766 och 767).
113. den 9 december, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för vissa förutvarande anställningshavare vid av staten övertagna enskilda trafikföretag m. fl. ävensom efterlevande till sådana anställningshavare jämte en i ämnet väckt motion. (472.)
Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.
114. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar. (477.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 december 1948.
115. den 11 december, angående val av en fullmäktig i riksbanken. (479.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 december 1948.
116. den 15 december, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49. (478.)
Anmäld och slutbehandlad den 30 december 1948.
117. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilt anstånd med inbetalning av kvarstående skatt på grund av 1948 års taxering, m. m., jämte i ämnet väckta motioner. (481.)
Anmäld och slutbehandlad den 17 december 1948, varvid författningar utfärdades (SFS nr 761—765).

7. Ecklesiastikdepartementet.

Riksdagens skrivelse

- den 14 februari 1948, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. (36.)
Punkterna 1—3 och 5—9 anmälda den 20 februari 1948. Punkten 4 anmäld den 23 april 1948, därvid en kungörelse utfärdades (SFS nr 208). Ärendet är därmed slutbehandlat.
- den 17 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner. (8.)
Anmäld den 16 och den 30 april, den 21 och den 28 maj samt den 4 och den 30 juni 1948. Den 4 juni 1948 utfärdades tio kungörelser (SFS nr 316—322, 339, 438 och 485) och den 30 juni 1948 en kungörelse (SFS nr 575). Ärendet är därmed slutbehandlat.

3. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. (93.)

Punkterna 1—6 och 9—11 anmälda den 30 april 1948, därvid en kungörelse utfärdades (SFS nr 229). Punkterna 7 och 8 anmälda den 30 juni 1948. Ärendet är därmed slutbehandlat.

4. den 4 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. (171.)

Punkterna 2—4 anmälda den 8 maj 1948. Punkten 1 anmäld den 14 maj 1948. Ärendet är därmed slutbehandlat.

5. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1948/49 till dövstumskolorna. (172.)

Anmäld och slutbehandlad den 4 juni 1948.

6. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till överstyrelsen för yrkesutbildning. (173.)

Anmäld och slutbehandlad den 4 juni 1948.

7. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till konstfackskolan. (174.)

Anmäld och slutbehandlad den 4 juni 1948.

8. den 7 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa kostnader för allmänt kyrkomöte. (184.)

Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948, därvid en kungörelse utfärdades (SFS nr 487).

9. den 11 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till läroboksnämnden. (138.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, därvid en kungörelse utfärdades (SFS nr 613).

10. den 13 maj, angående förenklade val av ordinarie folkskollärare. (198.)

Anmäld den 30 juni 1948, därvid skolöverstyrelsen anbefalldes att till Kungl. Maj:t inkomma med det yttrande och förslag, som kunde föranledas av vad riksdagen i skrivelsen anført. Svar har ännu icke inkommit.

11. den 22 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillgodosende av universitetets i Lund och Malmöhus läns sjukvårdsinrättningsars i Lund behov av tomtmark jämte i ämnet väckta motioner. (215.)

Anmäld den 30 juni 1948, därvid större akademiska konsistoriet vid universitetet i Lund anbefalldes att upptaga förnyade förhandlingar med Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott i syfte att ernå definitiv överenskommelse rörande vissa markutbyten och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till sådant avtal. Förslag har ännu icke inkommit.

12. den 26 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samarbete med Stockholms stad för utbyggnad och drift av Sabbatsbergs sjukhus samt försäljning till staden av serafimerlasarettets fastigheter m. m. (227.)

Anmäld och slutbehandlad den 28 maj 1948.

13. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag under åttonde huvudtiteln å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48. (228.)

Anmäld och slutbehandlad den 28 maj 1948.

14. den 29 maj, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- och pensionsförbättringar för präster m. m., dels ock i ämnet väckta motioner. (244.)

Anmäld den 26 juni 1948, därvid utfärdades tre kungörelser (SFS nr 539—541). Änyo anmäld den 30 juni 1948, därvid utfärdades en kungörelse (SFS nr 542). Ärendet är därmed slutbehandlat.

15. den 5 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49 till avlöningar vid universiteten i Uppsala och Lund m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (258.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

16. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till folk- och småskoleseminarierna. (259.)

Anmäld den 11 juni 1948. Änyo anmäld den 26 juni 1948, därvid en kungörelse utfärdades (SFS nr 388). Ärendet är därmed slutbehandlat.

17. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till utbildning av tandläkare m. m. (261.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

18. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund. (268.)

Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

19. den 19 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal rörande Stockholms och Göteborgs högskolors framtida ställning m. m. (326.)

Anmäld den 30 juni 1948. Änyo anmäld den 24 september 1948. Ärendet är därmed slutbehandlat.

20. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till universitetssjukhusen. (327.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, därvid utfärdades en kungörelse (SFS nr 580).

21. den 28 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. (381.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

22. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. (382.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

23. den 30 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upprättande av en medicinsk högskola i Göteborg. (407.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

24. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m. (416.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

25. den 23 november, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. (456.)

Anmäld och slutbehandlad den 26 november 1948.

8. Jordbruksdepartementet.

Riksdagens skrivelse

1. den 11 februari 1948, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för ökning av statsverkets andel i totalisator-, tips- och lotterimedel. (26.)

Anmäld och slutbehandlad den 19 mars 1948.

2. den 14 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 kap. 17 § lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom. (30.)

Anmäld den 20 februari 1948, därvid lag i ämnet utfärdades (SFS nr 57).

3. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för arrendator att bortföra stråfoder. (31.)

Anmäld den 20 februari 1948, därvid lag i ämnet utfärdades (SFS nr 58).

4. den 3 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, såvitt propositionen avser jordbruksärenden. (57.)

Anmäld och slutbehandlad den 5 mars 1948.

5. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arrendelindring för vissa kronoegendomar. (58.)

Anmäld och slutbehandlad den 12 mars 1948.

6. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från viss betalningsskyldighet till kronan. (59.)

Anmäld och slutbehandlad den 12 mars 1948.

7. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av visst i flottledsfonden ingående fordringsbelopp. (60.)

Anmäld och slutbehandlad den 12 mars 1948.

8. den 12 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket. (88.)

Anmäld och slutbehandlad den 19 mars 1948.

9. den 13 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 11 maj 1934 ang. köttbesiktning och slakthus, m. m. (89.)

Anmäld den 19 mars 1948, därvid lag i ämnet utfärdades (SFS nr 122).

10. den 16 mars, i anledning av väckta motioner angående revision av lagen om förlängning av tiden för vissa servitut. (83.)

Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

11. den 17 mars, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sambruksföreningar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner. (99.)

Anmäld den 30 april 1948, därvid lag i ämnet utfärdades (SFS nr 218).

12. den 7 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpningen av bestämmelserna om rätt till statsbidrag för djursjukvård jämte i ämnet väckta motioner. (102.)

Anmäld och slutbehandlad den 16 april 1948.

13. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 24 § förordningen den 20 juni 1941 angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur. (103.)

Anmäld den 23 april 1948, därvid förordning i ämnet utfärdades (SFS nr 181).

14. den 27 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skogsvårdslag m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (143.)

Anmäld den 21 maj 1948, därvid två lagar i ämnet utfärdades (SFS nr 237 och 238).

15. den 30 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder mot skadegörelse av skogsinsekter. (144.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 april 1948.

16. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån och bidrag till vissa skogsförbättringsåtgärder. (179.)

Anmäld och slutbehandlad den 21 maj 1948, därvid kungörelse i ämnet utfärdades (SFS nr 239).

17. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fiskredskapsförsäkring. (180.)

Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948.

18. den 12 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av de statliga lagerhusen till Svenska spannmålsaktiebolaget. (200.)

Anmäld och slutbehandlad den 14 maj 1948.

19. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m. (203.)

Anmäld och slutbehandlad den 14 maj 1948 utom vad angår punkten 6, beträffande vilken beslut meddelats i skrivelsen nr 307, redovisad under punkt 34 här nedan.

20. den 22 maj, i anledning av väckta motioner dels om utredning av frågan om behandlingen av myrslogarna inom de på statens bekostnad storskiftade delarna av Kopparbergs län, dels ock angående ett enklare förfaringsätt för bestämmande av äganderätten till s. k. myrslogar. (212.)

Skrivelsen har överlämnats till justitiedepartementet för handläggning.

21. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående social jordbrukskreditgivning m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (219.)

Anmäld den 11 och den 30 juni 1948, varmed skrivelsen slutbehandlats.

22. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stöd åt fiskerinäringen, m. m., jämte i ämnet väckta motioner. (220.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948, därvid en förordning och två kungörelser i ämnet utfärdades (SFS nr 311, 313 och 314).

23. den 29 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (233.)

Anmäld den 4, den 11 och den 17 juni 1948, varmed skrivelsen slutbehandlats. Besluten den 11 och den 17 juni innefattade utfärdande av 12 författningar i ämnet (SFS nr 323, 342, 343, 348, 350—356 och 366).

24. den 5 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner. (9.)

Riksdagens beslut innebär bifall till vad jordbruksutskottet i sitt utlåtande nr 1 föreslagit. Beslut i fråga om punkterna 3 och 97 ha meddelats i skrivelsen nr 233 redovisad under punkt 23 här ovan, i fråga om punkterna 12, 38 och 123 i skrivelsen nr 266 redovisad under punkt 27 här nedan, i fråga om punkten 13 i skrivelsen nr 308 redovisad under punkt 35 här nedan, i fråga om punkterna 54 och 55 i skrivelsen nr 273 redovisad under punkt 29 här nedan, i fråga om punkten 57 i skrivelsen nr 310 redovisad under punkt 37 här nedan, i fråga om punkten 63 i skrivelsen nr 305 redovisad under punkt 32 här nedan, i fråga om punkten 86 i skrivelsen nr 219 redovisad under punkt 21 här ovan, i fråga om punkten 109 i skrivelsen nr 264 redovisad under punkt 25 här nedan, i fråga om punkten 139 i skrivelsen nr 179 redovisad under punkt 16 här ovan, i fråga om punkten 149 i skrivelsen nr 274 redovisad under punkt 30 här nedan samt i fråga om punkten 160 i skrivelsen nr 311 redovisad under punkt 38 här nedan. I utlåtandet härutöver behandlade punkter ha anmälts och slutbehandlats den 21 maj, den 11 och den 17 juni samt den 26 och den 30 juni 1948. Besluten den 11 och den 17 juni innefattade bland annat utfärdande av två kungörelser (SFS nr 328 och 445).

25. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en fiskeristyrelse med statens fiskeriförsök m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (264.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948, därvid fyra kungörelser i ämnet utfärdades (SFS nr 325, 392, 447 och 502).

26. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående jordbruksförsöksverksamhetens organisation m. m., jämte i ämnet väckta motioner. (265.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948.

27. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (266.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948.

28. samma dag, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, *dels ock* i ämnet väckt motion. (271.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948, därvid en lag och en kungörelse i ämnet utfärdades (SFS nr 329 och 330).

29. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln punkten 54) Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar, punkten 55) Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader och punkten 107) Arrendenämnder, jämte i anslutning därtill väckta motioner. (273.)

Anmäld och slutbehandlad den 11 juni 1948.

30. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantmäteristyrelsen och lantmäterikontoren i länen för budgetåret 1948/49 jämte i ämnet väckta motioner. (274.)

Anmäld och slutbehandlad den 11 juni 1948.

31. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sambruksföreningar m. m., i vad avser förslaget till lag om ändrad lydelse av 5 § lagen den 21 december 1945 (nr 805) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet. (276.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948.

32. den 12 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (305.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948.

33. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjursjukdomar. (306.)

Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948, därvid kungörelse i ämnet utfärdades (SFS nr 431).

34. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden av kronoegendomen Fagersånna Nolgården nr 2 i Skaraborgs län. (307.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948.

35. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut för budgetåret 1948/49 m. m. (308.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948.

36. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar. (309.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948 utom vad angår dels punkten 5, beträffande vilken beslut meddelats i skrivelsen nr 337, redovisad under punkt 44 här nedan, dels punkten 11, beträffande vilken beslut meddelats i skrivelsen nr 220, redovisad under punkt 22 här ovan, dels ock punkten 12, beträffande vilken beslut meddelats i skrivelsen nr 233, redovisad under punkt 23 här ovan.

37. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till jordbruksekonomisk undersökning m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (310.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948.

38. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till ersättning åt vissa förrättningsmän enligt lagen om enskilda vägar. (311.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948.

39. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inlösen och iståndsättande av Bogesunds egendom. (312.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948.

40. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till Norrlands trädgårdsskola i Söråker. (313.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 juni 1948.

41. den 17 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor m. m. (320.)

Anmäld den 26 juni 1948, därvid två förordningar i ämnet utfärdades (SFS nr 375 och 376).

42. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringsen i riket m. m. (321.)

Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948, därvid förordning i ämnet utfärdades (SFS nr 373).

43. den 19 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Norge träffat avtal om vissa fiskerifrågor. (316.)

Skrivelsen har överlämnats till utrikesdepartementet.

44. samma dag, i anledning av riksdagens år 1947 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1946—den 30 juni 1947 jämte vissa motioner. (332.)

Skrivelsen har i vad på jordbruksdepartementet ankommer (punkterna 29, 31 och 35) såvitt angår punkten 29, förvaltning och utbetalning av fiskeavgiftsmedel, anmäls den 15 oktober 1948, därvid uppdrogs åt fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök att verkställa utredning och avgiva förslag i frågan. Utredningen avvaktas. Beträffande punkterna 31, vissa åtgärder i skogsbefrämjande syfte, och 35, domänverkets anläggningsverksamhet, är skrivelsen beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

45. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stödåtgärder för maskinhållningen inom jordbruket jämte i ämnet väckt motion. (337.)

Anmäld och slutbehandlad den 26 juni 1948, därvid kungörelse i ämnet utfärdades (SFS nr 380).

46. den 25 juni, i anledning av väckt motion om statsbidrag till gäldande av vissa kostnader för en lagaskiftesförrättning å fastigheten Kypasjärv 5¹ i Överkalix socken. (347.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

47. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., såvitt angår nionde huvudtiteln. (349.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948.

48. den 26 juni, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen m. m., *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny strafflagstiftning för krigsmakten, *dels ock* i dessa ämnen väckta motioner. (379.)

Anmäld och slutbehandlad i vad på jordbruksdepartementet ankommer den 30 juni 1948, därvid fyra lagar utfärdades (SFS nr 458—461).

49. den 29 juni, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1948/49, m. m. (378.)

Anmäld och slutbehandlad i vad på jordbruksdepartementet ankommer den 30 juni 1948, därvid förordning i ämnet utfärdades (SFS nr 429).

50. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämm-

melser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län. (400.)

Anmäld den 30 juni 1948, därvid lag i ämnet utfärdades (SFS nr 399).

51. den 30 juni, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner. (423.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 juni 1948, därvid förordning i ämnet utfärdades (SFS nr 428).

52. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv till kronan av aktierna i aktiebolaget Fjärråssand. (427.)

Anmäld den 30 juli och den 24 september 1948, varmed skrivelsen slutbehandlats.

53. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 1, 9, 10 och 11 kap. vattenlagen, m. m. (429.)

Anmäld den 30 juni 1948, därvid lag i ämnet utfärdades (SFS nr 481).

54. den 30 november, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, såvitt angår jordbruksärenden. (469.)

Anmäld och slutbehandlad den 10 december 1948.

55. den 8 december, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan domänstyrelsen och Göta Kanalbolag rörande dispositionen av vissa öar i Vättern m. m. (473.)

Anmäld och slutbehandlad den 17 december 1948.

56. den 23 december, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 27 § förordningen den 20 juni 1941 (nr 577) angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur m. m. (485.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 december 1948, därvid två förordningar i ämnet utfärdades (SFS nr 785 och 786).

57. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till djurägare vid bekämpande av sjukdomen paratyfus hos höns. (486.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 december 1948.

9. Handelsdepartementet.

Riksdagens skrivelse

1. den 4 februari 1948, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift. (21.)

Anmäld den 20 februari 1948, varvid förordning i ämnet utfärdades (SFS nr 70).

2. den 11 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för ökning av statsverkets andel i totalisator-, tips- och lotterimedel. (26.)

Skrivelsen är i vad den avser tips- och lotterimedel anmäld på handelsdepartementets föredragning den 5 mars och den 17 juni 1948. Skrivelsen är därmed slutbehandlad för departementets vidkommande.

3. den 24 februari, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde. (40.)

Anmäld och slutbehandlad den 27 februari 1948.

4. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll angående det svensk-isländska varuutbytet. (45.)
Skrivelsen har överlämnats till utrikesdepartementet för handläggning.

5. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Bulgariska Folkrepubliken ingången handelsöverenskommelse m. m. (46.)
Skrivelsen har överlämnats till utrikesdepartementet för handläggning.

6. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande varuutbytet mellan Sverige och Tjeckoslovakien. (47.)
Skrivelsen har överlämnats till utrikesdepartementet för handläggning.

7. den 6 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande det svensk-franska varuutbytet m. m. (52.)
Skrivelsen har överlämnats till utrikesdepartementet för handläggning.

8. den 10 mars, i anledning av väckt motion angående åtgärder för effektivisering av förberedelsen till och förandet av Sveriges handelsavtalsförhandlingar. (49.)

Den 29 oktober 1948 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för handelsdepartementet att tillkalla högst tolv utredningsmän för att utreda frågan om lämpliga åtgärder ägnade att effektivisera förberedelserna till och bedrivandet av Sveriges handelsavtalsförhandlingar jämte därmed sammanhängande spörsmål. Utredningsmän ha tillkallats den 12 november 1948.

9. den 12 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statsgaranti för exportkredit. (77.)
Anmäld den 2 april 1948, varvid kungörelse i ämnet utfärdades (SFS nr 157).

10. den 16 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande regleringen för budgetåret 1948/49 av utgifterna under riksstatens trettonde huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna indragningsstaten, jämte en i ämnet väckt motion. (13.)

Skrivelsen är i vad den avser anslag till bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt anmäld på handelsdepartementets föredragning den 21 maj 1948 och därmed slutbehandlad för departementets vidkommande.

11. den 17 mars, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner. (10.)

Anmäld den 30 april, den 14 maj, den 4, 17 och 30 juni samt den 23 juli 1948. Skrivelsen är därmed slutbehandlad utom i den del den avser anslag till atomenergiforskning m. m. inom Aktiebolaget Atomenergi (punkten 33 b i statsutskottets utlåtande nr 10).

12. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1948/49 till säkerhetsanstalter för sjöfarten. (92.)

Anmäld och slutbehandlad den 30 april 1948.

13. den 17 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m. (119.)

Anmäld den 23 april 1948, varvid lag i ämnet utfärdades (SFS nr 200).

14. den 21 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Nederländerna träffad handelsöverenskommelse. (120.)

Skrivelsen har överlämnats till utrikesdepartementet för handläggning.

15. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och den belgisk-luxemburgiska ekonomiska unionen träffad handelsöverenskommelse. (121.)

Skrivelsen har överlämnats till utrikesdepartementet för handläggning.

16. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Italien ingången handelsöverenskommelse m. m. (126.)

Skrivelsen har överlämnats till utrikesdepartementet för handläggning.

17. den 24 april, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av täckning för viss i lotsstyrelsens räkenskaper redovisad brist. (128.)

Anmäld och slutbehandlad den 14 maj 1948.

18. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa decentraliserings- och förenklingsåtgärder inom handelsdepartementets verksamhetsområde, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott. (142.)
Anmäld och slutbehandlad den 14 maj 1948, varvid utfärdades förordning om ändrad lydelse av § 9 mom. 4 förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet (SFS nr 271).

19. den 4 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1948/49 till bidrag till svenska textiltforskningsinstitutet. (153.)

Anmäld och slutbehandlad den 23 juli 1948.

20. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 till täckande av vissa kostnader för Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet. (154.)

Anmäld den 14 maj och den 24 september 1948. Ärendet är i viss del alltjämt beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

21. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till metallografiska institutet. (166.)

Anmäld och slutbehandlad den 14 maj 1948.

22. samma dag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde. (168.)

Anmäld och slutbehandlad den 14 maj 1948.

23. den 5 maj, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse rörande varuutbytet. (145.)

Skrivelsen har överlämnats till utrikesdepartementet för handläggning.